

Samorząd
Województwa Opolskiego

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W OPOLE

Obserwatorium Integracji Społecznej
45-315 OPOLE ul. Głogowska 25C
TEL. (77) 44 15 250; 44 16 495 FAX (77) 44 15 259

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO w 2017 r.

Opole, czerwiec 2018

Wykaz skrótów

BAEL	Badanie aktywności zawodowej ludności
CIS	Centrum integracji społecznej
DPS	Dom Pomocy Społecznej
DDP	Dzienny Dom Pomocy
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ES	Ekonomia społeczna
PES	Podmiot ekonomii społecznej
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KIS	Klub integracji społecznej
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
MPiPS-03	<i>Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń z systemu pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach</i>
MRPIPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	Organizacja pozarządowa
NZOZ	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej
OIS	Obserwatorium Integracji Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OUW	Opolski Urząd Wojewódzki w Opolu
OWES	Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PO WER	Program Operacyjny – Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
RPO WO	Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu
OCRG	Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki w Opolu
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
SWO	Samorząd Województwa Opolskiego
UE	Unia Europejska
UMWO	Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
WBD	Wojewódzki Bank Dany o sytuacji dzieci kwalifikujących się do przysposobienia
WTZ	Warsztat terapii zajęciowej
ZAZ	Zakład aktywności zawodowej

Spis treści

Wprowadzenie	4
Streszczenie	5
1. Sytuacja społeczno-demograficzna województwa opolskiego	11
1.1 Ludność	11
1.1.1 Stan, struktura i prognoza ludności	11
1.1.2 Przyrost naturalny	12
1.1.3 Migracje ludności	13
1.1.4 Najważniejsze wskaźniki demograficzne Polski i woj. opolskiego w 2017 r.	14
1.1.5 Starzenie się społeczeństwa	15
1.1.6 Osoby z niepełnosprawnościami	16
1.1.7 Niepełnosprawność dzieci	17
1.1.8 Ludność w powiatach woj. opolskiego w latach 2016-2017	19
1.1.9 Wybrane wskaźniki demograficzne woj. opolskiego w 2010 r. i w latach 2015-2017 oraz wg prognozy GUS w 2030 r.	21
1.2 Warunki życia ludności	23
1.2.1 Sytuacja dochodowa	23
1.3 Ubóstwo w Polsce i woj. opolskim	24
1.3.1 Zakres i struktura ubóstwa wg wybranych czynników	24
1.3.2 Różnicowanie zasięgu ubóstwa skrajnego w Polsce - wg grup społecznych i wieku	25
1.3.3 Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim wg badań ROPS w Opolu	28
1.4 Bezrobocie rejestrowane i wg BAEL w woj. opolskim w latach 2014-2017	29
1.5 Zdrowie i ochrona zdrowia w Polsce i woj. opolskim	33
1.6 Opieka długoterminowa	34
1.7 Trzeci sektor	35
1.7.1 Liczba i struktura organizacji <i>non-profit</i> w Polsce i woj. opolskim	35
1.8 Infrastruktura społeczna - wybrane elementy	37
1.8.1 Lokale socjalne	37
1.8.2 Żłobki i kluby dziecięce	38
1.8.3 Inne formy opieki nad dzieckiem do 3 lat	40
2. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy i integracji społecznej w 2017 r.	42
2.1 Realizacja RPO WO 2014-2020 w obszarze integracji społecznej	42
2.2 Realizacja Programu własnego Samorządu Województwa Opolskiego „Opolskie dla rodziny”	48
2.3 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej ze środków PFRON	49
2.4 Realizacja zadań wynikających z <i>Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego</i>	50
2.5 Realizacja zadań z zakresu koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego (w ROPS w Opolu)	50
2.6 Realizacja zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (adopcja)	51
2.7 Realizacja założeń <i>Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025</i>	53
2.8 Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	53
3. Pomoc społeczna i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim	55
3.1 Liczba osób i rodzin objętych pomocą i wsparciem	55
3.2 Klienci ośrodków pomocy społecznej	56
3.3 Struktura wieku świadczeniobiorców pomocy społecznej województwa opolskiego	60
3.4 Klienci długotrwale korzystający z pomocy społecznej w 2017 r.	61
3.5 Koszt pomocy środowiskowej w latach 2016-2017	63
3.6 Realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	67
3.6.1 Asystenci rodziny	67
3.6.2 Placówki wsparcia dziennego	68
3.6.3 Rodzinna piecza zastępcza	69
3.6.4 Instytucjonalna piecza zastępcza	71
3.6.5 Dzieci w pieczy zastępczej	72
3.6.6 Organizatorzy i koordynatorzy pieczy zastępczej	75
3.6.7 Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej oraz innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej	76
3.7 Formy pomocy – zadania gminy i powiatu	77
3.8 Formy pomocy i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych	79
3.8.1 Domy pomocy społecznej	79
3.8.2 Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku	84
3.8.3 Dzielne domy pomocy	85
3.8.4 Środowiskowe domy samopomocy	87
3.8.5 Mieszkania chronione	88
3.8.6 Usługi opiekuńcze realizowane przez samorząd gminny lub na jego zlecenie	89
3.8.7 Inne formy wsparcia osób niesamodzielnym	93
3.9 Inne rodzaje pomocy i świadczeń (świadczenia rodzinne oraz inne formy wsparcia rodzin)	94
4. Kadra pomocy społecznej woj. opolskiego	98
4.1 Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie	99
4.1.1 Pracownicy socjalni	99
4.1.2 Kadra kierownicza	103
4.1.3 Pozostali pracownicy	104
4.2 Wolontariat w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie	104
5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim	105
6. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza)	108
6.1 Zadania gminy	108
6.2 Zadania powiatu, w tym koszt świadczeń udzielonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie	110
6.3 Zadania gmin i powiatów – razem	112
7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim	115
6.1 Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim	116
8. Aktywność projektowo-konkursowa OPS i PCPR	119
8.1 Realizacja projektów współfinansowanych z EFS	119
8.2 Udział w konkursach ogłaszanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	120
9. Wnioski	121
10. Rekomendacje	126
Spis tabel, wykresów i map	128

Wprowadzenie

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego to coroczne opracowanie samorządu województwa, przekazywane właściwemu wojewodzie do 31 lipca, co wynika z ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej¹.

Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2017 r. zawiera wszystkie obszary tematyczne wyszczególnione w ustawie (infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe, nakłady finansowe ponoszone na zadania pomocy społecznej, informacje o osobach i rodzinach korzystających z pomocy społecznej) oraz inne, ważne z punktu widzenia regionu, zagadnienia z zakresu pomocy i integracji społecznej.

Ocenę zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2017 r., podobnie jak w ubiegłych latach, przygotowano w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu. Zgodnie z zapisami ustawowymi opracowano ją na podstawie gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej, tj. informacji i danych zamieszczonych w ich elektronicznych wersjach w systemie informatycznym CAS².

Niniejsza *Ocena* zawiera także dane i informacje pochodzące z innych źródeł (GUS, Urzędu Statystycznego w Opolu, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu, materiałów własnych ROPS w Opolu). Przy czym w sytuacji braku danych w *ocenach* gmin i powiatów lub ich niezgodności z innymi informacjami dane uzupełniano z innych źródeł lub zweryfikowano w taki sposób, by mogły stanowić wiarygodną podstawę do ostatecznych wyliczeń i wskaźników wojewódzkich.

¹ Art. 16a i art. 21 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 t. j.).

² CAS – Centralna Aplikacja Statystyczna to elektroniczne oprogramowanie użytkowe dla jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, które wspiera proces zbierania sprawozdań przeznaczonych dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z zakresu m. in. pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych.

Streszczenie

1. W latach 2015-2017 powiększyły się zasoby pomocy i integracji społecznej województwa opolskiego, szczególnie w zakresie wsparcia i opieki nad osobami niesamodzielnymi oraz rodzinami przeżywającymi problemy opiekuńczo-wychowawcze. Wzrosła liczba miejsc m.in:
 - w placówkach wsparcia dziennego dla dzieci z rodzin problemowych (o 169 miejsc), w tym 9 placówek na 127 miejsc utworzono w wyniku działania projektu w ramach RPO WO 2014-2020 *Bliżej rodziny i dziecka – wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej*;
 - w placówkach całodobowej opieki dla osób niesamodzielnych (o 98 miejsc, tj. o 25%);
 - w środowiskowych domach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (o 60 miejsc, tj. 9%; w 2017 r. utworzono nowy ŚDS w Brzegu);
 - w dziennych domach pomocy (o 32 miejsca; w 2017 r. powstały 3 nowe domy, w tym dwa w ramach programu Senior-Wigor), a jeden – w Łubnianach powstał w projekcie NIE-SAMI DZIELNI w ramach RPO WO;
 - w mieszkaniach chronionych (o 23 miejsca), w tym 10 miejsc powstało w wyniku realizacji projektu *Bliżej rodziny i dziecka*,
 - zwiększył się zakres wsparcia w formie usług opiekuńczych (o 14%) oraz specjalistyczny usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi (o 11%).

Wzrosła także liczba uczestników centrów integracji społecznej (prawie 2-krotnie, do 160 osób) oraz klubów integracji społecznej (o 67, do 354 osób).

Jednocześnie województwo opolskie nadal zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem liczby miejsc w domach pomocy społecznej (31 miejsc na 10 tys. ludności), zwłaszcza w placówkach dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie (63 miejsca na 10 tys. ludności do 17 lat).

Woj. opolskie (wraz z woj. dolnośląskim) ma najwyższe wskaźniki w kraju w zakresie opieki nad najmłodszymi dziećmi (w latach 2015-2017 liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych wzrosła o prawie 600 miejsc, tj. o 20%).
2. Wzrost liczby miejsc w infrastrukturze usług społecznych jest m. in. efektem realizacji projektów unijnych, rozpoczętych w 2016 r. przez Samorząd Województwa Opolskiego, tj.:
 - a. *Bliżej rodziny i dziecka – wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej* (realizacja projektu: kwiecień 2016-czerwiec 2018). W latach 2016-2017 r. w ramach projektu wsparciem objęto łącznie 1 294 osoby, w tym m.in.:
 - utworzono i utrzymano 15 stanowisk – asystentów rodziny w gminach: Opole, Domaszowice, Łubniany, Brzeg, Paczków, Popielów, Grodków, Korfantów, Bierawa, Strzelce Opolskie, Dąbrowa i Pokój;
 - utworzono 9 nowych placówek wsparcia dziennego, w formie wychowawstwa podwórkowego, z których korzystało 132 dzieci;
 - utworzono 3 mieszkania chronione na 10 miejsc;
 - udzielono pomocy 629 dzieciom;

- zorganizowano dwa pikniki integrujące środowisko lokalne oraz promujące aktywny i twórczy wypoczynek (dla 450 osób);
 - przeszkolono wszystkich asystentów rodziny oraz 60 osób - kandydatów na rodziców zastępczych oraz 213 osób - prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych.;
 - zorganizowano 3 turnusy kolonijne dla 149 dzieci oraz przeprowadzono 21 spotkań tematycznych dla dzieci wraz z opiekunami (165 osób) oraz szkolenia dla 99 osób;
- b. *Nie-Sami-Dzieln* – *rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne* (grudzień 2016 – styczeń 2020). Wsparciem objętych będzie 289 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (projekt zakłada m.in. zapewnienie usług asystenckich i opiekuńczych dla osób i rodzin niesamodzielnych z niepełnosprawnościami, wzrost liczby miejsc świadczenia tych usług oraz zachowanie ich trwałości). W latach 2016-2017 wsparciem objęto 172 osoby, w tym zatrudniono 43 osoby świadczące usługi dla osób niesamodzielnych oraz 7 asystentów osób niesamodzielnych, wprowadzono usługę teleopieki dla 36 seniorów, uruchomiono Ośrodek Wsparcia Dziennego dla 11 osób z zespołem otępiennym w Kędzierzynie-Koźlu;
- c. *Specjalizacja kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji - I stopień w zawodzie pracownik socjalny* (sierpień 2016 – lipiec 2018). W wyniku działania projektu kwalifikacje i umiejętności zawodowe podniesie 200 pracowników zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej (projekt w ramach krajowego Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020);
- d. *Inwestycja w poprawę wykształcenia kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej* – w latach 2016-2017 szkoleniami specjalizacyjnymi z zakresu pracy socjalnej z osobami starszymi objęto 96 osób (projekt w ramach krajowego Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020);
- e. realizacja 16 projektów - przyjętych w latach 2016-2017, mających na celu rozwój infrastruktury dla osób niesamodzielnych, w tym starszych (w ramach Poddziałania 10.1.2 *Infrastruktura usług społecznych* RPO WO 2014-2020, prowadzonego przez OCRG w Opolu). W ramach projektów **powstanie 807 miejsc** w placówkach zapewniających całodobową opiekę, dziennych domach pomocy i mieszkaniach wspieranych.

Ponadto realizowane są projekty:

- w zakresie rozwoju usług ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej dla osób niesamodzielnych (prawie 8 tys. uczestników);
- *Program „Opolskie dla Rodziny”* (cztery pakiety obejmujące: ♦zwiększenie liczby i poprawę jakości miejsc pracy, kształtowanie i wspomaganie rozwoju uczniów, dopasowanie oferty kształcenia do potrzeb gospodarki i wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców, kompleksowy rozwój opieki zdrowotnej nad matką i dzieckiem, zwiększenie dostępu do usług żłobkowo-przedszkolnych oraz wsparcie i opieka nad seniorami). W szczególności są to projekty: **Opolska mama ma moc** – projekt polegający na promocji działań podejmowanych przez SWO na rzecz opolskich rodzin, roli kobiet, problemów dotyczących godzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi i życiem osobistym (wydano książkę i kalendarz, wykonano 30 sesji zdjęciowych, odbyły się lokalne spotkania opolskich kobiet) oraz **Opolska Karta Rodziny i Seniora** – do końca

- marca 2018 r. w projekcie uczestniczyło 196 partnerów (podmiotów komercyjnych i organizacji pozarządowych) oraz 67 gmin. Wydano 61 tys. Kart, których właścicielami są głównie seniorzy (42%) oraz rodziny z dziećmi (58%);
- w zakresie inwestycji wynikających z Lokalnych Planów Rewitalizacji (przebudowa, rozbudowa i adaptacja obiektów infrastrukturalnych z przeznaczeniem na tworzenie mieszkań chronionych, wspomaganych lub treningowych, dostosowanie infrastruktury w celu realizacji usług opiekuńczych nad osobami zależnymi).
3. W latach 2016 - 2017 r. - podobnie jak w latach ubiegłych, poprawiła się sytuacja na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego zmniejszyła się do 7,2%, a wg BAEL – do 3,5% (jeden z najniższych wskaźników w kraju). Wzrastają: zatrudnienie oraz przeciętne dochody rozporządzone w gospodarstwach domowych (w 2016 r. – o 7%, a w 2017 r. – o kolejne 8,3%).
4. W zakresie środowiskowej pomocy społecznej odnotowano:
- spadek ogólnej liczby klientów ośrodków pomocy społecznej (w latach 2015-2017 - o prawie 15%), będący wynikiem ograniczenia zakresu bezrobocia i ubóstwa, a w strukturze korzystających wg ekonomicznych grup wieku zmniejszył się udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym na rzecz wzrostu liczby osób starszych (w latach 2015-2017 - o 8,5%);
 - zmniejszyła się też liczba osób korzystających ze świadczeń pieniężnych, a wzrosła liczba osób objętych usługami opiekuńczymi, szczególnie specjalistycznymi (o 11%);
 - na stałym, wysokim poziomie utrzymuje się liczba osób, które długotrwale korzystają z pomocy społecznej (więcej niż 18 miesięcy), co wynika z niskiej skuteczności stosowanych niepieniężnych form wsparcia (w tym ograniczonych możliwości stosowania pracy socjalnej, kontraktu socjalnego, prac społecznie użytecznych, poradnictwa oraz działań profilaktycznych);
 - klienci ośrodków pomocy społecznej (od kwietnia 2016 r.) otrzymują również świadczenia wychowawcze 500+, jednak nie są one wliczane do dochodu rodzin, w związku z tym, rodziny nie tracą prawa do przyznanych świadczeń (zasiłków z pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych) i nadal mogą korzystać ze wsparcia OPS. Mimo to – w 2017 r. (podobnie jak wcześniej), odnotowano zmniejszenie liczby klientów pomocy społecznej (we wszystkich kategoriach rodzin), którego głównym powodem był znaczący (20-procentowy) spadek bezrobocia.
- Jak wynika z badań i analiz (GUS, MR, PiPS), pomoc w formie świadczenia wychowawczego 500+ w istotny sposób poprawiła sytuację dochodową polskich rodzin, jednak w przypadku rodzin korzystających również z innych systemów wsparcia (zasiłki z pomocy społecznej i świadczenia rodzinne), należy w równym stopniu wzmacniać działania profilaktyczne i aktywizujące te środowiska. Chodzi zwłaszcza o zwiększenie zakresu różnego rodzaju usług społecznych dla rodzin niewydolnych wychowawczo lub zagrożonych wykluczeniem społecznym (usługi asystenckie, doradcze, wspierające itp.)

5. W systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej w latach 2016-2017 r:
 - nie zmieniła się ogólna liczba rodzin zastępczych, choć zachodzą korzystne zmiany w ich strukturze (maleje liczba rodzin spokrewnionych na rzecz wzrostu rodzin zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka);
 - 3-krotnie wzrosła liczba asystentów rodziny (w tym 15 asystentów rodziny zatrudniono w ramach realizacji projektu *Bliżej rodziny i dziecka*);
 - wzrosła liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego (o 169, do 841) – w 2016 r. na 169 nowych miejsc, 127 uruchomiono w ramach realizacji projektu *Bliżej rodziny i dziecka*.

6. W zakresie innych systemów wsparcia:
 - w systemie świadczeń rodzinnych – liczba rodzin objętych wsparciem nie zmieniła się, natomiast nieznacznie (o 4%) wzrósł koszt tych świadczeń ;
 - poprawiła się infrastruktura w zakresie miejsc opieki nad dziećmi – w 2016 r. woj. opolskie zajmowało pierwszą pozycję w kraju pod względem liczby miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do 3 lat (a drugą w kraju, po woj. dolnośląskim, po względem liczby dzieci przebywających w tych instytucjach).
 - *Programem Rodzina 500 plus* objęto w woj. opolskim prawie 82 tys. dzieci, wychowujących się w 57 tys. rodzin (oraz 1 285 dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej), a koszt wypłaty świadczeń wychowawczych wyniósł 491 mln zł.
Wg GUS *Program Rodzina 500 plus* wpłynę na ograniczenie zakresu ubóstwa skrajnego, które w 2016 r. zmniejszyło się z 6,5% do 4,9%, w tym w rodzinach wielodzietnych z 17% do 10%. Potwierdzeniem poprawy sytuacji dochodowej rodzin są m. in. najnowsze dane GUS, które wskazują, że w 2017 r. dochody ludności Polski wzrosły realnie o 8,3% (w 2016 r. o 7%), co spowodowało m.in. zmniejszenie różnicy między dochodami rodzin wielodzietnych, a średnimi dochodami ogółu gospodarstw domowych.

7. W latach 2016-2017 koszt zadań realizowanych przez gminy i powiaty w zakresie pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej wzrósł o 15%, głównie ze względu na wzrost środków finansowych pochodzących z budżetu państwa (o prawie 20%) i wypłaty nowego - świadczenia wychowawczego 500+ (koszt tych świadczeń w 2017 r. wzrósł o 40%, stanowiąc ponad 40% ogółu wydatków). Koszt pozostałych zadań istotnie nie zmienił się:
 - najbardziej wzrosły koszty realizacji usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, utrzymanie środowiskowych domów samopomocy, placówek wsparcia dziennego (wzrasta liczba zadań realizowanych przez instytucje pomocy społecznej, a także rosną miesięczne koszty utrzymania instytucji i ośrodków wsparcia);
 - spadek kosztów odnotowano w zakresie świadczeń pieniężnych oraz pomocy rzeczowej, ryczałtów i dodatków mieszkaniowych oraz stypendiów socjalnych dla uczniów. Mimo to, od wielu lat województwo opolskie ma najwyższą w kraju średnią, roczną wartość pomocy przypadającej na 1 klienta pomocy społecznej (w 2017 r. było to 2 860 zł, tj. o 4% więcej niż rok wcześniej).

8. W 2017 r. - podobnie jak w latach poprzednich, nadal liczba zatrudnionych pracowników służb społecznych jest niewystarczająca (pracowników socjalnych, asystentów rodziny,

asystentów osób niesamodzielnych) oraz innych specjalistów, gwarantujących właściwą realizację działań profilaktycznych i aktywizujących. Wprawdzie kadra pracowników pomocy i integracji społecznej corocznie zwiększa się, jednak dotyczy to grupy pozostałych pracowników, a nie pracowników socjalnych, których liczba wzrosła w 2017 r. o 5 osób (ustawowy standard zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych spełniały w 2017 r. 24 gminy). Wzrost zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych pomocy i integracji społecznej to efekt zwiększającej się liczby zadań, wynikających z kilkunastu ustaw, które realizuje ośrodek pomocy społecznej, choć przyczyną zwiększonego zatrudnienia jest także tworzenie nowych jednostek (ośrodków wsparcia) lub zwiększanie liczby miejsc.

9. W 2017 r. Samorządu Województwa Opolskiego – oprócz projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020, realizował także inne zadania z obszaru pomocy i integracji społecznej, tj.:

— w zakresie rehabilitacji społecznej lub zawodowej ze środków PFRON:

- udzielono dotacji 25 fundacjom i organizacjom pozarządowym w łącznej wysokości 805 tys. zł;
- dofinansowano koszt działalności dwóch zakładów aktywności zawodowej dla 112 osób niepełnosprawnych (koszt w 2017 r. wyniósł 2 072 tys. zł);
- dofinansowano roboty budowlane w obiektach służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych w wysokości 636 tys. zł;

— w zakresie realizacji *Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego*) - udzielono dotacji czterem organizacjom pozarządowym, na ogółem 50 tys. zł;

— w zakresie koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego wydano 3 361 decyzji w sprawie świadczeń rodzinnych, a także 5 758 decyzji w sprawie świadczeń wychowawczych;

— przekazano środki na utrzymanie 2 ośrodków adopcyjnych (w tym dla jednego prowadzonego na zlecenie Samorządu Województwa). W 2017 r. koszt utrzymania ośrodków wyniósł 880 tys. zł, a w wyniku procedur adopcyjnych, do adopcji skierowano 70 dzieci.

Łączny koszt realizacji zadań pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej Samorządu Województwa Opolskiego (zleconych i własnych) wyniósł ponad 12 mln zł.

10. W 2016 r. jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty) podjęły współpracę w formie zlecania zadań z 179 organizacjami pozarządowymi, prowadzącymi działalność w obszarze pomocy społecznej, reintegracji społecznej i zawodowej oraz rynku pracy. Organizacje pozarządowe otrzymywały środki głównie na prowadzenie placówek pomocy społecznej, a także realizację w gminach usług opiekuńczych (dla osób starszych) oraz specjalistycznych usług opiekuńczych (dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Łączny koszt tych zadań wyniósł w woj. opolskim prawie 22,1 mln zł (o ponad 5,7% więcej niż w 2016 r.).

11. Wśród różnych grup beneficjentów pomocy, w wyjątkowej sytuacji znajdują się osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie. Wprawdzie oferta wsparcia obejmuje zróżnicowaną grupę świadczeń, jednak nadal potrzeby tych osób nie są w pełni

zaspokojone, a środki finansowe przewidziane na realizację pomocy niewystarczające. W 2017 r.:

- pomocą finansowaną ze środków PFRON objęto ok. 10 tys. niepełnosprawnych mieszkańców województwa (w formie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych, likwidacji barier oraz zakupu sprzętu rehabilitacyjnego). Koszt tych świadczeń wyniósł ogółem 15 mln zł;
- w warsztatach terapii zajęciowej uczestniczyło 450 osób, a zakładach aktywności zawodowej – 112 niepełnosprawnych, jednak liczba korzystających z tych miejsc od wielu lat nie zmienia się, w minimalnym stopniu zaspokajając występujące potrzeby;
- w systemie świadczeń rodzinnych – świadczenia pielęgnacyjne otrzymało w 2017 r. ok. 3 000 opiekunów niepełnosprawnych dzieci i młodzieży do 18 lat, a specjalny zasiłek opiekuńczy i zasiłek dla opiekuna – ok. 1 200 opiekunów dorosłych osób niepełnosprawnych. Koszt tych świadczeń wyniósł prawie 50 mln zł. Dodatkowo - koszt zasiłków pielęgnacyjnych dla ok. 5 000 niepełnosprawnych wyniósł 37 mln zł.

Mimo wysokich nakładów finansowych, system wsparcia osób niepełnosprawnych wymaga usprawnienia, w tym przede wszystkim:

- zwiększenia środków z PFRON, poprzez zmianę algorytmu ich naliczania dla województwa opolskiego;
- wzmocnienia działań samorządu terytorialnego polegających na realizacji lokalnych programów pomocy i opieki (rozwoju usług aktywizacji społecznej i zawodowej, usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych - we współpracy z partnerami pozarządowymi oraz prywatnymi),
- realizacji *Opolskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2016-2020* (w ramach RPO WO 2014-2020), którego celem jest rozwój i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w woj. opolskim poprzez m. in. promocję społecznej odpowiedzialności w zamówieniach publicznych oraz tworzenie sieci współpracy podmiotów ES i jednostek samorządu terytorialnego, nauki, biznesu oraz innych organizacji, co ma sprzyjać wzrostowi zatrudnienia w sektorze gospodarki społecznej, w tym szczególnie osób z niepełnosprawnościami.

1. Sytuacja społeczno-demograficzna województwa opolskiego

1.1. Ludność

1.1.1. Stan, struktura i prognoza ludności

Wg stanu na 31 grudnia 2017 r. w województwie opolskim mieszkało 990 069 osób, tj. 0,3% mniej niż w 2016 r. i o 0,6% mniej niż w 2015 r.³

W latach 2015-2017 spadek liczby ludności odnotowano w większości województw kraju, przy czym liczba ludności ogółem w Polsce pozostała prawie bez zmian. Podobnie jak w ubiegłych latach, spadek liczby mieszkańców woj. opolskiego jest wynikiem niekorzystnych tendencji demograficznych, zwłaszcza przyrostu naturalnego (mimo odnotowanej wyższej liczby urodzeń, nadal wzrasta liczba zgonów, wynikająca m.in. ze wzrostu liczby i odsetka w populacji osób starszych).

W 2017 r. w woj. opolskim zarejestrowano:

- 9,2 tys. urodzeń żywych, tj. o ok. 600 więcej niż rok wcześniej;
- zmarło 11 tys. osób, o 1 tys. więcej niż w 2016 r.;
- przyrost naturalny na 1000 osób wyniósł -1,8 (w Polsce 0,0).

Wśród mieszkańców województwa opolskiego w 2017 r.: liczba dzieci i młodzieży do 17 roku życia (wiek przedprodukcyjny) wynosiła 157 tys. (16%), osób w wieku produkcyjnym było 620 tys. (62,6%), a w wieku poprodukcyjnym 212 tys. (21,4%).

Tabela 1. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2015 – 2017

Wyszczególnienie	Ludność wg ekonomicznych grup wieku w latach 2015-2017							
	Polska				woj. opolskie			
	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2015 r.=100%	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2015 r.=100%
Ogółem	38 437 239	38 432 992	38 433 558	0,0	996 011	993 036	990 069	-0,6
<i>w tym:</i>								
wiek przedprodukcyjny	6 901 795	6 879 506	6 920 652	0,3	159 393	158 146	157 829	-1,0
%	18,0	17,9	18,0	x	16,0	15,9	16,0	x
wiek produkcyjny	24 002 168	23 790 022	23 517 643	-2,0	635 551	627 826	620 022	-2,4
%	62,4	61,9	61,2	x	63,8	63,2	62,6	x
wiek poprodukcyjny	7 533 276	7 763 464	7 995 263	6,1	201 067	207 064	212 218	5,5
%	19,6	20,2	20,8	x	20,2	20,9	21,4	x

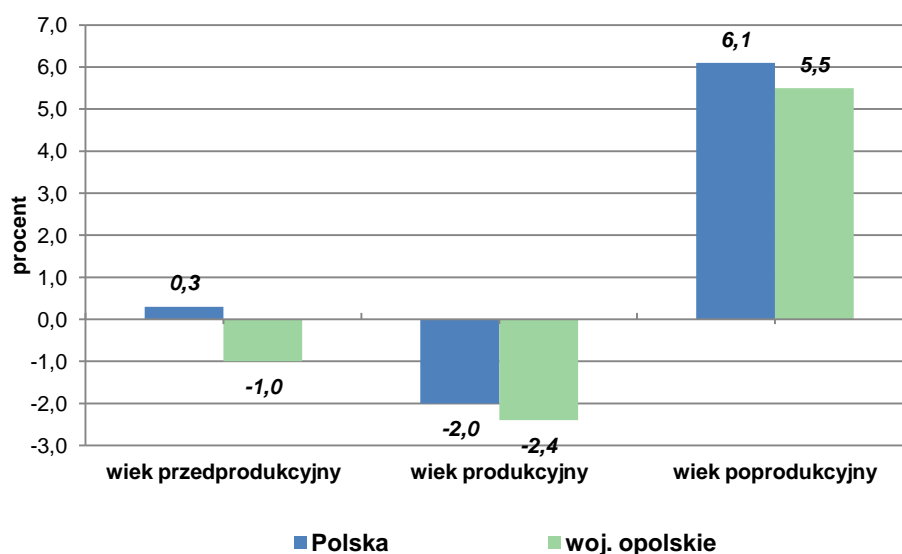
Źródło: Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym. Stan w 2015 r., 2016 r. i 2017 r. GUS

W 2017 r. woj. opolskim, w porównaniu do 2015 r.:

- liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o 1% (w Polsce średnio wzrosła o 0,3%);
- liczba ludności w wieku produkcyjnym spadła o 2,4% (w kraju o 2%);
- **liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 5,5% (w Polsce o 6,1%).**

³ Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2017 r. Stan w dniu 31 XII, GUS <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2017-r-stan-w-dniu-31-xii,6,23.html> (26.04.2018 r.).

Wykres 1. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2015 - 2017 (w %)

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie na podstawie danych GUS.

Wprawdzie rok 2017 był kolejnym (od 2000 r.), w którym odnotowano spadek liczby ludności w woj. opolskim, jednak w strukturze ludności wg ekonomicznych grup wieku zmiany były bardziej korzystne niż w 2016 r., tj. w mniejszym stopniu spadła liczba dzieci i młodzieży (w latach 2014-2016 spadek wyniósł - 2,2 pkt. proc., a w latach 2015-2017 - 1,0 pkt. proc.), przy jednoczesnym mniejszym wzroście liczby seniorów (w latach 2014-2016 wzrost wyniósł 5,7 pkt. proc., a w latach 2015-2017 – 5,5 pkt. proc.)⁴.

1.1.2. Przyrost naturalny

W 2017 r. w woj. opolskim – w porównaniu do poprzedniego roku:

- wskaźnik liczby urodzeń żywych na 1000 mieszkańców wyniósł 9,2 (mimo wzrostu o 0,6 pkt‰ jest to jeden z najniższych wskaźników w kraju);
- wskaźnik liczby zgonów na 1000 osób wyniósł 11,0 (wzrost o 1,0 pkt ‰) – średni wskaźnik w Polsce 10,5‰;
- współczynnik przyrostu naturalnego pogorszył się z minus 1,4‰ do minus 1,8‰ (w Polsce 0,0).

Według prognozy GUS – do 2030 r., przyrost naturalny w woj. opolskim będzie wynosić minus 5,5‰, przy średniej w kraju minus 3,3‰⁵.

⁴ Zob. *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2016 r.*, Opole, czerwiec 2017 <http://ois.rops-opole.pl/download/OCENA%20ZASOBOW%20POMOCY%20SPO%20C5%81ECZNEJ%20WOJEWODZTWA%20OPOLSKIEGO%20w%202016%20r.pdf> (25.04.2018 r.).

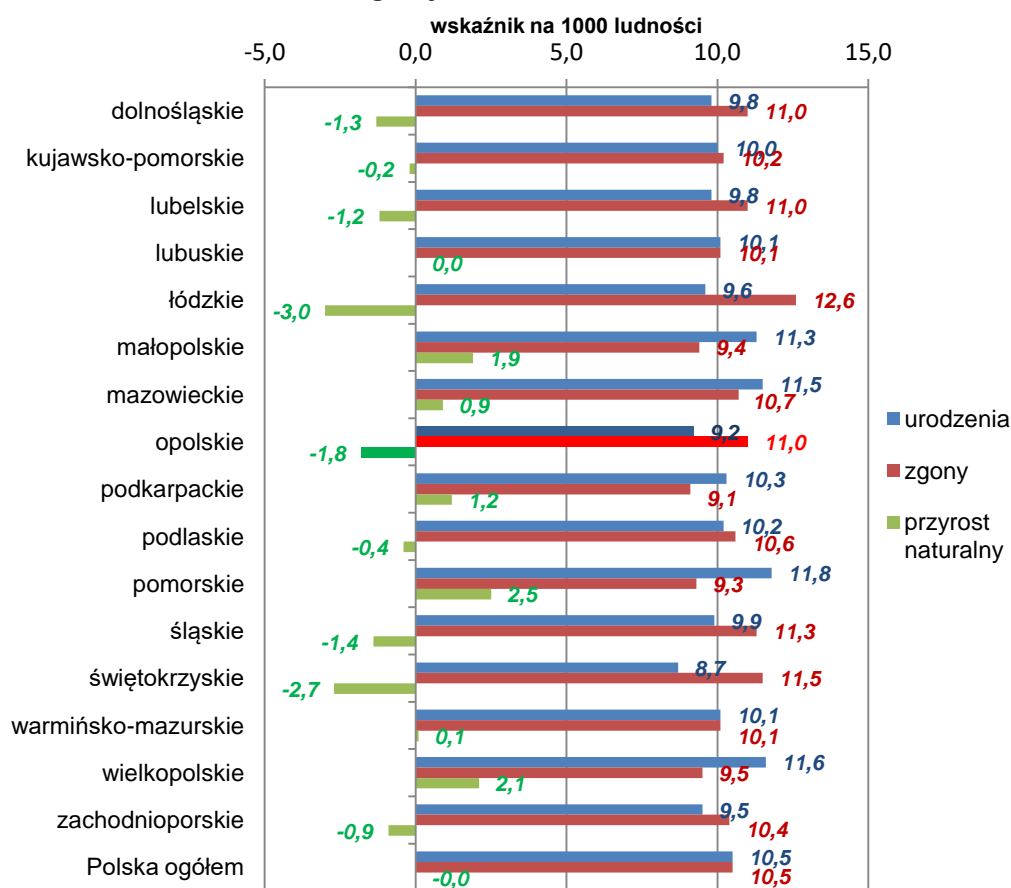
⁵ *Sytuacja demograficzna województwa opolskiego. Stan obecny i perspektywy*, Urząd Statystyczny w Opolu, Nysa 19-20.-4.2018 r.

1.1.4. Najważniejsze wskaźniki demograficzne Polski i woj. opolskiego w 2017 r.⁶

W 2017 r. w Polsce:

- wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności wyniósł średnio 10,5 i był najwyższy w województwach: pomorskim (11,8), wielkopolskim (11,6) i mazowieckim (11,5). Natomiast najmniej dzieci w porównaniu do liczby ludności urodziło się w województwach: świętokrzyskim (8,7) oraz opolskim (9,2);
- wskaźnik zgonów wyniósł średnio 10,5 i był najwyższy w województwach: łódzkim (12,6) i świętokrzyskim (11,5), a najniższy w województwach: podkarpackim (9,1) oraz pomorskim (9,3). W woj. opolskim wskaźnik zgonów wynosił 11,0 (powyżej średniej w kraju);
- wskaźnik przyrostu naturalnego, wyniósł 0,0 (zrównoważona liczba urodzeń i zgonów) był najniższy w województwach: łódzkim (-3,0) i świętokrzyskim (-2,7), a najwyższy w województwach: pomorskim (+2,5) i wielkopolskim (+2,1). Woj. opolskie miało przyrost naturalny o wartości minus 1,8 (poniżej średniej w kraju).

Wykres 3. Wskaźnik urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na 1000 ludności wg województw w 2017 r.

Źródło obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

⁶ Zob. Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2017 r. Stan w dniu 31 XII., GUS, Warszawa 2018 - Tablice w formacie XLS/X w pliku ZIP <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2017-r-stan-w-dniu-31-xii,6,23.html> (09.05.2018 r.).

1.1.5 Starzenie się społeczeństwa

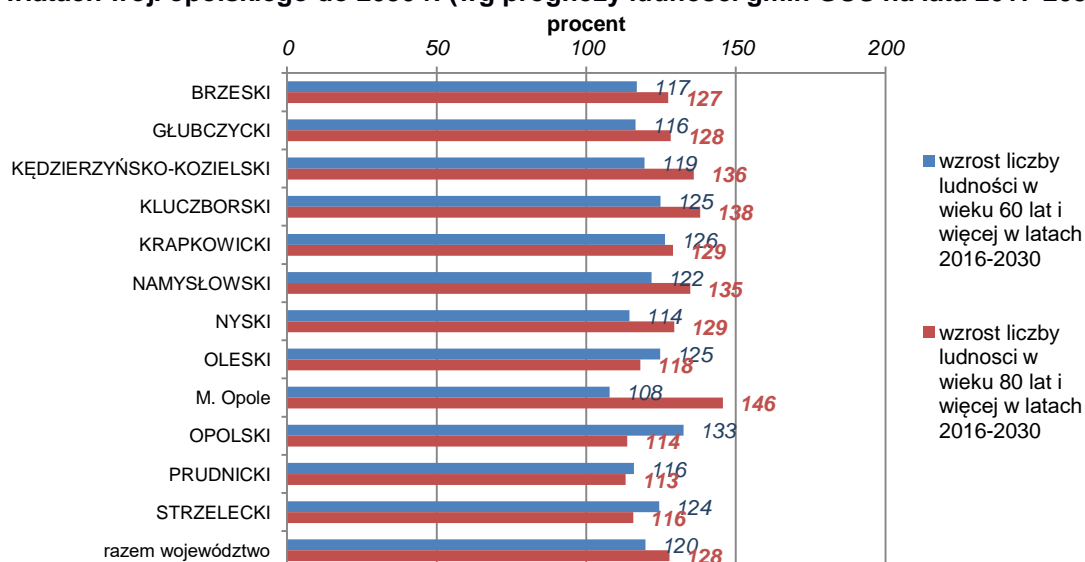
Prognoza ludności Polski na lata 2014-2050 (opracowana przez GUS w 2014 r.), wskazuje, że w najbliższych dekadach nasili się proces starzenia się społeczeństwa, szczególnie w województwach: łódzkim, świętokrzyskim i opolskim⁷. Do 2050 r. w woj. opolskim:

- liczba ludności w wieku 65 lat i więcej wzrośnie do 269 tys., stanowiąc 36,1% mieszkańców;
- mediana wieku ludności (przeciętny wiek), wynosić będzie 56,1 lat (przy średniej w Polsce 52,5 lat);
- liczba osób najstarszych (80 lat i więcej) wzrośnie 2,5-krotnie, stanowiąc 12,2% ludności.

W oparciu o powyższą prognozę, GUS przygotował analizę o prognozowanej liczbie ludności gmin w Polsce do 2030 r. (opracowaną w 2017 r.)⁸. Wynika z niej m. in., że będzie pogłębiał się podział kraju na „centra” i peryferia”, tzn. będzie postępował odpływ ludności (zwłaszcza w wieku przed- i produkcyjnym) z małych miejscowości i wsi do dużych miast. W konsekwencji, a także w wyniku innych zjawisk demograficznych (ujemnego przyrostu naturalnego, migracji) do 2030 r. w woj. opolskim:

- liczba mieszkańców spadnie o 7,5%;
- liczb osób w wieku 60 lat i więcej wzrośnie o 20% (w tym najwięcej w powiatach opolskim i krapkowickim);
- liczba osób w wieku 80 lat i więcej wzrośnie o 28% (w tym najbardziej w Mieście Opolu i powiecie kędzierzyńsko-kozielskim);
- udział procentowy 60-latków wzrośnie do 31,4%, a osób w wieku 80 lat i więcej do 6,1%, liczby ludności regionu.

Wykres 4. Wzrost liczby ludności w grupach wieku: 60 lat i więcej oraz 80 lat i więcej, w powiatach woj. opolskiego do 2030 r. (wg prognozy ludności gmin GUS na lata 2017-2030)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Prognoza liczby ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS 2017 r.

⁷ Zob. *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, GUS, Warszawa 2014 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-,1,5.html> (02.05.2018 r.).

⁸ Zob. *Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS, Warszawa sierpień 2017 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-gmin-na-lata-2017-2030-opracowanie-eksperymentalne,10,1.html> (02.05.2018 r.).

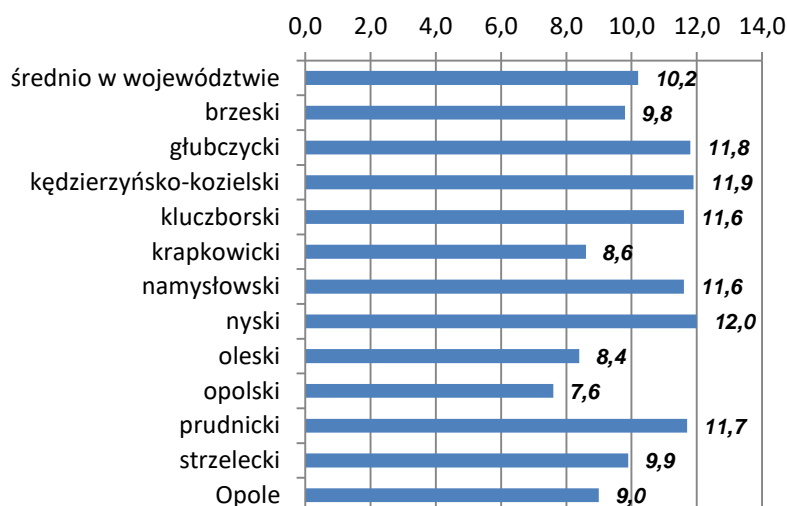
1.1.6. Osoby z niepełnosprawnościami

Według wyników *Narodowego Spisu Powszechnego 2011* w woj. opolskim było 103,2 tys. osób, które odczuwały całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych stosownie do swojego wieku (niepełnosprawność biologiczna) i/lub posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony (niepełnosprawność prawna)⁹. Stanowiły one 10,2% ogółu mieszkańców woj. opolskiego (wg NSP 2002 – 10,0%)¹⁰.

W 2011 r. w Polsce liczba osób niepełnosprawnych biologicznie i prawnie wyniosła 4,7 mln, tj. 12,2% ludności kraju (w 2002 r. 14,3%)¹¹. Najwyższy udział osób niepełnosprawnych w liczbie ludności odnotowano w województwie lubuskim (16,7%), a najniższy w województwach: mazowieckim (9,8%) oraz opolskim (10,2%).

W województwie opolskim wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców wahał się od najwyższego w powiecie nyskim (12,0%) do najniższego w powiecie opolskim ziemskim (7,6%).

Wykres 5. Wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców w woj. opolskim wg NSP 2011

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań*, GUS, Warszawa 2013, s. 263 <http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-i-gospodarstwa-domowe-stand-i-struktura-spoleczno-ekonomiczna-czesc-i-ludnosc-nsp-2011,11,1.html> (28.09.2015 r.)

W 2011 r. – w porównaniu do 2002 r. - liczba osób niepełnosprawnych w woj. opolskim spadła o 3,6 tys. osób, co jednak mogło wynikać z trudności pomiarowych zjawiska niż rzeczywistego spadku liczby niepełnosprawnych.¹² Odsetek osób niepełnosprawnych

⁹ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników województwa opolskiego*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2012, s. 33-34, http://opole.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/opole/ASSETS_nsp_2011_raport.pdf (21.09.2015 r.).

¹⁰ Ibidem, s. 34.

¹¹ *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników*, GUS, Warszawa 2012, s. 63, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (21.09.2015 r.).

¹² Według NSP 2011 liczba osób niepełnosprawnych w kraju i woj. opolskim spadła w stosunku do NSP 2002, jednak zgodnie z wyjaśnieniami GUS, liczba osób niepełnosprawnych w kraju jest niedoszacowana, ponieważ „udzielanie odpowiedzi na pytanie dotyczące niepełnosprawności odbywało się na zasadzie dobrowolności”. Spowodowało to sytuację, w której „w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności blisko 1,5 mln respondentów odmówiło

prawie zmniejszył się o 19,1 tys., tj. 23% - głównie z powodu ograniczeń systemu orzecznictwa, natomiast wzrosła liczba osób niepełnosprawnych tylko biologicznie – z 25,3 tys. do ponad 40 tys. osób, tj. o 60%.

Wśród ogółem 4,7 mln osób niepełnosprawnych w Polsce, prawie 2 mln stanowiły osoby powyżej 65 lat, wśród których w porównaniu do 2002 r.:

- spadła liczba osób starszych niepełnosprawnych prawnie (z 71% do 57%);
- wzrosła liczba osób starszych niepełnosprawnych biologicznie (z 29% w 2002 r. do 43% w 2011 r.)¹³.

W woj. opolskim udział osób niepełnosprawnych w wieku poprodukcyjnym wyniósł 48,9% (średnio w Polsce 46,8%)¹⁴.

Według metodologii Eurostatu w Polsce w 2014 r. blisko co druga osoba w wieku 60 lat i więcej została zaliczona do populacji osób niepełnosprawnych biologicznie, z których $\frac{1}{3}$ miała poważne ograniczenia w wykonywaniu codziennych czynności życiowych¹⁵.

Co trzecia osoba w wieku 65 lat i więcej ma trudności w codziennych czynnościach związanych z samoobsługą (kładzenie się i wstawanie z łóżka, siadanie i wstawanie z krzesła, kąpanie się, mycie pod prysznicem). Z badań tych wynika, że 45% osób starszych mających problemy z samoobsługą musi radzić sobie sama, bo nie ma żadnej pomocy¹⁶.

Podobne problemy stwarzają osobom starszym prace domowe – co druga osoba w wieku 65 lat i więcej stwierdziła, że ma trudności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, a 28% nie ma żadnej pomocy i musi sobie radzić sama¹⁷.

1.1.7. Niepełnosprawność dzieci

W 2011 r. liczba niepełnosprawnych dzieci w wieku 0-15 lat wyniosła w Polsce 184,8 tys. (3,0% dzieci w tym wieku)¹⁸.

Najmniej niepełnosprawnych dzieci występuje w grupie wieku od 1 roku do 5 lat (od 1% do 2,8%), natomiast w grupie wieku 10 – 14 lat odsetek niepełnosprawnych jest wyższy i waha się od 3,0% do 3,8% ogółu dzieci w tym wieku.

udzielenia odpowiedzi” – Zob. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*. Raport z wyników, GUS, Warszawa 2012, s. 63, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/lud_raport_z_wynikow_NSP2011.pdf (21.09.2015 r.).

¹³ *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014–2050*, GUS, listopad 2014, s. 18, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/sytuacja-demograficzna-osob-starszych-i-konsekwencje-starzenia-sie-ludnoscipolski-w-swietle-prognozy-na-lata-2014-2050,18,1.html> (23.09.2015 r.).

¹⁴ *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność*. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, GUS, Warszawa 2013, s. 83, <http://stat.gov.pl/spisy-powszechnen/sp-2011/nsp-2011-wyniki/ludnosc-i-gospodarstwa-domowe-stan-i-struktura-spoeczno-ekonomiczna-czesc-i-ludnosc-nsp-2011,11,1.html> (23.09.2015 r.).

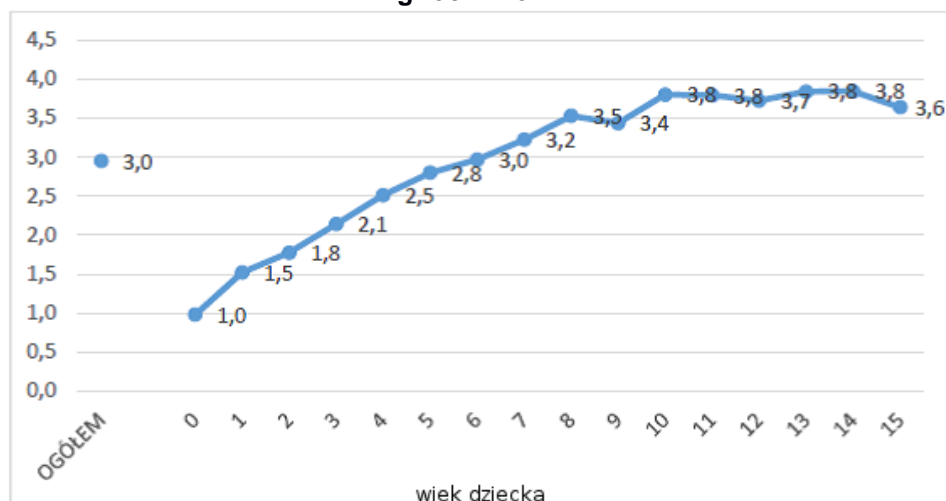
¹⁵ *Ludność w wieku 60 lat i więcej*, Notatka została przygotowana na posiedzenie Sejmowej Komisji Polityki Senioralnej dotyczące „Informacji Ministra Zdrowia na temat wpływu zmian demograficznych i starzenia się społeczeństwa na organizację systemu ochrony zdrowia i Narodowy Program Zdrowia” (w dniu 19.02.2016 r.), GUS Warszawa 2016 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-w-wieku-60-struktura-demograficzna-i-zdrowie,24,1.htm>, s. 30

¹⁶ Ibidem, s. 32

¹⁷ Ibidem, s. 33

¹⁸ *Dzieci w Polsce w 2014 r. Charakterystyka demograficzna*, GUS, Warszawa 2015, s. 9 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/dzieci-w-polsce-w-2014-roku-charakterystyka-demograficzna,20,1.html> (11.02.2016 r.)

Wykres 6. Odsetek dzieci niepełnosprawnych w ogólnej liczbie dzieci w Polsce wg roczników

Źródło: *Dzieci w Polsce w 2014 r. Charakterystyka demograficzna*, GUS, Warszawa 2015, s 10

W woj. opolskim, w 2011 r. liczba niepełnosprawnych dzieci w wieku 0-15 lat wyniosła 2 849 (2,8% wszystkich niepełnosprawnych w regionie), średnia w Polsce wyniosła 2,9%.

Tabela 2. Liczba dzieci niepełnosprawnych do 15 lat oraz ich odsetek w ogólnej liczbie niepełnosprawnych w Polsce w 2011 r. – wg województw

Lp.	Województwo	Liczba niepełnosprawnych w Polsce		Udział dzieci w wieku 0-15 lat w ogólnej liczbie niepełnosprawnych w województwie (w %)
		Ogółem	w tym w wieku 0 – 15 lat	
1	Dolnośląskie	383 758	9 691	2,5
2	Kujawsko-pomorskie	264 313	11 246	4,3
3	Lubelskie	311 796	6 944	2,2
4	Lubuskie	170 537	5 714	3,4
5	Łódzkie	333 760	7 609	2,3
6	Małopolskie	394 309	7 869	2,0
7	Mazowieckie	515 697	14 212	2,8
8	Opolskie	103 153	2 849	2,8
9	Podkarpackie	249 530	7 459	3,0
10	Podlaskie	131 758	2 926	2,2
11	Pomorskie	284 499	9 645	3,4
12	Śląskie	552 138	14 849	2,7
13	Świętokrzyskie	165 680	5 461	3,3
14	Warmińsko-mazurskie	197 293	8 162	4,1
15	Wielkopolskie	428 770	12 975	3,0
16	Zachodniopomorskie	210 057	7 049	3,4
	Razem	4 697 048	134 661	2,9

Źródło: *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013, s. 238-239

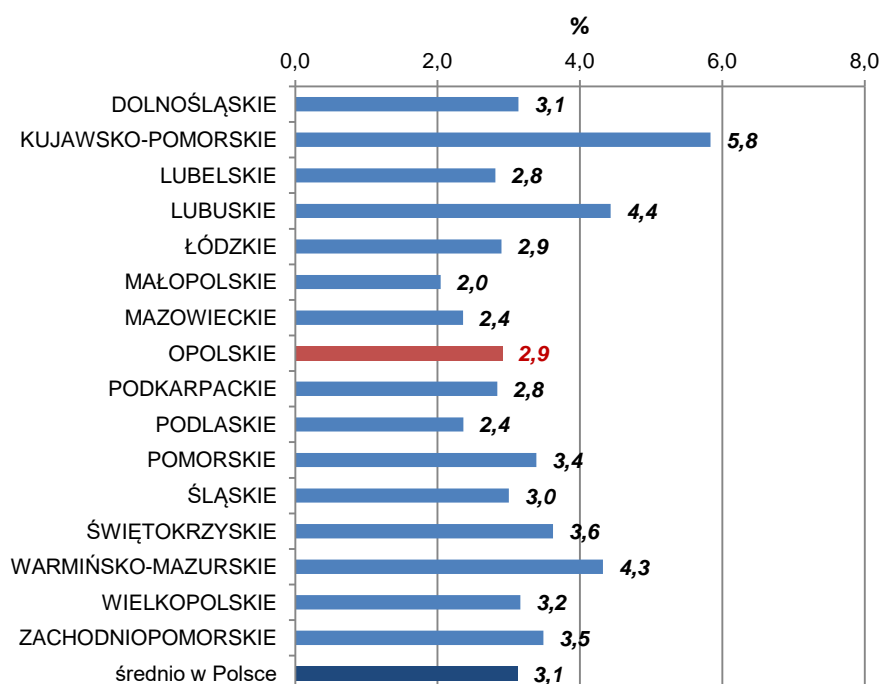
Osoby z niepełnosprawnościami w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat)

Zgodnie z *NSP 2011* liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-17 lat (przedprodukcyjnym) wyniosła w woj. opolskim 4,8 tys. osób, w tym było:

- 2 849 dzieci w wieku 0-15 lat,
- 1 951 osób w wieku 16-17 lat.

Najwyższy udział dzieci i młodzieży niepełnosprawnej do 17 lat odnotowano w województwie kujawsko-pomorskim (5,8%), najmniejszy w województwach: małopolskim (2%), mazowieckim i podlaskim (2,4%). W województwie opolskim wskaźnik ten wynosił 2,9%, średnio w kraju – 3,1%.

Wykres 7. Udział osób niepełnosprawnych w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie osób w tym wieku, w Polsce w 2011 r.– wg województw (w %)

Źródło: *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I Ludność. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, oraz dane BDL (ludność w wieku przedprodukcyjnym w 2011 r.)

1.1.8. Ludność w powiatach woj. opolskiego w latach 2016-2017

W 2017 r. – w porównaniu do 2016 r., w większości powiatów woj. opolskiego spadła liczba ludności, w tym najbardziej w powiatach: głubczycki, kędzierzyńsko-kozielskim i strzeleckim (po 0,5%). Natomiast w dwóch powiatach (Miasto Opole i powiat opolski) na zmianę liczby ludności wpływ miały głównie decyzje administracyjne, wprowadzone 1 stycznia 2017 r., tj.

- powiększenie obszaru administracyjnego Miasta Opola (o część terenów gmin: Dąbrowy, Dobrzemia Wielkiego, Komprachcic i Prószkowa), zwiększyło liczbę ludności miasta o 9 321 osób (7,9%), a uwzględniając inne czynniki łączna liczba ludności Opola wzrosła do 9 418 osób;

→ spadła liczba ludności powiatu opolskiego (ubytek ludności stanowił 92,8% wartości z roku 2016), z tego w wyniku zmian administracyjnych ubyło 9 321 osób, a z innych przyczyny 227 osób (łącznie spadek ludności powiatu wyniósł 9 548 osób).

W efekcie, wg stanu na 31.12.2017 r., liczba ludności Miasta Opolu wyniosła 128 140, a powiatu opolskiego 123 612.

W latach 2016-2017 wg ekonomicznych grup wieku liczba ludności:

- w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat) zmniejszyła się we wszystkich powiatach, z wyjątkiem powiatu krapkowickiego (wzrost o 0,4%) oraz Miasta Opolu, w którym w wyniku zmian administracyjnych liczba dzieci i młodzieży wzrosła o prawie 11%;
- w wieku produkcyjnym (18-60/64 lat) zmniejszyła się we wszystkich powiatach, z wyjątkiem Miasta Opolu (wzrost o 6,8%);
- w wieku poprodukcyjnym wzrosła we wszystkich powiatach, z wyjątkiem powiatu opolskiego (spadek o 3,8% w wyniku powiększenia Miasta Opolu, w którym liczba seniorów jednocześnie była najwyższa – wzrost o 9,1%;).

Tabela 3. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolskim w 2017 r. – wg powiatów

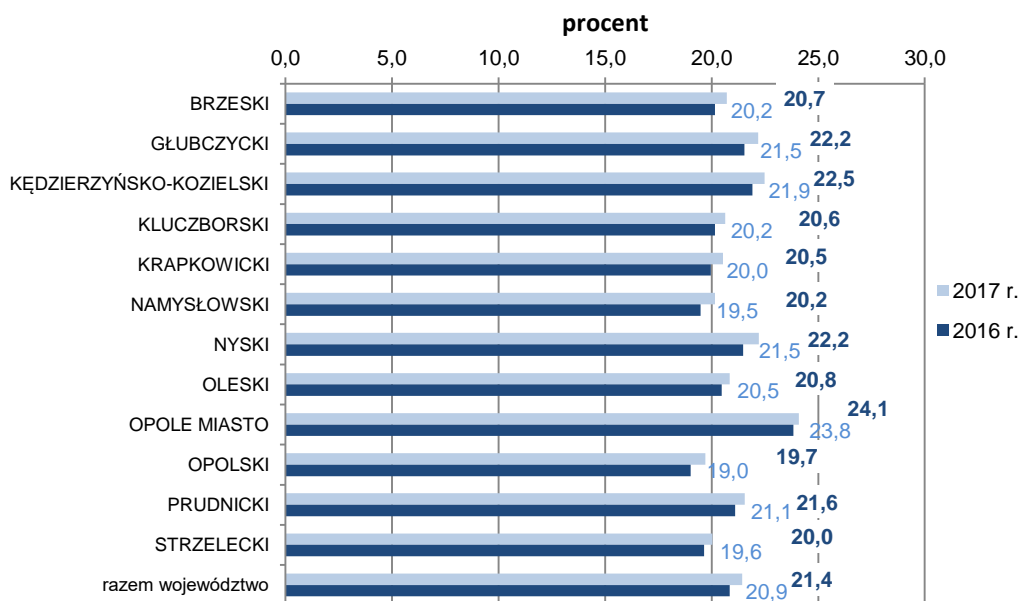
Lp.	Powiaty	Ludność w latach 2016-2017						Wzrost / spadek liczby ludności w 2017 r. 2016 r.=100%
		Liczba ludności w 2016 r.	Ludność w 2017 r.				Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w 2017 r. (w %)	
			Razem	w tym w wieku				
			przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny			
1	brzeski	90 771	90 493	15 674	56 082	18 737	20,7	99,7
2	głubczycki	46 445	46 209	7 293	28 669	10 247	22,2	99,5
3	kędzierzyńsko-kozielski	95 750	95 236	14 462	59 363	21 411	22,5	99,5
4	kluczborski	66 446	66 189	10 389	42 140	13 660	20,6	99,6
5	krapkowicki	64 373	64 227	10 008	41 031	13 188	20,5	99,8
6	namysłowski	42 707	42 677	7 500	26 574	8 603	20,2	99,9
7	nyski	138 369	137 819	21 389	85 813	30 617	22,2	99,6
8	oleski	65 101	64 848	10 445	40 884	13 519	20,8	99,6
9	Opole Miasto	118 722	128 140	20 092	77 186	30 862	24,1	107,9
10	opolski	133 160	123 612	19 639	79 614	24 359	19,7	92,8
11	prudnicki	55 915	55 748	9 047	34 684	12 017	21,6	99,7
12	strzelecki	75 277	74 871	11 891	47 982	14 998	20,0	99,5
-	Razem- woj. opolskie	993 036	990 069	157 829	620 022	212 218	21,4	99,7

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

W 2017 r. średni wskaźnik starości demograficznej (udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w populacji ogółem) wyniósł w woj. opolskim 21,4% (wzrost w porównaniu do 2016 r. o 0,5 pkt proc.).

Najwyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, wśród ogółu mieszkańców, był w Mieście Opolu (24,1%) i powiecie kędzierzyńsko-kozielskim (22,5%), a najniższy w powiatach: opolskim (19,7%) i strzeleckim (20%).

Wykres 8. Udział procentowy liczby osób w wieku poprodukcyjnym w populacji ogółem w woj. opolskim w latach 2016-2017 - wg powiatów

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

1.1.9. Wybrane wskaźniki demograficzne woj. opolskiego w 2010 r. i latach 2015-2017 oraz wg prognozy GUS w 2030 r.

Tabela 4. Najważniejsze wskaźniki demograficzne woj. opolskiego w 2010 r. i latach 2015-2017 oraz wg prognozy GUS w 2030 r.

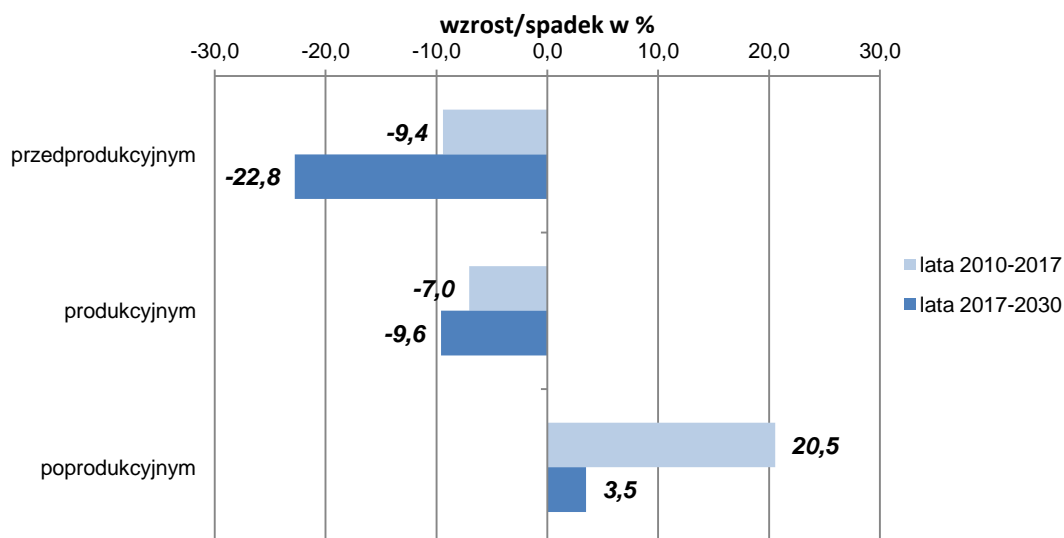
Lp.	Wyszczególnienie	Wybrane wskaźniki demograficzne województwa opolskiego						
		2010 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2010 r.=100%	2030 r.	Wzrost / spadek w 2030 r. 2017 r.=100%
1	Ludność ogółem	1 017 241	996 011	993 036	990 069	-2,7%	902 020	-8,9%
2	w wieku przedprodukcyjnym	174 257	159 393	158 146	157 829	-9,4%	121 891	-22,8%
3	w wieku produkcyjnym	666 937	635 551	627 826	620 022	- 7,0%	560 490	-9,6%
4	w wieku poprodukcyjnym	176 047	201 067	207 064	212 218	+ 20,5%	219 639	+ 3,5%
5	udział wieku poprodukcyjnego (%)	17,3	20,2	20,9	21,4	x	24,3%	x
6	urodzenia żywe	9 163	8 289	8 634	9 200	+ 0,4 %	5 683	-38,2%
7	urodzenia żywe na 1000 ludności	9,0	8,3	8,7	9,2	+ 0,2 pkt	6,3	-2,9 pkt
8	zgony	9 882	10 468	10 006	11 000	+ 11,3%	10 644	-3,2%
9	zgony na 1000 ludności	9,7	10,5	10,1	11,0	+ 1,3 pkt	11,8	+ 0,8 pkt
10	przyrost naturalny	-719	-2 179	-1 372	-1 800	- 150,3%	-4 961	- 175,6 %
11	przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,7	-2,2	-1,4	-1,8	- 1,1 pkt	-5,5	-3,7 pkt
12	saldo migracji stałej na 1000 ludności	-1,8	-2,4	-1,4	-1,2	+0,6 pkt	-2,3	-1,1 pkt

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu, oraz BDL.

Do 2030 r. (wg prognozy GUS, w porównaniu do 2017 r.) w woj. opolskim:

- liczba ludności ogółem zmniejszy się o 8,9%;
- o 22,8% spadnie liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym;
- o 9,6% spadnie liczba ludność w wieku produkcyjnym;
- o 3,5% wzrośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 9. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolskim w latach 2010-2017 r. oraz wg prognozy GUS w latach 2017-2030

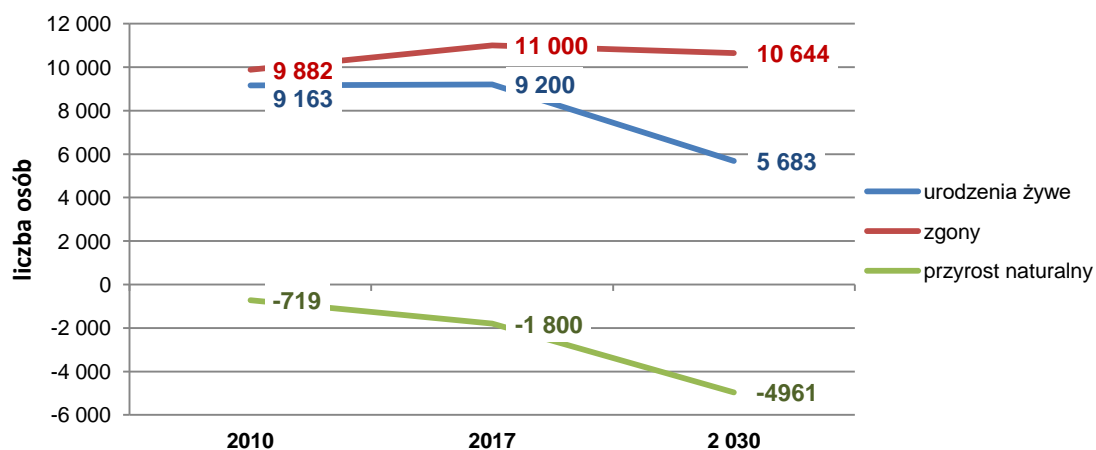

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu.

Jednocześnie do 2030 r. (w porównaniu do 2017 r.) w woj. opolskim:

- liczba urodzeń żywych spadnie o 38,2% (wskaźnik urodzeń na 1000 ludności zmniejszy się o 2,9 pkt proc.);
- liczba zgonów spadnie o 3,2% (przy czym wskaźnik na 1000 ludności wzrośnie o 0,8 pkt proc.);
- prawie 2-krotnie spadnie przyrost naturalny (w 2030 r. ubędzie 4 691 mieszkańców, podczas gdy w 2017 r. ubyło 1 800 osób, a w 2010 r. - 719).

Wykres 10. Zmiany liczby urodzeń żywych, zgonów i przyrostu naturalnego w woj. opolskim w 2010 r. i 2017 r. oraz - wg prognozy GUS - w 2030 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych GUS.

1.2. Warunki życia ludności

1.2.1. Sytuacja dochodowa

Według badania budżetów gospodarstw domowych w woj. opolskim w 2016 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych poprawiła się¹⁹. Wzrosły dochody i wydatki poszczególnych grup gospodarstw oraz ich wyposażenie w dobra trwałego użytkownika.

W 2016 r. w woj. opolskim przeciętny, miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wynosił 1 389,92 zł (o 7,9% więcej niż w 2015 r.), a przeciętne, miesięczne wydatki na osobę - 1 195 zł (o 8,3% więcej niż 2015 r.). Jednocześnie w 2016 r. w woj. opolskim:

- przeciętne miesięczne dochody gospodarstw domowych stanowiły 94,3% średnich dochodów w kraju (ok. 1 475 zł);
- przeciętne miesięczne wydatki wyniosły 105,6% średnich wydatków w kraju (tj. 1 132 zł)²⁰.

W 2016 r. w woj. opolskim przeciętne, miesięczne wynagrodzenie brutto (w sektorze przedsiębiorstw) wyniosło 3 871,74 zł, tj. było wyższe niż w 2015 r. o 4,6%²¹.

W 2016 r. w woj. opolskim odnotowano zwiększenie wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku (chłodziarki, odbiorniki telewizyjne, automaty pralnicze i telefony komórkowe), w tym ponad 2/3 gospodarstw domowych posiadało sprzęt do odbioru nagrywania i odtwarzania dźwięku oraz komputer z dostępem do Internetu, w tym szerokopasmowego²². Nadto ponad połowa gospodarstw posiadała odbiornik telewizji satelitarnej lub kablowej, samochód osobowy, kuchenkę mikrofalową oraz smartfon²³.

W 2016 r. w Polsce poprawę sytuacji dochodowej odczuły przede wszystkim małżeństwa z 3. lub większą liczbą dzieci. Dochód rozporządzalny na 1 osobę w tych gospodarstwach domowych wzrósł w latach 2015-2016 o 25,2%, na co znaczny wpływ miała wypłata świadczenia wychowawczego w ramach rządowego *Programu Rodzina 500 plus*.

Jednocześnie - podobnie jak w latach poprzednich, najlepszą sytuację dochodową miały gospodarstwa pracujących na własny rachunek oraz pracowników (w przeciwieństwie do gospodarstw domowych rolników, w których dochód rozporządzalny na 1 osobę był o prawie 22% niższy niż średnia w gospodarstwach ogółem)²⁴.

W 2016 r. odnotowano także poprawę wskaźników w zakresie różnicy między sytuacją budżetów gospodarstw domowych zamieszkujących miasta i wsie (przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych mieszkających w miastach wzrósł o 4,9%, a na wsi o 9,8%)²⁵.

¹⁹ *Budżety gospodarstw domowych w województwie opolskim w 2016 r.*, Urząd statystyczny Opolu, informacja sygnałna, 2017, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/budzety-gospodarstw-domowych-w-2016-r-,9,11.html> (04.05.2018 r.).

²⁰ Tamże, s. 3.

²¹ *Biuletyn statystyczny województwa opolskiego – IV 2017r. urząd Statystyczny w Opolu, 2018*, <http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/komunikaty-i-biuletyny/inne-opracowania/biuletyn-statystyczny-województwa-opolskiego-iv-kwartal-2017,2,25.html> (04.05.2018 r.).

²² Wg najnowszych danych w 2017 r. w woj. opolskim oddano do użytkownika ponad 2 tys. mieszkań, tj. o 11,5% więcej niż w 2016 r., (w kraju wzrost ten wynosił 9,3%).

²³ *Budżety gospodarstw domowych w województwie opolskim w 2016 r.*, Informacja sygnałna Urzędu Statystycznego w Opolu, Opole, wrzesień 2017 r. <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/budzety-gospodarstw-domowych-w-2016-r-,9,11.html> (04.05.2018 r.).

²⁴ *Sytuacja gospodarstw domowych w 2016 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych, notatka informacyjna GUS, czerwiec 2017 r.*, s. 2 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/dochody-i-warunki-zycia-ludnosci-polski-raport-z-badania-eu-silc-2016,6,9.html> (04.05.2018 r.).

²⁵ Tamże, s. 2

W 2017 r. - według obwieszczenia Prezesa GUS z 27 marca 2018 r., przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w Polsce wzrósł do wysokości 1 598 zł (o 8,3% więcej niż w 2016 r.)²⁶.

W 2017 r. wzrosło także przeciętne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w kraju, przy czym w województwie opolskim wzrost wyniósł 6,4%, do wysokości 4 385,92 zł (w 2016 r. było to 4 133,84 zł)²⁷.

Nadto z badań ogólnopolskich GUS wynika, że w 2016 r. - podobnie jak rok wcześniej, ponad połowa gospodarstw domowych w kraju oceniła swoją sytuację materialną jako przeciętną, przy czym wzrósł odsetek gospodarstw oceniających swoją sytuację jako *raczej dobrą lub bardzo dobrą* (o 5 pkt proc.), a spadł odsetek postrzegających swoje położenie jako *raczej złe lub złe* (o prawie 3 pkt proc.)²⁸.

1.3. Ubóstwo w Polsce i woj. opolskim²⁹

1.3.1. Zakres i struktura ubóstwa wg wybranych czynników

W 2016 r. - według GUS, z uwagi na poprawę sytuacji gospodarstw domowych w Polsce, zasięg ubóstwa ekonomicznego zmniejszył się, zwłaszcza w zakresie ubóstwa skrajnego i relatywnego. Natomiast na zbliżonym poziomie do 2015 r. pozostał zasięg ubóstwa ustawowego, z uwagi na podwyższenie w październiku 2015 r. kryteriów dochodowych uprawniających do świadczeń pomocy społecznej³⁰.

W 2016 r. wskaźniki ubóstwa w woj. opolskim wynosiły:

- **ubóstwo skrajne** (minimum egzystencji) **dotyczyło 5,2% osób** w gospodarstwach domowych (10 pozycja w kraju) – w Polsce średnio 4,9%. W porównaniu do 2015 r. zakres ubóstwa skrajnego spadł w województwie opolskim o 1,3 pkt proc.;
- **ubóstwo relatywne** (50% przeciętnych wydatków) **dotknęło 10,6% osób** w gospodarstwach domowych (średnio w Polsce 13,9%); woj. opolskie zajęło 6 pozycję w kraju pod względem zasięgu ubóstwa relatywnego, a wartość tego wskaźnika spadła w porównaniu do 2015 r. o 3,1 pkt proc.;
- **ustawowa granica ubóstwa** (dochody są mniejsze niż wyznaczony próg ustawowy) **objęła 10,3% osób** w gospodarstwach domowych (w Polsce 12,7%), a mniej niż w woj. opolskim (7 pozycja w kraju) było w województwach: śląskim – 9%, zachodniopomorskim – 9,7%, mazowieckim (z Warszawą) – 8,5%, lubuskim – 8,8%, dolnośląskim – 9,2% i łódzkim – 9,1%. W porównaniu do 2015 r. zakres ubóstwa „ustawowego” spadł o 0,3 pkt proc.

²⁶ Obwieszczenie Prezesa GUS w sprawie przeciętnego miesięcznego dochodu rozporzadzalnego na 1 osobę w 2017 r. ogółem, <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-dochodu-rozporzadzalnego-na-1-osobe-ogolem-w-2016-roku.294.3.html> (04.05.2018 r.).

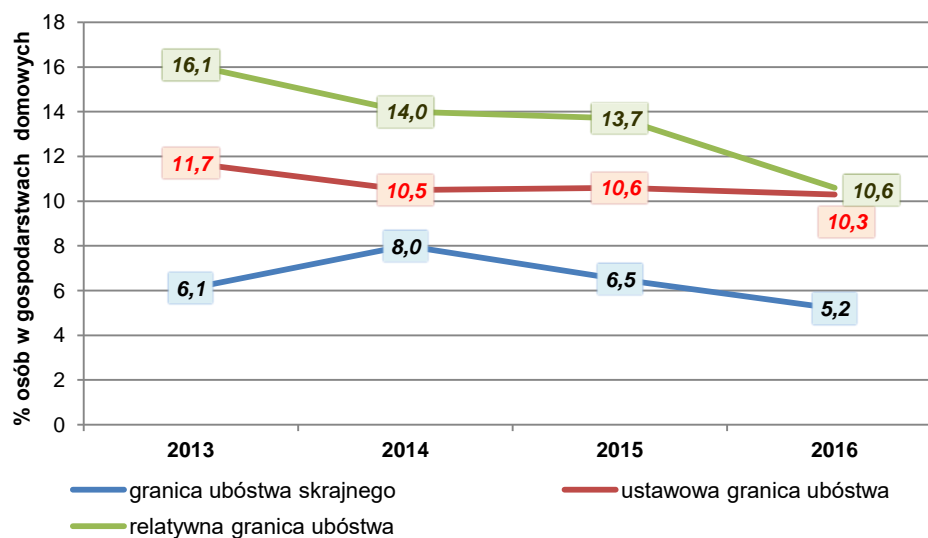
²⁷ Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego w grudniu 2017 r., Urząd Statystyczny w Opolu, <http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/informacja-o-sytuacji-spolesczno-gospodarczej-wojewodztwa-opolskiego/informacja-o-sytuacji-spolesczno-gospodarczej-wojewodztwa-opolskiego-w-2017-r/> (04.05.2018 r.).

²⁸ Sytuacja gospodarstw domowych w 2016 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych, notatka informacyjna GUS, czerwiec 2017 r., s. 2 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/dochody-i-warunki-zycia-ludnosci-polski-raport-z-badania-eu-silc-2016.6.9.html> (04.05.2018 r.).

²⁹ Do opracowania tego zagadnienia wykorzystano: Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych), GUS, Opracowanie sygnałowe, 23.06.2017 r. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spolesczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2016-r.,14.4.html> (04.05.2018 r.).

³⁰ Zob. Rozporządzenie Rady Ministrów z 14 lipca 2015 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r., poz. 1058).

Wykres 11. Zasięg ubóstwa w woj. opolskim w latach 2013-2016 wg wyznaczonych granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: *Ubóstwo w Polsce w latach 2015 i 2016*, GUS, Warszawa 2017 r., s. 24.

W latach 2013-2016 zasięg ubóstwa ekonomicznego w woj. opolskim spadł - wg odnotowanych granic ubóstwa, w tym:

- ✓ ubóstwo skrajne – o 0,9 pkt proc.;
- ✓ ubóstwo relatywne – o 5,5 pkt proc.;
- ✓ wg ustawowej granicy ubóstwa – o 1,4 pkt proc., mimo podwyższenia wartości tej granicy w 2015 r. (tj. kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń z pomocy społecznej).

1.3.2. Zróżnicowanie zasięgu ubóstwa skrajnego w Polsce – wg grup społecznych i wieku

Z punktu widzenia skuteczności działań, których celem jest ograniczenie skutków ubóstwa, szczególnie ważna jest obserwacja sytuacji gospodarstw domowych żyjących poniżej granicy ubóstwa skrajnego (egzystencjalnego). Zgodnie z danymi GUS do najbardziej zagrożonych ubóstwem skrajnym należą gospodarstwa domowe:

- ✓ **utrzymujące się z niezarobkowych źródeł dochodów**, szczególnie osób bezrobotnych (najbardziej zagrożone ubóstwem skrajnym są rodziny utrzymujące się z innych niż zarobkowe źródła dochodów - 15,9%, oraz rolnicy - 11%, i renciści - 8,5%);
- ✓ **wielodzietne** (w tym szczególnie rodziny wielodzietne z co najmniej czwórką dzieci (14%);
- ✓ **mieszkańców wsi**, którzy zagrożeni są ubóstwem skrajnym prawie 3-krotnie częściej (8%) niż mieszkańcy miast (2,9%)³¹.

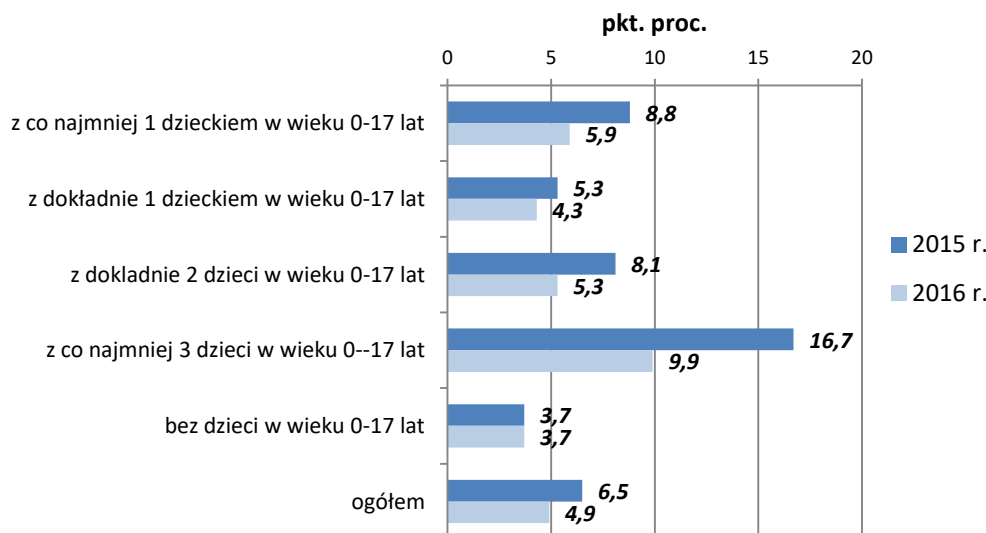
W latach 2015-2016 (brak późniejszych danych) najbardziej widoczne zmiany odnotowano w zakresie ubóstwa skrajnego wśród gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu (do 18 lat), tj.:

³¹ *Ubóstwo w Polsce w latach 2015 i 2016*, GUS, Warszawa 2017, s. 10-15.

- w rodzinach z przynajmniej jednym dzieckiem na utrzymaniu ubóstwo skrajne spadło o 3 pkt proc.;
- w rodzinach z dwójką dzieci - zmniejszyło się o 2,8 pkt. proc.;
- w rodzinach z co najmniej trójką dzieci ubóstwo skrajne obniżyło się o 7 pkt. proc. (z 17% w 2015 r. do 10% w 2016 r.).

Jednocześnie w latach 2015-2016 w gospodarstwach domowych bez dzieci ubóstwo skrajne pozostało na tym samym poziomie i wynosiło 3,7%³².

Wykres 12. Zasięg ubóstwa skrajnego w Polsce w latach 2015-2016 w gospodarstwach domowych z dziećmi do lat 18

Źródło: *Ubóstwo w Polsce w latach 2015 i 2016*, GUS 2017, s. 12.

Z informacji GUS wynika, że istotny wpływ na poprawę sytuacji ekonomicznej rodzin z dziećmi (zwłaszcza rodzin wielodzietnych), ma realizacja rządowego *Programu Rodzina 500 plus*, który polega na wsparciu finansowym rodzin wychowujących dzieci, w formie świadczenia wychowawczego, w wysokości 500 zł miesięcznie na drugie i kolejne dziecko w rodzinie, lub na pierwsze dziecko przy spełnieniu kryterium dochodowego (nie więcej niż 800 zł netto na osobę w rodzinie, lub 1 200 zł netto na osobę, w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym)³³.

W woj. opolskim w 2017 r. - Programem *Rodzina 500 plus* objęto 82,5 tys. dzieci w 57 tys. opolskich rodzin. Rodziny otrzymały świadczenia w łącznej wysokości 491 mln zł, w tym: 484 mln zł przeznaczono na wypłatę świadczeń rodzinom w środowisku zamieszkania, a 7,5 mln zł przekazano dzieciom przebywającym w pieczy zastępczej (w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka i placówkach opiekuńczo-wychowawczych)³⁴.

Jednocześnie z analiz Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wynika, że – oprócz *Programu Rodzina 500 plus*, znaczny wpływ na poprawę warunków życia gospodarstw domowych w Polsce w 2016 r. miały: *dobra koniunktura na rynku pracy*,

³² *Ubóstwo w Polsce w latach 2015. i 2016.*, GUS, Warszawa 2017, s. 12

³³ Tamże, s. 13

³⁴ *Raport Rodzina 500 plus - stan na 31 lipca 2017 r.*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <https://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/rodzina-500-plus/dokumenty-i-opracowania/raport-rodzina-500-stan-na-31-lipca-2017-r/> (08.03.2018 r.).

utrzymująca się deflacja oraz rosnąca dynamika spożycia ogółem (w 2016 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wzrósł realnie o 7,0% i była to najwyższa dynamika od 2008 r.)³⁵.

W 2016 r. - według badania budżetów gospodarstw domowych GUS, granica ubóstwa relatywnego (dochody poniżej 50% mediany przeciętnych dochodów do dyspozycji netto) wynosiła:

- na 1 osobę 770 zł;
- dla 4-osobowej rodziny (2 osoby dorosłe i 2 dzieci) - 2 080 zł.

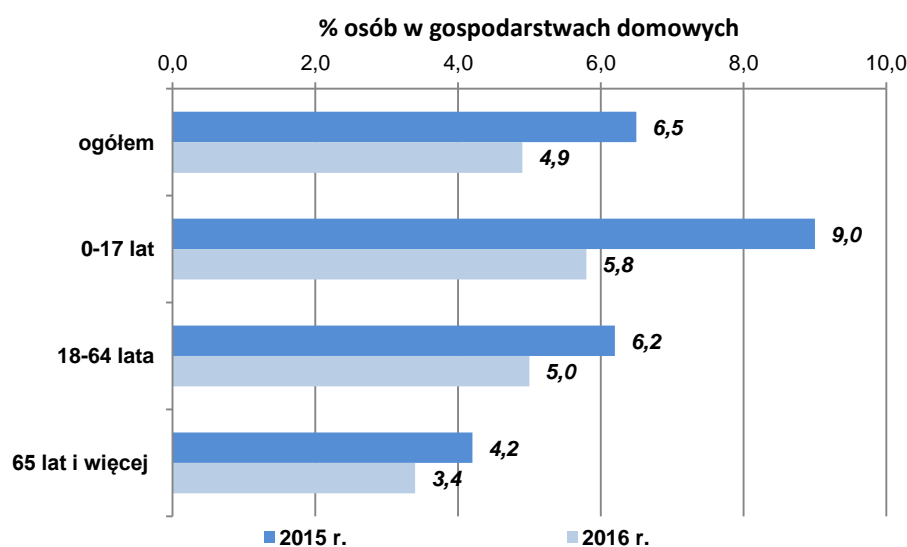
Natomiast granica ubóstwa skrajnego wynosiła:

- na 1 osobę 550 zł;
- dla 4-osobowej rodziny (2 osoby dorosłe i 2 dzieci) – 1 486 zł.

Spadek ubóstwa skrajnego odnotowano również według struktury wieku mieszkańców, tj.:

- odsetek dzieci i młodzieży do 17 lat spadł z 9% w 2015 r. do 5,8% w 2016 r. (o 3,2 pkt proc.);
- udział osób w wieku produkcyjnym (18-64 lata) zmniejszył się z 6,2% w 2015 r. do 5,0% w 2016 r.;
- udział osób w wieku 65 lat i więcej – spadł z 4,2% w 2015 r. do 3,4% w 2016 r. (o 0,8 pkt proc.)³⁶.

Wykres 13. Zasięg ubóstwa skrajnego wg grup wieku w latach 2015-2016

Źródło: *Ubóstwo w Polsce w latach 2015 i 2016*, GUS, Warszawa 2017 r., s. 23 (aneks tabelaryczny).

Ubóstwem relatywnym i skrajnym najbardziej zagrożeni są mieszkańcy sześciu województw: warmińsko-mazurskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego, wielkopolskiego, małopolskiego i lubelskiego, a najmniej mieszkańcy centralnie położonych regionów kraju (województwa: mazowieckie i łódzkie), Śląska (województwa: dolnośląskie, śląskie, i opolskie) oraz województw: lubuskiego i zachodniopomorskiego³⁷.

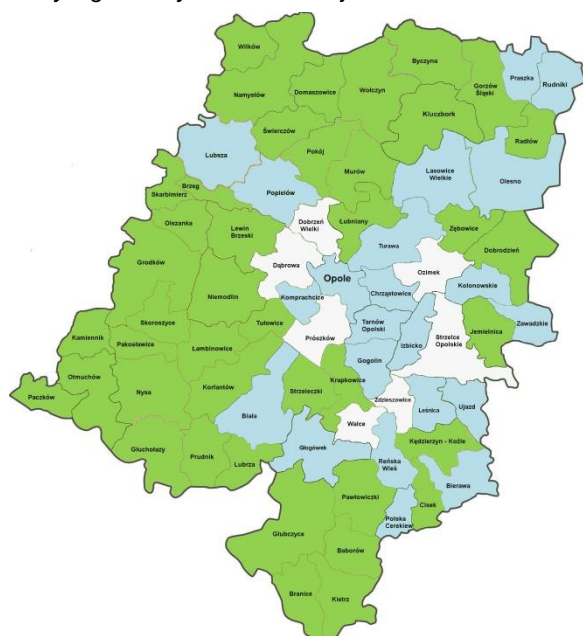
³⁵ *Sytuacja społeczno-ekonomiczna w Polsce w latach 2015-2016*, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz MRPiPS, Warszawa 2017, s.28 <https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/sytuacja-spoleszno-ekonomiczna-gospodarstw-domowych-w-polsce/> (09.03.2018 r.).

³⁶ Tamże, s. 23

³⁷ *Ubóstwo w Polsce w latach 2015 i 2016*, GUS, Warszawa 2017 r., s. 16-17

1.3.3. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim wg badań ROPS w Opolu

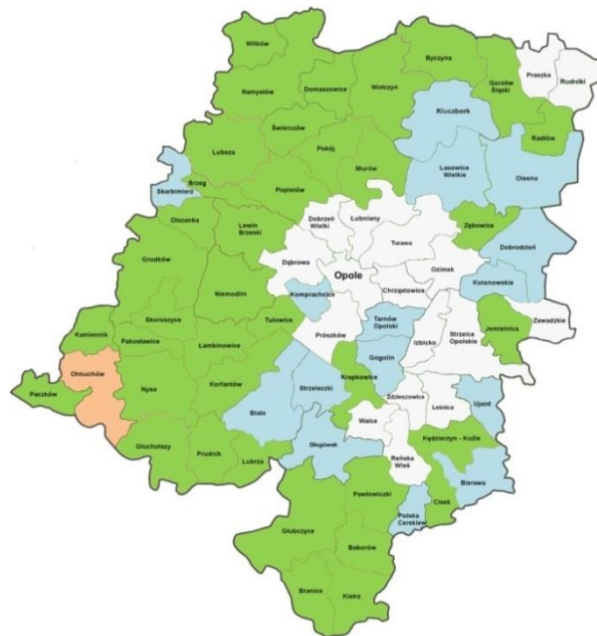
Mapa 2. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2017 r.

Legenda:
Stopień zagrożenia ubóstwem w 2017 r.

Mapa 3. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim obliczony wg metody wzorca rozwoju – stan na 31.12.2016 r.

Legenda:
Stopień zagrożenia ubóstwem w 2016 r.

Źródło: Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju. Stan na 31 grudnia 2016 r. i 2017 r. ROPS w Opolu, <http://ois.rops-opole.pl/index.php?id=30> (07.03.2018 r.).

Coroczne badania Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu potwierdzają zmniejszanie się ubóstwa w woj. opolskim. Badania prowadzone są w oparciu o tzw. metodę *wzorca rozwoju*, pozwalającą na określenie zagrożenia ubóstwem w gminach woj. opolskiego wg przyjętych stopni (wysokiego, umiarkowanego, niskiego i bardzo niskiego).

W 2017 r. – po raz pierwszy od momentu opracowywania tych badań, tj. od 1999 r. - brak było w woj. opolskim gmin o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem (w 2016 r. była jedna taka gmina, a w 2015 r. 4). Oznacza to, że wszystkie gminy w woj. opolskim znalazły się w grupach o bardzo niskim (7 gmin), niskim (22 gminy) lub umiarkowanym stopniu zagrożenia ubóstwem (42 gminy)³⁸.

W latach 2015-2016 większość gmin także należała do grupy o umiarkowanym stopniu zagrożenia ubóstwem (w 2015 r. – 40, a w 2016 r. - 38), w przeciwieństwie do lat 2010-2014, w których większość gmin w województwie było zagrożonych ubóstwem w stopniu wysokim.

³⁸ Istotnym elementem tego zjawiska są notowane od 2016 r. znaczne spadki bezrobocia, których wskaźniki są porównywalne do tych z początku lat 90-tych XX w. (np. w grudniu 2017 r. stopa bezrobocia w kraju wyniosła 6,6%, a w grudniu 1990 r. 6,5% (oficjalne statystyki bezrobocia zaczęto prowadzić i publikować od 1990 r., tj. od rozpoczęcia transformacji ustrojowej Polski). Zob. *Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 1990-2018*, GUS <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2018,4,1.html> (19.03.2018 r.).

W 2017 r. – podobnie jak w latach ubiegłych, w najlepszej sytuacji na tle innych gmin województwa znajdują się: Opole Miasto i większość gmin w powiatach: opolskim, strzeleckim i krapkowickim.

Wpływ na ograniczenie zjawiska ubóstwa w woj. opolskim w 2017 r. (brak gmin w grupie o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem) miały – odnotowane po raz kolejny spadki: liczby zarejestrowanych bezrobotnych (o prawie 20%, w porównaniu do 2016 r.), stopy bezrobocia (z 9,0% w 2016 r. do 7,2% w 2017 r.) oraz spadek liczby klientów ośrodków pomocy społecznej do 32 275 w 2017 r., tj. o 9%.

1.4. Bezrobocie rejestrowane i wg BAEL w woj. opolskim w latach 2014-2017

Wg stanu na 31 grudnia 2017 r. liczba bezrobotnych w woj. opolskim wyniosła 26 066 osób, tj. o 6 353 (19,6%) osoby mniej niż w 2016 r.

Stopa bezrobocia wyniosła 7,2% (w Polsce 6,6%), tj. o 1,8 pkt proc. mniej niż w 2016 r. (w porównaniu do 2014 r. spadek wyniósł 4,7 pkt proc.).

W latach 2014-2017 spadek stopy bezrobocia wystąpił we wszystkich powiatach, choć różnica między najwyższą stopą bezrobocia (18,0% w 2014 r. oraz 10,1% w 2017 r. w powiecie prudnickim), a najniższą (6,0% w 2014 r. i 4,1% w Mieście Opolu) jest nadal wyraźna.

W 2017 r. – w porównaniu do 2016 r. (i podobnie jak w latach 2014-2015), **liczba bezrobotnych spadła we wszystkich powiatach województwa opolskiego** (najwięcej w powiecie nyskim - o 1 187, a najmniej w powiecie strzeleckim - o 274 osoby).

We wszystkich powiatach województwa spadła też **stopa bezrobocia** (najwięcej w powiecie prudnickim o 3,6 pkt proc., a najmniej w Opolu Mieście o 0,8 pkt proc.).

Tabela 5. Bezrobocie w woj. opolskim w latach 2014-2017

Powiaty	Liczba bezrobotnych według stanu na 31 grudnia					Stopa bezrobocia w proc. (średnioroczna)				
	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2014 r.=100%	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w pkt. proc. w 2017 r. do 2014 r.
brzeski	5 055	4 016	3 638	2 909	57,5	17,6	14,0	12,5	10,1	-7,5
głubczycki	2 730	2 266	2 129	1 729	63,3	16,7	14,2	13,4	11,0	-5,7
kędzierzyńsko-kozielski	4 099	3 921	3 449	3 058	74,6	12,4	11,7	10,4	9,0	-3,4
kluczborski	2 626	2 240	2 018	1 699	64,7	12,6	10,7	9,7	8,1	-4,5
krapkowicki	2 340	2 116	1 822	1 493	63,8	8,9	7,8	6,8	5,5	-3,4
namysłowski	2 308	1 638	1 563	1 261	54,6	16,4	12,7	11,8	9,4	-7,0
nyski	7 234	6 037	5 027	3 840	53,1	16,9	14,3	12,0	9,2	-7,7
Opole Miasto	4 201	3 733	3 529	2 981	71,0	6,0	5,3	4,9	4,1	-1,9
oleski	2 048	1 777	1 587	1 188	58,0	8,6	7,5	6,6	4,9	-3,7
opolski	4 525	3 934	3 611	2 767	61,1	11,9	10,2	9,3	7,0	-4,9
prudnicki	3 237	2 689	2 388	1 757	54,3	18,0	15,2	13,7	10,1	-7,9
strzelecki	1 958	1 836	1 658	1 384	70,7	8,5	7,7	6,6	5,4	-3,1
Razem – woj. opolskie	42 361	36 203	32 419	26 066	61,5	11,9	10,2	9,0	7,2	-4,7

Zródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie danych WUP w Opolu, tj. *Analizy sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2014 r., 2015 r. i 2016 r. oraz Informacji o sytuacji na rynku pracy wg stanu na dzień 31 stycznia 2018 roku* <http://wupopole.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy/> (07.05.2018).

Na spadek w latach 2014-2017 stopy bezrobocia (z 11,9% do 7,2%) i zarejestrowanych bezrobotnych (o ponad 16 tys. osób, tj. o 38,5%) wpływ miały m. in.:

- wzrost zatrudnienia (przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w latach 2014-2017 r. wzrosło o prawie 8%, do 99,3 tys. osób) i zmniejszenie się liczby rejestracji bezrobotnych w powiatowych urzędach pracy (w tym po aktywnych formach takich jak: prace interwencyjne, roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, a także mimo spadku środków z Funduszu Pracy przeznaczonych na aktywizację bezrobotnych)³⁹;
- sukcesywnie polepszająca się sytuacja gospodarcza w regionie, co przekłada się na wzrost przeciętnego, miesięcznego wynagrodzenia, które w 2017 r. wyniosło 4 124,9 zł (o 6,5% więcej niż w 2016 r.)⁴⁰;
- podobne tendencje na rynku pracy jak w innych regionach w Polsce, przy jednoczesnej specyfice i wielkości zagranicznych migracji zarobkowych i bardziej zauważalnego niż w innych województwach zjawiska depopulacji⁴¹.

W 2017 r., wśród bezrobotnych w woj. opolskim, będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (blisko 9 na 10 bezrobotnych)⁴²:

- 25,9% to osoby do 30 lat (o 0,6 pkt. proc. mniej niż 2016 r.) - w Polsce 26,1%;
- 31,6% to osoby powyżej 50 lat (o 0,7 pkt. proc. mniej niż 2016 r.) - w Polsce 27,6%;
- 53,9% to długotrwale bezrobotni, tj. o 0,1 pkt. proc. mniej niż w 2016 r. (przez ostatnie 24 miesiące co najmniej 12 miesięcy mieli status osoby bezrobotnej) – w Polsce 55,0%;
- 2,4% to bezrobotni korzystający ze świadczeń pomocy społecznej (o 0,9 pkt. proc. mniej niż w 2016 r.) - w kraju 2,5%;
- 21,2% to osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 lat (wzrost o 3,0 pkt. proc. w stosunku do 2016 r.) - w Polsce 19,6%;
- 0,5% to bezrobotni posiadający co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 lat – **najwyższy wskaźnik wśród województw w Polsce**, (0,3% w 2016 r.) - w Polsce 0,2%;
- 7,6% to niepełnosprawni (o 0,7 pkt. proc. więcej niż w 2016 r.) – w kraju 6,2%⁴³.

³⁹ *Analiza sytuacji na rynku pracy w województwie opolskim w 2017 r.*, WUP w Opolu, Opole 2018, s. 46.

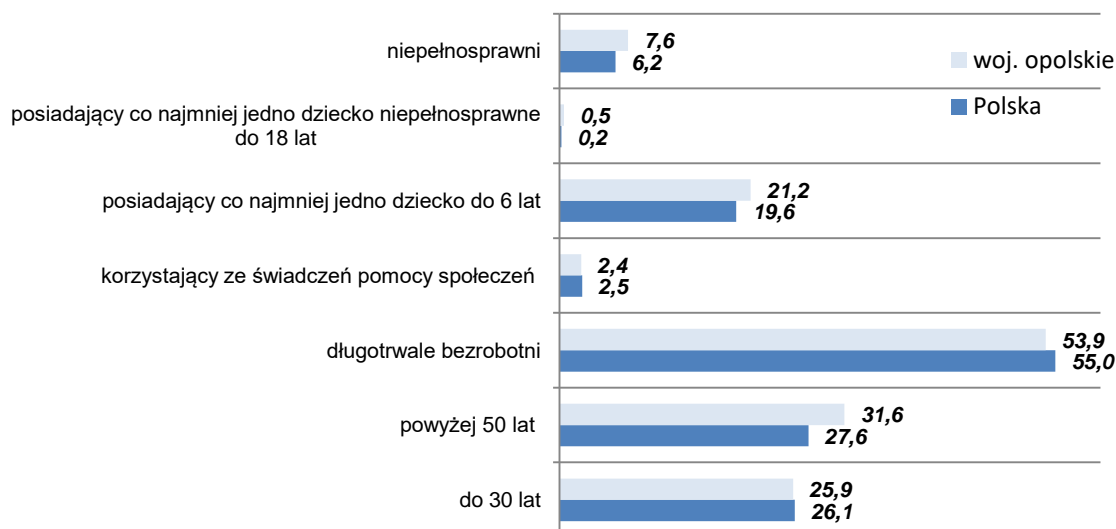
⁴⁰ Tamże, s. 7.

⁴¹ R. Jończy, D. Rokita Poskart, *Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na sytuację społeczno-demograficzną województwa opolskiego*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu.

⁴² Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy wymienione są w art. 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r., poz. 1065 t.j.).

⁴³ *Rynek pracy w Polsce w 2015 roku*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 15.03.2016 r., oraz *Rynek pracy w Polsce w 2016 roku*, MRPiPS, Warszawa 20.03.2017 r. <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/sytuacja-na-ryнку-pracy/> (05.05.2017 r.).

Wykres 14. Grupy bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i woj. opolskim w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie danych MRPiPS.

Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)⁴⁴ w IV kwartale 2017 r. **współczynnik aktywności zawodowej** ludności w woj. opolskim wyniósł 56,3%, tj. o 0,8 pkt proc. więcej niż w 2016 r. (na każde 100 osób aktywnych i biernych zawodowo, które ukończyły 15 lat przypadało 56 osób aktywnych zawodowo)⁴⁵.

W Polsce współczynnik aktywności zawodowej ludności w IV kw. 2017 r. wyniósł 56,2% (o 0,1 pkt proc. mniej niż w woj. opolskim, a także o 0,1 pkt proc. mniej niż w IV kw. 2016 r.).

Wyższy współczynnik aktywności zawodowej w woj. opolskim występuje wśród mężczyzn (67,2%) niż kobiet (46,3%). W porównaniu do 2016 r. współczynnik aktywności zawodowej wzrósł dla: mężczyzn o 1,2 pkt. proc., a kobiet o 0,5 pkt proc.

Większą aktywność zawodową wykazują mieszkańcy miast (57,3%) niż wsi (55,1%), tj. podobnie jak w IV kw. 2016 r., w którym były odpowiednio mniejsze: o 0,8 pkt proc. i 0,7 pkt proc.

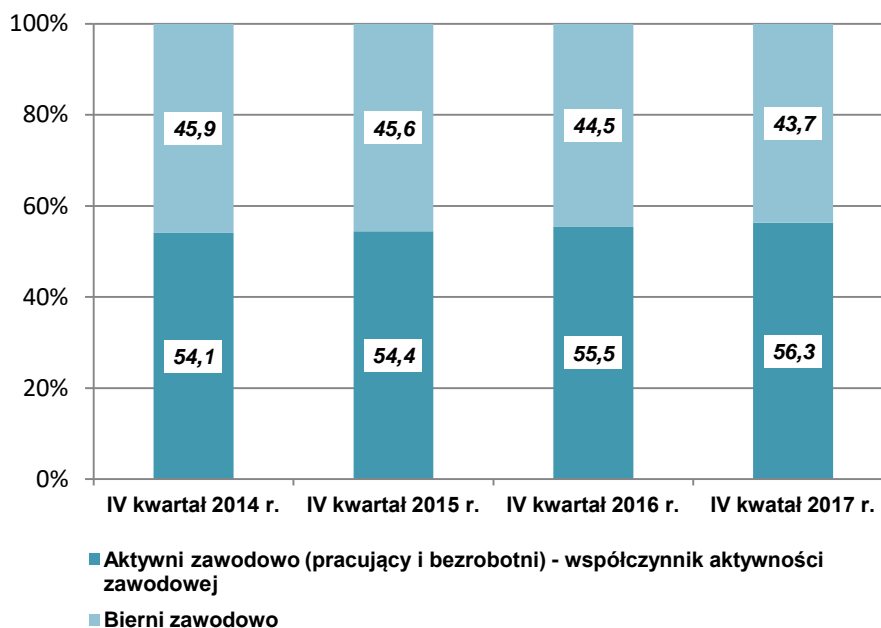
Najwyższy współczynnik aktywności zawodowej występuje wśród osób z wykształceniem wyższym 79,4% (rok wcześniej 80,8, a w 2015 r. 80,5%), a najniższy w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym 17,6% (o 0,4 pkt proc. więcej niż IV kw. 2016 r.).

W IV kw. 2017 r. - w porównaniu do okresu sprzed 3 lat (IV kw. 2014 r.), współczynnik aktywności zawodowej wzrósł w woj. opolskim o 2,2 pkt proc. (z 54,1% do 56,3%), a w Polsce spadł o 0,1 pkt proc. (z 56,3% do 56,2%).

⁴⁴ Aktywność Ekonomiczna Ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2017 r., Urząd Statystyczny w Opolu, 30.03.2018 r., s. 3

⁴⁵ Współczynnik aktywności zawodowej ludności określa udział pracujących i bezrobotnych (aktywnych zawodowo) w liczbie ludności w wieku 15 i więcej lat (aktywnych i biernych zawodowo). W IV kw. 2017 r. liczba ludności w wieku 15 lat i więcej w woj. opolskim wyniosła 753 tys. osób.

Wykres 15. Wskaźniki BAEL w woj. opolskim w IV kwartale roku w latach 2014-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie opolskim w IV kwartale 2014 r. 2015 r. 2016 r. i 2017 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu <https://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-w-wojewodztwie-opolskim-iv-kwarta-2017-r-,1,36.html> (07.05.2018 r.).

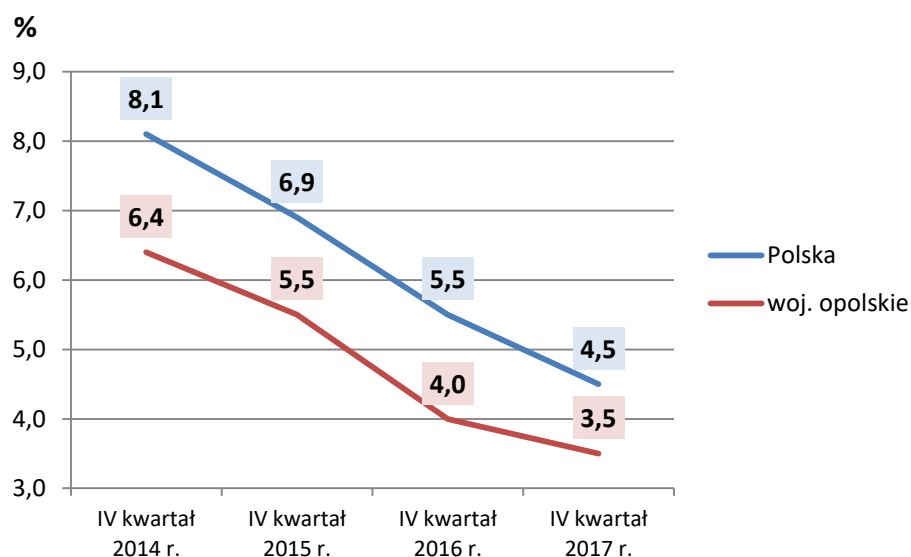
Najliczniejszą grupę biernych zawodowo w woj. opolskim (43,6%, tj. mniej o 0,9 pkt proc. niż rok wcześniej) stanowiły osoby pozostające na emeryturze (51,5%, w 2016 r. 49,9%) oraz osoby uczące się i uzupełniające kwalifikacje (15,9%, rok wcześniej 16,2%). W dalszej kolejności osoby wykazywały bierność zawodową z powodu: przyczyn osobistych i rodzinnych, choroby i niesprawności lub innych. Osoby zniechęcone bezskutecznością poszukiwania pracy stanowiły jedynie 2,1% biernych zawodowo (o 0,6 pkt proc. mniej niż w 2016 r.).

Stopa bezrobocia według BAEL (dla ludności w wieku 15 i więcej lat) w IV kwartale 2017 r. w woj. opolskim była jedną z najniższych w Polsce i wyniosła 3,5% (w latach 2014-2016 woj. opolskie miało najniższą w kraju stopę bezrobocia wg BAEL). W porównaniu do IV kw. 2016 r. wskaźnik ten obniżył się o 0,5 pkt proc. (z 4,0% do 3,5%)⁴⁶.

W porównaniu do IV kwartału 2014, stopa bezrobocia wg BAEL w woj. opolskim spadła o 2,9 pkt proc. (do 3,5% w IV kw. 2017 r.), a w Polsce o 3,6 pkt proc. (do 4,5%).

⁴⁶Zob. *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. IV kwartał 2017 r.*, GUS, Warszawa 2018, s. 105 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-polski-iv-kwarta-2017-roku,4,28.html> (08.05.2018 r.).

Wykres 16. Stopa bezrobocia według BAEL w Polsce i woj. opolskim w latach 2014-2017 (IV kwartał)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie danych o aktywności ekonomicznej ludności w IV kwartałach lat 2014-2017 Urzędu Statystycznego w Opolu.

Stopa bezrobocia wg BAEL w woj. opolskim jest ponad 2-krotnie niższa (3,5%) od stopy bezrobocia rejestrowanego (7,2%), co wynika m. in. (oprócz różnej metody obliczeniowej tego wskaźnika), z chęci uzyskania przez część osób bezrobotnych, uprawnień do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych, a nie rzeczywistego zamiaru poszukiwania pracy.

1.5. Zdrowie i ochrona zdrowia w Polsce i woj. opolskim⁴⁷

Na podstawie cyklicznego badania GUS, dotyczącego zachorowalności mieszkańców Polski na kilka typów chorób (w tym nowotwory złośliwe oraz choroby i zaburzenia psychiczne), ustalono, że:

- w 2014 r. na nowotwory złośliwe zachorowało 156 tys. mieszkańców Polski (o 18 tys. więcej niż w 2010 r.), a woj. opolskie należało do grupy województw, w których dynamika zachorowań była największa (zachorowalność w woj. opolskim wzrosła o 6%);
- w 2015 r. – podobnie jak w 2014 r., w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz uzależnionych od alkoholu i innych substancji leczyło się 1,6 mln Polaków (4%), a woj. opolskie należało do grupy województw w kraju, w których wskaźnik zachorowań był najniższy (zdiagnozowano 32 tys. osób z zaburzeniami psychicznymi i uzależnionymi od alkoholu i innych substancji, tj. 3,2% mieszkańców województwa.)⁴⁸.

W 2016 r. w woj. opolskim było:

- 2 586 lekarzy (na 145 tys. w Polsce);
- 746 lekarzy dentyistów (w kraju 41,2 tys.);
- 7 541 pielęgniarek (288 tys.);
- 863 położnych (37 tys.);
- 589 farmaceutów (34 tys.);

⁴⁷ Zob. *Zdrowie i ochrona zdrowia w Polsce w 2016 r.*, GUS, Warszawa 2017 r. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie-i-ochrona-zdrowia-w-2016-r-,1,7.html> (08.05.2018 r.).

⁴⁸ Tamże, s. 66

→ 244 diagnostów laboratoryjnych (w kraju 15 tys.).

Zgodnie z danymi GUS, w latach 2015-2016 - liczba osób uprawnionych do wykonywania zawodów medycznych wzrosła we wszystkich kategoriach, w tym najbardziej wśród diagnostów laboratoryjnych, farmaceutów i lekarzy dentyistów⁴⁹.

W 2016 r. na 10 tys. ludności w woj. opolskim przypadało 20 lekarzy i 51 pielęgniarek (średnie wskaźniki w Polsce), a najwięcej lekarzy i pielęgniarek, w odniesieniu do liczby mieszkańców, było w woj. łódzkim (28,1 lekarzy) i województwach: lubelskim i świętokrzyskim (60 pielęgniarek). Natomiast najmniej lekarzy i pielęgniarek przypadało na mieszkańca woj. wielkopolskiego (odpowiednio 15,7 i 37,6)

W 2016 r. w Polsce funkcjonowało 957 szpitali ogólnych, w których było 186,6 tys. łóżek (w szpitalach leczono się 7,8 mln pacjentów). W porównaniu do 2015 r. liczba szpitali utrzymała się na tym samym poziomie, a liczba pacjentów wzrosła o 0,4%⁵⁰.

W woj. opolskim było 30 szpitali ogólnych na 4 741 łóżek, w których leczono się 165 tys. mieszkańców. Na 10 tys. ludności przypadało:

- 47,7 łóżek (10 pozycja w kraju),
- 1 660 pacjentów (16 pozycja)⁵¹.

W 2016 r. w Polsce było 48 szpitali psychiatrycznych dysponujących 17,9 tys. łóżek, w których leczono się ok. 200 tys. chorych⁵². Dodatkowo, w ramach lecznictwa szpitalnego, działały 143 oddziały psychiatryczne oraz funkcjonowało 46 oddziałów odwykowych (łącznie na 6,9 tys. łóżek).

W woj. opolskim były 3 szpitale psychiatryczne na 832 łóżka oraz 1 ośrodek leczenia odwykowego (alkoholowego), a także 1 ośrodek MONAR⁵³.

1.6 Opieka długoterminowa

W 2016 r. funkcjonowały w Polsce 554 zakłady stacjonarnej opieki długoterminowej (zakłady opiekuńczo-lecznicze i pielęgnacyjno-opiekuńczo), tj. o 1,1% mniej niż w 2015 r.

Ponadto funkcjonowały 80 hospicjów (o 8 hospicjów więcej niż w 2015 r.) i 75 oddziałów opieki paliatywnej⁵⁴. Łącznie w zakładach opieki długoterminowej było 34,9 tys. łóżek (o 1,6% więcej niż rok wcześniej).

W 2016 r. woj. opolskie należało do grupy regionów kraju o wysokim udziale procentowym:

- liczby łóżek w zakładach opieki długoterminowej – 10,2 na 10 tys. mieszkańców (3 pozycja, po województwach: dolnośląskim i śląskim);
- liczby pacjentów w tych zakładach – 18,8 na 10 tys. mieszkańców (2 pozycja, po woj. dolnośląskim)⁵⁵.

Mniej korzystna sytuacja występuje w zakresie opieki paliatywnej. W 2015 r. (brak danych za 2016 r.) w woj. opolskim:

- wskaźnik liczby pacjentów oddziałów paliatywnych wyniósł 6,1 (12 pozycja wśród 16 województw);
- wskaźnik liczby pacjentów hospicjów osiągnął wartość 3,1 (14 pozycja w kraju).

⁴⁹ Tamże, s. 69

⁵⁰ Tamże, s. 81

⁵¹ Tamże, s. 82

⁵² Tamże, s. 93

⁵³ Tamże, s. 93

⁵⁴ Tamże, s. 95

⁵⁵ Tamże, s. 99.

1.7 Trzeci sektor

1.7.1 Liczba i struktura organizacji *non-profit* w Polsce i woj. opolskim

W 2016 r. w Polsce aktywnie działało 91,8 tys. organizacji pozarządowych, tj. organizacji mających osobowość prawną, stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego (bez organizacji pracodawców i związków zawodowych). W latach 2014-2016 liczba aktywnych organizacji pozarządowych wzrosła o 5%, a w stosunku do 2010 r. o 15%⁵⁶.

Spśród wszystkich zarejestrowanych organizacji pozarządowych w Polsce najwięcej (29%) działa w obszarze sportu, rekreacji, turystyki i hobby. Kolejnymi dziedzinami działalności organizacji są:

- ratownictwo – 17%;
- kultura i sztuka – 12%;
- edukacja, wychowanie, badania naukowe – 10%;
- pomoc społeczna i humanitarna – 7%;
- zdrowie, rozwój lokalny oraz sprawy zawodowe, branżowe i pracownicze (po 4% - łącznie 12%);
- ochrona środowiska i łowiectwo – po 3% (razem 6%);
- rynek pracy i aktywizacja zawodowa (1%);
- wsparcie III sektora – 2%;
- inne – 4%.

Łącznie działalność charytatywną i dobroczynną w obszarze zdrowia, pomocy społecznej, rynku pracy oraz wsparcia III sektora prowadzi ok. 14% podmiotów⁵⁷.

Według analizy ROPS w Opolu, przeprowadzonej w 2015 r., w woj. opolskim aktywnie działało około 2 500 organizacji pozarządowych - stowarzyszeń, fundacji, organizacji samorządu gospodarczego, zawodowego (bez organizacji pracodawców oraz związków zawodowych), w tym ok. 800 organizacji działających w obszarze polityki społecznej (ochrony zdrowia, pomocy społecznej, pomocy osobom niepełnosprawnym, wsparcia rodzin, osób starszych, lokalnych inicjatyw samorządowych, obywatelskich, oświatowych, kulturalnych itp.), bez organizacji o charakterze sportowym, branżowym i specjalistycznym (np. ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, stowarzyszenia inżynierów, architektów itp.)⁵⁸.

W 2015 r. aktywną działalność charytatywną i dobroczynną (bez lokalnych inicjatyw samorządowych, obywatelskich, oświatowych, kulturalnych), prowadziło 367 organizacji, których obszar działania obejmował: zdrowie, pomoc społeczną i humanitarną, pomoc na rzecz bezrobotnych, wsparcie III sektora oraz działalność kombatancką (organizacje kombatanckie).

⁵⁶ Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2016 r., GUS, notatka informacyjna, grudzień 2017 r.

⁵⁷ Tamże, s. 4

⁵⁸ Wykaz organizacji pozarządowych, działających w obszarze polityki społecznej w województwie opolskim, w podziale na powiaty, zamieszczony jest w *Aneksie do Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* <http://www.rops-opole.pl/index.php?id=2> (08.03.2018 r.). Brak danych szczegółowych dotyczących 2016 r.

Tabela 6. Organizacje pozarządowe prowadzące działalność charytatywną i dobroczynną w woj. opolskim w 2015 r.

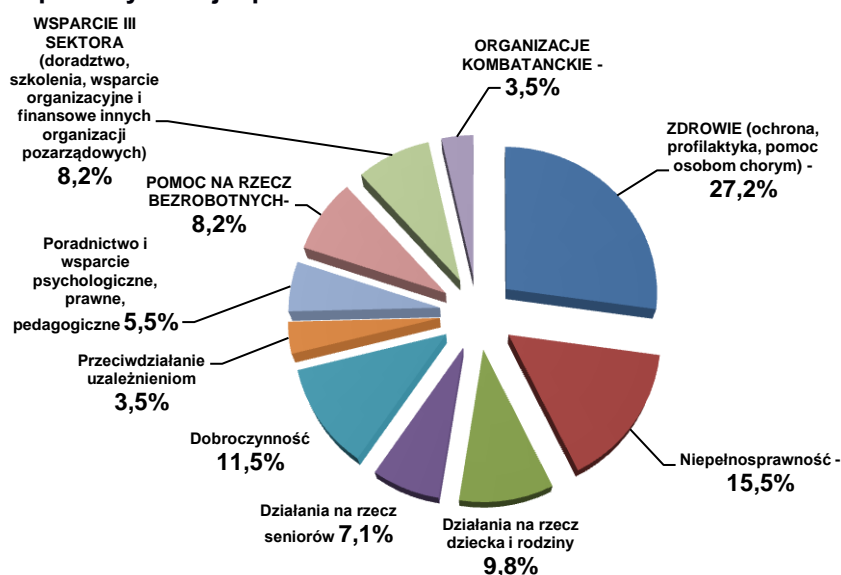
Lp.	Dziedzina działalności	Beneficjenci	Liczba organizacji pozarządowych	Liczba organizacji pozarządowych (udział w %)
1	ZDROWIE	ZDROWIE (ochrona, profilaktyka, pomoc osobom chorym)	100	27,2
2	POMOC SPOŁECZNA I HUMANITARNA	OGÓŁEM, z tego:	194	52,9
3		NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	57	15,5
4		DZIAŁANIA NA RZECZ DZIECKA I RODZINY	36	9,8
5		DZIAŁANIA NA RZECZ SENIORÓW	26	7,1
6		DOBROCZYNNOŚĆ	42	11,5
7		PRZECIWDZIAŁANIE UZALEŻNIENIOM	13	3,5
9		PORADNICTWO I WSPARCIE PSYCHOLOGICZNE, PRAWNE	20	5,5
10	POMOC NA RZECZ BEZROBOTNYCH	DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB BEZROBOTNYCH	30	8,2
11	WSPARCIE III SEKTORA	DORADZTWO, SZKOLENIA, WSPARCIE ORGANIZACYJNE I FINANSOWE INNYCH ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	30	8,2
12	ORGANIZACJE KOMBATANCKIE		13	3,5
RAZEM			367	100,0

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie wykazu organizacji pozarządowych zawartych w *Aneksie do Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* <http://www.rops-opole.pl/index.php?id=2> (08.03.2018 r.).

Spośród 367 organizacji pozarządowych, działających charytatywnie lub dobroczynnie, prawie 80% skupiało swoją działalność na dwóch obszarach: ochrony zdrowia (ponad 27% organizacji) oraz pomocy społecznej i humanitarnej (prawie 53% organizacji), wśród których najwięcej zajmowało się wsparciem osób niepełnosprawnych (15,5%) i dobroczynnością (11,5%).

Pozostałe obszary działalności organizacji obejmowały: pomoc bezrobotnym i wsparcie III sektora (po 8,2%) oraz działalność kombatancą (3,5%), która wraz z organizacjami przeciwdziałającymi uzależnieniom, głównie od alkoholu i narkotyków jest najmniej reprezentowaną dziedziną wsparcia organizacji pozarządowych w woj. opolskim.

Wykres 17. Struktura organizacji pozarządowych o profilu charytatywnym i dobroczynnym wg beneficjentów pomocy w woj. opolskim w 2015 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *Sektor non-profit w 2014 r. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców, związki zawodowe oraz partie polityczne (aneks tabelaryczny)*, GUS, Warszawa 2016 r.

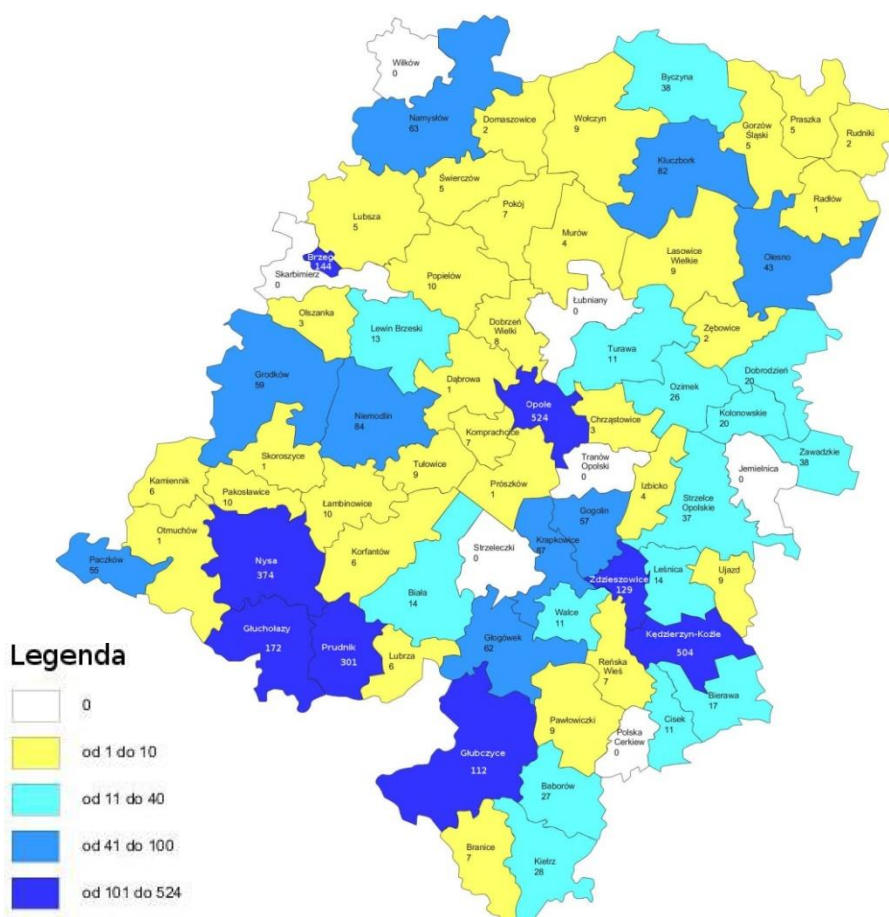
1.8 Infrastruktura społeczna – wybrane elementy

1.8.1 Lokale socjalne

Lokal socjalny to lokal nadający się do zamieszkania (ze względu na wyposażenie i stan techniczny), wydzielony z zasobu mieszkaniowego gminy, przeznaczony dla osób z wyrokiem eksmisyjnym lub znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej⁵⁹.

Zasady najmu lokalu socjalnego szczegółowo określają uchwały rady gminy, w tym wysokość dochodów gospodarstwa domowego uprawniające do ubiegania się o taki lokal. Jednocześnie najem lokalu socjalnego jest zawsze zawierany na czas określony (nie mogą być to umowy bezterminowe)⁶⁰.

Mapa 4. Liczba lokali socjalnych w gminach woj. opolskiego w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2017 r.

⁵⁹ Zasady gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy, w tym lokali socjalnych, reguluje ustawa z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2016, poz. 1610 t.j.). Zgodnie z jej zapisami powierzchnia pokoi lokalu socjalnego przypadająca na osobę w gospodarstwie domowym nie może być mniejsza niż 5 m², a w przypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego 10 m², przy czym lokal ten może być o obniżonym standardzie. Oznacza to, że lokal może mieć ograniczony dostęp do pewnych pomieszczeń (np. WC, znajdującego się na korytarzu dla mieszkańców kilku lokali) czy urządzeń (brak gazu, centralnego ogrzewania), jednak winien spełniać minimalny standard (w tym powierzchni), poniżej którego uprawnieni do otrzymania takiego lokalu mogą odmówić jego przyjęcia.

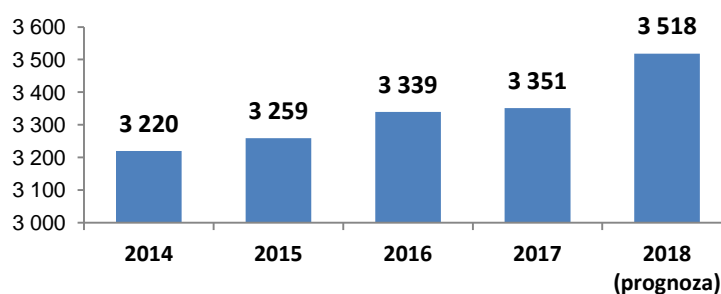
⁶⁰ Do grupy szczególnie chronionych osób, którym sąd przyznaje prawo do lokalu socjalnego w przypadku eksmisji, należą kobiety w ciąży, dzieci, niepełnosprawni, ubezwłasnowolnieni, ciężko chorzy i zamieszkujący z nimi opiekunowie, bezrobotni, emeryci i renciści, którzy spełniają kryteria do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej. Wg gmin w 2017 r. bez wskazania lokalu socjalnego sądy orzekły 188 eksmisji.

W 2017 r. liczba lokali (mieszkań) socjalnych w gminach woj. opolskiego wyniosła 3 351 (o 12 więcej niż w 2016 r.).

Najwięcej lokali socjalnych (powyżej 100) – podobnie jak w latach 2014-2016, ma 8 gmin województwa, tj. Miasto Opole (524 - najwięcej) i gminy miejskie (Kędzierzyn-Koźle – 504 i Brzeg – 144) oraz część gmin miejsko-wiejskich znajdujących się na południu województwa (Nysa – 374, Prudnik – 301, Głuchołazy – 172, Zdzeszowice – 129 i Głubczyce – 112). W grupie posiadających od 41 do 100 lokali socjalnych jest 9 gmin (Niemodlin, Krapkowice, Kluczbork, Namysłów, Głogówek, Gogolin, Grodków, Olesno i Paczków), a grupie gmin mających od 11 do 40 lokali jest 15 gmin. Poniżej 11 lokali ma w swoich zasobach 32 gminy (głównie wiejskich), a 7 gmin nie posiada żadnego lokalu socjalnego (w latach 2015-2016 było takich gmin 8, w 2014 r. 10).

Lokale socjalne posiadają w swoich zasobach głównie ośrodki miejskie (największe miasta województwa opolskiego), a ich brak lub minimalna liczba występuje przede wszystkim w gminach wiejskich.

Wykres 18. Liczba lokali socjalnych w woj. opolskim w latach 2014-2017 i 2018 (prognoza)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2015 r., 2016 r. i 2017 r. (dane wg stanu na rok wykonywania oceny, bez weryfikacji gmin dokonywanych w kolejnych latach).

W latach 2014-2017 liczba lokali socjalnych w woj. opolskim wzrosła o 131 (z 3 220 do 3 351). W 2018 r. ich liczba ma się zwiększyć o kolejne 167 (do 3 518), na co wpływ ma, prognozowany przez kilka gmin, wzrost liczby lokali socjalnych w swoich zasobach komunalnych (ich liczbę planują zwiększyć zwłaszcza gminy: Nysa, Gogolin, Namysłów i Miasto Opole). Jednocześnie liczba gmin bez lokali socjalnych ma być taka sama jak w 2017 r. (7 gmin).

W 2017 r. – podobnie jak w ubiegłych latach, liczba lokali socjalnych w woj. opolskim była mniejsza niż liczba oczekujących na jego otrzymanie. Według gmin na mieszkanie socjalne oczekiwało 1 738 (w 2016 r. 1 656 osób). Celem zaspokojenia potrzeb w tym zakresie gminy winny zwiększyć liczbę lokali socjalnych o prawie 52%.

1.8.2 Żłobki i kluby dziecięce⁶¹

Wg stanu na 12 marca 2018 r w woj. opolskim było 87 placówek opieki żłobkowej, w tym 77 żłobków na 3 396 miejsc, i 10 klubów dziecięcych na 146 miejsc (wg rejestru MRPiPS publikowanego na bieżąco)⁶².

⁶¹ Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2018 r., poz. 603 t.j.) opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 organizowana jest w formie żłobka, oddziału żłobkowego w przedszkolu, klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.

Natomiast wg gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2017 r. liczba placówek opieki żłobkowej wyniosła 86, w których było 3 580 miejsc (o 296 więcej niż w 2016), a liczba dzieci, którym nie przyznano miejsca w tych placówkach wyniosła 962, w tym głównie z powodu braku wolnych miejsc (w 2015 r. liczba dzieci, którym nie przyznano miejsca w żłobku, oddziale żłobkowym w przedszkolu lub klubie dziecięcym wyniosła 519, co oznacza, że wraz z rozwojem infrastruktury żłobkowej zwiększa się też liczba osób i rodzin chcących skorzystać z tej formy opieki).

W latach 2018-2019 gminy planują wzrost liczby miejsc w żłobkach o prawie 600 (do 4 172 w 2019 r.), zakładając jednocześnie spadek liczby dzieci oczekujących na miejsce (do 773 w 2019 r.).

W 2016 r. - według GUS (brak późniejszych danych), w woj. opolskim funkcjonowało 77 placówek opieki żłobkowej, tj. o 7 placówek więcej niż w 2015 r. (opierając się na danych MPRIPS i gmin woj. opolskiego można założyć, że ich liczba w 2017 r. wzrosła o 9-10 placówek). Liczba miejsc w tych placówkach wyniosła 3 248 miejsc (o 10% więcej niż w 2015 r.), w których przebywało 3 110 dzieci (prawie 12% więcej niż w 2015 r.). Udział dzieci w wieku do 3 lat korzystających z placówek opieki wyniósł 12,3%.

W 2016 r. w woj. opolskim:

- na każde 1000 dzieci w wieku do 3 lat przypadało w żłobkach i klubach dziecięcych 118,5 miejsca (**pierwsza pozycja w kraju, przy średniej w Polsce wynoszącej 73,1 miejsc**);
- na każde 1000 dzieci w wieku do 3 lat przebywało w tych placówkach 112,1 dzieci (**drugi najwyższy wskaźnik w kraju**, po woj. dolnośląskim – 113,1, średnia w kraju 67,5)⁶³.

Od 2012 r. woj. opolskie (wraz z woj. dolnośląskim) ma jeden z najwyższych wskaźników liczby miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w kraju wśród dzieci do lat 3 (na 1 000 dzieci w tym wieku).

Tabela 7. Liczba żłobków i klubów dziecięcych, miejsc i dzieci do lat 3 w tych placówkach w Polsce i woj. opolskim w latach 2015-2016

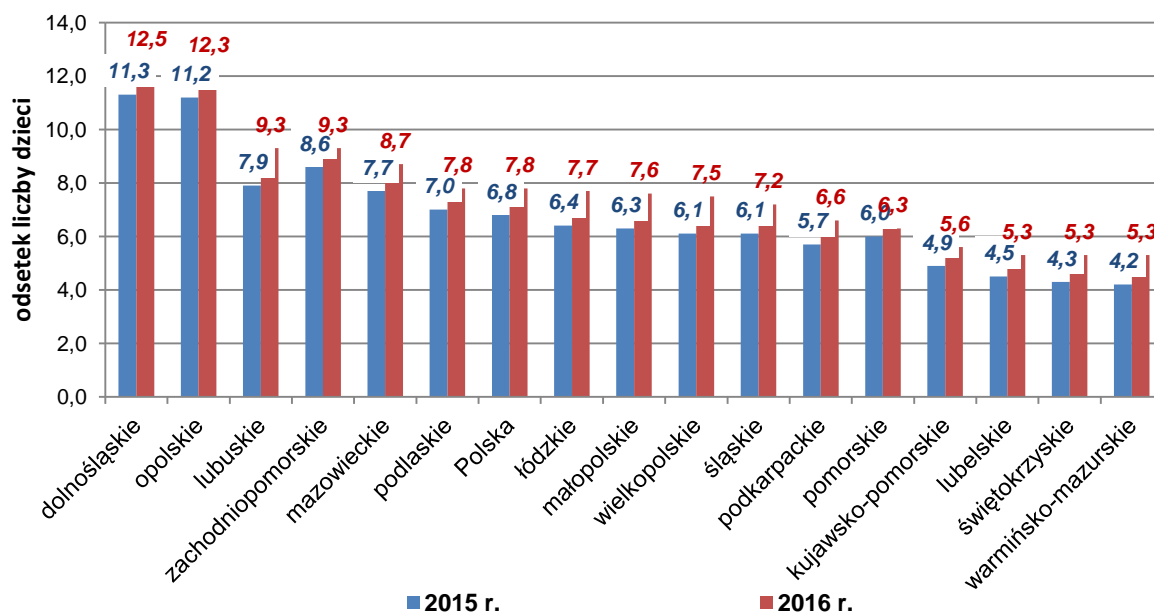
Wyszczególnienie	Żłobki i kluby dziecięce w:			
	2015 r.		2016 r.	
	Woj. opolskie	Polska	Woj. opolskie	Polska
Liczba placówek	70	2 322	77	2 710
Liczba miejsc	2 946	80 891	3 248	92 511
Wskaźnik miejsc na 1000 dzieci w wieku do 3 lat	118,5	73,1	129,1	82,5
Liczba dzieci	2 787	74 694	3 110	87 279
Wskaźnik dzieci w placówkach na 1000 dzieci w wieku do 3 lat	112,1	67,5	123,6	77,8
Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką w placówkach	11,2	6,8	12,4	7,8

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2015 r.*, GUS, Warszawa 2016, s. 57 i 172 oraz *Pomoc społeczna i opieka na dzieckiem i rodziną w 2016 r.*, GUS, Warszawa 09.10.2017 r., s.64-65

⁶² *Rejestr żłobków i klubów dziecięcych*, zamieszczony w Portalu informacyjno-usługowy Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej emp@tia, <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swiadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow#> (13.03.2018 r.).

⁶³ *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2016 r.*, GUS, Warszawa 09.10. 2017 r., s. 64

Wykres 19. Odsetek dzieci w wieku do 3 lat w żłobkach i klubach dziecięcych w Polsce w latach 2015-2016 - wg województw

Źródło: Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2016 r., GUS, Warszawa 09.10.2017 r., s. 64.

W latach 2015-2016 procentowy udział liczby dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką żłobkową wzrósł (średnio) o 1 pkt proc. i w 2016 r. wynosił 9,3%, przy czym najwyższy odsetek (podobnie jak w latach poprzednich) odnotowano w woj. dolnośląskim (12,5%) i opolskim (12,3%). Najmniejszy udział najmłodszych dzieci w żłobkach miały województwa: warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie i lubelskie (po 5,3%)⁶⁴.

W 2016 r. w Polsce przeciętny, miesięczny koszt pobytu i wyżywienia dziecka (w przeliczeniu na 1 miejsce) wyniósł⁶⁵:

- 984 zł w żłobku (z tego 600 zł ponosiły gminy, a 384 zł rodzice) - najwięcej w woj. śląskim 1 208 zł, a najmniej w woj. podlaskim 806 zł;
- 630 zł w klubie dziecięcym (219 zł gminy i 411 zł rodzice) – najwięcej w woj. śląskim 797 zł, a najmniej w woj. podkarpackim 189 zł⁶⁶.

W 2016 r. w woj. opolskim średni, miesięczny koszt pobytu dziecka w żłobku wyniósł 953 zł (588 zł ponosiły gminy, a 365 zł rodzice), tj. poniżej średniej w kraju, a w klubie dziecięcym 695 zł (242 zł gminy i 453 rodzice), tj. powyżej średniej w Polsce⁶⁷.

1.8.3 Inne formy opieki nad dzieckiem do lat 3

Od 2011 r. - celem wsparcia rodzin w opiece nad dziećmi do lat 3, realizowany jest rządowy *Program Maluch*, polegający na zwiększeniu w kraju dostępności do

⁶⁴ Zob. więcej *Opieka na dzieckiem w wieku do lat trzech*, MRPIPS <https://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/opieka-nad-dzieckiem-w-wieku-do-lat-trzech/resortowy-pogram-maluch-plus/> (10.05.2018 r.).

⁶⁵ *Sprawozdanie Rady Ministrów z realizacji ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2016 r.*, Warszawa 2017, s. 23-24.

⁶⁶ Bez żłobków i klubów dziecięcych wpisanych do rejestru żłobków utworzonych lub prowadzonych przez inne podmioty niż gmina i nieotrzymujących dotacji z budżetu gminy lub państwa.

⁶⁷ Na szacunkowy koszt pobytu dziecka w żłobku i klubie dziecięcym składają się: koszty bezpośrednie (w tym wynagrodzenia osób sprawujących opiekę nad dziećmi), koszty pośrednie (w tym administracyjne) oraz koszty związane z wyżywieniem (koszt m.in. artykułów żywnościowych, wynagrodzenia kucharki lub intendenta).

instytucjonalnych form opieki dla małych dzieci, tj. żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów⁶⁸.

Program finansowany jest ze środków budżetu państwa, w ramach corocznie ogłaszanych otwartych konkursów ofert. Kierowany jest do samorządu gminnego (pierwsze edycje), a także osób fizycznych i prawnych (w tym uczelni) i innych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej. Ma na celu dofinansowanie utworzenia nowych miejsc w instytucjach opieki oraz utrzymanie już istniejących.

W latach 2011-2016 w wyniku działania programu utworzono lub sfinansowano w kraju 24,2 tys. nowych miejsc opieki, tj. prawie 39% wszystkich utworzonych w tym okresie w Polsce⁶⁹.

W 2016 r. w ramach programu dofinansowano w kraju ponad 31 tys. miejsc opieki (utworzenie nowych i dofinansowanie już istniejących), w tym w woj. opolskim 1 148 (3,7%)⁷⁰. Budżet Wojewody Opolskiego przeznaczył na ten cel w 2017 r. 3 743 tys. zł.

Opieka nad dziećmi do lat 3 może być sprawowana także przez:

- opiekuna dziennego (dla max. pięciorga dzieci, zatrudnionego przez gminę, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, w miejscu, gdzie tworzenie żłobka lub klubu dziecięcego jest bezzasadne).
- nianię (opieka indywidualna nad dzieckiem, na podstawie umowy uaktywniającej, zawieranej z rodzicem dziecka)⁷¹.

W 2016 r. w Polsce zatrudnionych było 664 opiekunów dziennych (o 94 więcej niż w 2015 r.), którzy sprawowali opiekę nad 902 dziećmi (w woj. opolskim było 155 opiekunów dziennych, w tym 52 zatrudnionych w Mieście Opolu w ramach projektu WUP w Opolu *Powrót do zatrudnienia*).

Natomiast w 2016 r. w kraju było zarejestrowanych 8 376 niań, w tym 93 osoby w woj. opolskim (wskaźnik zatrudnienia niań na 100 tys. ludności wynosił 9,4; najwyższy był woj. mazowieckim – 37 niań na 100 tys. ludności)⁷².

⁶⁸ Pełna nazwa programu to *Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH* (od 2017 r. z rozszerzeniem „MALUCH plus”).

⁶⁹ *Sprawozdanie Rady Ministrów z realizacji ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2016 r.*, Warszawa 2017, s. 1.

⁷⁰ Tamże, s.31.

⁷¹ Tamże, s.5-6.

⁷² *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2016 r.*. GUS, Warszawa 2017, s. 67

2. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy i integracji społecznej w 2017 r.

Samorządu Województwa Opolskiego - w obszarze pomocy i integracji społecznej, realizuje zadania polegające na promowaniu działań zwiększających skuteczność pomocy społecznej, inspirowaniu nowych rozwiązań, a także wdrażaniu celowych programów służących realizacji zadań pomocy społecznej i ich dofinansowaniu.

Szczególną rolę w tych działaniach pełni realizacja *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020* (w tym własnego Programu „Opolskie dla Rodziny”), finansowanego ze środków UE oraz programów operacyjnych o zasięgu ogólnopolskim, zwłaszcza Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, służących poprawie skuteczności pomocy społecznej oraz instytucji systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, a także sektora ekonomii społecznej.

2.1 Realizacja RPO WO 2014-2020 w obszarze integracji społecznej

W ramach realizacji RPO WO 2014-2020 realizowane są projekty polegające na bezpośrednim wsparciu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osób starszych, niepełnosprawnych, bezrobotnych, rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz dzieci i młodzieży umieszczonej w systemie pieczy zastępczej.

Celem wsparcia tych grup ludności Samorząd Województwa Opolskiego (wg stanu na 31 marca 2018 r.) podpisał umowy na dofinansowanie realizacji **101 projektów**, w ramach których wsparcie otrzyma ponad 14 tys. osób⁷³. **Wartość projektów wyniesie 280 434 tys. zł, w tym dofinansowanie UE 193 709 tys. zł.**

Tabela 8. Projekty realizowane w ramach RPO WO na lata 2014-2020⁷⁴ w obszarze integracji społecznej

Lp.	Obszar wsparcia	Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem w projektach realizowanych w ramach RPO WO 2014-2020 (wsparcie bezpośrednie osób)			
		Liczba projektów	Liczba uczestników / miejsc	Wartość projektu (w tys. zł)	Dofinansowanie UE (w tys. zł)
1	8.1. Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych, w tym (usługi zdrowotne):	36	7 959	63 458	53 942
2	seniorzy i osoby niepełnosprawne	28	5 639	39 399	33 493
3	opieka nad matką i dzieckiem	8	2 320	24 059	20 449
4	8.1 Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych, w tym (usługi społeczne):	15	2 283	24 287	20 641
5	piecza zastępcza	9	1 683	14 546	12 361
6	seniorzy i osoby niepełnosprawne	6	600	9 741	8 280
7	8.2. Włączenie społeczne	32	2 174	44 422	37 751
8	8.3. Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej	2	1 121	8 162	6 936
9	10.1.2. Infrastruktura usług społecznych	16	807	140 105	74 439
	Razem	101	14 344	280 434	193 709

Zródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie informacji przekazanej przez Departament Koordynacji Programów Operacyjnych UMWO, kwiecień 2018 r.

⁷³ Wg stanu na 31.03.2018 r. – informacja Departamentu Koordynacji Programów Operacyjnych UMWO (informacja przekazana pocztą elektroniczną 13.04.2018 r.)

⁷⁴ Oprócz ww. priorytetów SWO realizuje również projekty w ramach priorytetu 10.1.1 *Infrastruktura usług zdrowotnych* (doposażenie oddziałów szpitalnych) oraz w ramach priorytetu 10.2 *Inwestycje wynikające z Lokalnych Planów Rewitalizacji* – działania polegające na rewitalizacji obszarów miejskich, w tym dostosowanie obiektów i przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych.

2.1.1 Działanie 8.1. Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych - wybrano 36 projektów w zakresie rozwoju usług zdrowotnych, w których bezpośrednio wsparcie otrzyma 7 959 osób, w tym 1 926 osób z niepełnosprawnościami. Projekty umożliwią rozwój infrastruktury ochrony zdrowia w zakresie profilaktyki zdrowotnej mieszkańców regionu, poprzez m.in. wsparcie działalności lub tworzenie dziennych domów opieki medycznej, zapewnienie niezbędnego transportu, rozwój działań wpływających na poprawę stanu zdrowia osób starszych, w tym z niepełnosprawnościami (w ramach rehabilitacji ruchowej, psychiatrycznej i logopedycznej oraz zwiększenia dostępu do sprzętu pielęgnacyjnego, rehabilitacyjnego), a także doskonalenie infrastruktury zdrowotnej w zakresie opieki nad matką i dzieckiem.

2.1.2 Działanie 8.1. Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych - wybrano 15 projektów w zakresie rozwoju usług społecznych, w których bezpośrednio wsparcie otrzyma 2 283 osoby. Projekty umożliwią rozwój usług społecznych (opiekuńczych, rehabilitacyjnych, aktywizujących dla osób starszych i niepełnosprawnych), kształcenie kadr oraz opiekunów nieformalnych, rozwój opieki wytchnieniowej, udostępnianie sprzętu rehabilitacyjnego, upowszechnianie teleopieki medycznej i opiekuńczej, a także wsparcie rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi w ramach działań profilaktycznych.

2.1.3 Działanie 8.2. Włączenie społeczne - wybrano 32 projekty, w których bezpośrednio wsparcie otrzymają 2 174 osoby, w tym 517 osób z niepełnosprawnościami. Projekty umożliwią rozwój sieci placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz rodzin i dzieci w pieczy zastępczej, a także rozwoju usług reintegracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

2.1.4 Działanie 8.3. Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej – wybrano 2 projekty, w ramach których wsparcie otrzyma 1 121 osób zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym. Celem projektów jest wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie, w tym wzrost zatrudnienia w gospodarce społecznej, zwiększenie integracji społecznej i upowszechnienie idei ES, oraz wsparcie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionach woj. opolskiego (północnego, środkowego i południowego). Realizatorem jednego z projektów jest ROPS w Opolu.

2.1.5 Poddziałanie 10.1.2 Infrastruktura usług społecznych – zawarto 16 umów dotyczących realizacji projektów, mających na celu rozwój miejsc opieki i wsparcia dla osób niesamodzielnych. Tworzone będą ośrodki wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych, tj.: dzienne domy pomocy (na 160 miejsc), placówki całodobowej opieki (436 miejsc) oraz mieszkania wspomagane (211 miejsc). **Łącznie przewiduje się utworzenie 807 miejsc opieki i wsparcia.**

Projekty będą realizować podmioty komercyjne w gminach: Kolonowskie, Głogówek, Strzeleczyki, Jemielnica, Zawadzkie, Murów, Dąbrowa, Kluczbork, Praszka, Opole, Turawa, Głuchołazy, Tarnów Opolski, Olszanka, Gorzów Śląski oraz Prószków. Wartość projektów wynosi 140 105 tys. zł, w tym dofinansowanie UE 74 439 tys. zł.

Tabela 9. Miejsca opieki i wsparcia tworzone w ramach Poddziałania 10.1.2 Infrastruktura usług społecznych

Lp.	Wyszczególnienie	Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem w projektach realizowanych w ramach RPO WO 2014-2020 (rozwój infrastruktury)	
		Liczba placówek	Liczba miejsc
1	dzienne domy pomocy	8	160
2	mieszkania chronione/wspomagane	166	211
3	placówki całodobowej opieki	15	436
Razem		189	807

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie informacji przekazanej przez Departament Koordynacji Programów Operacyjnych UMWO, kwiecień 2018 r.

Ponadto - w poddziałaniu 10.1.1. realizowane są projekty usprawniające infrastrukturę ochrony zdrowia (wyposażenie oddziałów szpitalnych w sprzęt, innowacyjne metody leczenia, dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, a także oddziałów ginekologiczno-położniczych w ramach poprawy opieki nad matką i dzieckiem).

2.1.6 Projekty realizowane w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu:

- 1) Projekt partnerski ***Bliżej Rodziny i Dziecka*** (Działanie 8.1. – dostęp do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych), polegający na wsparciu rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparciu pieczy zastępczej, poprzez zwiększenie dostępu do usług społecznych, umożliwiających eliminację deficytów i dysfunkcji tych grup społecznych oraz przeciwdziałanie ich marginalizacji. Okres realizacji projektu: kwiecień 2016 r. - czerwiec 2018 r.⁷⁵ W latach 2016-2017 w partnerstwie z 17 realizatorami prowadzono działania obejmujące:
 - utrzymano 15 stanowisk – asystentów rodziny w gminach: Opole, Domaszowice, Łubniany, Brzeg, Paczków, Popielów, Grodków, Korfantów, Bierawa, Strzelce Opolskie, Dąbrowa i Pokój;
 - przeszkolenie wszystkich asystentów rodziny (ROPS) oraz 60 kandydatów na asystentów rodziny (OCDL);
 - przeprowadzono kolejną kampanię na rzecz promocji rodzin wspierających (realizator OCDL);
 - utrzymano 9 (uruchomionych w 2016 r.) placówek wsparcia dziennego, w formie pracy podwórkowej, z których korzysta 132 dzieci (placówki powstały w Pokoju, Brzegu i Zdieszowicach);
 - 629 dzieci objęto usługami wsparcia rodziny w ramach działań prewencyjnych;
 - zorganizowano drugi piknik integrujący środowisko lokalne oraz promujący aktywny i twórczy wypoczynek (dla 450 osób);
 - zorganizowano 3 turnusy kolonijne dla 149 dzieci oraz przeprowadzono 21 (w tym 12 w 2017 r.) zajęć tematycznych

⁷⁵ Od 2018 r. rozpoczęła się II edycja projektu.

o charakterze aktywnej integracji społecznej, zapobiegających ubóstwu, marginalizacji i wykluczeniu społecznemu dzieci poniżej 15 lat, umieszczonych w rodzinach zastępczych (zawodowych i rodzinnych domach dziecka);

→ przeszkolono 213 osób (w 2017 r. 99), sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz 60 kandydatów na rodziców zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Łącznie w latach 2016-2017 objęto wsparciem 1 294 osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Do 31 grudnia 2017 r. wydatkowano 4 031 tys. zł (koszt projektu w 2017 r. wyniósł 1 977 tys. zł).

2) Projekt partnerski **Nie-Sami-Dzielni – rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne**. Wsparciem objęte zostaną:

♦ osoby i rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym w pierwszej kolejności osoby niesamodzielne (i rodziny tych osób), których dochód nie przekracza 150% właściwego kryterium dochodowego na osobę samotnie gospodarującą lub na osobę w rodzinie, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, oraz ♦ osoby niesamodzielne, ♦ starsze i ♦ niepełnosprawne, ♦ opiekunowie faktyczni osób niesamodzielnych, osoby niepełnosprawnej powyżej 3 roku życia, ♦ otoczenie ww. osób i rodzin, ♦ personel służb świadczących usługi społeczne, a także ♦ osoby fizyczne w zakresie szkolenia na opiekunów środowiskowych i asystentów osobistych osób niepełnosprawnych.

Projekt zakłada: ♦ zapewnienie wysokiej jakości wsparcia, świadczonego w ramach usług asystenckich (wyłącznie dla osób niesamodzielnych z niepełnosprawnością oraz rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością), ♦ utrzymanie miejsc świadczenia usług społecznych przez okres nie dłuższy niż 3 lata, ♦ świadczenie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych, w tym wsparcie ich deinstytucjonalizacji, ♦ wzrost liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych i asystenckich oraz ♦ zwiększenie liczby asystentów, a także ♦ zachowanie trwałości nowoutworzonych miejsc świadczenia usług opiekuńczych.

W 2017 roku:

→ zwiększono zatrudnienie kadry (wśród Partnerów), świadczącej usługi na rzecz osób niesamodzielnych, starszych i niepełnosprawnych (o 43 osoby);

→ zwiększono zatrudnienie (wśród Partnerów) asystentów osób niesamodzielnych (o 7 osób);

→ wprowadzono w województwie usługę teleopieki dla 36 osób starszych;

→ prowadzono działania wspierające aktywność społeczną osób starszych (warsztaty teatralne i muzyczne dla 32 osób, aktywizacja ruchowa oraz relaksacyjno-pobudzająca osób korzystających z Dziennego Domu Pobytu w Głubczycach – dla 20 osób);

- zorganizowano Regionalny Dzień Seniora oraz Regionalny Bank Inicjatyw i Zasobów Senioralnych;
- prowadzono działania wspierające samodzielne funkcjonowanie osób starszych (finansowano wypożyczenie sprzętu rehabilitacyjnego i niezbędnego do opieki dla 11 osób);
- zatrudniono psychologa dla osób objętych usługami opiekuńczymi oraz dla opiekunów tych osób;
- uruchomiono Ośrodek Wsparcia Dziennego dla osób z zespołem otępiennym (na 11 miejsc) - w ramach Dziennego Domu Pobytu nr 3 w Kędzierzynie-Koźlu.

Okres realizacji projektu: grudzień 2016 r. - styczeń 2020 r.
W 2017 r. na realizację projektu wydatkowano 1 223 tys. zł (łączy koszt projektu - 4 908 tys. zł.).

W wyniku realizacji projektów RPO WO 2014-2020 (w ramach *Działania 8.1. Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych* oraz *Poddziałania 10.1.2 Infrastruktura usług społecznych*), w woj. opolskim **powstanie dodatkowo 1 179 miejsc opieki i wsparcia dla osób niesamodzielnych**, tj.:

- 436 miejsc opieki całodobowej;
- 166 miejsc dziennego pobytu;
- 215 miejsc w mieszkaniach wspomaganych (chronionych);
- 167 miejsc świadczenia usług opiekuńczych i asystenckich;
- 165 miejsc teleopieki;
- 30 zatrudnionych asystentów osób niesamodzielnych.

Po zakończeniu realizacji projektów liczba miejsc wsparcia i opieki dla osób niesamodzielnych w woj. opolskim wzrośnie o prawie 13% (do 10 491 miejsc, z 9 312 miejsc funkcjonujących w 2017 r.)⁷⁶.

3) Projekt pozakonkursowy **Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej** (*Działanie 8.3. Wsparcie podmiotów ekonomii społecznej*). W 2017 r. w ramach jego realizacji:

- zorganizowano 2 spotkania Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej;
- zorganizowano spotkanie OCRG z prezydium RKRES i przedstawicielami Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w woj. opolskim celem omówienia kryteriów wyboru i wypracowania wspólnego stanowiska w sprawie naboru projektów w ramach *Poddziałania 2.1.4. Inwestycje dla Podmiotów Ekonomii Społecznej*
- przeprowadzono konkurs na logo ekonomii społecznej w woj. opolskim;
- opracowano regulamin Regionalnego Portalu Sprzedażowego produktów i Usług Opolskich pomiotów ES oraz prowadzono prace związane z uruchomieniem Portalu;
- opracowano materiały informacyjne dla szkół;
- wydano Leksykon Spółdzielczości Socjalnej;

⁷⁶ Bez uwzględnienia osób objętych usługami Caritas Diecezji Opolskiej.

- wykonana grę edukacyjną z zakresu ES „Spółdzielcy”;
- zorganizowano i przeprowadzono II Opolskie Tragi ES w Głucholazach;
- przeprowadzono seminarium *Kształtowanie wizerunku podmiotów Ekonomii Społecznej w przestrzeni publicznej* w Głucholazach;
- zorganizowano cykl 15 spotkań edukacyjno-informacyjnych z zakresu stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych oraz zlecania zadań podmiotom ES (dla przedstawicieli samorządu terytorialnego oraz podmiotów ekonomii społecznej);
- przeprowadzono spotkania sieciujące *Wioski tematyczne – pomysł na rozwój lokalny oraz tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości społecznej*;
- zorganizowano i przeprowadzono dwudniowe spotkanie (dla 15 osób) w gminie Nysa, sieciujące podmioty reintegracji społecznej z woj. opolskiego;
- zorganizowano 2 krajowe i 4 zagraniczne wizyty studyjne na temat kluczowych sfer rozwoju;
- przeprowadzono spotkanie *Opolszczyzna Aktywna Społecznie*, sieciujące przedstawicieli biznesu, PES, jednostek samorządu terytorialnego, w ramach którego odbyło się seminarium *Ekonomia społeczna – Biznes. Współpraca międzysektorowa: potencjał, korzyści, bariery* oraz uhonorowanie m.in.: najlepszych organizacji pozarządowych, inicjatyw propagujących postawy i działalność prospołeczną oraz najlepszych wolontariuszy;
- przeprowadzono cykl 19 seminariów dotyczących kluczowych sfer rozwoju województwa opolskiego;
- opublikowano 8 artykułów sponsorowanych dotyczących poszczególnych sfer rozwoju ekonomii społecznej;
- podjęto współpracę z Funduszem Regionu Wałbrzyskiego oraz Opolskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Łosiowie i podpisano stosowane porozumienie dotyczące podejmowania wspólnych działań na rzecz ES w województwie opolski.

Okres realizacji projektu: styczeń 2016 r. – lipiec 2019 r. W 2017 r. koszt realizacji projektu wyniósł 1 336 tys. zł (koszt całego projektu 2 161 tys. zł.).

- 4) Projekt partnerski Samorządu Województwa Opolskiego i Samorządu Województwa Łódzkiego, bezpośrednio dedykowany osobom niesamodzielnym, ***Niezależne życie – wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych*** (Działanie 2.8 *Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym*, Oś priorytetowa *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji* PO WER 2014-2020). Celem projektu jest wypracowanie rozwiązań umożliwiających niezależne życie osobom z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera. Projekt jest realizowany w ROPS w Opolu (kwiecień 2018 – marzec 2022)

w partnerstwie z Samorządem Województwa Łódzkiego i organizacją pozarządową. Zakłada opracowanie modelowego rozwiązania z zakresu mieszkalnictwa wspomaganego dla osób z chorobami neurologicznymi, przeprowadzenie pilotażu oraz wdrożenie wypracowanego standardu na terenie 5 gmin (3 w woj. łódzkim i 2 w woj. opolskim).

- 5) Projekt ***Inwestycja w poprawę wykształcenia kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej*** (Działanie 2.5 *Skuteczna pomoc społeczna*, Oś priorytetowa *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji*, PO WER 2014-2020). Celem projektu jest uzyskanie przez pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej (186 osób) specjalizacji II. stopnia w zawodzie pracownik socjalny w zakresie przygotowania specjalistycznego na kierunku praca socjalna z osobami starszymi. Tematyka specjalizacji obejmuje m.in. szczegółowe metody pracy socjalnej z osobami starszymi, problematykę starości w ujęciu interdyscyplinarnym, hospitalizację instytucji działających w obszarze pracy socjalnej z osobami starszymi.

Okres realizacji projektu: listopad 2017 r. – październik 2019 r. w 2017 r. koszt projektu wyniósł 24 tys. zł (do czerwca 2018 r. II stopień specjalizacji uzyska 96 osób).

- 6) Projekt ***Specjalizacja kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej - I stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny***. Projekt (okres realizacji: sierpień 2016 r. - lipiec 2018 r.) obejmuje szkoleniem 200 osób (40 z woj. opolskiego, 100 z dolnośląskiego, 60 osób z woj. śląskiego). W 2017 r. przeszkolono 100 osób, które pomyślnie zdały egzamin otrzymując potwierdzenie uzyskania specjalizacji I stopnia w zawodzie pracownik socjalny. W 2018 r. przeszkolono 99 osób, które w czerwcu 2018 r. przystąpią do egzaminu przed Regionalną Komisją Egzaminacyjną w Opolu.
- 7) Projekt partnerski ***Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej***, skierowany do asystentów rodziny, pracowników placówek wsparcia dziennego, wychowawców, psychologów, pedagogów i osób zajmujących się terapią i opieką nad dzieckiem, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, pracowników PCPR. Projekt realizowany jest w partnerstwie z województwami: śląskim, małopolskim i dolnośląskim i obejmuje realizację 23 zadań (w tym 3 szkoleń w woj. opolskim w zakresie: kontroli zarządczej, zarządzania motywacją pracowników, efektywnej roli i zadań kadry kierowniczej, wypalenia zawodowego). W szkoleniach uczestniczy 106 osób.

2.2 Realizacja Programu własnego Samorządu Województwa Opolskiego „Opolskie dla rodziny”

W ramach realizacji Programu własnego SWO „Opolskie dla rodziny”, realizowane są projekty:

- 1) w Pakiecie III Opieka żłobkowo-przedszkolna:

- optymalizacja opieki nad kobietą ciężarną (promocja karmienia piersią), poradnictwo specjalistyczne, profilaktyka diagnostyczna i niwelowanie nieprawidłowości w rozwoju dzieci do lat 2;
 - wsparcie rodziny w zakresie godzenia życia rodzinnego i zawodowego (dofinansowanie kosztu pobytu dzieci w żłobkach, zatrudnienie opiekuna dziennego, tworzenie miejsc opieki nad małym dzieckiem);
- 2) w Pakiecie IV Złota Jesień:
- utworzenie w Stobrawskim Centrum Medycznym w Kup Dziennego Domu Opieki Medycznej dla Seniorów;
 - wsparcie opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi (projekty opisano w ramach realizacji RPO WO na lata 2014 -2020 - Działanie 8.1. oraz Poddziałanie 10.1.2);
- 3) promocja działań podejmowanych przez SWO na rzecz opolskich rodzin, roli kobiet, problemów dotyczących godzenia pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi i życiem osobistym (**projekt *Opolska mama ma moc***) - wydano książkę i kalendarz, wykonano 30 sesji zdjęciowych, cykliczne spotkania opolskich kobiet;
- 4) kontynuowanie (od 2014 r.) wsparcia osób pow. 65 lat oraz rodzin z dziećmi w formie wydawania ***Opolskiej Karty Rodziny i Seniora***, uprawniającej do korzystania z systemu powszechnych zniżek i ulg w opłatach za usługi kulturalne, edukacyjne, zdrowotne. Do końca marca 2018 r. w projekcie uczestniczyło 196 partnerów (podmiotów komercyjnych i organizacji pozarządowych) oraz 67 gmin. Dotychczas wydano 61 tys. Kart, których właścicielami są głównie seniorzy (42%) oraz rodziny z dziećmi (33% - z dwójką dzieci, 17% - z trojką, 4% - z czwórką lub większą liczbą dzieci, a 4% stanowią rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym)⁷⁷.

2.3 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej ze środków PFRON

W ramach środków PFRON udzielono **dotacji w wysokości 3 512 tys. zł** na:

- 1) dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej w wysokości 2 072 tys. zł, dla: Zakładu Aktywności Zawodowej w Opolu, (prowadzonego przez *Fundację „Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym” w Opolu*), oraz Zakładu Aktywności Zawodowej w Branicach (prowadzonego przez *Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Głubczycach*);
- 2) zlecenie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych 25 fundacjom i organizacjom pozarządowym w wysokości 804,7 tys. zł. Razem udzielono 29 dotacji (18 dotacji w trybie konkursowym, a 11 dotacji w trybie pozakonkursowym - zgodnie z art. 19 a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie). Dotacje przeznaczone na:
 - ✓ organizowanie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywność społecznej dla samych osób niepełnosprawnych, a także ich opiekunów, kadry i wolontariuszy;
 - ✓ prowadzenie poradnictwa psychologicznego, społeczno-prawnego oraz udzielania informacji na temat przysługujących uprawnień;
 - ✓ prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć;

⁷⁷ Informacja na temat realizacji Programu „Opolskie dla Rodziny” w 2016 r., przekazana przez Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej UMWO.

- ✓ organizowanie regionalnych i lokalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych;
 - ✓ promocję aktywności osób niepełnosprawnych;
- 3) dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, w wysokości 636 tys. zł.

2.4 Realizacja zadań wynikających z Programu Współpracy Samorządu Województwa Opolskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego

W 2017 r. w obszarach pomocy społecznej oraz przeciwdziałania uzależnieniom i dysfunkcjom społecznym, zlecono zadania:

- 1) z zakresu pomocy i integracji społecznej 4 organizacjom pozarządowym:
 - *Bankowi Żywności w Opolu* (z siedzibą w Luboszycach), który z kolei udzielił wsparcia 114 organizacjom pozarządowym w woj. opolskim, przekazując 200 ton żywności z przeznaczeniem dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej;
 - *Stowarzyszeniu Wigilia dla Samotnych i Bezdomnych w Opolu*, które zorganizowało kolację wigilijną oraz przygotowało i rozdało paczki świątecznej dla 1200 osób wymagających wsparcia;
 - *Piastun - Fundacji Na Rzecz Dzieci i Młodzieży w Opolu*, która zorganizowała warsztaty edukacyjne dla młodzieży pochodzenia polskiego, mieszkającej na Ukrainie. Celem warsztatów było przygotowanie młodzieży ukraińskiej do pełnienia funkcji liderów młodzieżowych w środowiskach polskich;
 - *Opolskiemu Towarzystwu Społeczno-Kulturalnemu „Teraz Wieś” w Łosiu*, które otrzymało wsparcie do letniego wypoczynku dzieci i młodzieży z rodzin problemowych;
- 2) z zakresu przeciwdziałania patologiom i dysfunkcjom społecznym:
 - *Opolskie Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w Opolu* oraz *Stowarzyszenie Klub Abstynenta Dziewięciś w Kluczborku* otrzymały dotacje na realizację zadania „Spróbujmy razem – organizacja i działanie doradczo-inicjatywnego pozarządowego forum zdrowia psychicznego i trzeźwości”;
 - *Opolskie Centrum Demokracji Lokalnej FRDL* oraz *Opolskie Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych* w Opolu - na organizację Forum regionalnego profilaktyki selektywnej i wskazującej.

2.5 Realizacja zadań z zakresu koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego (w ROPS w Opolu)

W 2017 r. w zakresie koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego, realizowanego w ROPS w Opolu:

- rozpatrzono 5 785 spraw dotyczących ustalenia prawa do świadczeń rodzinnych w Polsce, a także 6 728 spraw dotyczących świadczenia wychowawczego;
- wydano 3 361 decyzji ustalających świadczenia rodzinne dla obywateli polskich i 116 decyzji ustalających nienależnie pobrane świadczenia, a także 5 758 decyzji ustalających świadczenie wychowawcze dla obywateli polskich;
- w 2017 r. na realizację zadań z zakresu koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego wydatkowano ogółem 1 996 tys. zł. (1 071 tys. zł w sprawie

świadczeń rodzinnych oraz 925 tys. zł – w sprawie świadczeń wychowawczych – 500+);

Od 1 stycznia 2018 r. zadanie związane z koordynacją systemu zabezpieczenia społecznego zostało przekazane Wojewodzie Opolskiemu.

2.6 Realizacja zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (adopcja)

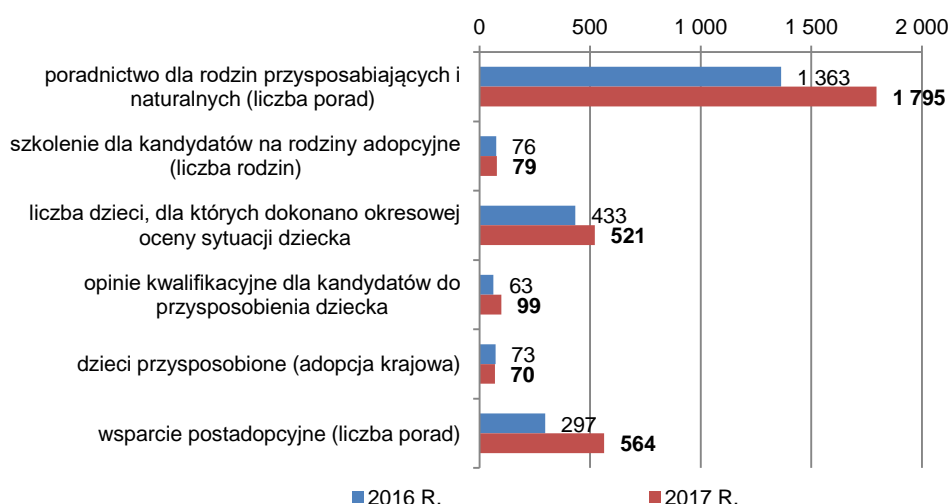
W 2017 r. koszt realizacji zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, tj. bieżącego utrzymania 2 ośrodków adopcyjnych (jednego prowadzonego przez Samorząd Województwa Opolskiego, drugiego na zlecenie SWO) oraz prowadzenia Wojewódzkiego Banku Danych, wyniósł 880 tys. zł (o 1% mniej niż 2016 r.).

W 2017 r. w dwóch ośrodkach adopcyjnych działających w woj. opolskim **prowadzono procedury adopcyjne, w wyniku których do adopcji skierowano łącznie 70 dzieci** (o 3 mniej niż w 2016 r.)

Działalność Ośrodków obejmowała również:

- szkolenie kandydatów na rodziców adopcyjnych (przeszkolono łącznie 79 osób);
- organizację posiedzeń okresowej oceny sytuacji 521 dzieci;
- wydanie 99 opinii kwalifikacyjnych dla kandydatów na rodziny adopcyjne;
- przeprowadzenie badań psychologicznych i pedagogicznych, w wyniku których pozyskano 67 kandydatów do przysposobienia dziecka;
- dokonanie analizy sytuacji **695** dzieci do przysposobienia **z kraju** (w ramach zadań **Wojewódzkiego Banku Danych**). Dla **14** **dzieci z woj. opolskiego** wszczęto poszukiwania rodzin w innych Wojewódzkich Bankach Danych w Polsce, a 11 dzieci (po upływie ustawowego terminu poszukiwania rodzin na terenie kraju) zgłoszono do Ośrodka Adopcyjnego w Warszawie, prowadzącego Centralny Bank Danych z prośbą o zakwalifikowanie do adopcji zagranicznej,
- wsparcie postadopcyjne 385 rodzin;
- współpracę (w zakresie promowania idei adopcji, w tym poszukiwania kandydatów do przysposobienia dziecka) z instytucjami i podmiotami realizującymi zadania ustawowe (Ośrodek Adopcyjny w Opolu podjął współpracę z sądami rodzinnymi w zakresie usprawnienia postępowania sądowego). Zorganizowano szereg spotkań z przedstawicielami instytucji (OPS, PCPR, placówki opiekuńczo-wychowawcze, szpital ginekologiczno-położniczy, placówki handlowe, szkoły, rodzinne domy dziecka i rodziny zastępcze) oraz radnymi powiatowymi. Przeprowadzono także organizację pikniku rodzinnego oraz uczestniczono w realizacji projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020, tj.: „Opolska mama ma moc” (organizacja spotkań z przedstawicielami rodzin adopcyjnych, rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka) oraz „Blżej rodziny i dziecka” (organizacja pikniku dla rodzin i rodziców zastępczych). Upowszechniano informacje o działalności Ośrodka oraz problemach adopcji w trakcie konferencji, seminariów, spotkań ze studentami (opracowano i wydano materiały promocyjne w tym broszurę informacyjną „Droga do rodzicielstwa”) oraz przekazywano materiały promocyjne (ulotki, plakaty, broszury), Promowano działania Ośrodka w mediach (TVP OPOLE, Radio Doxa, NTO, TVP Opole).

Wykres 20. Działalność ośrodków adopcyjnych woj. opolskiego w latach 2016 – 2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

W 2017 r. spośród 70 przysposobionych dzieci:

- 54 przysposobiono w Ośrodku Adopcyjnym ROPS w Opolu;
- 16 dzieci skierował do adopcji Katolicki Ośrodek Adopcyjny Diecezjalnej Fundacji Ochrony Życia w Opolu.

W porównaniu do 2016 r. liczba adoptowanych dzieci spadła o troje, przy czym mniej (o 4) było adoptowanych dziewcząt, a więcej (o 1) chłopców.

Tabela 10. Dzieci przysposobione w woj. opolskim w latach 2015-2017

Wyszczególnienie	Dzieci przysposobione w ośrodkach adopcyjnych w woj. opolskim w latach 2015-2017			
	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%
Dzieci przysposobione – ogółem, w tym w wieku:	82	73	70	-4,1
poniżej 1 roku	10	4	4	0,0
%	12,2	5,5	5,7	x
od 1 do 4 lat	43	27	34	25,9
%	52,4	37,0	48,6	x
od 5 do 9 lat	17	23	19	-17,4
%	20,7	31,0	27,1	x
10 i więcej lat	12	19	13	-31,6
%	14,6	26,0	18,6	x
dziewczęta	43	35	31	-11,4
chłopcy	39	38	39	2,6
dzieci przysposobione z orzeczeniem o niepełnosprawności	5	3	1	-66,7
Dzieci wg miejsca pobytu przed przysposobieniem - ogółem, w tym:	82	73	70	-4,1
w pieczy instytucjonalnej	4	3	0	-100,0
%	5,0	4,1	0,0	x
w rodzinnej pieczy zastępczej	51	41	48	17,1
%	62,0	56,2	68,6	x
w rodzinie biologicznej	27	29	22	-24,1
%	33,0	39,7	31,4	x

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez samorząd województwa zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za I i II półrocze 2015 r. i 2016 r. i 2017 r.

W 2017 r. – w porównaniu do roku poprzedniego, w strukturze wieku dzieci przysposobionych w woj. opolskim:

- wzrost odsetek dzieci poniżej 1 roku życia (z 5,5% do 5,7%);
- wzrost odsetek liczby dzieci w wieku 1-4 lata (z 37% do prawie 49%);
- spadła grupa dzieci starszych w wieku od 5 do 9 lat (z 31% do 27%) oraz dzieci najstarszych powyżej 10 lat (z 26% do prawie 19%).

Ze względu na miejsce pobytu dzieci adoptowanych przed adopcją, w porównaniu do 2016 r.:

- wzrost odsetek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej (z 56% do 69%, tj. o prawie 13 pkt proc.);
- spadł udział dzieci przebywających przed adopcją w rodzinie biologicznej (z 40% do 31%);
- brak było dzieci adoptowanych z placówek opiekuńczo-wychowawczych (w 2016 r. ich udział wynosił 4,1%).

2.7 Realizacja założeń Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025

W ramach realizacji założeń *Wojewódzkiej Strategii w Zakresie Polityki Społecznej na lata 2016-2025* opracowano badania i analizy dotyczące m. in.:

- *Potrzeb inwestycyjnych obiektów służących świadczeniu usług społecznych skierowanych do osób niesamodzielnych, zlokalizowanych na obszarach wiejskich woj. opolskiego w związku z możliwością rozszerzenia zakresu interwencji RPO WO na lata 2014-2020* – styczeń 2017 r.;
- *Działalności Caritas Diecezji Opolskiej oraz innych organizacji pozarządowych w niwelowaniu dysfunkcji społecznych* (analiza dla Komisji Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych Sejmiku Województwa Opolskiego) – październik 2017 r.;
- *sytuacji regionalnej w zakresie rozwoju usług publicznych (opiekuńczych i aktywizacyjno-wspierających) skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych* – styczeń 2017 r.;
- *sytuacji regionalnej w zakresie wsparcia rodziny przeżywającej problemy opiekuńczo-wychowawcze, w tym sytuacji zagrożenia utraty możliwości opieki nad dziećmi, zgodnie z zakresem usług określonym w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2016 r., poz. 575)* - wrzesień 2017 r.;
- *Stopnia zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim wg stanu na 31.12.2016 r.*;
- *Oceny zasobów pomocy społecznej w województwa opolskiego w 2016 r.*;
- *Sytuacji regionalnej dotyczącej problemów społecznych w zakresie włączenia społecznego – w priorytecie 8.3. RPO WO na lata 2014-2020* – marzec 2017 r.

2.8 Realizacji zadań z zakresu przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

W 2017 r. zorganizowano trzy (3-dniowe) szkolenia pn. „Superwizja w zakresie przeciwdziałania przemocy dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych realizujących procedurę Niebieskiej Karty”. W szkoleniach uczestniczyło 45 osób, a koszt szkoleń wyniósł 30 tys. zł.

Łącznie na realizację zadań pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej Samorząd Województwa Opolskiego wydatkował 12 751 tys. zł.

W latach 2016-2017 koszt realizacji tych zadań wzrósł o 55%, w tym:

- ponad 2-krotnie (o 106%) zwiększyły się środki przeznaczone na realizację projektów finansowanych ze środków europejskich w ramach RPO WO 2014-2020 (z 2,4 mln zł do ponad 5,1 mln zł) ;
- nieznacznie spadły środki przewidziane na rehabilitację społeczną i zawodową finansowaną przez PFRON o 1% - przy czym, zmniejszono dotacje dla organizacji pozarządowych realizujących zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, a zwiększono wydatki związane z dofinansowaniem robót budowlanych służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych);
- o 1% spadły środki przeznaczone na utrzymanie ośrodków adopcyjnych oraz prowadzenie Wojewódzkiego Banku Danych o sytuacji dzieci oczekujących na przysposobienie,
- wydatki związane z koordynacją systemu zabezpieczenia społecznego– spadły o 28% - w zakresie świadczeń rodzinnych, a wzrosły wydatki związane z przyznawaniem świadczeń wychowawczych – 500+ (o 164%)⁷⁸;
- w 2017 r. wzrosły wydatki związane z bieżącym utrzymaniem Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej (o 10%), głównie w związku z realizacją projektów w ramach RPO WO na lata 2014-2020, a także w ramach POWER 2014-2020.

Tabela 11. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2015-2017

Rodzaj zadania	Zadania samorządu województwa w zakresie pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej			
	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r.
	w tys. zł			2016 r.=100%
Rehabilitacja społeczna i zawodowa ze środków PFRON (dofinansowanie kosztów tworzenia i działania ZAZ, zlecenie zadań organizacjom pozarządowym, dofinansowanie robót budowlanych)	3 775	3 550	3 512	- 1%
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	15	15	30	+ 100%
Współpraca z organizacjami pozarządowymi	50	50	50	0
Koordynacja systemu zabezpieczenia społecznego (świadczenia rodzinne)	1 655	1 496	1 071	-28%
Koordynacja systemu zabezpieczenia społecznego (świadczenia wychowawcze 500+)	x	350	925	+ 164%
Ośrodki adopcyjne i WBD	985	885	880*	- 1%
Projekty konkursowe (środki EFS, budżetu państwa i własne)	0	2 438	5 031	+ 106%
Podnoszenie kwalifikacji kadry pomocy i integracji społecznej	571	0	0	x
Obserwatorium Polityki Społecznej	366	21	0	x
Utrzymanie ROPS	1 041	1 135	1 252	+ 10%
Razem	9 093	8 207	12 751	+ 55%

*razem z kosztem utrzymania Katolickiego Ośrodka Opiekuńczo-Adopcyjnego w Opolu

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

⁷⁸ 1 stycznia 2018 r. zadanie zostało przekazane Wojewodzie Opolskiemu.

3. Pomoc społeczna i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim

3.1. Liczba osób i rodzin objętych pomocą i wsparciem⁷⁹

W 2017 r. z różnych form pomocy i wsparcia w woj. opolskim korzystało 58 196 osób i rodzin (o 6,8% mniej niż w 2016 r.), z tego:

- 32 275 osób otrzymało pomoc w ośrodkach pomocy społecznej;
- 12 662 osób wsparły powiatowe centra pomocy rodzinie lub inne instytucje powiatowe (osoby niepełnosprawne otrzymujące wsparcie ze środków PFRON, dzieci i młodzież umieszczona w pieczy zastępczej oraz osoby i rodziny objęte poradnictwem specjalistycznym, wsparciem w sytuacjach kryzysowych);
- 3 092 osoby to mieszkańcy domów pomocy społecznej;
- 1 510 seniorów korzystało z usług w dziennych domach pomocy;
- 707 osób przebywało w środowiskowych domach samopomocy;
- 495 osób przebywało w placówkach całodobowej opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych;
- 532 dzieci i młodzieży przebywało w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- 6 923 osoby korzystały z innych instytucji i ośrodków wsparcia (noclegownie, schroniska dla bezdomnych, mieszkania chronione, KIS, CIS, WTZ i inne)⁸⁰.

Tabela 12. Osoby i rodziny, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim w latach 2015-2017 i 2018 r. (prognoza)*

Wyszczególnienie	Liczba osób i rodzin, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim w latach 2015-2017 i 2018 r. (prognoza)					
	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%	Wzrost / spadek w 2017 r. 2015 r.=100%	2018 r. (prognoza)
Ogółem, w tym:	68 301	62 471	58 196	-6,8	-14,8	58 495
Ośrodki pomocy społecznej	37 941	35 379	32 275	-8,8	-14,9	32 468
Powiatowe centra pomocy rodzinie	15 683	12 973	12 662	-2,4	-19,3	13 668
Domy pomocy społecznej	3 088	3 088	3 092	+0,1	+0,1	3 097
Placówki całodobowej opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych	397	468	495	+5,8	+24,7	495
Placówki opiekuńczo-wychowawczych	526	542	532	-1,8	+1,1	532
Dzienne domy pomocy	1 446	1 469	1 510	+2,8	+4,4	1 565
Środowiskowe domy samopomocy	647	677	707	+4,4	+9,3	707
Inne ośrodki wsparcia (schroniska, noclegownie, kluby samopomocy, KIS, CIS, WTZ, ZAZ i inne)	8 573	7 875	6 923	-12,1	-19,2	6 458

* Szacunkową liczbę klientów w wybranych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w 2018 r. ustalono na podstawie danych wskazanych przez gminy i powiaty w ocenach zasobów pomocy społecznej (prognoza na 2018 r.).

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych, w naturze i usługach za 2014 r 2015 , 2016 i 2017 r. oraz gminne i powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2015-2017.

W 2017 r. – w porównaniu do poprzedniego roku, liczba osób i rodzin, które otrzymały pomoc spadła o 6,8%, w tym:

⁷⁹ Bez rodzin objętych systemem świadczeń rodzinnych i świadczeń wychowawczych.

⁸⁰ Ponadto w sektorze komercyjnym w 2017 r. funkcjonowało 13 placówek całodobowej opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych, z których korzystało 495 osób.

- o prawie 9% spadła liczba osób korzystających z pomocy środowiskowej (OPS)
 - głównie w wyniku znaczącego spadku liczby osób bezrobotnych (o 20%);
- o 2% zmniejszyła się liczba osób objętych wsparciem instytucji powiatowych (dzieci i młodzież umieszczona w pieczy zastępczej, osoby niepełnosprawne korzystające z pomocy udzielanej w ramach rehabilitacji społecznej i zawodowej finansowanej ze środków PFRON);
- o 12% spadła liczba osób korzystających z innych ośrodków wsparcia i pomocy (poradnictwa specjalistycznego, klubów samopomocy, interwencji kryzysowej).

Natomiast wzrost liczby świadczeniobiorców odnotowano w zakresie liczby miejsc w:

- placówkach całodobowej opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych (o 5,8%);
- dziennych domach pomocy (o 2,8%);
- środowiskowych domach samopomocy (o 4,4%),
- domach pomocy społecznej przybyły 4 miejsca (do 3 092).

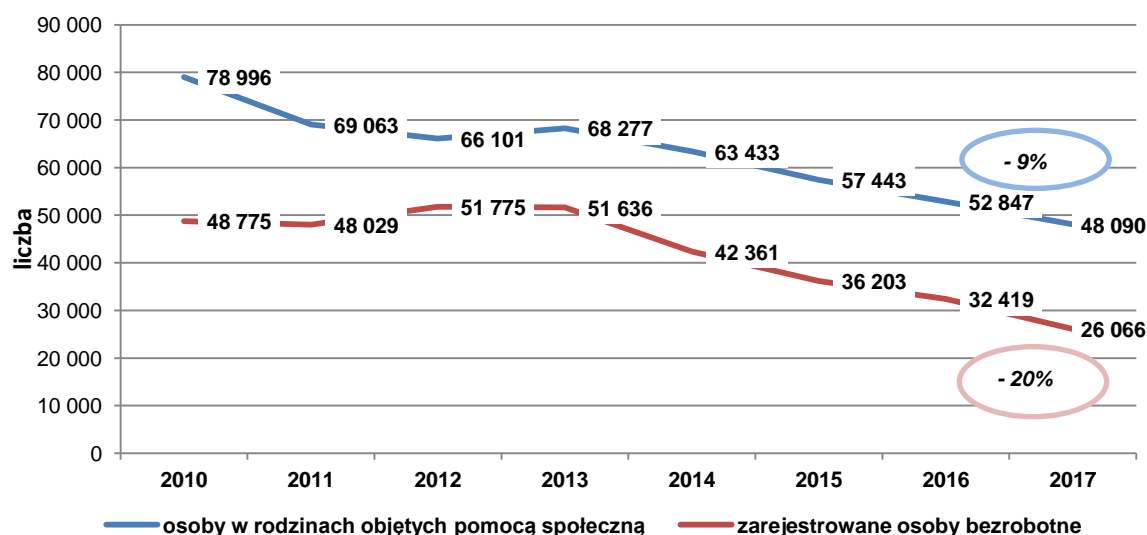
Według prognozy gmin i powiatów na 2018 r. liczba osób i rodzin objętych wsparciem będzie minimalnie większa tj. obejmować 58 495 osób.

3.2. Klienci ośrodków pomocy społecznej

W 2017 r. w ośrodkach pomocy społecznej woj. opolskiego wsparciem objęto 32 275 świadczeniobiorców oraz 48 090 osób w ich rodzinach (o 9 % mniej niż w 2016 r.).

W latach 2010-2017 liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej systematycznie spadła (łącznie o 39%), głównie z powodu poprawiającej się sytuacji na opolskim rynku pracy i spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych (o 47%).

Wykres 21. Beneficjenci pomocy społecznej oraz zarejestrowani bezrobotni w woj. opolskim w latach 2010-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie sprawozdań MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, pieniężnych w naturze i usługach za lata 2010-2012 oraz ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2013-2017 oraz analiz sytuacji na opolskim rynku pracy WUP w Opolu za lata 2010-2015.

W latach 2016-2017 liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszyła się z 32 419 osób do 26 066 (o 20%), w tym najwięcej w powiatach: prudnickim (o 26,4%), oleskim (o 25,1%), nyskim (o 23,6%) i opolskim (o 23,4%).

Natomiast, w tym samym czasie, w strukturze świadczeniobiorców pomocy społecznej, wystąpił:

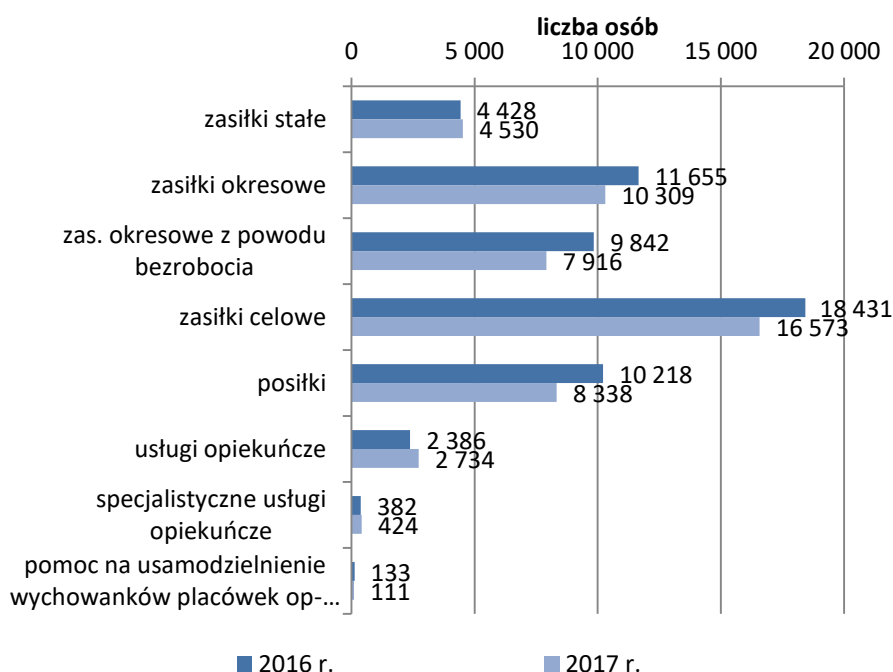
- znaczący spadek liczby osób otrzymujących zasiłki okresowe – z 11 655 do 10 309, tj. o prawie 12%, w tym zwłaszcza zasiłki okresowe przyznane z powodu bezrobocia (z 9 842 do 7 916, tj. o 20%);
- spadek liczby osób korzystających z zasiłków celowych (o 10%) oraz liczby osób objętych pomocą w formie posiłku (o ponad 18%);
- natomiast wzrosła liczba osób korzystających z usług opiekuńczych (o prawie 15%) oraz specjalistycznych usług opiekuńczych (o 11%).

Tabela 13. Struktura form pomocy – woj. opolskie w latach 2016-2017

Lp.	FORMY POMOCY	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%
		liczba osób		
1	zasiłki stałe	4 428	4 530	2,3
2	zasiłki okresowe ogółem	11 655	10 309	-11,5
3	<i>zasiłki okresowe z powodu bezrobocia</i>	9 842	7 916	-19,6
4	zasiłki celowe	18 431	16 573	-10,1
5	posiłki	10 218	8 338	-18,4
6	usługi opiekuńcze	2 386	2 734	114,6
7	specjalistyczne usługi opiekuńcze	382	424	111,0

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2016 i 2017 r.

Wykres 22. Struktura świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2017

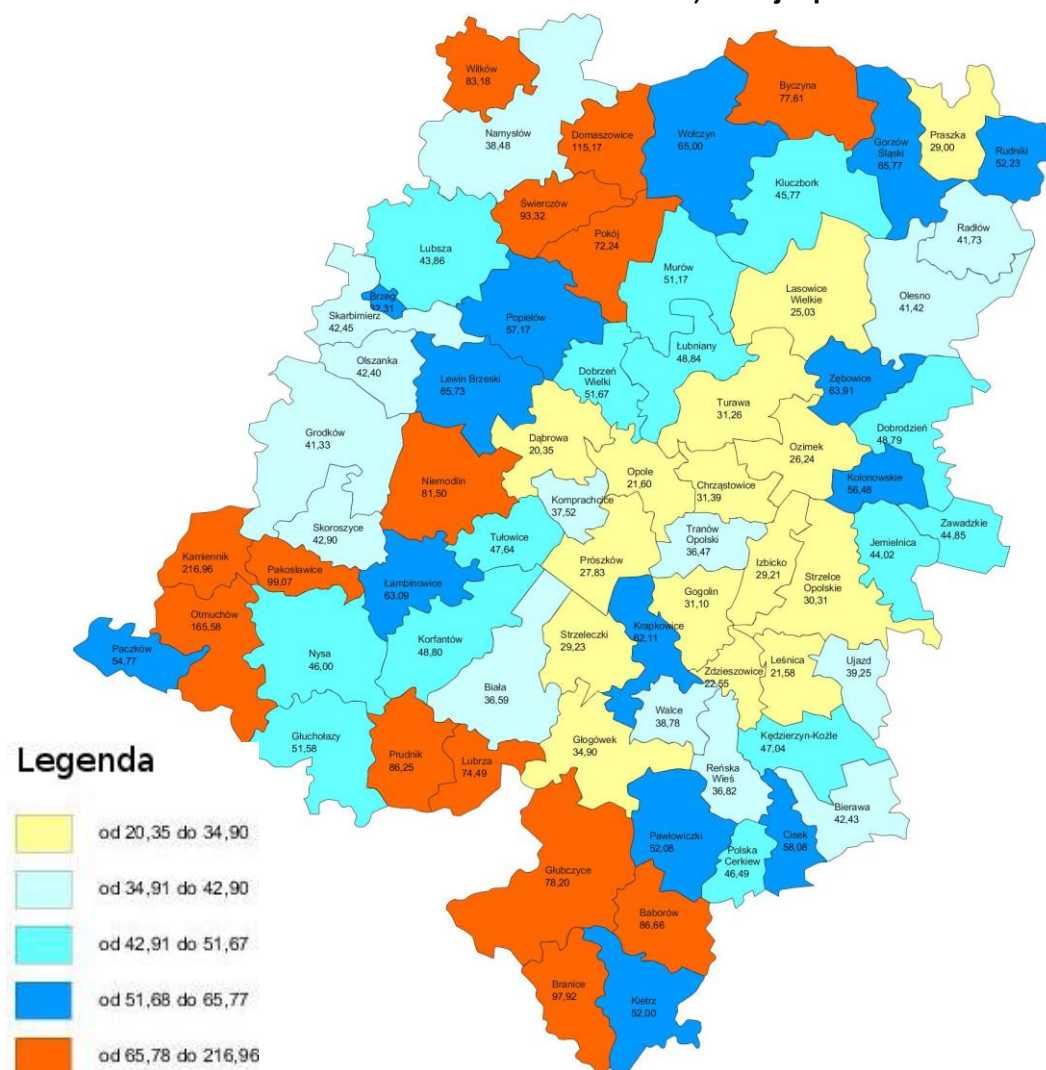

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2016 i 2017 r.

Wskaźnik deprywacji lokalnej

W rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r. było **48 090 osób**, a **wskaźnik deprywacji lokalnej** (liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców na 1000 mieszkańców województwa) wyniósł **48,6**⁸¹ i **wahał się od najniższego (20,35) w Dąbrowie, do najwyższego (216,96) w Kamienniku.**

Mapa 5. Wskaźnik deprywacji lokalnej (liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1 000 mieszkańców) w woj. opolskim w 2017 r.*

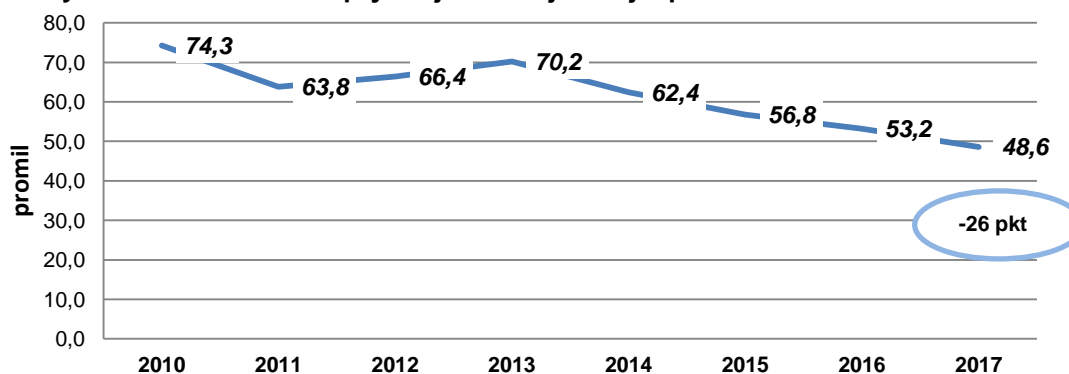
*w odniesieniu do liczby mieszkańców wg stanu na koniec 2016 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2016 r.

W latach 2010-2017 wskaźnik deprywacji lokalnej (liczba osób w rodzinach klientów na 1000 mieszkańców) zmalał z 74,3 w 2010 r. do 48,6 w 2017 r., tj. o 26 pkt %.

⁸¹ Ogólny wskaźnik deprywacji lokalnej obliczony w odniesieniu do liczby mieszkańców wg stanu na koniec 2017 r., natomiast mapa uwzględnia liczbę mieszkańców wg stanu na koniec 2016 r.

Wykres 23. Wskaźnik deprivacji lokalnej w woj. opolskim w latach 2010-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. w układzie terytorialnym (powiaty województwa) - w porównaniu do 2016 roku, odnotowano spadek liczby klientów ośrodków pomocy społecznej we wszystkich powiatach oprócz Miasta Opola, gdzie wzrost (o 5,7%) liczby świadczeniobiorców wynika ze zmian administracyjnych wprowadzonych w styczniu 2017r. (obszar Miasta powiększył się o prawie 9 tys. mieszkańców, a liczba świadczeniobiorców – o 113). W pozostałych powiatach spadek liczby klientów był największy w powiecie: kędzierzyńsko-kozielskim i krapkowickim (o 17,6%) oraz głubczyckim (o prawie 15%). Najmniej świadczeniobiorców ubyło w powiatach: kluczborskim, oleskim i brzeskim (niecałe 2%).

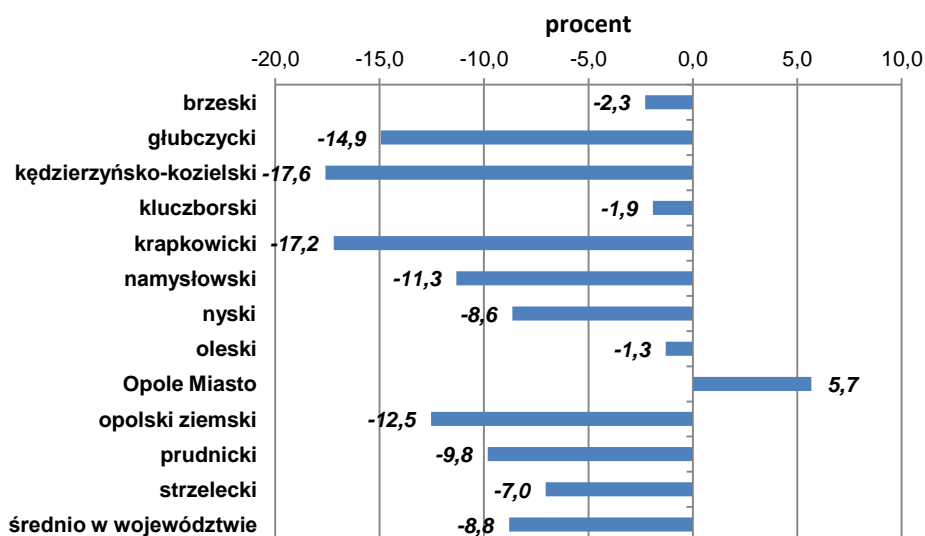
Tabela 14. Klienci ośrodków pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2015 oraz 2016-2017 *

Lp.	Powiaty	Klienci ośrodków pomocy społecznej w woj. opolskim w latach					
		2015 r.	2016 r.	Wskaźnik do liczby mieszkańców w 2016 r.	2017 r.	Wskaźnik do liczby mieszkańców w 2017 r.	Wzrost / spadek liczby klientów w latach 2016-2017 %
	Razem z tego:	37 866	35 379	3,6	32 275	3,3	-8,8
1	brzeski	3 563	3 723	4,1	3 638	4,0	-2,3
2	głubczycki	3 087	2 811	6,1	2 391	5,2	-14,9
3	kędzierzyńsko-kozielski	3 717	3 605	3,8	2 971	3,1	-17,6
4	kluczborski	2 738	2 498	3,8	2 450	3,7	-1,9
5	krapkowicki	2 103	2 048	3,2	1 696	2,6	-17,2
6	namysłowski	2 242	2 032	4,8	1 802	4,2	-11,3
7	nyski	6 386	6 137	4,4	5 607	4,1	-8,6
8	oleski	2 226	2 000	3,1	1 974	3,0	-1,3
	Opole Miasto	2 143	1 995	1,7	2 108	1,6	5,7
9	opolski ziemski	4 739	3 942	3,0	3 448	2,8	-12,5
11	prudnicki	2 915	2 686	4,8	2 422	4,3	-9,8
12	strzelecki	2 007	1 902	2,5	1 768	2,4	-7,0

*osoby, którym decyzją przyznano świadczenie

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Wykres 24. Wskaźnik liczby osób objętych środowiskową pomocą społeczną do liczby mieszkańców w powiatach woj. opolskiego w latach 2016-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Podobnie jak w latach poprzednich, najwyższy udział procentowy korzystających z pomocy społecznej do liczby mieszkańców wystąpił w powiatach: głubczyckim (5,2%), prudnickim (4,3%) oraz namysłowskim (4,2%). Najmniej osób otrzymujących wsparcie miały: Miasto Opole – 1,6% (mimo administracyjnego powiększenia obszaru Miasta i wzrostu bezwzględnej liczby klientów) oraz powiat strzelecki (2,4%).

3.3. Struktura wieku świadczeniobiorców pomocy społecznej województwa opolskiego⁸²

Tabela 15. Struktura osób wg ekonomicznych grup wieku, którym decyzją przyznano świadczenie w woj. opolskim w latach 2015-2017

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej			
	2015 r	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%
Ogółem, w tym w wieku	37 866	35 379	32 275	91,2
%	100,0	100,0	100,0	x
przedprodukcyjnym	10 974	9 414	8 696	92,4
%	29,0	26,6	26,9	x
produkcyjnym	21 133	19 542	17 329	88,7
%	55,8	55,2	53,7	x
poprodukcyjnym	5 758	6 423	6 250	97,3
%	15,2	18,2	19,4	x

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015, 2016 i 2017 r..

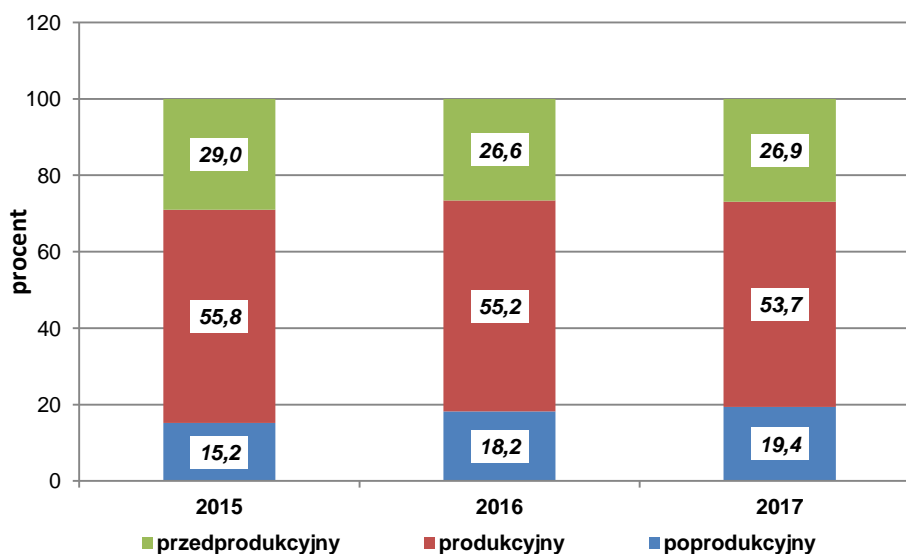
W 2017 r. spośród 32 275 świadczeniobiorców:

- 26,9% stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym (dzieci otrzymujące pomoc w formie dożywiania, objęte pracą asystenta rodziny);
- 53,7% to osoby w wieku produkcyjnym;

⁸² Osoby i rodziny objęte wsparciem ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie woj. opolskiego w latach 2015-2016 r.

→ 19,4% stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 25. Struktura osób wg ekonomicznych grup wieku, którym decyzją przyznano świadczenie w woj. opolskim w latach 2015-2017 (w %)

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015, 2016 i 2017 r.

W porównaniu do 2016 r. odnotowano spadek liczby świadczeniobiorców we wszystkich grupach wieku, w tym:

- o prawie 8% spadła liczba dzieci i młodzieży do 17 lat (udział wieku przedprodukcyjnego wśród świadczeniobiorców wzrósł o 0,3 pkt proc.);
- o 11,3% spadła liczba osób w wieku produkcyjnym (udział procentowy tej grupy wieku spadł o 1,5 pkt proc.);
- mimo spadku liczby osób w wieku poprodukcyjnym (o 2,7%), ich udział procentowy w ogólnej liczbie klientów wzrósł z 18,2% do 19,4%, tj. o 1,2 pkt proc.

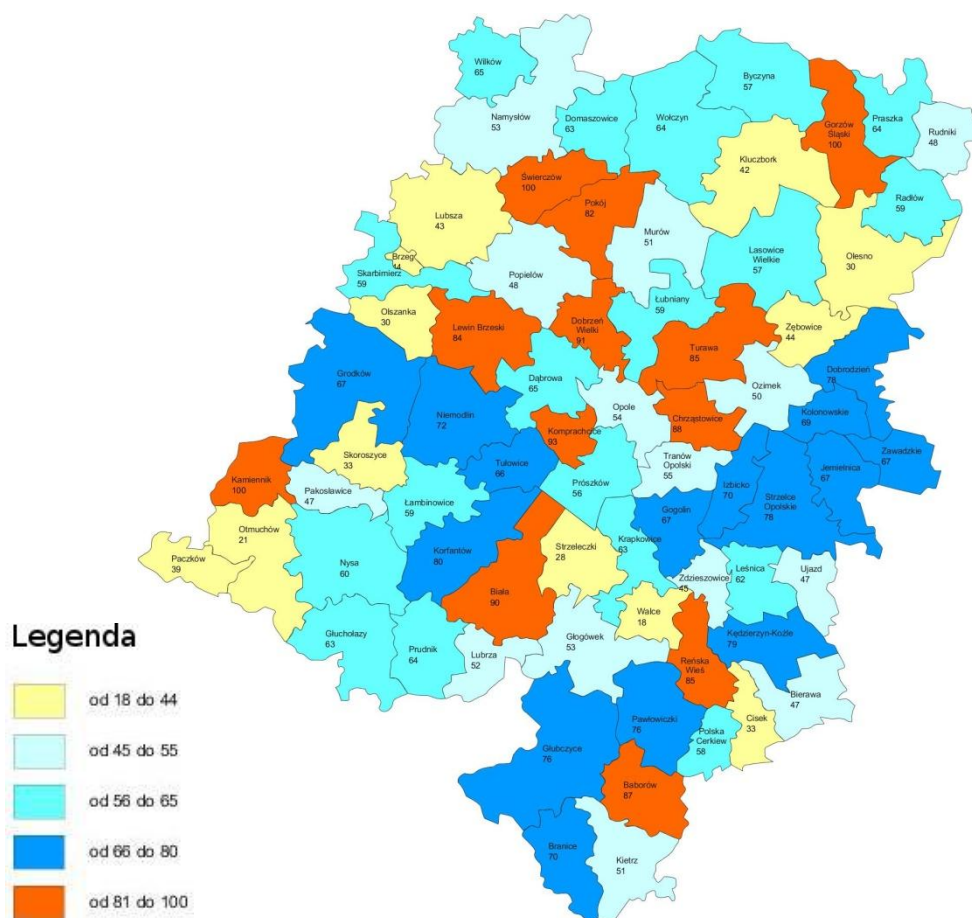
3.4. Klienci długotrwale korzystający z pomocy społecznej w 2017 r.

W 2017 r. odnotowano spadek liczby osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej (w ciągu 36 miesięcy były zarejestrowane w systemie pomocy społecznej przez co najmniej 18 miesięcy) – z 21 499 do 19 846 świadczeniobiorców, tj. o 7,6%.

Jednak - podobnie jak w roku 2016, długotrwale korzystający ze świadczeń pomocy społecznej **stanowili prawie 2/3 ogółu klientów (61,49%)** i z uwagi na znaczący spadek ogólnej liczby świadczeniobiorców, wskaźnik ten wzrósł o prawie 1 pkt proc. (z 60,8% do 61,5%).

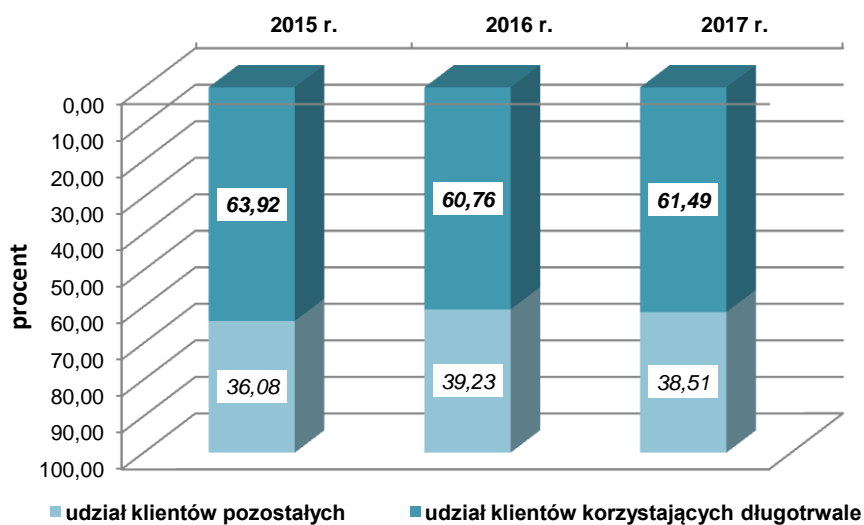
Udział procentowy długotrwale otrzymujących wsparcie wahał się od najniższego w Walcach (18%), do najwyższego w Gorzowie Śl., Świerczowie i Kamienniku (100%).

Mapa 6. Udział liczby osób długotrwale korzystających ze świadczeń do ogółu świadczeniobiorców pomocy społecznej w gminach woj. opolskiego w 2017 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Wykres 26. Udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród wszystkich osób objętych świadczeniami pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2015-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

3.5. Koszt pomocy środowiskowej w latach 2016-2017

Całkowity koszt świadczeń udzielonych przez ośrodki pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2017 uwzględnia:

1. świadczenia pieniężne (zasiłki stałe, zasiłki okresowe i zasiłki celowe);
2. świadczenia niepieniężne (posiłki, usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, udzielenie schronienia, ubrania, sprawienie pogrzebu oraz inne świadczenia rzeczowe, w tym pomoc na usamodzielnieniu wychowanków ośrodków wsparcia wskazanych w art. 88 ustawy o pomocy społecznej)⁸³.

W 2017 r. koszt świadczeń pomocy społecznej udzielonych przez gminy wyniósł prawie 92 303 tys. zł (o 5% mniej niż w 2016 r.), w tym:

- ✓ koszt zasiłków stałych prawie nie zmienił się (wzrósł o 0,4%),
- ✓ koszt zasiłków okresowych spadł o 16% (w tym środki własne gmin przeznaczone na ten cel spadły o prawie połowę – 47%).

Koszt zasiłków celowych - w porównaniu do 2016 r., spadł o 8,6%, natomiast koszt pozostałych świadczeń (głównie pomocy w formie usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych) wzrósł o 4,2%.

Tabela 16. Koszt świadczeń udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2017

Lp.	Wyszczególnienie	Koszt środowiskowej pomocy społecznej w zł		
		2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%
1	Koszt pomocy środowiskowej – ogółem* , w tym:	97 327 629	92 302 507	-5,2
2	zasiłki stałe	22 554 028	22 470 986	-0,4
3	zasiłki okresowe, z tego:	28 963 035	24 321 794	-16,0
4	<i>dotacja budżetu państwa</i>	28 835 522	24 254 878	-15,9
5	<i>środki własne gminy</i>	125 393	66 292	-47,1
6	zasiłki celowe	17 432 965	15 934 144	-8,6
7	pozostałe świadczenia (posiłki, usługi opiekuńcze, inne)	28 377 601	29 575 583	+4,2
8	Liczba świadczeniobiorców	35 379	32 275	-8,8
9	Liczba mieszkańców**	993 036	990 069	-0,3
10	Średnia - roczna wartość pomocy ogółem dla beneficjenta w zł (w.1/w. 8)	2 751	2 860	+4,0
12	Średnia roczna wartość pomocy w zł na 1 mieszkańca (w. 1 / w. 9)	98	94	-4,1

* wartość pomocy uwzględnia zadania powiatu (pomoc na usamodzielnienie dla wychowanków instytucji wymienionych w art. 88 ustawy o pomocy społecznej oraz pomoc dla uchodźców)

**stan w grudniu 2016 r. oraz grudniu 2017 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego za lata 2016-2017

⁸³ Bez kosztu odpłatności za pobyt w DPS, placówkach op.-wych., utrzymania ŚDS i DDP, oraz kosztu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne

Średnia, roczna wartość pomocy przypadająca w 2017 r. na jednego świadczeniobiorcę wyniosła 2 860 zł i była o 4% większa niż w 2016 r.

Istotnym czynnikiem wpływającym na wzrostu średniej wartości pomocy były zwiększone wydatki poniesione przez gminy na realizację usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych

Przeciętna, miesięczna wartość:

- ✓ zasiłku stałego spadła z 511 zł do 503 zł (o 1,5%);
- ✓ zasiłku okresowego zmalała z 368 zł do 359 zł (o 2,4%).

Natomiast w przypadku zasiłku celowego można ustalić jedynie wartość rocznej pomocy, która wzrosła z 923 zł do 961 zł, tj. o 4%.

Tabela 17. Średnia, miesięczna lub roczna, wysokość świadczeń pieniężnych pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017

FORMY POMOCY PIENIĘŻNEJ	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%
ZASIŁKI STAŁE			
liczba świadczeniobiorców	4 428	4 530	102,3
liczba świadczeń	44 165	44 694	101,2
koszt świadczeń w zł	22 554 028	22 470 986	99,6
średnia wartość 1 zasiłku	511	503	98,5
ZASIŁKI OKRESOWE			
liczba świadczeniobiorców	11 655	10 309	88,5
liczba świadczeń	78 746	67 824	86,1
koszt świadczeń w zł	28 960 915	24 321 794	84,0
średnia wartość 1 zasiłku	368	359	97,6
ZASIŁKI CELOWE			
liczba świadczeniobiorców	18 286	16 573	90,6
koszt świadczeń w zł	16 878 605	15 934 144	94,4
Średnia, roczna wartość 1 zasiłku	923	961	104,1

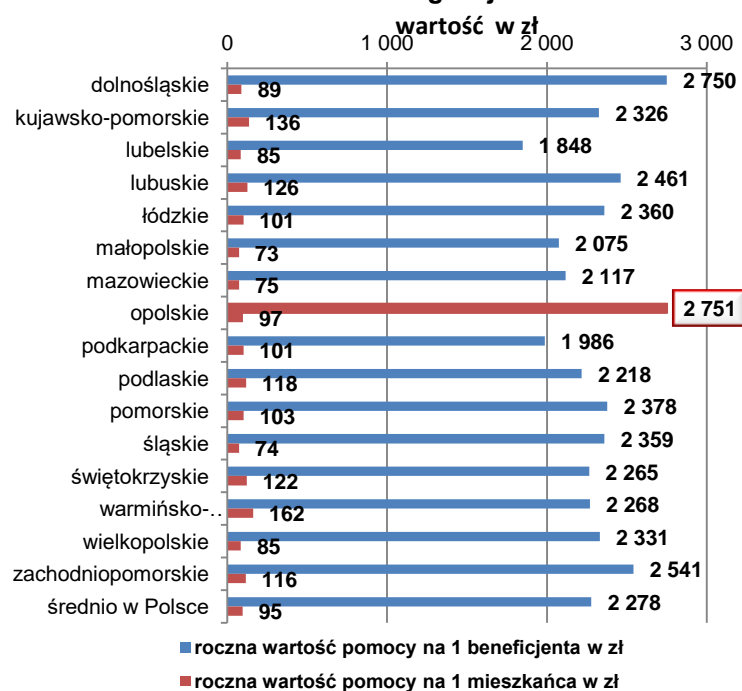
Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2016 i 2017 r.

W 2016 r. (brak danych ogólnopolskich za 2017 r.) - podobnie jak w latach poprzednich, **woj. opolskie zajmowało pierwszą pozycję w kraju pod względem wartości pomocy społecznej na 1 beneficjenta - 2 751 zł (w Polsce średnio 2 278 zł).**⁸⁴ W 2017 r. wartość tej pomocy wzrosła w woj. opolskim o 109 zł (do 2 860 zł).

Natomiast wartość pomocy w 2016 r. przypadającej na 1 mieszkańca województwa wyniosła 98 zł (średnio w Polsce 95 zł). W 2017 r., w związku ze spadkiem ogólnego kosztu pomocy (o 5,2%), zmniejszyła się także średnia wartość pomocy przypadająca na 1 mieszkańca – z 98 zł do 94 zł.

⁸⁴ Koszt pomocy uwzględnia również wydatki powiatów na usamodzielnienie wychowanków placówek opiekuńczych i wychowawczych wymienionych w art. 88 ustawy o pomocy społecznej, Zob. *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2015 roku*, GUS, <http://zws.stat.gov.pl/karta-produktu/pomoc-spoeczna-i-opieka-nad-dzieckiem-i-rodzina-w-2015-r-,355.html> (6.03.2018 r.). Korzystano także z danych zawartych w *Sprawozdaniu MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężne, w usługach i naturze za I-XII 2016 r.*

Wykres 27. Roczna wartość pomocy na 1 beneficjenta pomocy społecznej i 1 mieszkańca w Polsce w 2016 r. wg województw

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie Sprawozdania MPIPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w usługach i naturze za I-XII 2016 r.

W 2016 r. średnia wartość pomocy w Polsce, przypadająca na:

- **jednego beneficjenta wynosiła 2 278 zł** (o 11% więcej niż w 2015 r.);
- **jednego mieszkańca 95 zł** (o 1 zł więcej niż w 2015 r.).

2.6 Powody udzielania pomocy (ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie)

Tabela 18. Powody udzielenia świadczeń z pomocy społecznej w latach 2015-2017

Lp.	Powody udzielonych świadczeń	Liczba osób w rodzinach, którym udzielono pomocy z powodu -woj. opolskie w latach 2015-2017			
		2015	2016	2017	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%
1	ubóstwo	34 399	31 942	27 007	-15,4
2	bezrobocie	36 355	31 527	26 627	-15,5
3	niepełnosprawność	16 658	15 866	15 676	-1,2
4	długotrwała choroba	17 408	16 705	16 893	1,1
5	bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych *	14 852	12 485	11 102	-11,1
6	alkoholizm	3 576	3 086	2 776	-10,0
7	narkomani	115	100	141	41,0
8	potrzeba ochrony macierzyństwa*	2 343	2 068	1 784	-13,7
	w tym wielodzietność *	1 459	1 269	1 085	-14,5
9	bezdolność	1 378	1 336	1 314	-1,6
10	trudności w przyst. do życia po opuszczeniu zakł. karnego	714	556	531	-4,5
11	zdarzenie losowe	427	651	424	-34,9
12	kłęska żywiołowa i ekologiczna	46	168	109	-35,1
13	sieroctwo	369	35	27	-22,9
14	przemoc w rodzinie	2 875	2 505	2411	-3,8
16	ofiary handlu ludźmi	0	0	0	x

* liczba rodzin

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

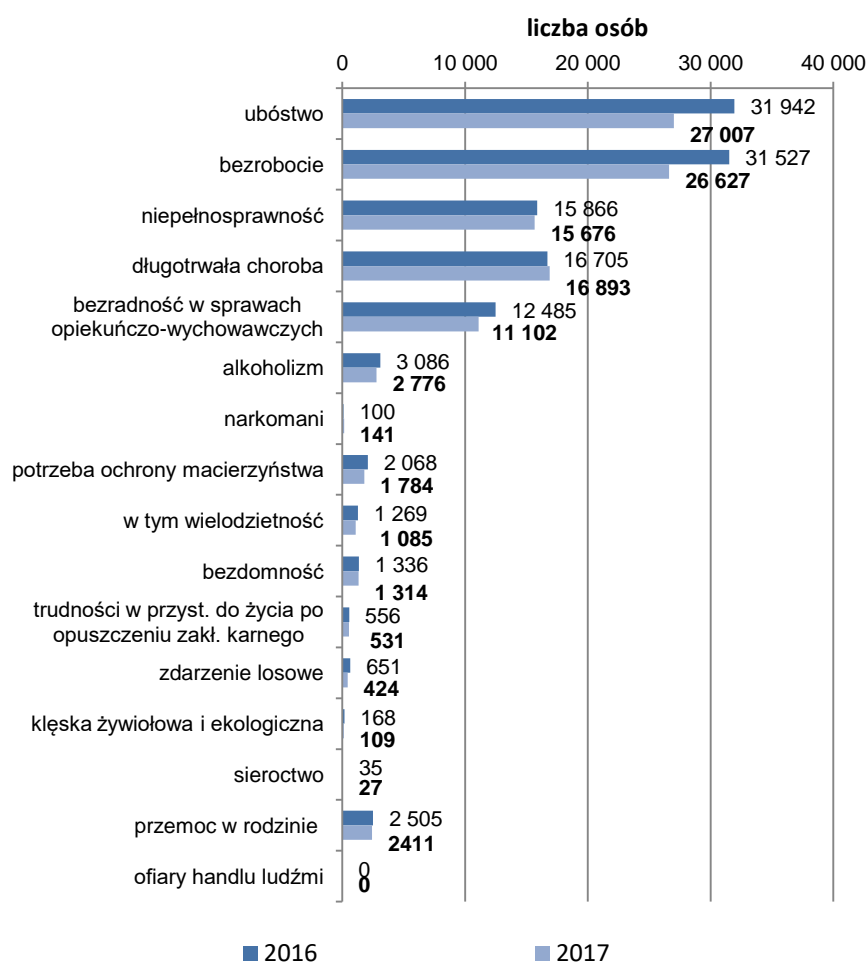
W 2017 r. ogólny spadek liczby mieszkańców województwa objętych pomocą społeczną zdecydował o zmniejszeniu poszczególnych grup klientów, wyróżnionych ze względu na główny powód jej udzielania. Nadal – najczęściej występującym powodem udzielania wsparcia jest: ubóstwo (27 tys. osób w rodzinach) oraz bezrobocie (26,6 tys.), chociaż liczby te w porównaniu do 2016 r. zmalały o 15% każda.

Ponadto – zmalały również grupy świadczeniobiorców, którym pomocy udzielono z powodu:

- zdarzenia losowego i klęski żywiołowej – po 35%,
- sieroctwa – o 23%,
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – o 11%,
- potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym w rodzinach wielodzietnych – o 15%.

Największy wzrost odnotowano w przypadku narkomanii – o 41% oraz minimalny z powodu długotrwałej choroby - o 1%,

Wykres 28. Powody udzielenia pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2016 r. i 2017 r.

3.6. Realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

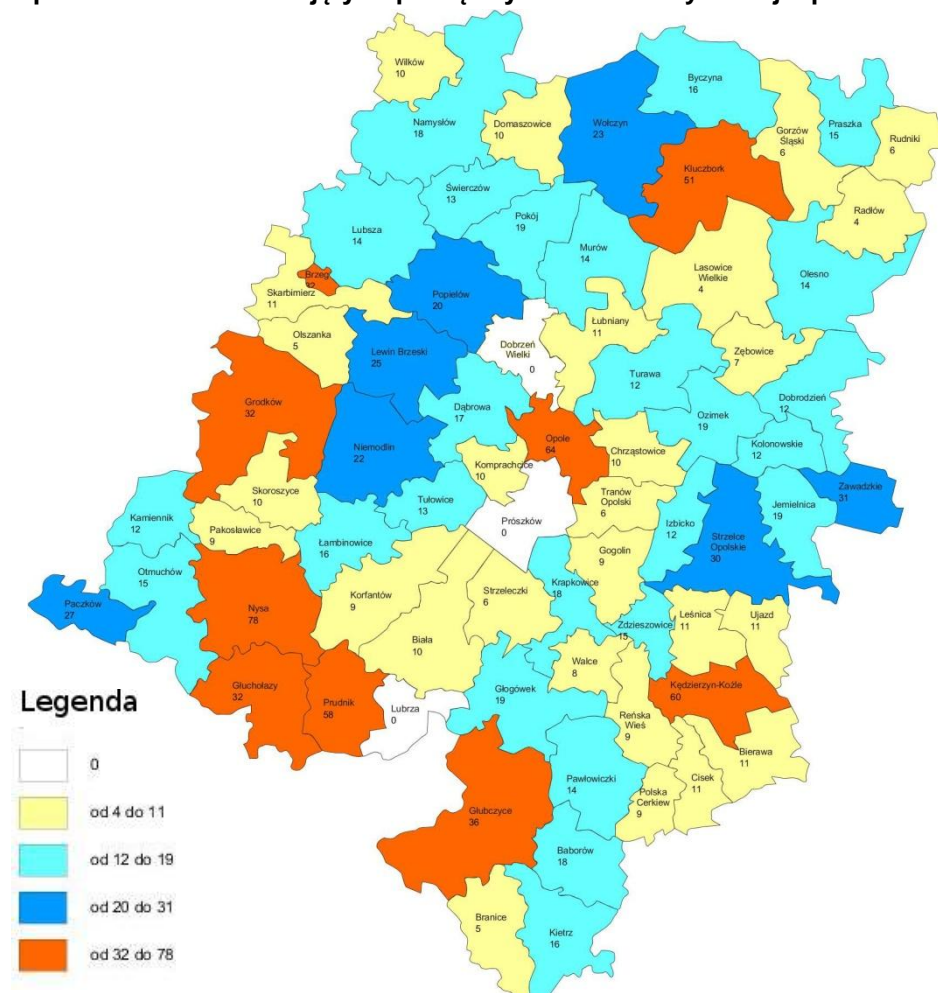
3.6.1. Asystenci rodziny

W 2017 r. bez zmian pozostała liczba zatrudnionych asystentów rodziny. W 68 gminach zatrudnianych było ogółem 97 osób, w tym, w latach 2016-2017 - zatrudniono 15 asystentów w ramach RPO WO 2014-2020 (projekt *Blżej rodziny i dziecka*).

W porównaniu do 2015 r., *zatrudnienie asystentów rodziny* wzrosło o 12%, a od początku działania systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej liczba asystentów rodziny wzrosła z 33 do 97, tj. prawie 3-krotnie.

Asystenci rodziny mieli pod opieką 1 231 rodzin (o prawie 6% więcej niż w 2016 r.). Na 1 asystenta przypadało średnio 13 rodzin. Od początku działania systemu (2012 r.), liczba rodzin korzystających z pracy asystentów rodziny wzrosła ponad 4-krotnie (z 306 do 1 231).

Mapa 7. Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w woj. opolskim w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Najwięcej rodzin objętych pracą asystenta rodziny występuje w gminach miejskich i miejsko-wiejskich, na 1 asystenta przypadało od 22 rodzin w Niemodlinie do 4 rodzin w Lasowicach Wielkich i Radłowie. Wysokie wskaźniki liczby rodzin przypadających na

1 asystenta rodziny odnotowano również w: Prudniku, Ozimku, Jemielnicy, Namysłowie, Krapkowicach, Głubczycach i Baborowie (18-19 rodzin).

W 2017 r. - podobnie jak w latach 2015-2016 - 3 gminy (Dobrzeń Wielki, Lubrza i Prószków) nie zatrudniły asystentów rodziny.

3.6.2. Placówki wsparcia dziennego

Podobnie jak w przypadku zatrudnienia asystentów rodziny, nie zmienił się zakres pomocy w formie placówek wsparcia dziennego, których liczba w 2017 r. wyniosła 38, z tego było:

- 16 placówek opiekuńczych;
- 9 specjalistycznych;
- 13 w formie pracy podwórkowej.

W 2017 r. w placówkach wsparcia dziennego było 841 miejsc (tyle samo co w 2016 r.), a przeciętnie korzystało z nich 716 dzieci.

Tabela 19. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2017 r.

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba jednostek	Liczba miejsc w placówce wsparcia dziennego	Przeciętna liczba korzystających dzieci
1	brzeski	Brzeg	1	15	15
2		Lewin Brzeski	1	60	60
3		Branice	1	30	28
4	kędzierzyńsko-kozielski	Kędzierzyn-Koźle	4	101	114
5	krapkowicki	Zdzieszowice	1	7	7
6	kluczborski	Kluczbork	2	45	33
7	namysłowski	Pokój	7	105	80
8	nyski	Głuchołazy	2	60	51
9		Nysa	1	30	55
10		Paczków	1	15	15
11	opolski-ziemski	Niemodlin	1	30	30
12		Komprachcice	1	53	17
13	Opole Miasto	Opole	14	275	200
14	prudnicki	Prudnik	1	15	11
Razem			38	841	716

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. nie zmieniły się zasoby systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej. Istotna zmiana wystąpiła w roku 2016, w którym :

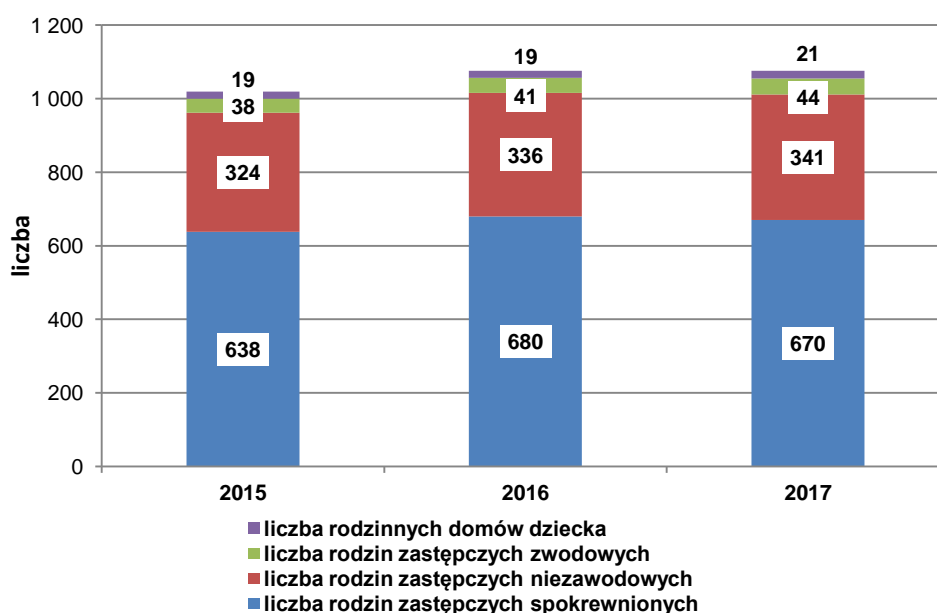
- liczba placówek wzrosła o 12 podmiotów;
- liczba miejsc wzrosła o 25% (o 169 miejsc);
- w tym: 9 placówek na 127 miejsc utworzonych zostało w wyniku działania projektu realizowanego w ramach RPO WO 2014-2020 *Bliżej rodziny i dziecka - wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo - wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej.*

3.6.3. Rodzinna piecza zastępcza

W 2017 r. **liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej wynosiła 1 076** – tyle samo co w 2016 r., natomiast o 5,6% więcej niż w 2015 r., z tego było:

- 670 rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem (680 w 2016 r.);
- 341 rodziny niezawodowe (336 w 2016 r.);
- 44 rodziny zastępcze zawodowe (o 3 więcej niż w 2016 r.), z tego:
 - ✓ 31 „zwykłych” zawodowych rodzin zastępczych;
 - ✓ 9 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego;
 - ✓ 4 rodziny specjalistyczne (wychowujące niepełnosprawne dzieci);
- 21 rodzinnych domów dziecka (o 2 domy więcej niż w 2016 r.).

Wykres 29. Struktura podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2015-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. – w porównaniu do 2016 r., w strukturze rodzinnych form pieczy zastępczej:

- o 3 podmioty wzrosła liczba rodzin zawodowych (zwykłych);
- o niecałe 2% zmalała liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem (o 10 rodzin);
- bez zmian pozostała liczba rodzin zawodowych specjalistycznych (4) oraz pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (9);
- o 2 wzrosła liczba rodzinnych domów dziecka.

Tabela 20. Podmioty pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2017

Lp.	Podmioty pieczy zastępczej	Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w:							
		2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r. =100%	Wzrost / spadek w 2017 r. 2012 r. =100%
1	Razem	1 159	1 143	1102	1 019	1 076	1 076	0,0	-7,2
2	Rodziny zastępcze spokrewnione	769	737	691	638	680	670	-1,5	-12,9
3	Rodziny zastępcze niezawodowe	352	357	357	324	336	341	1,5	-3,1
4	Rodziny zastępcze zawodowe ogółem	31	32	36	38	41	44	+7,3	+41,9
	<i>z tego:</i>								
5	rodziny zastępcze zawodowe „zwykłe”	19	19	24	25	28	31	+10,7	+63,2
6	rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	10	10	10	9	9	9	0,0	-10,0
7	rodziny zastępcze specjalistyczne	2	3	2	4	4	4	0,0	+100,0
8	rodzinne domy dziecka	7	17	18	19	19	21	+10,5	+200,0

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012-2017.

Natomiast analiza danych w latach 2012-2017 wskazuje na spadek ogólnej liczby podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej – o 7,2%, w tym:

- o 13% zmalała liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem,
- 3-krotnie wzrosła liczba rodzinnych domów dziecka (z 7 do 21);
- o 42% wzrosła liczba zastępczych rodzin zawodowych (z 31 do 44), przy czym o 2 wzrosła liczba specjalistycznych rodzin zawodowych, a o 12 wzrosła liczba „zwykłych” rodzin zawodowych.

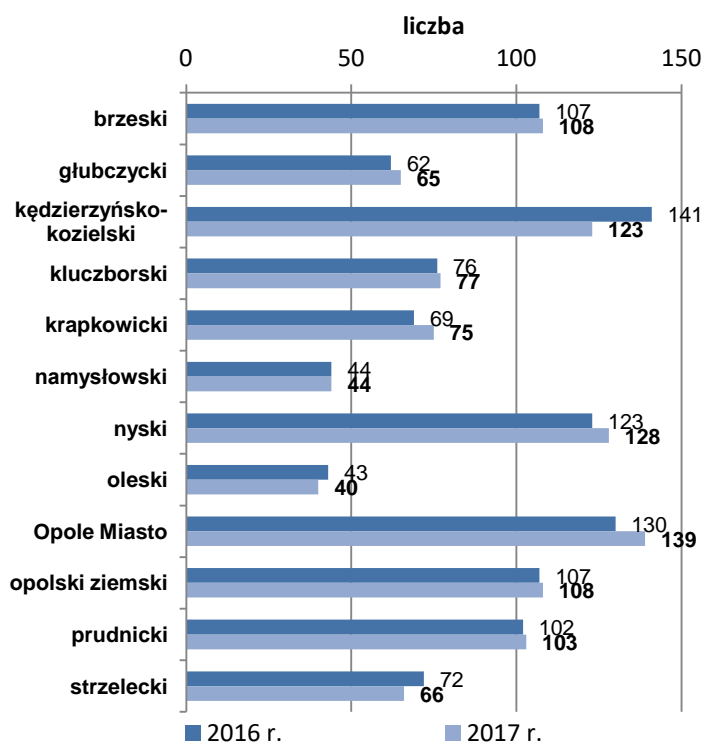
W 2017 r. – w porównaniu do 2012 roku, liczba rodzin zastępczych wzrosła najbardziej w powiecie głubczyckim (o 14%), namysłowskim (o 7%) i Opolu Mieście (o 9%). Natomiast ich największy spadek zanotowano w powiatach: oleskim (o 31%), kluczborskim (o 14%), kędzierzyńsko-kozielskim (o 26%), strzeleckim (o 20%).

Tabela 21. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w latach 2012- 2017

Lp.	Powiat	Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim						
		2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2012 r.=100%
1	brzeski	107	101	98	99	107	108	+1
2	głubczycki	57	64	60	56	62	65	+14
3	kędzierzyńsko-kozielski	166	167	158	115	141	123	-26
4	kluczborski	90	85	82	80	76	77	-14
5	krapkowicki	80	81	75	73	69	75	-6
6	namysłowski	41	51	49	46	44	44	+7
7	nyski	126	121	123	122	123	128	+2
8	oleski	58	52	45	39	43	40	-31
9	Opole Miasto	128	139	127	119	130	139	+9
10	opolski ziemski	121	112	110	114	107	108	-11
11	prudnicki	102	93	91	88	102	103	+1
12	strzelecki	83	77	84	68	72	66	-20
	razem woj.	1 159	1 143	1 102	1 019	1 076	1 076	-7

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012-2017.

Wykres 30. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej wg powiatów woj. opolskiego w latach 2016-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

3.6.4. Instytucjonalna piecza zastępcza

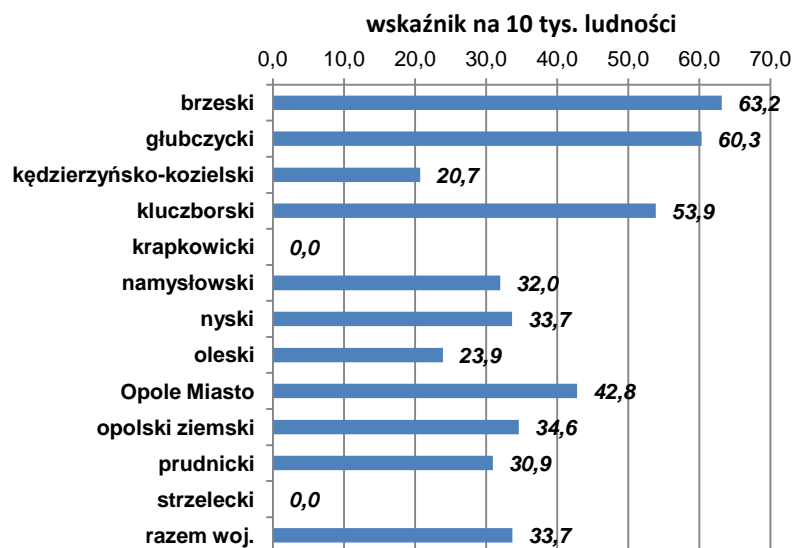
W 2017 r. – podobnie jak w roku poprzednim, w woj. opolskim były 23 placówki opiekuńczo-wychowawcze na 532 miejsca, w których przebywało 604 dzieci.

W porównaniu do 2016 r. liczba miejsc zmalała o 10 (z 542 w 2016 r.)

Średnio na 10 tys. ludności w wieku do 17 lat przypadało w województwie 33,7 miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, przy czym:

- najwięcej w powiatach: brzeskim (63,2), głubczyckim (60,3) i kluczborskim (53,9);
- najmniej w powiatach kędzierzyńsko-kozielskim (20,7) i oleskim (23,9);
- domy dziecka nie występują w dwóch powiatach: krapkowickim i strzeleckim (w powiecie krapkowickim występuje największa w województwie liczba rodzinnych domów dziecka).

Wykres 31. Wskaźnik liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na 10 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym wg powiatów woj. opolskiego w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r oraz danych GUS za 2017 r..

3.6.5. Dzieci w pieczy zastępczej

Tabela 22. Liczba dzieci w pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2017

Wyszczególnienie	Dzieci w pieczy zastępczej						wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r. =100%	wzrost / spadek w 2017 r. 2012 r.=100%
	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.		
w rodzinach zastępczych spokrewnionych	996	984	886	801	849	841	-0,9%	-15,6%
w rodzinach zastępczych niezawodowych	495	489	494	434	446	473	+6,1%	-4,4%
w rodzinach zastępczych zawodowych	152	144	149	139	150	161	+7,3%	+5,9%
w rodzinnych domach dziecka	39	114	123	127	131	129	-1,5%	+230,8%
w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (miejsca)	546	526	514	528	542	532	-1,8%	-2,6%
Razem	2 228	2 257	2 166	2 029	2 118	2 136	+0,8%	-4,1%

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012-2017, zamieszczonych w Statystycznej Aplikacji Centralnej – rządowej platformie do sporządzenia mi.in. sprawozdań z realizacji zadań z zakresu pomocy i integracji społecznej przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej – aplikacja Ocena zasobów pomocy społecznej.

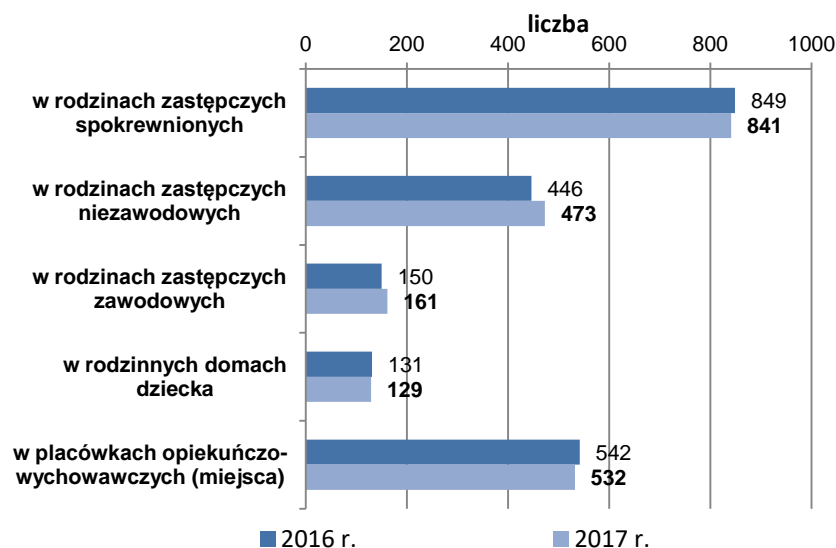
W 2017 r. w systemie pieczy zastępczej umieszczonych było 2 136 dzieci (o 18 dzieci więcej niż w 2016 r., tj. o niecały 1%).

Analiza danych w latach 2012-2017 wskazuje na ogólny spadek liczby dzieci umieszczonych w systemie – o 4,1%, przy czym: najbardziej spadła liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych (o 15,6%) oraz liczba dzieci w rodzinach niezawodowych (o 4,4%), o 2,6% spadła liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, natomiast liczba dzieci umieszczonych w rodzinnych domach dziecka wzrosła prawie 3,5-krotnie (o 231%).

W 2017 r. odnotowano po raz kolejny wzrost liczby dzieci umieszczanych w rodzinach zawodowych lub rodzinnych domach dziecka, i jednocześnie spadek liczby

dzieci przebywających w rodzinach w spokrewnionych z dzieckiem, mimo to liczba dzieci w rodzinach spokrewnionych jest prawie 3-krotnie większa (841), niż liczba dzieci przebywających w rodzinach zawodowych i rodzinnych domach dziecka (290).

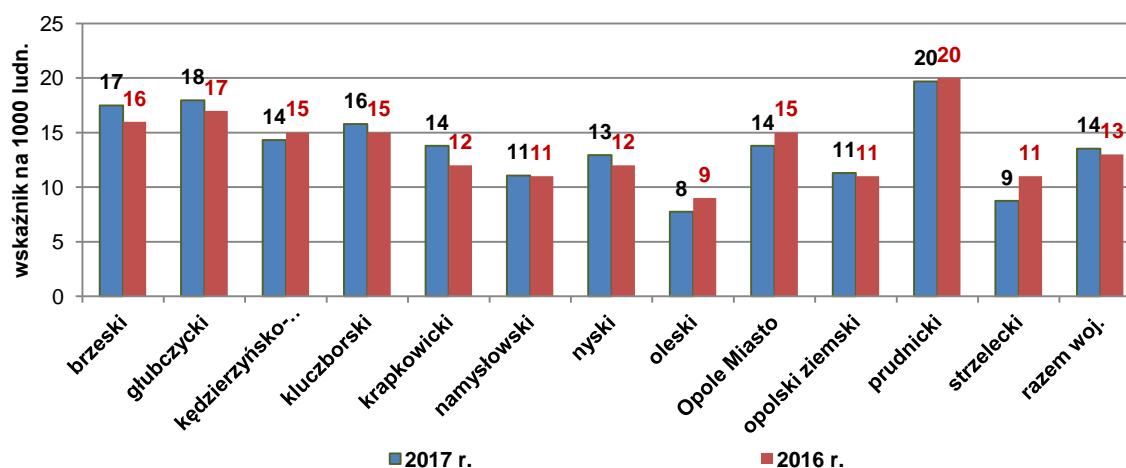
Wykres 32. Dzieci w podmiotach pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2016-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2017.

W 2017 r. **średnio na 1000 mieszkańców** woj. opolskiego w wieku do 17 lat przypadało **14 dzieci i młodzieży umieszczonej w pieczy zastępczej** (w 2016 r. – 13). Wartość tego wskaźnika wahała się od 20 w powiecie prudnickim do 8 w powiecie oleskim. Niskie wskaźniki odnotowano również w powiatach strzeleckim (9), namysłowskim i opolskim ziemskim (11), natomiast wysokie w powiatach: głubczyckim (18) i kluczborskim (16).

Wykres 33. Liczba dzieci w pieczy zastępczej na 1000 ludności w wieku przedprodukcyjnym w woj. opolskiego w 2016 i 2017 r. wg powiatów

liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym wg stanu na 31.12. 2016 r. oraz 31.12.2017 r.(BDL)

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie *Oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2016 i 2017 r.* oraz danych GUS.

W latach 2012-2017, w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej.:

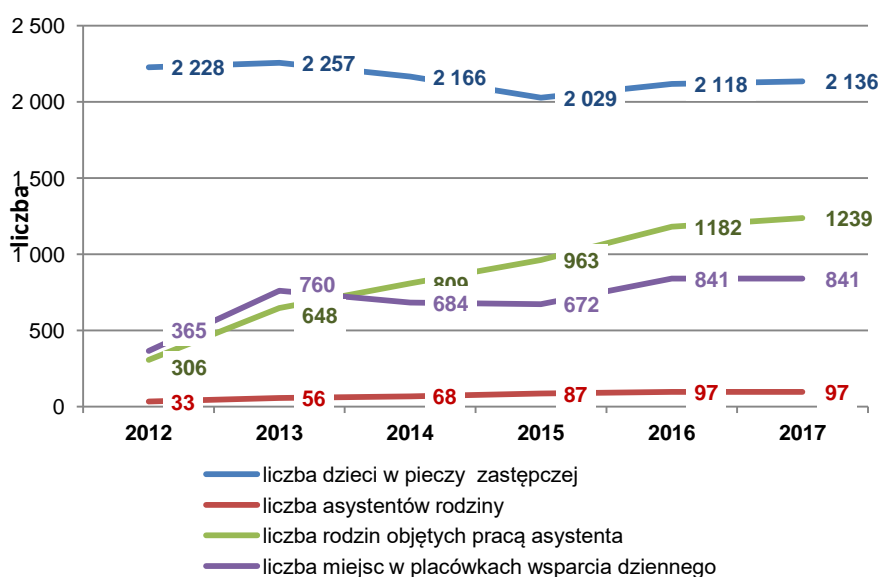
- liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej spadła o 7%, w tym najbardziej liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem (o 13%),
- wzrosła liczba rodzin zawodowych – o 42%, a **liczba rodzinnych domów dziecka zwiększyła się 3-krotnie**,
- **prawie 3-krotnie wzrosła liczba asystentów rodziny i 4-krotnie liczba rodzin korzystających z ich pomocy**,
- wzrosła również liczba **placówek wsparcia dziennego**, a **liczba miejsc zwiększyła się o 130%**.

Tabela 23. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2017

Lp.	Wyszczególnienie	Piecza zastępcza w latach 2012-2017						Wzrost / spadek w 2017 r. 2012 r.=100%
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1	liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej	1 159	1 143	1 102	1 019	1 076	1 076	-7%
2	liczba rodzin zastępczych spokrewnionych	769	737	691	638	680	670	-13%
3	liczba rodzin zastępczych niezawodowych	352	357	357	324	336	341	-3%
4	liczba rodzin zastępczych zawodowych	31	32	36	38	41	44	+42%
5	liczba rodzinnych domów dziecka	7	17	18	19	19	21	+200%
6	liczba miejsc w placówkach op.-wychowawczych	546	526	514	526	542	532	-3%
7	liczba dzieci w pieczy zastępczej	2 228	2 257	2 166	2 029	2 118	2 136	-4%
8	liczba asystentów rodziny	33	56	68	87	97	97	+194%
9	liczba rodzin objętych pracą asystenta	306	648	809	963	1182	1239	+305%
10	liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego	365	760	684	672	841	841	+130%

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012- 2017 r.

Wykres 34. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2012- 2017.

3.6.6 Organizatorzy i koordynatorzy pieczy zastępczej

W województwie opolskim organizatorem pieczy zastępczej w każdym powiecie zostały powiatowe centra pomocy rodzinie. Jednocześnie wszystkie powiaty wykazały zatrudnienie koordynatorów pieczy zastępczej - w 2017 r. było ich 36 (o 2 koordynatorów więcej niż w 2016 r.).

Na jednego koordynatora przypadało średnio 30 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka, tyle samo co w 2016 r. Najwięcej rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka przypadających na 1 koordynatora pieczy zastępczej było w powiatach brzeskim (108) i kędzierzyńsko-kozielskim (123), a najmniej w powiecie strzeleckim (17) i opolskim ziemskim (18).

W 2017 r. w woj. opolskim koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej realizowali zadania polegające na:

- okresowej ocenie sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej (dokonano oceny 1 636 dzieci, tj. 77% dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej);
- opracowano plany pomocy dla 1 206 dzieci.

Tabela 24. Działania koordynatorów pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w 2017 r.

Lp.	Powiat	Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w 2016 r.	Liczba rodzin zastępczych/rodzinnych domów dziecka, w których dokonano oceny sytuacji dziecka	Liczba rodzin zastępczych/rodzinnych domów dziecka z oceną sytuacji dziecka, przypadająca na 1 koordynatora	Liczba rodzin pomocowych
1	brzeski	1	362	362	0
2	głubczycki	2	76	38	0
3	kędzierzyńsko-kozielski	1	122	122	1
4	kluczborski	3	116	39	0
5	krapkowicki	3	148	49	0
6	namysłowski	2	59	30	0
7	nyski	3	193	64	4
8	oleski	1	43	43	0
9	Opole Miasto	5	171	34	1
10	opolski	6	154	26	0
11	prudnicki	5	59	12	0
12	strzelecki	4	133	33	2
RAZEM		36	1 636	45	8

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Ponadto w woj. opolskim funkcjonowało 8 rodzin pomocowych (o 2 więcej niż w 2016 r.), natomiast brak było placówek wsparcia dziennego o zasięgu powiatowym.

3.6.7 Usamodzielnieni wychowankowie pieczy zastępczej oraz innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej⁸⁵

W 2017 r. w woj. opolskim w ramach systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej proces usamodzielnienia rozpoczęło 528 wychowanków, tj. o blisko 15% mniej niż w 2016r., z tego:

- 287 młodzieży opuszczającej rodzinne formy pieczy zastępczej (331 w 2016 r.);
- 195 osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze (236);
- 46 osób opuszczających inne ośrodki wychowawcze, o których mowa w art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej (57 w 2016 r.).

Koszt pomocy na usamodzielnienie wychowanków, finansowany przez powiaty województwa opolskiego, wyniósł **2 752 tys. zł** (o 12% mniejszy niż w 2016 r.), z tego koszt pomocy:

- pieniędzy na usamodzielnienie to 466 tys. zł,
- na kontynuowanie nauki – 2 124 tys. zł,
- na zagospodarowanie w formie rzeczowej – 162 tys. zł.

Tabela 25. Usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej i innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej w woj. opolskim w 2017 r.

Powiat	Liczba osób opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej	kwota świadczeń w zł	Liczba osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze	Kwota świadczeń w zł	Liczba osób opuszczających instytucje o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej	Kwota świadczeń w zł	RAZEM		Średnia wartość pomocy na usamodzielnienie w zł
							Liczba osób	Kwota świadczeń w zł	
brzeski	12	185 797	33	184 270	6	31 760	51	401 827	7 879
głubczycki	15	84 109	11	45 017	1	2 316	27	131 442	4 868
kędzierzyńsko-kozielski	40	217 525	19	101 146	7	22 437	66	341 108	5 168
kluczborski	18	96 266	17	100 026	4	18 942	39	215 234	5 519
krapkowicki	30	130 336	8	48 000	4	21 131	42	199 467	4 749
namysłowski	12	47 797	4	26 500	2	4 994	18	79 291	4 405
nyski	37	187 171	35	164 250	11	57 343	83	408 764	4 925
oleski	3	71 609	7	11 500	0	0	10	83 109	8 311
m. Opole	56	227 812	36	142 263	5	21 697	97	391 772	4 039
opolski	18	163 606	12	61 287	0	0	30	224 893	7 496
prudnicki	30	119 297	6	13 407	1	1 550	37	134 254	3 628
strzelecki	16	100 110	7	19 355	5	21 386	28	140 851	5 030
Średnio w województwie	287	1 631 435	195	917 021	46	203 556	528	2 752 012	5 212

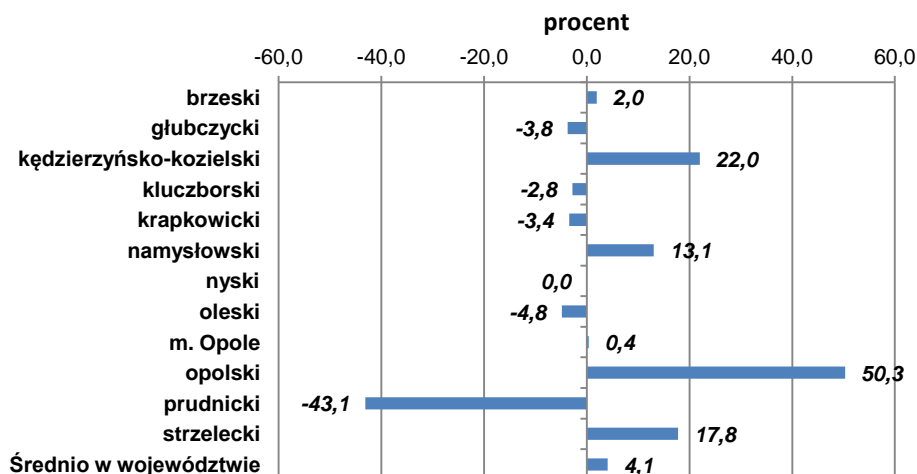
Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Średnia wartość pomocy przypadająca na 1 osobę usamodzielniającą się wyniosła 5 212 zł (o 4% więcej niż w 2016 r.) i wahała się od najniższej (3 628 zł) w powiecie

⁸⁵ Osoby pełnoletnie opuszczające dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

prudnickim, do 8 311 zł w powiecie oleskim. Przy czym w porównaniu do 2016 r. odnotowano: największy wzrost tej wartości w powiecie opolskim ziemskim (o 50%) oraz powiecie kędzierzyńsko-kozielskim (o 22%), natomiast największy spadek – w powiecie prudnickim (o 43%). W większości pozostałych powiatów nastąpił nieznaczny spadek średniej wartości pomocy na usamodzielnienie, wynikający głównie ze spadku liczby dzieci opuszczających pieczę zastępczą (mniejsza niż w 2016 r. liczba młodzieży uzyskującej pełnoletność).

Wykres 35. Zmiana średniej wartości pomocy na usamodzielnienie wg powiatów województwa opolskiego w latach 2016-2017 (%)

Źródło: powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

3.7 Formy pomocy – zadania gminy i powiatu

Tabela 26. Klienci pomocy społecznej wg form pomocy w latach 2016 – 2017 i w 2018 r. (prognoza)*

Wyszczególnienie	Klienci pomocy społecznej wg form pomocy				
	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%	2018 r. (prognoza)	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
Ogółem (liczba klientów OPS)	35 379	32 275	91,2	32 468	100,6
zasiłki stałe	4 428	4 530	102,3	4 576	101,0
zasiłki okresowe	11 655	10 309	88,5	10 384	100,7
zasiłki celowe	18 431	16 573	89,9	16 780	101,2
posiłki	14 012	11 942	85,2	11 849	99,2
usługi opiekuńcze	2 770	3 158	114,0	3 358	106,3
w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi	382	424	111,0	452	106,6
odpłatność gmin za pobyt osób w DPS	1 780	2 008	112,8	2 083	103,7
praca socjalna	21 320	22 447	105,3	22 516	100,3
poradnictwo	3 602	3 985	110,6	4 203	105,5
interwencja kryzysowa	3 283	3 632	110,6	3 681	101,3
kontrakt socjalny	1 775	1 786	100,6	1 970	110,3
program wychodzenia z bezdomności	72	47	65,3	51	108,5
indywidualny program zatrudnienia socjalnego	120	111	92,5	106	95,5
praca asystenta rodziny	1 166	1 236	106,0	1 288	104,2
projekt socjalny	x	1 068	x	1 219	114,1

*pozycje nie sumują się, ponieważ każda osoba może otrzymywać kilka form pomocy jednocześnie

Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W systemie pomocy społecznej utrzymuje się od wielu lat tendencja dominacji świadczeń pieniężnych nad niepieniężnymi. Podobnie jak w roku 2016 – najczęściej udzielaną formą wsparcia był zasiłek celowy – otrzymało go 16 573 osoby (wprawdzie o prawie 10% mniej niż w 2016 r. jednak o wartości wyższej niż w 2016 r. – o 4%). Podobnie często udzielano pomocy w formie posiłku, z którego skorzystały 11 942 osoby, (w tym 8 068 dzieci i młodzieży), jednak w tym przypadku również odnotowano duży spadek liczby świadczeniobiorców o prawie 15%.

W 2017 r. – w porównaniu do 2016 r., wzrosła liczba osób objętych:

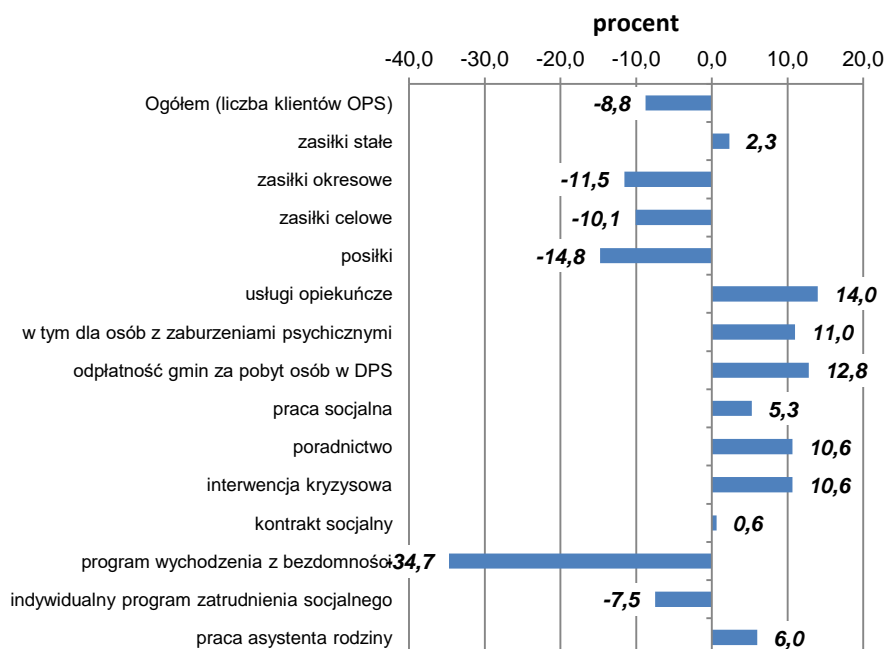
- pomocą pieniężną w formie zasiłków stałych (o 2,3%),
- usług opiekuńczych – o 14% (w tym: liczba osób wykazujących zaburzenia psychiczne korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych wzrosła o 11%);
- poradnictwem oraz wsparciem w sytuacjach kryzysowych – o 10%;
- pracą asystenta rodziny – o 6%

W 2017 r. **kontrakty socjalne zawarto z 1 786 osobami**, co stanowiło 5,5% klientów pomocy społecznej, jednak w porównaniu do 2016 r. liczba zawartych kontraktów prawie nie zmieniła się (wzrost o 0,6%).

Na 2018 r. zaplanowano wzrost liczby świadczeniobiorców we wszystkich formach pomocy, w tym najbardziej w zakresie:

- usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych – o prawie 7%,
- wsparcia realizowanego w oparciu o zawarte kontrakty socjalne – wzrost o 10%.
- pracy asystenta rodziny (o 4%);
- specjalistycznego poradnictwa – o 5%.

Wykres 36. Formy pomocy udzielanej w gminach województwa opolskiego w latach 2016-2017 - zmiana w %

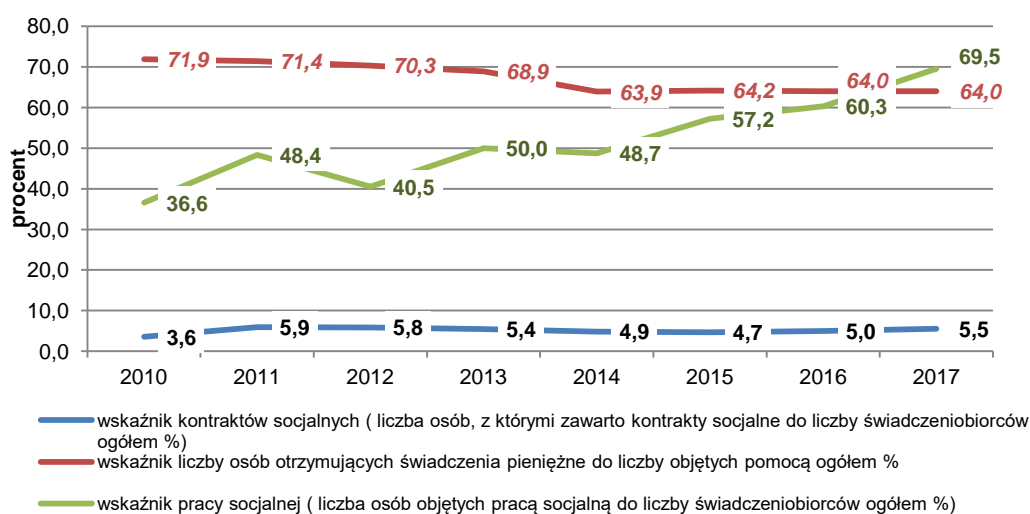

Źródło: oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W latach 2010-2017 odnotowano:

- nieznaczny wzrost liczby osób objętych kontraktem socjalnym – o 0,5 pkt proc.,
- o 10 pkt proc. wzrósł odsetek osób objętych pracą socjalną – z 60,3% do prawie 70%;
- bez zmian pozostał procentowy udział osób otrzymujących świadczenia pieniężne (64%).

Wykres 37. Udział procentowy klientów pomocy społecznej otrzymujących świadczenia pieniężne, objętych pracą socjalną i kontraktem socjalnym w woj. opolskim w latach 2010-2017

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

3.8 Formy pomocy i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych

3.8.1 Domy pomocy społecznej

W 2017 r. w województwie opolskim funkcjonowało 29 placówek stacjonarnych pomocy społecznej, w których były 3 092 miejsca, z tego:

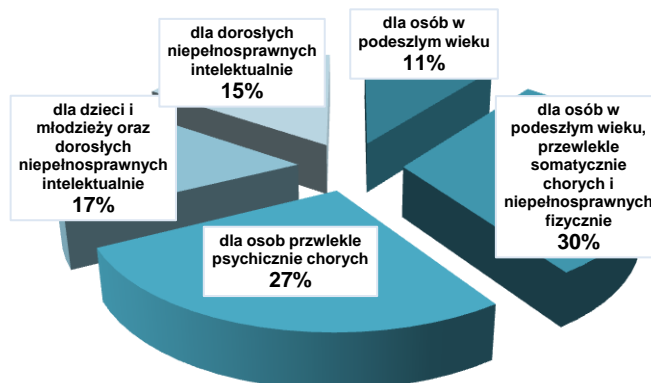
- 4 domy dla osób w podeszłym wieku na 323 miejsca;
- 8 domów dla osób w podeszłym wieku i somatycznie chorych na 665 miejsc;
- 3 domy dla osób w podeszłym wieku, przewlekłe somatycznie chorych i niepełnosprawnych fizycznie na 263 miejsc;
- 3 domy dla przewlekłe psychicznie chorych na 839 miejsc,
- 5 domów dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie na 479 miejsc,
- 6 domów dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie na 523 miejsca⁸⁶.

W porównaniu do 2016 r. liczb placówek nie zmieniła się, przy czym – od 2017 r. Dom Pomocy Społecznej w Jakubowicach zmienił status – z placówki komercyjnej, na prowadzoną na zlecenie Starosty Kędzierzyńsko-Kozielskiego. Dom przeznaczony jest dla osób w podeszłym wieku i przewlekłe chorych somatycznie na ogółem 49 miejsc.

⁸⁶ Na 29 placówek stacjonarnych pomocy społecznej (domów pomocy społecznej) w 2016 r. 27 jest prowadzonych przez powiat lub na zlecenie powiatu przez inny podmiot (III sektor), 1 prowadzi gmina (Gogolin).

Liczba miejsc zwiększyła się o 4, w tym: o 1 miejsce w DPS dla osób w podeszłym wieku w Krapkowicach i o 3 miejsca w DPS dla osób przewlekle chorych somatycznie w Nysie.

Wykres 38. Domy pomocy społecznej woj. opolskie w 2017 r. – struktura liczby miejsc wg typów

Źródło: Rejestr domów pomocy społecznej prowadzony przez Wojewodę Opolskiego oraz gminne i powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r., w strukturze placówek stacjonarnych pomocy społecznej wg typów wystąpiły nieznaczne zmiany:

- dominującą grupą są nadal DPS-y dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych oraz niepełnosprawnych fizycznie – łącznie 41% miejsc (w tym: DPS-y dla osób w podeszłym wieku stanowią 11% ogółu placówek),
- 27% miejsc przeznaczonych jest dla przewlekle psychicznie chorych,
- prawie 1/3 stanowią Domy dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, w tym DPS-y przeznaczone wyłącznie dla osób dorosłych – 15% miejsc.

Tabela 27. Liczba domów pomocy społecznej i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2017 r.

Lp.	Powiat	Domy pomocy społecznej w woj. opolskim - powiatowe i gminne w 2017 r.													
		Ogółem		w tym dla osób:											
		Liczba domów	Liczba miejsc	w podeszłym wieku		przewlekle somatycznie chorych oraz w podeszłym wieku		w podeszłym wieku oraz somatycznie chorych i niepełnosprawnych fizycznie		przewlekle psychicznie chorych		dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie		dzieci i młodzieży oraz dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	
				Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc	Liczba domów	Liczba miejsc
1	brzeski	2	148	0	0	1	53	0	0	0	0	1	95	0	0
2	głubczycki	2	793	0	29	0	0	0	0	1	714	0	0	1	50
3	kędzierzyńsko-kozielski	3	172	0	0	1	49	0	0	0	0	1	70	1	53
4	kluczborski	2	210	0	95	0	0	1	45	0	0	1	70	0	0
5	krapkowicki	1	25	1	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	namysłowski	1	49	1	49	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	nyski	4	307	0	0	1	105	1	59	1	63	0	0	1	80
8	oleski	2	112	0	0	1	42	0	0	0	0	1	70	0	0
9	Miasto OPOLE	3	310	0	0	2	190	0	0	0	0	0	0	1	120
10	opolski	2	271	0	0	1	55	0	42	0	0	1	174	0	0
11	prudnicki	3	190	1	78	1	50	0	0	1	62	0	0	0	0
12	strzelecki	3	458	0	0	0	121	1	117	0	0	0	0	2	220
13	GOGOLIN - DPS prowadzony przez gminę	1	47	1	47	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM WOJ.		29	3 092	4	323	8	665	3	263	3	839	5*	479	6	523

* w tym: 1 Dom dla osób niepełnosprawnych intelektualnie i przewlekle somatycznie chorych (Prószków)

Źródło: dane Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej OUW w Opolu (stan na 31.12.2017 r.), Rejestr domów pomocy społecznej prowadzony przez Wojewodę Opolskiego oraz oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Województwo opolskie od wielu lat zajmuje pierwsze miejsce w Polsce pod względem liczby miejsc w zakładach stacjonarnych pomocy społecznej (w tym głównie w domach pomocy społecznej), w stosunku do liczby mieszkańców. Według danych GUS, w 2016 r. najwyższy wskaźnik liczby miejsc i mieszkańców – powyżej 30 na 10 tys. ludności wystąpił w woj. opolskim oraz świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i łódzkim. Średnia wartość w kraju wynosiła niecałe 30.

Województwo opolskie wyróżnia także najwyższy w kraju wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz przewlekle chorych psychicznie, zwłaszcza występujący w powiatach: głubczyckim, nyskim, prudnickim, brzeskim i namysłowskim.

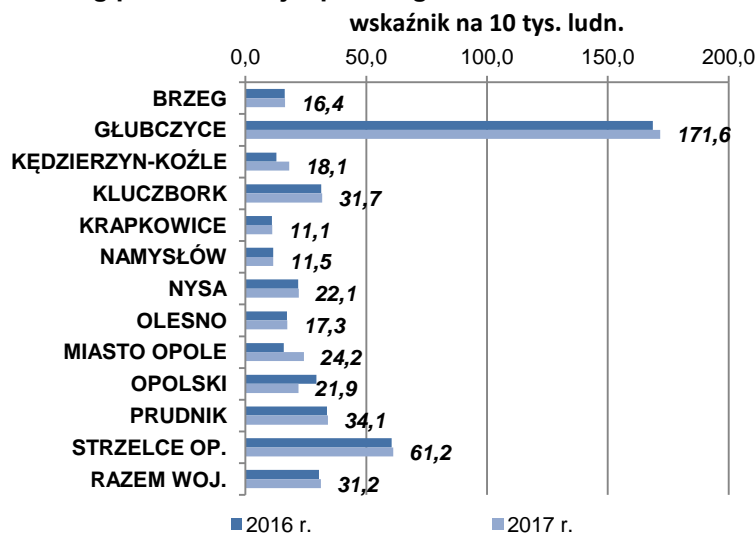
Mapa 8. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w 2017 r. – wg typów

W 2017 r. na każde 10 tys. mieszkańców **przypadały 31,2 miejsca w domach pomocy społecznej** i wskaźnik ten wahał się od najniższego w powiecie krupkowskim (11) do najwyższego w powiecie głubczyckim **ponad 171 miejsc na 10 tys. mieszkańców**. Wzrost wskaźnika zanotowano w prawie wszystkich powiatach (w kilku

pozostał bez zmian), ale jest to głównie efekt spadku liczby mieszkańców województwa, ponieważ liczba miejsc wzrosła o 4.

Wykres 39. Wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności wg powiatów woj. opolskiego w latach 2016-2017

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. bieżące utrzymanie 29 domów pomocy społecznej w woj. opolskim, wyniosło 106 575 tys. zł (prawie tyle samo co w 2016 r.).

Według najnowszych danych w 2018 r. miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w domu pomocy społecznej wynosi 3 140 zł i waha się od 2 702 zł (w DPS dla osób w podeszłym wieku i niepełnosprawnych fizycznie w Kluczborku) do 3 555 zł (w DPS dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w Jędrzejowie).

Średni koszt utrzymania jednego miejsca wzrósł w latach 2016-2017 o 2,9% (z 2 951 zł do 3 140 zł).

Tabela 28. Średni, miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w domach pomocy społecznej w woj. opolskim na 2018 r.

Lp.	Powiat / DPS	Liczba domów	Liczba miejsc	Średni miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w zł
1.	Powiat brzeski	2	148	
2.	DPS Grodków		53	3 420
3.	DPS Jędrzejów		95	3 555
4.	Powiat głubczycki	2	793	
5.	DPS Klisino		743	3 239
6.	DPS Kietrz		50	3 117
7.	Powiat kędzierzyńsko-kozielski	3	172	
8.	DPS K-Koźle (Sławięcice)		70	3 151
9.	DPS K-Koźle (ul. Łukasiewicz)		53	3 465
	DPS w Jakubowicach		49	3 199
10.	Powiat kluczborski	2	210	
11.	DPS Kluczbork		140	2 702
12.	DPS Gieratcice		70	3 120
13.	Powiat krapkowicki	1	24	3 140
14.	Powiat namysłowski	1	49	3 200
15.	Powiat nyski	4	304	
16.	DPS Korfantów		56	3 043
17.	DPS Nysa, ul Świętojańska		63	3 239
18.	DPS Nysa, Al. Wojska Pol.		80	3 247

Lp.	Powiat / DPS	Liczba domów	Liczba miejsc	Średni miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w zł
19.	DPS Koperniki		105	2 915
20.	Powiat oleski	2	112	
21.	DPS Radawie		70	3 435
22.	DPS Borki Wielkie		42	2 860
23.	Miasto Opole	3	310	
24.	Opole – Szpitalna		52	2 850
25.	Opole – DPS Kombatant		138	3 464
26.	Czarnowąsy		120	3 000
27.	Powiat opolski	2	271	
28.	Prószków		216	3 080
29.	Dobrzeń Wielki		55	3 000
30.	Powiat prudnicki	3	190	
31.	DPS Grabina		50	2 998
32.	DPS Prudnik		78	3 035
33.	DPS Raclawice Śl.		62	3 125
34.	Powiat strzelecki	3	458	
35.	DPS Strzelce Op.		238	3 149
36.	DPS Zawadzkie		110	3 081
37.	DPS Kadłub		110	3 200
39.	Kamionek (gm. Gogolin)	1	47	
	Łączna średnia	29	3 092	3 140

Źródło: na podstawie informacji ogłoszonych w Dziennikach Urzędowy Województwa Opolskiego przez starostów powiatów i Prezydenta Miasta Opola w marcu 2018 r. (za Wydziałem Zdrowia i Polityki Społecznej OUW w Opolu).

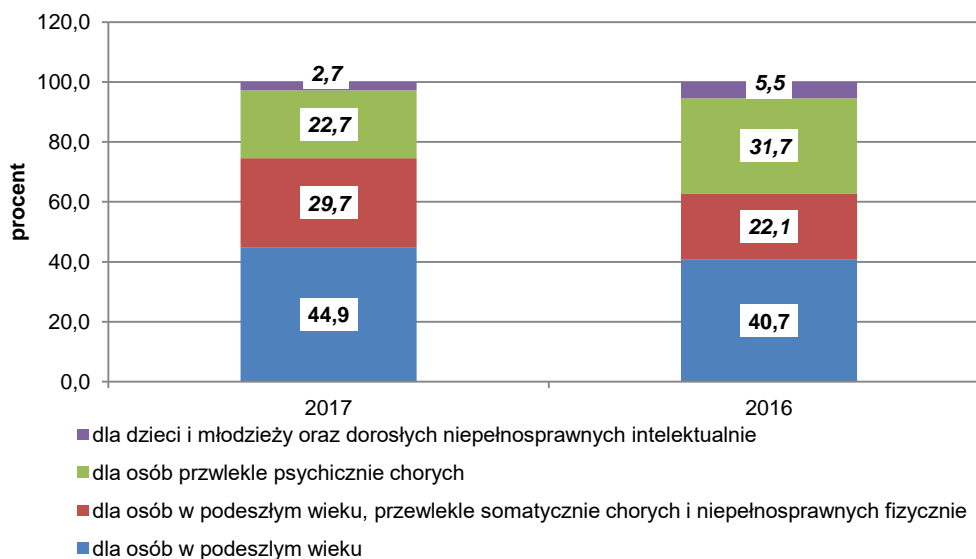
Liczba osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej województwa opolskiego od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie – w latach 2014-2017 wzrosła o 48 osób (o 27%), przy czym nadal najwięcej osób oczekuje na miejsce w powiecie nyskim (44 osób – głównie przewlekle chorych somatycznie i w podeszłym wieku), powiecie głubczyckim (46 osób – głównie przewlekle chorych psychicznie). Dużą liczbę zainteresowanych umieszczeniem w DPS i oczekujących na miejsce ma również Miasto Opole (43 osoby).

Tabela 29. Oczekujący na umieszczenie w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2017 (w tym: dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie)

Powiat	Domy pomocy społecznej w woj. opolskiej w latach 2014-2017					Wskaźnik liczby oczekujących do l. miejsc
	Miejsca statutowe na 31.12.2017 r.	Liczba osób oczekujących na przyjęcie do DPS				
		w maju 2014 r.	w grudniu 2015 r.	w grudniu 2016 r.	w grudniu 2017 r.	
brzeski	148	1	0	0	0	0,0
głubczycki	793	68	46	57	46	5,8
kędzierzyński-kozielski	172	2	3	2	11	6,4
kluczborski	210	3	3	4	2	1,0
krakowicki	72	1	4	5	4	5,6
namysłowski	49	0	0	0	3	6,1
nyski	307	47	54	55	44	14,3
oleski	112	2	31	8	5	4,5
Opole Miasto	310	17	24	29	43	13,9
opolski	271	7	6	3	17	6,3
prudnicki	190	9	3	12	24	12,6
strzelecki	458	20	3	24	26	5,7
DPS woj. opolskiego – ogółem	3 092	177	177	199	225	7,3
W tym DPS-y dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie	1 329	92	107	125	168	12,6
Udział liczby miejsc w DPS dla osób w podeszłym wieku, chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie w % (ogółem)	43,0	52,0	60,5	62,8	74,7	x

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie rządowego Sprawozdania MPiPS-05 za 2017 r., o gminnych i ponadgminnych domach pomocy społecznej, środowiskowych domach samopomocy, mieszkaniach chronionych oraz placówkach całodobowej opieki oraz dane Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej UMWO.

Wykres 40. Oczekujący na umieszczenie w domu pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2017 wg typów domów

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie informacji Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu.

Na koniec 2017 r. na umieszczenie w domu pomocy społecznej oczekiwało ogółem 225 osób, z tego dwie największe grupy oczekujących to: osoby przewlekle chore somatycznie, w podeszłym wieku lub/i niepełnosprawne fizycznie (168 osób – 75%) oraz przewlekle chore psychicznie (51 osób – 32%), a 6 osób (łącznie 2,7%) oczekiwało na miejsce w domach dla dzieci, młodzieży lub dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie.

W porównaniu do 2016 r.:

- najbardziej wzrosła liczba oczekujących na miejsc w DPS-ach dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych fizycznie i przewlekle somatycznie chorych – o 43 osoby, tj. 125,6%, a udział procentowy oczekujących na te miejsca wzrósł o 7,6 pkt proc.;
- nieznacznie zmalało zainteresowanie umieszczeniem w domach dla przewlekle psychicznie chorych (o 9 pkt proc.),
- o prawie połowę spadła liczba oczekujących na miejsce w domach dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (z 5,5% do 2,7%)

3.8.2 Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku

Zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej zapewnienie całodobowej opieki osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku może odbywać się także na zasadach komercyjnych (działalność gospodarcza), po uzyskaniu zezwolenia właściwego wojewody⁸⁷.

W 2017 r. w rejestrze Wojewody Opolskiego było **13 podmiotów, prowadzących domy o łącznej liczbie 495 miejsc**⁸⁸. W porównaniu do 2016 r. liczba miejsc w placówkach całodobowych wzrosła o 28 miejsc (o prawie 6%).

⁸⁷ Art. 67-69 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.).

⁸⁸ Rejestr placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzony przez Wojewodę Opolskiego,

Tabela 30. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w woj. opolskim w 2017 r.

Lp.	Nazwa domu	Gmina	Typ domu	Liczba miejsc
1	Dom św. Jana Bożego w Prudniku	Prudnik	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	30
2	Dom Opieki im. Bł. Edmunda Bojanowskiego w Porebie	Leśnica	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	50
3	Dom Opieki „Siedlisko” w Staniszczech Wielkich	Kolonowskie	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	24
4	Dom Opieki Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP w Ozimku	Ozimek	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	18
5	Dom Opieki Zgromadzenia Córek Św. Kamila w Sławicach	Dąbrowa	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	15
6	Dom Spokojnej Starości Konfederak Marzena	Radłów	dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i osób w podeszłym wieku	24
7	"Spokojna Przystań" w Chomiąży	Głubczyce	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	46
8	Dom Seniora Słoneczna Jesień życia	Brzeg	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	58
9	Rezydencja Seniora EDESSA w Ładzach	Pokój	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	52
10	Rezydencja dla Seniorów „Złote Borki”	Olesno	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	94
11	Dom opieki dla osób starszych „Spokojna Przystań II” w Baborowie	Baborów	dla osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	46
12	Dom Seniora „TILIAM”	Zawadzkie	osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	30
13	Pensjonat „Pokoje seniora”	Niemodlin	osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych, przewlekle chorych	8
Razem				495

Źródło: Rejestr placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w województwie opolskim Wojewody Opolskiego wg stanu na 17.01.2017 r.

Łącznie w 2017 r. województwo dysponowało 42 stacjonarnymi placówkami opiekuńczymi (29 DPS-ów i 13 placówek całodobowej opieki), w których było 3 587 miejsc (3092 miejsca w DPS-ach i 495 w placówkach całodobowych). Wskaźnik liczby miejsc na 10 tys. mieszkańców wyniósł 36,2.

3.8.3 Dienne domy pomocy

Na terenie woj. opolskiego funkcjonuje 20 dziennych domów pomocy, w których w 2017 r. było 1 510 miejsc (o 3% więcej niż w 2016 r.), ponieważ powstały 3 nowe DOMY – Senior–Wigor w Niemodlinie (na 16 miejsc), Dzienny Dom Pomocy w Polskiej Cerekwi (na 15 miejsc) oraz Dzienny Dom Pomocy w Łubnianach – na 10 miejsc (uruchomiony w ramach realizacji w partnerstwie z ROPS w Opolu projektu RPO WO na lata 2014-2020 NIE-SAMI-DZIELNI)

Tabela 31. Liczba dziennych domów pomocy i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2017 r.

Lp.	Gmina	Dzienne domy pomocy wg powiatów woj. opolskiego w 2017 r.	
		Liczba domów	Liczba miejsc
1	Brzeg	1	30
2	Głubczyce	1	194
3	Kędzierzyn-Koźle	5	480
4	Polska Cerekiew	1	15
5	Krapkowice	1	70
6	Zdzieszowice	2	70
7	Nysa	1	80
8	Łubniany	1	10
9	Miasto Opole	4	470
10	Niemodlin*	1	16
11	Prudnik	1	60
12	Głogówek**	1	15
12	RAZEM WOJ.	20	1 510

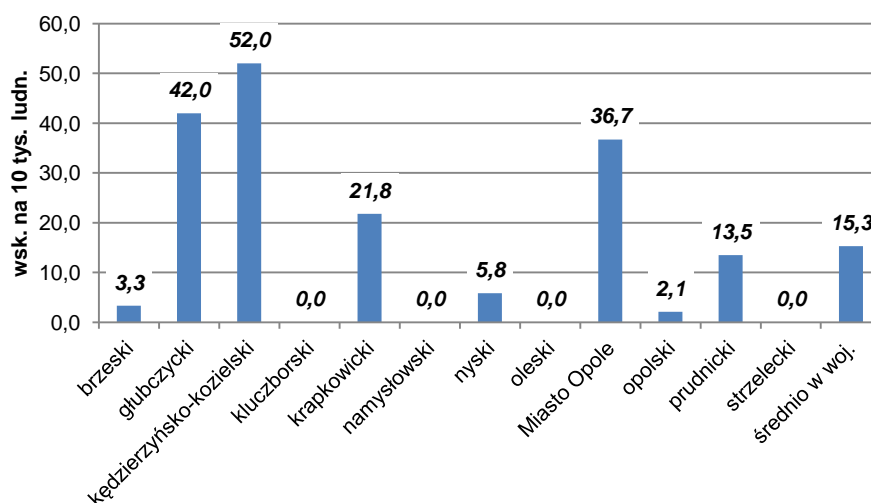
*w tym: 1 Dom Senior-Wigor w Niemodlinie (16 miejsc)

**w tym: 1 Dom Senior Wigor w Głogówku(15 miejsc)

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. koszt utrzymania DDP-ów (finansowany przez budżet gmin oraz ze środków budżetu państwa i UE) wyniósł 9 121 tys. zł i w porównaniu do 2016 r. wzrósł o 12% (w 2017 r. miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wyniósł ok. 503 zł).

Wykres 41. Liczba miejsc w DDP woj. opolskiego na 10 tys. ludności w 2017 r. (wskaźnik wg powiatów)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017r.

W 2017 r., podobnie jak w latach poprzednich, największą liczbą miejsc w stosunku do liczby ludności dysponuje powiat kędzierzyńsko-kozielski (52, w 2016 r. było 50), a najmniej ma powiat opolski ziemski – 2,1 (mimo uruchomienia w Łubnianach i Niemodlinie dwóch nowych Domów) oraz powiat brzeski (3,3). Jednak nadal w 4 powiatach (kluczborskim, namysłowskim, oleskim i strzeleckim) brakuje dziennych domów pomocy.

3.8.4 Środowiskowe domy samopomocy

Tabela 32. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim w 2017 r.

Lp.	Powiat	Liczba jednostek	Liczba miejsc
1.	Brzeg	1	30
2	Głubczyce	1	60
3	Kędzierzyn-Koźle	1	45
4	Kluczbork	1	85
5	Krapkowice	1	60
6	Namysłów	1	38
7	Nysa	1	55
8	Opole	2	120
9	Praszka	1	59
10	Prudnik	1	60
11.	Strzelce Op.	1	60
12.	Olesno (Sowczyce)	1	35
	Razem	13	707

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych i powiatowych oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r. oraz informacji Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia OUW

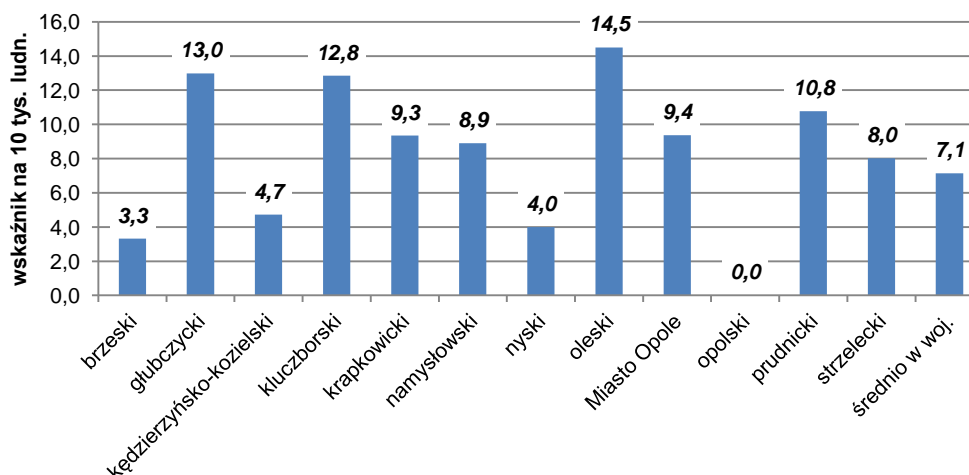
W 2017 r. w woj. opolskim liczba środowiskowych domów samopomocy powiększyła się o nową jednostkę – powstał Środowiskowy Dom Samopomocy przy Brzeskim Stowarzyszeniu Chorych na SM w Brzegu. Łącznie w 13 ŚDS-ach było 707 miejsc dla osób wykazujących zaburzenia psychiczne (liczba miejsc wzrosła o 30, tj. o prawie 5%).

Spośród środowiskowych domów samopomocy w województwie:

- 9 prowadzonych jest przez gminę (Głubczyce – ŚDS w Nowych Gołuszowicach, Praszka – ŚDS w Ganie, Strzelce Opolskie, Prudnik, Krapkowice, Namysłów, Opole, Kluczbork, Kędzierzyn-Koźle);
- 1 przez powiat – oleski (Sowczyce);
- 3 przez podmioty niepubliczne na zlecenie gmin w Brzegu, Nysie i w Opolu.

W 2017 r. koszt utrzymania tych placówek wyniósł 11 124 tys. zł i w porównaniu do 2016 r. wzrósł o 11% (z uwagi na wzrost liczby miejsc)⁸⁹.

Wykres 42. Wskaźnik liczby miejsc w środowiskowych domach samopomocy – woj. opolskie w 2017 r.

Źródło: gminne i powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

⁸⁹ Koszt utrzymania środowiskowych domów samopomocy jest nadal finansowany z budżetu państwa i w nieznacznym stopniu z własnych środków samorządu.

3.8.5 Mieszkania chronione

W 2017 r. w woj. opolskim liczba miejsc w mieszkaniach chronionych wzrosła z 116 do 122, tj. o 5%, w tym:

- 28 miejsc (23%) przypadało dla młodzieży opuszczającej placówki opieki i wychowania;
- 70 miejsc przeznaczonych było dla osób z zaburzeniami psychicznymi (57%);
- 24 miejsca zajmowały osoby starsze oraz inne mające trudności w samodzielnym funkcjonowaniu (20%).

Tabela 33. Mieszkania chronione w województwie opolskim w 2017 r.

Powiat	Mieszkania chronione w woj. opolskim w 2017 r.					Wskaźnik liczby miejsc na 10 tys. ludności
	Wyszczególnienie (gmina lub powiat)	Liczba mieszkań/ miejsc	W tym:			
			dla osób usamodzielnianych, opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, schronisk, zakłady poprawcze i inne	dla osób z zaburzeniami psychicznymi	dla osób w podeszłym wieku	
	Liczba mieszkań - razem	84	6	54	24	x
			Liczba miejsc			
brzeski	<i>Gmina Brzeg</i>	5	0	5	0	1,1
	<i>Powiat brzeski</i>	5	5	0	0	
strzelecki	<i>Gmina Strzelce Opolskie</i>	24	0	0	24	3,2
	<i>Gmina Kędzierzyn-Koźle</i>	52	0	52	0	
kędzierzyńsko-kozielski	<i>Powiat kędzierzyńsko-kozielski</i>	3	3	0	0	5,8
	<i>Gmina Krapkowice</i>	9	1	8	0	
krapkowicki	<i>Powiat krapkowicki</i>	7	7	0	0	2,5
	<i>Miasto Opole</i>	7	7	0	0	
nyski	<i>Gmina Nysa</i>	5	0	5	0	0,4
opolski ziemski	Powiat opolski	5	5	0	0	0,4
Woj. opolskie – razem	Liczba miejsc - razem	122	28	70	24	1,2

Źródło: materiały własne ROPS w Opolu oraz gminne oceny zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. utworzono 1 nowe mieszkanie chronione na 5 miejsc (w powiecie opolskim ziemskim). Natomiast w 2016 r. uruchomiono 18 nowych miejsc, w tym 10 miejsc (3 mieszkania chronione) w ramach RPO WO 2014-2020 projekt *Bliżej rodziny i dziecka*.

W układzie powiatów:

- najwięcej mieszkań chronionych ma powiat kędzierzyńsko-kozielski (52 dla osób z zaburzeniami psychicznymi i 3 dla usamodzielniającej się młodzieży), wskaźnik na 10 tys. mieszkańców wynosi 5,8;
- 24 miejsca w mieszkaniach chronionych ma powiat strzelecki ze wskaźnikiem 3,2 miejsca na 10 tys. ludności powiatu i są to jedyne w województwie miejsca przeznaczone dla osób w podeszłym wieku.

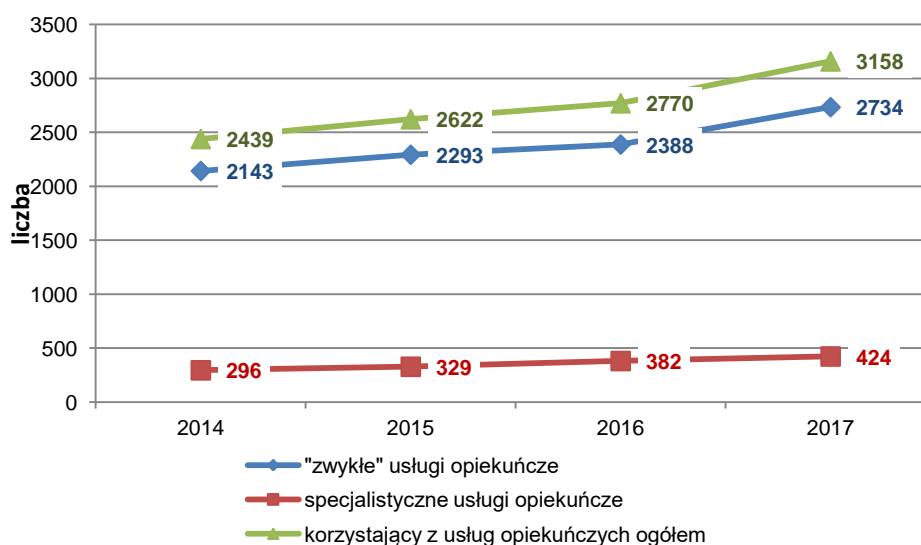
3.8.6 Usługi opiekuńcze realizowane przez samorząd gminny lub na jego zlecenie

W 2017 r. pomocą w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych objęto 3 158 osób, w tym 424 osoby z zaburzeniami psychicznymi, które korzystały ze specjalistycznych usług opiekuńczych.

W latach 2016-2017 ogólna liczba osób objętych usługami wzrosła o 14%, w tym:

- w formie „zwykłych usług opiekuńczych objęto o 15% osób więcej;
- zakres specjalistycznych usług opiekuńczych zwiększył się o prawie 11%.

Wykres 43. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w woj. opolskim w latach 2014-2017

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2016 r.

Tabela 34. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych i wskaźnik na 10 tys. ludności w woj. opolskim w 2016 i 2017 r.

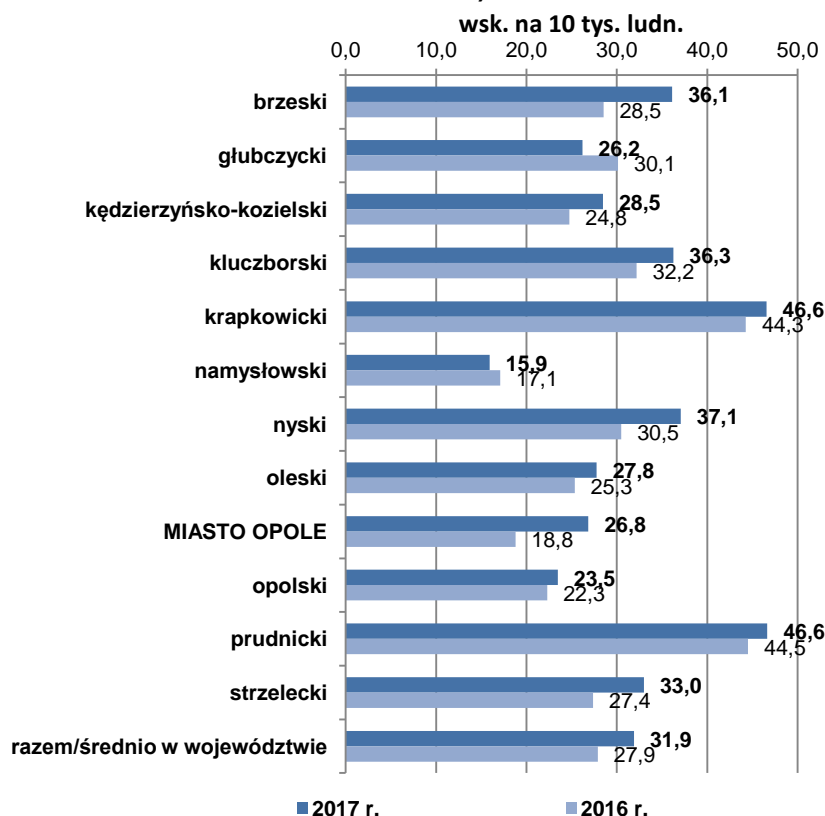
Powiat	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w 2017 r.			wskaźnik liczby korzystających z usług opiekuńczych na 10 tys. ludności powiatu w 2017 r.	wskaźnik liczby korzystających z usług opiekuńczych na 10 tys. ludności powiatu w 2016 r.
	Razem	z tego:			
		zwykłe	specjalistyczne		
brzeski	327	277	50	36,1	28,5
głubczycki	121	115	6	26,2	30,1
kędzierzyńsko-kozielski	271	235	36	28,5	24,8
kluczborski	240	209	31	36,3	32,2
krapkowicki	299	278	21	46,6	44,3
namysłowski	68	52	16	15,9	17,1
nyski	511	401	110	37,1	30,5
oleski	180	147	33	27,8	25,3
MIASTO OPOLE	344	305	39	26,8	18,8
opolski	290	284	6	23,5	22,3
prudnicki	260	193	67	46,6	44,5
strzelecki	247	238	9	33,0	27,4
razem/średnio w województwie	3 158	2 734	424	31,9	27,9

*liczba ludności wg stanu w dn. 31.12.2016 i 31.12.2017 r.

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. wskaźnik liczby osób objętych usługami na 10 tys. mieszkańców województwa wzrósł z 28 do prawie 32 (o 4 pkt.), w tym najbardziej w powiatach: brzeskim (do 36), nyskim (z 30 do 37), strzeleckim (z 27 do 33) oraz w Opolu (z 19 do 27).

Wykres 44. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w latach 2016-2017 (wskaźnik na 10 tys. ludności)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2017 r.

Najwięcej osób objętych wsparciem w odniesieniu do liczby ludności miały powiaty: prudnicki i krapkowicki (po 47), nyski (37), kluczborski i brzeski (po 36). Najmniej pomocy w formie usług opiekuńczych udzielał powiat namysłowski (16 osób na 10 tys. ludności powiatu).

Tabela 35. Koszt usług opiekuńczych w woj. opolskim w 2017 r.

Wyszczególnienie	Usługi opiekuńcze w woj. opolskim w 2017 r.					
	koszt usług w zł	liczba osób objętych usługami	liczba godzin usług	średnia liczba godzin usług	Średni koszt 1 godziny usług w zł	źródło finansowania
usługi opiekuńcze "zwykłe"	12 816 623	2 734	649 283	ok. 1 godziny dziennie	19,7	budżet gmin
specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	2 933 476	424	113 939	ok. 1 godziny dziennie	25,7	budżet państwa
Razem	15 750 099	3 158	763 222	1 godzina dziennie	20,6	x

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. średnio w województwie udzielano ok. 1 godziny usług dziennie, a koszt wykonania 1 godziny usług wyniósł przeciętnie 20,60 zł, przy czym – koszt usług

finansowanych przez gminy – 19,7 zł, a koszt specjalistycznych usług (finansowanych z budżetu państwa) 25,7 zł.⁹⁰ W porównaniu do 2016 r. średni koszt godziny usług opiekuńczych wzrósł (o ponad 2 zł), w tym szczególnie koszt specjalistycznych usług opiekuńczych – o prawie 3 zł.

Infrastruktura usług społecznych województwa opolskiego, przeznaczonych dla osób starszych i niesamodzielnych systematycznie powiększa się

- w latach 2016-2017 najbardziej wzrosła liczba miejsc w placówkach zapewniających całodobową opiekę (o 6%), o 14% wzrosła liczba objętych usługami opiekuńczymi i o 5% liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy;
- w relacji do liczby mieszkańców województwa największy wzrost świadczeniobiorców odnotowano w zakresie:
 - liczby osób objętych usługami opiekuńczymi – z 27,9, do 31,9;
 - liczby miejsc w placówkach całodobowej opieki – z 4,7 do 5,0.

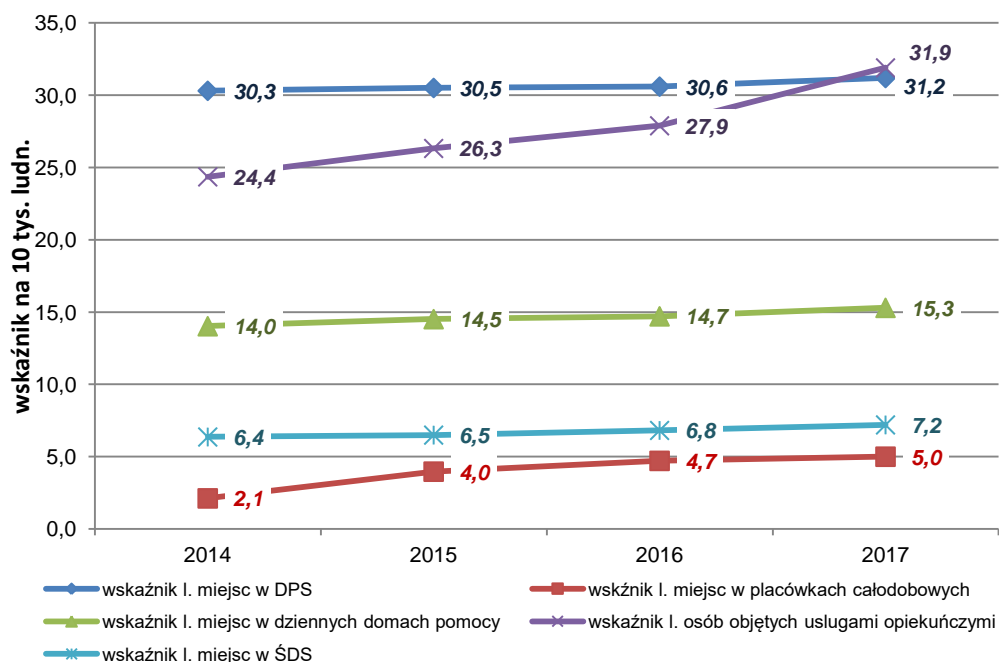
Tabela 36. Miejsca opieki i wsparcia dla osób starszych i niesamodzielnych w woj. opolskim w latach 2014-2017

Wyszczególnienie	Liczba miejsc oraz wskaźnik na 10 tys. ludności				Wzrost / spadek w 2017 2016 r.=100 %	Wzrost / spadek w 2017 r. 2014 r.=100%
	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.		
liczba ludności	1 000 858	996 011	993 036	990 069	99,7	98,9
miejsca w domach pomocy społecznej	3 082	3 086	3 088	3 092	100,1	100,3
wskaźnik l. miejsc w DPS	30,3	30,5	30,6	31,2	x	x
miejsca w placówkach całodobowej opieki	212	395	468	495	105,8	233,5
wskaźnik l. miejsc w placówkach całodobowych	2,1	4,0	4,7	5,0	x	x
miejsca w dziennych domach pomocy	1 404	1 446	1 461	1 510	103,4	107,5
wskaźnik l. miejsc w dziennych domach pomocy	14,0	14,5	14,7	15,3	x	x
liczba osób objętych usługami opiekuńczymi	2 438	2 622	2 770	3 158	114,0	129,5
wskaźnik l. osób objętych usługami opiekuńczymi	24,4	26,3	27,9	31,9	x	x
miejsca w środowiskowych domach samopomocy	637	647	677	707	104,4	111,0
wskaźnik l. miejsc w ŚDS	6,4	6,5	6,8	7,2	x	x

obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r

⁹⁰ Szczegółowe dane dotyczące innych instytucji świadczących w woj. opolskim usługi opiekuńcze, a także prowadzących działalność w zakresie opieki długoterminowej, zawiera Informacja przedstawiona w 2017 r. na Komisji Rodziny, Zdrowia i Polityki Społecznej Sejmiku Województwa Opolskiego, pn. *Depopulacja w województwie opolskim – funkcjonowanie placówek opiekuńczo-leczniczych, oddziałów geriatrycznych, eurosierpctwo, formy opieki i pomocy*.

Wykres 45. Wskaźnik liczby miejsc w instytucjach opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Województwo opolskie w latach 2014-2017

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu.

3.8.7 Inne formy wsparcia osób niesamodzielnych

System wsparcia osób w podeszłym wieku i niesamodzielnych obejmuje wiele innych instytucji i podmiotów działających w samorządzie terytorialnym, wśród organizacji pozarządowych, a także w sektorze komercyjnym.

Województwo opolskie dysponuje dobrze rozwiniętą bazą placówek ochrony zdrowia (czołówka regionów kraju o najwyższych wskaźnikach liczby łóżek i pacjentów leczonych w stacjonarnych zakładach długoterminowej opieki zdrowotnej). W strukturze pomocy społecznej działa: 29 domów pomocy społecznej, 13 placówek całodobowej opieki (w tym z miejscami krótkookresowego pobytu), 20 dziennych domów pomocy, 25 klubów seniora, 19 uniwersytetów III wieku, a ponad 3,2 tys. osób objętych jest usługami opiekuńczymi. Wielu starszych mieszkańców regionu korzysta także z różnych środowiskowych form wsparcia finansowanych przez gminy (Koperta życia, Karta Rodziny i Seniora, udział w imprezach integracyjnych, możliwość wypożyczania sprzętu rehabilitacyjnego, czy wsparcie w formie teleopieki). Powstają również (choć na razie liczba tych instytucji jest znikoma) punkty/centra informacji senioralnej, centra wolontariatu, mieszkania wspomagane/serwisowane, rady seniorów. W nielicznych samorządach (Opole, Nysa, Kluczbork, Kędzierzyn-Koźle, Gogolin, Strzelce Opolskie) polityka senioralna jest częścią przyjętych przez rady gminy strategii i programów;

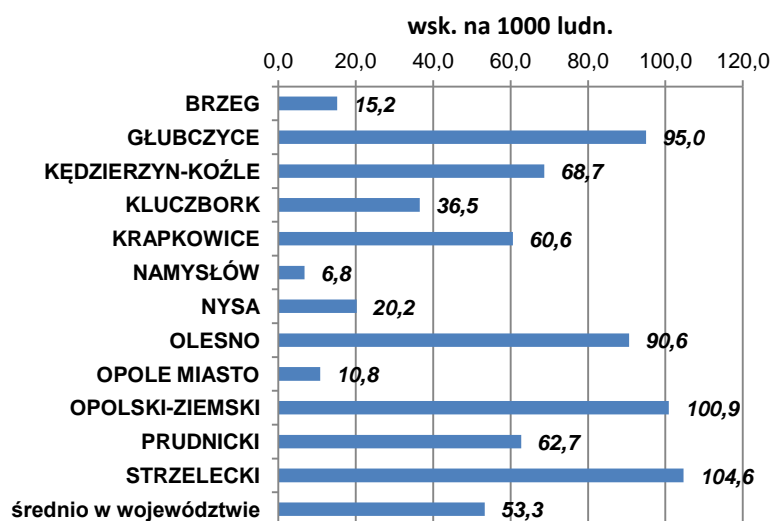
Spośród wielu organizacji non-profit działających na rzecz osób niesamodzielnych, wiodącą rolę odgrywa Caritas Diecezji Opolskiej, obejmując wsparciem ok. 43 tys. starszych i niesamodzielnych mieszkańców województwa.

W 2017 r. było ogółem 52 766 miejsc opieki i wsparcia osób niesamodzielnych, w tym:

- 9 312 w instytucjach pomocy i integracji społecznej oraz placówkach całodobowej opieki (w domach pomocy społecznej, dziennych domach pomocy, środowiskowych domach samopomocy, usług opiekuńczych realizowanych w gminach),
- 43 454 osób objętych usługami pielęgnacyjnymi Caritas Diecezji Opolskiej.

Na każde 1 000 mieszkańców województwa przypadało średnio 53,3 miejsca opieki i wsparcia (bez świadczeń pielęgnacyjnych realizowanych przez instytucje ochrony zdrowia), w tym najwięcej objętych wsparciem odnotowano w powiatach strzeleckim (104,6) i opolskim ziemskim (100,9), a najmniej w powiatach namyślowskim (6,8) i brzeskim (15,2). Niski wskaźnik objętych wsparciem w Opolu wynika z czynników organizacyjnych funkcjonowania Caritas Diecezji Opolskiej (mieszkańcy Opola obsługiwani są przez Stacje Opieki Caritas powiatu opolskiego ziemskiego)⁹¹.

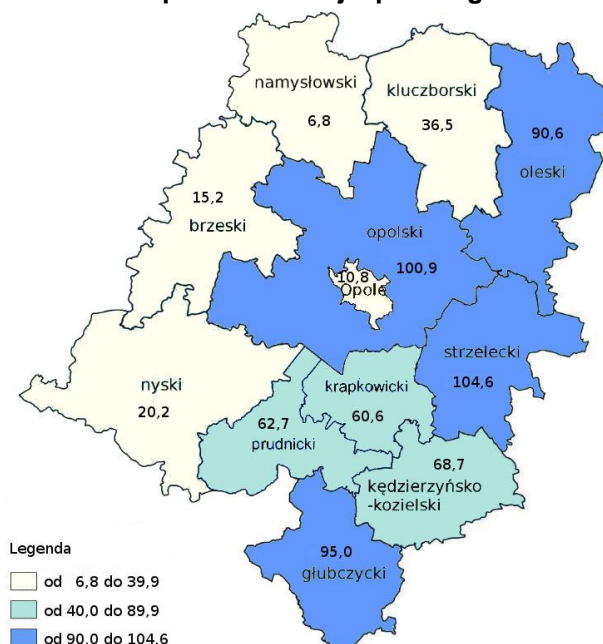
Wykres 46. Wskaźnik liczby ludności objętej usługami pielęgnacyjnymi i opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w 2017 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r. oraz danych Caritas Diecezji Opolskiej za 2016 r.

⁹¹ Więcej informacji zawiera Analiza ROPS w Opolu pt. Działalność Caritasu oraz organizacji pozarządowych w niwelowaniu dysfunkcji społecznych (Informacja przeznaczona na Komisję Rodziny, Zdrowia i Spraw Społecznych Sejmiku Woj. Opolskiego)

Mapa 9. Wskaźnik liczby osób objętych usługami pielęgnacyjnymi i opiekuńczymi na 1 000 ludności w powiatach woj. opolskiego w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

3.9 Inne rodzaje pomocy i świadczeń (świadczenia rodzinne oraz inne formy wsparcia rodzin)

W 2017 r. ze świadczeń rodzinnych skorzystało w woj. opolskim ok. 25 tys. rodzin (tyle samo co w 2016 r.). Świadczenia z funduszu alimentacyjnego otrzymało 4 326 rodzin (o ponad 6% mniej niż w 2016 r. r.).

Zasiłki pielęgnacyjne otrzymało około 21 tys. osób, w tym:

- prawie 5 tys. dzieci do 16 roku życia;
- ok. 9 tys. osób po 16 r. życia o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- ok. 6 tys. osób między 16 a 21 rokiem życia
- ok. 1 tys. osób starszych (pow. 75 lat)..

W 2017 r. łączny koszt świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego wyniósł 248 513 tys. zł (o prawie 2% więcej niż w 2016 r.). Średnia wartość zasiłków rodzinnych wyniosła ok. 314 zł, a świadczeń wypłacanych z Funduszu Alimentacyjnego ok. 450 zł.

Ponadto w 2017 r.:

- pomoc w postaci dodatków mieszkaniowych otrzymało ok. 9 tys. gospodarstw domowych, a ich koszt wyniósł 14 223 tys. zł (spadek w porównaniu o 2016 r. o prawie 8%);
- dodatki energetyczne otrzymało 3 407 gospodarstw domowych, a koszt pomocy wyniósł 401 tys. zł (o prawie 10% mniej niż w 2016 r.);
- stypendia socjalne i zasiłki szkolne otrzymało 6984 dzieci i młodzieży (wartość tych świadczeń wyniosła 6 396 tys. zł);
- 870 osób otrzymało świadczenia pieniężne z prac społecznie użytecznych (koszt pomocy - 1 061 tys. zł – spadek o ponad 6%).

Tabela 37. Świadczenia rodzinne oraz zasiłki z funduszu alimentacyjnego w woj. opolskim w latach 2016-2017

Lp.	Wyszczególnienie	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r. = 100%
Zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych				
1.	Liczba rodzin	24 272	24 259	99,9
2.	Koszt świadczeń w zł	80 635 764	83 865 860	104,0
Jednorazowy dodatek z tytułu urodzenia się dziecka				
3	Liczba świadczeń	3 023	3 183	105,3
4	Koszt świadczeń w zł	2 680 342	2 682 946	100,1
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka				
5	Szacunkowa liczba świadczeń	6 934	8 082	116,6
6	Koszt świadczeń w zł	6 934 000	6 888 058	99,3
Świadczenie pielęgnacyjne				
7	Liczba świadczeń	29 655	30 895	104,2
8	Koszt świadczeń w zł	38 261 015	42 781 497	111,8
Zasiłek pielęgnacyjny ogółem				
9	liczba świadczeń	243 496	241 912	99,3
10	kwota świadczeń w zł	37 253 716	37 011 486	99,3
Zasiłki pielęgnacyjne dla niepełnosprawnych dzieci				
11	liczba świadczeń	53 344	54 141	101,5
12	Koszt świadczeń w zł	8 160 500	8 282 526	101,5
Zasiłki pielęgnacyjne dla niepełnosprawnych po. 16 r. ż. o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności				
13	liczba świadczeń	109 360	107 346	98,2
14	Koszt zasiłków pielęgnacyjnych w zł	16 732 080	16 423 938	98,2
Zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku pow. 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed ukończeniem 21 roku życia				
15	liczba świadczeń	71 224	71 491	100,4
16	Koszt zasiłków pielęgnacyjnych w zł	10 897 232	10 938 123	100,4
Zasiłek pielęgnacyjny dla osoby, która ukończyła 75 lat				
17	Szacunkowa liczba osób	9 568	8 934	93,4
18	Koszt świadczeń w tys. zł	1 463 904	1 366 902	93,4
Specjalny zasiłek opiekuńczy				
19	Szacunkowa liczba świadczeń	6 800	7 633	112,3
20	Koszt świadczeń w zł	3 494 260	3 919 419	112,2
Zasiłek dla opiekuna				
21	Szacunkowa liczba świadczeń	6 966	5 200	74,6
22	Koszt świadczeń w zł	3 938 418	2 956 040	75,1
Świadczenia z funduszu alimentacyjnego				
23	Liczba rodzin	4 632	4 326	93,4
24	Koszt świadczeń w zł	33 739 345	31 395 989	93,1
RAZEM ŚWIADCZENIA RODZINNE				
25	Koszt w tys. zł	244 190 576	248 512 784	101,8
Składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne – razem				
26	Koszt w zł	13 157 902	14 063 903	106,9
Dodatki mieszkaniowe				
27	Liczba gospodarstw dom.	10 236	9 178	89,7
28	Koszt w zł	15 380 064	14 223 044	92,5
Dodatki energetyczne				
29	Liczba gospodarstw dom.	3 936	3 407	86,6
30	Koszt w zł	447 003	400 451	89,6
świadczenia pieniężne z prac społecznie-użytecznych				
31	Liczba osób	952	870	91,4
32	Koszt w zł	1 130 954	1 061 141	93,8
Stypendia socjalne dla uczniów szkół				
33	Liczba osób	8 763	6 984	79,7
34	Koszt w zł	7 650 166	6 395 999	83,6

*Osoby otrzymujące zasiłki pielęgnacyjne w gminie (bez osób otrzymujących te zasiłki z ZUS)

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych i powiatowych oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Realizacja rządowego programu „Rodzina 500 plus”⁹²

Świadczenie wychowawcze – na podstawie ustawy o pomocy w wychowaniu dzieci, w wysokości 500 zł miesięcznie otrzymują rodzice wychowujący dzieci niezależnie od dochodu - na drugie i kolejne dziecko do ukończenia 18 roku życia oraz na pierwsze dziecko w przypadku, kiedy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 800 zł netto i na każde dziecko niepełnosprawne, przy dochodzie netto miesięcznie nieprzekraczającym 1 200 zł.

Ponadto - świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do 18 roku życia umieszczone w pieczy zastępczej (w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka). W przypadku placówek opiekuńczo-wychowawczych – dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego przysługuje wyłącznie w placówkach typu rodzinnego (stanowi dodatek do zryczałtowanej kwoty środków finansowych na utrzymanie dziecka w tej placówce).

W województwie opolskim w 2017 r. programem „Rodzina 500 plus” objęto prawie 57 tys. rodzin, w których świadczenie wychowawcze otrzymało 82,3 tys. dzieci, tj. 51% wszystkich dzieci w tym wieku. W porównaniu do 2016 r. liczba dzieci otrzymujących świadczenie wychowawcze wzrosła o ok. 6 tys., przy czym rok 2017 był pierwszym (12-miesięcznym) okresem wypłaty świadczeń (w 2016 r. wypłata trwała 9 miesięcy).

W grupie dzieci (świadczeniobiorców) ogółem było:

- 16 tys. rodzin z jednym dzieckiem, spełniających kryterium dochodowe (mniej niż 800 zł netto lub 1 200 zł netto), tj. 28%,
- 32,5 tys. rodzin z drugim i kolejnym dzieckiem, otrzymujących świadczenie bez kryterium dochodowego, tj. 57% ,
- 8,5 tys. rodzin wielodzietnych (z trójką lub większą liczbą dzieci) – 15%⁹³.

Ponadto – w ramach znowelizowanego systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej – w woj. opolskim świadczenie wychowawcze otrzymało 1 285 dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka.

Łącznie na realizację zadania w województwie opolskim przeznaczono 491,8 mln zł, w tym: 484,3 mln zł na świadczenia udzielane w gminach oraz 7,5 mln zł (koszt dodatku w formie świadczenia wychowawczego dla dzieci w pieczy zastępczej).

W latach 2016-2017 nastąpiła poprawa sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych w Polsce, zwłaszcza rodzin wychowujących dzieci, w tym korzystających z pomocy społecznej - wynikająca z wprowadzenia od 1 kwietnia 2016 r. świadczenia wychowawczego (ustawa z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci – tzw. Program Rodzina 500 plus). Największą poprawę sytuacji materialnej odczuły rodziny wielodzietne, których dochód rozporządzalny wzrósł o 25,2%⁹⁴.

Potwierdzeniem poprawy sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w Polsce są m. in. najnowsze dane GUS, które wskazują, że w 2017 r. dochody ludności wzrosły realnie o 8,3% (w 2016 r. o 7%), co wpłynęło m.in. na zmniejszenie różnicy między

⁹² Od 1 kwietnia 2016 r. weszła w życie nowa ustawa o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, wprowadzająca nową formę wsparcia rodzin wychowujących dzieci – świadczenie wychowawcze.

⁹³ Raport Rodzina 500+ wg stanu na 31 lipca 2017 r.

⁹⁴ *Sytuacja społeczno-ekonomiczna w Polsce w latach 2015-2016*, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz MRPiPS, Warszawa 2017, s.28, <https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/sytuacja-spoleczeno-ekonomiczna-gospodarstw-domowych-w-polsce/> (19.03.2018 r.).

przeciętnymi dochodami rodzin znajdujących się w najtrudniejszym położeniu (rodzin wielodzietnych), a średnimi dochodami rodzin w Polsce⁹⁵.

⁹⁵ *Obwieszczenie Prezesa GUS w sprawie przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w 2017 r. ogółem*, <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-dochodu-rozporzadzalnego-na-1-osobe-ogolem-w-2016-roku,294,3.html> (04.05.2018 r.). oraz *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego w grudniu 2017 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, <http://opole.stat.gov.pl/opracowania-biezace/informacja-o-sytuacji-spoleczno-gospodarczej-województwa-opolskiego/informacja-o-sytuacji-spoleczno-gospodarczej-województwa-opolskiego-w-2017-r/> (04.05.2018 r.).

4. Kadra pomocy społecznej woj. opolskiego

Wg stanu na 31 grudnia 2017 r. kadra pomocy społecznej woj. opolskiego liczyła 4 305 osoby, z tego:

- + 1 930 w jednostkach samorządu terytorialnego (211 w powiatowych centrach pomocy rodzinie i 1 719 w ośrodkach pomocy społecznej);
- + 1 933 w domach pomocy społecznej;
- + 183 w środowiskowych domach samopomocy;
- + 144 w dziennych domach pomocy (w gminie);
- + 59 osoby w innych ośrodkach wsparcia (noclegownie, schroniska i domy dla bezdomnych, kluby samopomocy);
- + 6 w klubach integracji społecznej (w gminie);
- + 26 w ośrodkach interwencji kryzysowej (głównie w powiecie);
- + 10 w Wydziale Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu;
- + 14 w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Opolu.

Tabela 38. Zatrudnienie w jednostkach i instytucjach pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba zatrudnionych osób		
		2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%
1.	OGÓŁEM (suma wierszy 2+3+4+5+6+7+8) <i>z tego:</i>	4 202	4 305	102,5
2.	Służby Wojewody Opolskiego realizujące zadania z zakresu pomocy społecznej	10	10	100,0
3.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu	14	14	100,0
4.	Jednostki samorządu terytorialnego (PCPR i OPS) <i>z tego:</i>	1 846	1 930	104,6
4.1	Powiatowe centra pomocy rodzinie <i>z tego:</i>	177	211	119,2
4.1.1	<i>kadra kierownicza</i>	14	14	100,0
4.1.2	<i>pracownicy socjalni</i>	31	33	106,5
4.1.3	<i>pozostali pracownicy (administracja i obsługa, inni pracownicy merytoryczni)</i>	132	164	124,2
4.2	Ośrodki pomocy społecznej <i>z tego:</i>	1 669	1 719	103,0
4.2.1	<i>kadra kierownicza</i>	90	89	98,9
4.2.2	<i>pracownicy socjalni</i>	456	461	101,1
4.2.3	<i>pozostali pracownicy (administracja i obsługa, inni pracownicy merytoryczni)</i>	1 123	1 169	104,1
5.	Domy pomocy społecznej	1 935	1 933	99,9
6.	Środowiskowe domy samopomocy	174	183	105,2
7.	Ośrodki interwencji kryzysowej	24	26	108,3
8.	Inne instytucje i ośrodki wsparcia samorządu terytorialnego	199	209	105,0
8.1	<i>Dzienne domy pomocy</i>	140	144	102,9
8.2	<i>Kluby integracji społecznej</i>	5	6	120,0
8.3	<i>inne ośrodki wsparcia, w tym noclegownie</i>	54	59	109,3

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2016 r. i 2017 r.

W 2017 r. - w porównaniu do 2016 r., liczba pracowników pomocy społecznej w woj. opolskim wzrosła o 2,5%, przy czym:

- ✚ o 4,6% zwiększyło się zatrudnienie w gminnych i powiatowych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, co jest związane z realizacją w tych instytucjach także innych zadań niż wynikających tylko z ustawy o pomocy społecznej (np. realizacja w części OPS-ów ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, czyli programu 500+, tworzenie nowych lub rozwój już istniejących instytucji i ośrodków wsparcia, w tym domów dziennego pobytu dla osób starszych, placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, mieszkań chronionych). Jednocześnie część pracowników pomocy społecznej łączy wykonywanie dotychczasowych obowiązków z nowymi zadaniami realizowanymi w gminie (np. w zakresie realizacji projektów społecznych współfinansowanych z UE lub środków własnych)⁹⁶ albo – jak w Mieście Opolu, wykonuje równocześnie zadania z obszaru gmin i powiatu (większa liczba pracowników MOPR w Opolu, realizujących zadania powiatowe, spowodowała większą liczbę zatrudnionych w PCPR);
- ✚ o 5,2% wzrosło zatrudnienie w środowiskowych domach samopomocy (w tym utworzono nową instytucję, prowadzoną na zlecenie gminy przez organizację pozarządową w Brzegu);
- ✚ bez zmian pozostało zatrudnienie w Wydziale Polityki Społecznej i Zdrowia OUW, a także w ROPS w Opolu.

W 2017 r. wzrosła do 14 (z 4 w 2016 r.) liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w ramach projektów finansowanych ze środków unijnych (Europejskiego Funduszu Społecznego). W 2015 r. żaden z pracowników socjalnych w gminach i powiatach nie był zatrudniony ze środków EFS, podczas gdy w 2014 r. były to 22 osoby. Oznacza to, że po zakończeniu realizacji projektów z UE, przewidzianych na lata 2007-2013, ośrodki pomocy społecznej coraz częściej korzystają ze środków na realizację projektów w ramach nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

4.1 Kadra ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie

4.1.1 Pracownicy socjalni

W 2017 r. w ośrodkach pomocy społecznej woj. opolskiego zatrudnionych było 461 pracowników socjalnych (o 5 więcej niż 2016 r.).⁹⁷

Zgodnie z art. 110 ust. 11 i 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r., poz. 1769 t. j.) ośrodek pomocy społecznej winien zatrudniać pracowników socjalnych (nie mniej jednak niż trzech pracowników) proporcjonalnie do:

- liczby mieszkańców w stosunku 1 pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców lub
- liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w gminie, w stosunku 1 pracownik socjalny na 50 rodzin (nowy wskaźnik wprowadzony w 2015 r.).

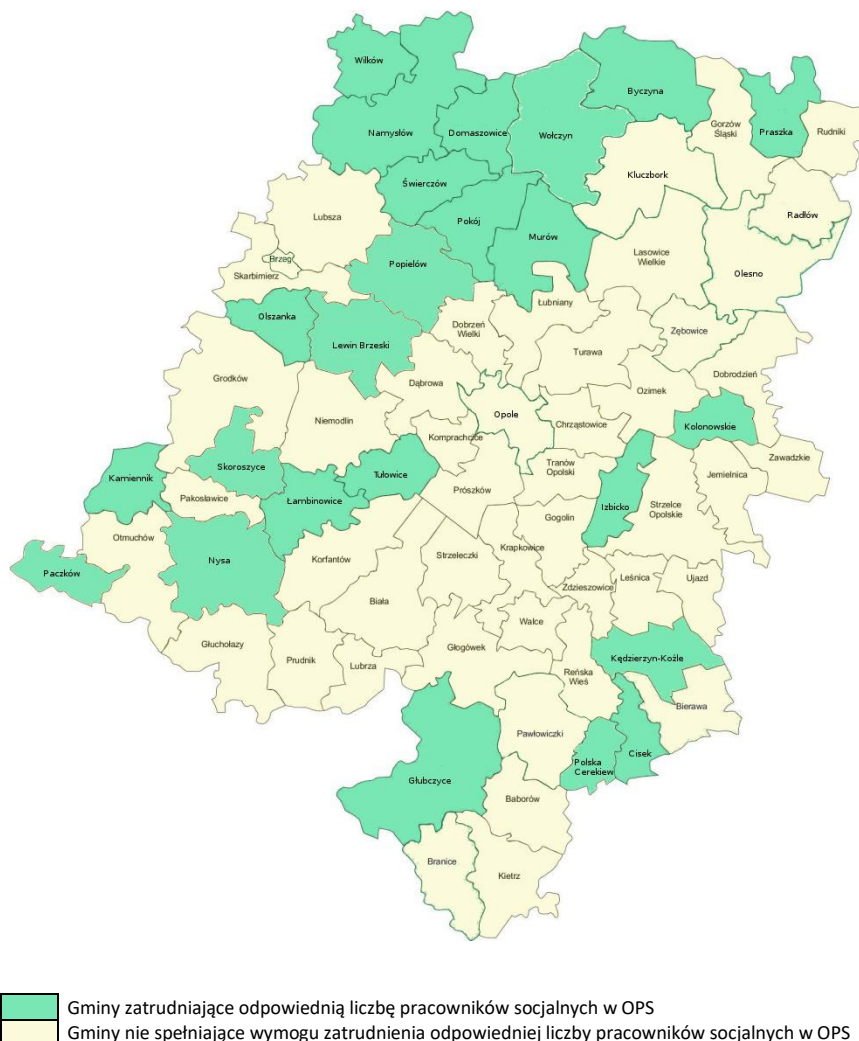
⁹⁶ Wskazanie liczby pracowników OPS-ów, realizujących także inne zadania niż wynikające z ustawy o pomocy społecznej wymaga szczegółowych badań.

⁹⁷ Liczba pracowników socjalnych we wszystkich ośrodkach pomocy społecznej w woj. opolskim wzrosła od 2010 r. o 36 (w 2010 r. w OPS-ach było zatrudnionych 425 pracowników socjalnych).

W 2017 r. wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników do liczby ludności spełniały 24 gminy województwa opolskiego (w 2016 r. 21 gmin).

Od wprowadzenia ustawowego wymogu liczba gmin, spełniająca standard zatrudnienia pracowników socjalnych do liczby mieszkańców w woj. opolskim, systematycznie wzrastała (średnio o 2-3 rocznie, w 2012 r. standard spełniało 21 gmin). W latach 2013-2016 liczba gmin spełniających ten wymóg waha się między 20-23, by w 2017 r. 24 gmin (34%) miały odpowiednią liczbę zatrudnionych pracowników socjalnych (tj. najwięcej od 2004 r., czyli wprowadzenia w takiemu zapisu w ustawie).

Mapa 10. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych (do liczby ludności) w ośrodku pomocy społecznej w 2017 r.

Źródło: gminne oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

Liczba ludności przypadająca na pracownika socjalnego w woj. opolskim wynosi średnio 2 148 (w 2016 r. - 2 178, a w 2013 r. było to 2 212 osób), co wskazuje, że wraz z obserwowanym od wielu lat spadkiem liczby ludności województwa, wskaźnik zatrudnienia zbliża się do ustawowej granicy - 2000 mieszkańców, i to bez działań zmierzających do zwiększenia zatrudnienia tej grupy pracowników.

Najmniej mieszkańców na 1 pracownika socjalnego w OPS jest w gminie Polska Cerekiew (pow. kędzierzyńsko-kozielski) – 1 032, a najwięcej w Walcach (pow. krapkowicki) – 5 494 (tylko jeden pracownik socjalny).

Spośród 71 gmin województwa - 47 (66%) nie spełnia wymogu zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych do liczby mieszkańców, w tym 8 (w 2016 r. – 9) zatrudnia mniej niż 3 pracowników socjalnych w OPS (są to ośrodki pomocy społecznej zlokalizowane w gminach wiejskich).

W latach 2018-2019 część gmin prognozuje zatrudnienie dodatkowych pracowników socjalnych (łącznie do 469 osób, tj. o 8 więcej), co przy prognozowanym dalszym spadku ludności woj. opolskiego, a także realizacji projektów z UE (na lata 2014-2020), może spowodować zwiększenie się liczby gmin spełniających wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych do liczby mieszkańców.

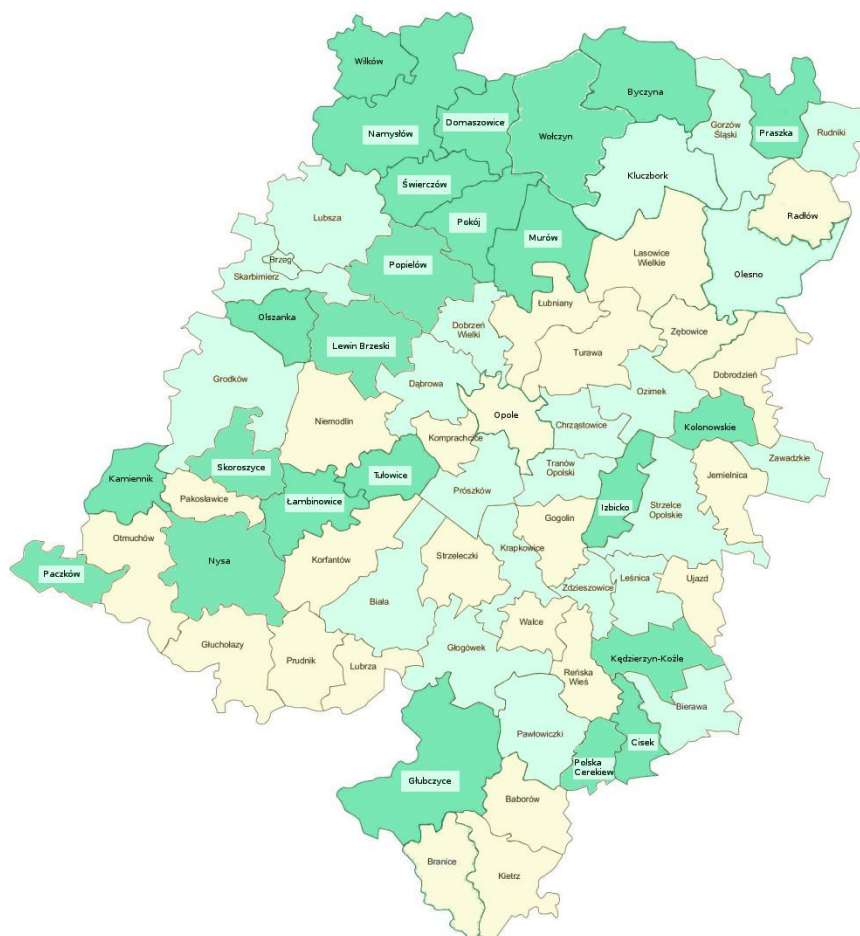
W 2017 r. wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących (drugi wariant określenia standardu) spełniało 39 gmin woj. opolskiego (55%). Najwięcej rodzin i osób samotnie gospodarujących na pracownika socjalnego przypadało w Prudniku - 220, a średnia ich liczba w woj. opolskim wyniosła 49, tj. poniżej maksymalnej wartości (50 rodzin).

Spośród gmin spełniających standard w stosunku do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących 16 gmin spełnia jednocześnie standard zatrudnienia pracowników socjalnych w odniesieniu do liczby mieszkańców (Skoroszyce, Polska Cerekiew, Domaszowice, Murów, Popielów, Lewin Brzeski, Izbicko, Namysłów, Świerczów, Cisek, Głubczyce, Tułowice, Pokój, Praszka, Paczków i Łambinowice).

W 2017 r. łączna liczba gmin spełniająca ustawowy wymóg zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych (nie mniej niż 3), z uwzględnieniem dwóch wariantów ich określenia, **wyniosła 47 (66%)**, z tego w odniesieniu do:

- tylko liczby mieszkańców standard spełniało 24 gmin;
- tylko liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną (23 gmin);
- jednocześnie liczby mieszkańców oraz liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących (16 gmin).

Mapa 11. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych w ośrodku pomocy społecznej w 2017 r. – razem dwa sposoby obliczania: do liczby ludności oraz liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną

NAZWA	Gminy zatrudniające odpowiednią liczbę pracowników socjalnych w OPS (do liczby ludności)
NAZWA	Gminy zatrudniające odpowiednią liczbę pracowników socjalnych w OPS (do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących)
NAZWA	Gminy zatrudniające odpowiednią liczbę pracowników socjalnych w OPS (jednocześnie do liczby ludności oraz do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących)
NAZWA	Gminy nie spełniające wymogu zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników socjalnych w OPS

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W 2017 r. wśród 461 pracowników socjalnych woj. opolskiego:

- 76% (352 osoby) posiada wykształcenie wyższe (o 14 osób więcej niż w 2016 r.);
- 24% (109 osób) ma wykształcenie średnie (o 9 osób mniej niż w poprzednim roku).

Liczba pracowników socjalnych z wykształceniem wyższym corocznie powiększa się, a z wykształceniem średnim spada. Jest to tendencja wynikająca przede wszystkim z systematycznego podnoszenia kwalifikacji i wykształcenia pracowników socjalnych (ze wsparciem systemowym i finansowym, w tym ze środków unijnych w ramach projektów ROPS w Opolu, MRPiPS), oraz zatrudniania nowych pracowników ze specjalistycznym wykształceniem.

Ponadto 33% pracowników socjalnych (151 osób) posiada 1-szy stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny (o jedną mniej niż w 2016 r.)⁹⁸.

Jednocześnie 9 pracowników socjalnych w województwie (10. w 2016 r.) posiada dyplom specjalizacji 2-go stopnia w zawodzie pracownik socjalny (specjalistyczne przygotowanie zawodowe w zakresie pracy socjalnej z osobami i rodzinami wymagającymi wsparcia i pomocy)⁹⁹.

Natomiast podyplomowe studia z zakresu organizacji pomocy społecznej, specjalizację przeznaczoną dla osób kierujących lub przygotowujących się do kierowania jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, miało 67 pracowników socjalnych (o 8 więcej niż w 2016 r.)¹⁰⁰.

W 2017 r. w 11 powiatowych centrach pomocy rodzinie woj. opolskiego było 33 pracowników socjalnych (o 2 więcej niż w 2016 r.).

Zdecydowana większość pracowników socjalnych w PCPR-ach (91% - 30 osób) posiada wykształcenie wyższe. Pozostali mają wykształcenie średnie (9% - 3 osoby).

Specjalizację 1-go stopnia w zawodzie pracownik socjalny ma 10 pracowników socjalnych, a 2-go stopnia – dwóch (bez zmian w stosunku do lat 2016-2014). Natomiast specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej (dyplom studiów podyplomowych) posiada 7 (21%) pracowników socjalnych.

Wprawdzie w 2017 r. liczba pracowników socjalnych zwiększyła się (o 2 osoby), to wg prognoz PCPR-ów w kolejnych latach ich liczba będzie podobna (z tendencją spadkową o 1-2 osoby), co jest spowodowane głównie zmianą struktury zadań realizowanych w powiatowych centrach pomocy rodzinie (coraz mniej zadań z ustawy o pomocy społecznej, na rzecz wzrostu liczby zadań związanych z wykonywaniem ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

4.1.2 Kadra kierownicza

W 2017 r. kadra kierownicza ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie woj. opolskiego liczyła 103 osoby (dyrektorzy i kierownicy oraz ich zastępcy), z tego w OPS 89 osób, a w PCPR 14 osób.

W porównaniu do 2016 r. liczba kadry kierowniczej spadła o 1 osobę w OPS-ach, a w PCPR-ach pozostała bez zmian (14 osób)¹⁰¹.

Wszystkie osoby zajmujące kierownicze stanowiska w PCPR-ach posiadają wykształcenie wyższe, a w OPS-ach jest ich 95% (z 89 osób wykształcenie wyższe mają 85 osoby). Jednocześnie prawie 90% kadry kierowniczej OPS i cała w PCPR posiada dyplom ukończenia studiów podyplomowych z zakresu organizacji pomocy społecznej, który konieczny jest m.in. do sprawowania funkcji dyrektora/kierownika OPS.

Od 2014 r. dyplom ukończenia specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej ma cała kadra kierownicza w PCPR-ach oraz podobna większość w OPS-ach (ok. 90%),

⁹⁸ Zob. rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny (Dz. U. z 2012 r., poz. 486).

⁹⁹ Jest 10 specjalizacji 2-go stopnia w zawodzie pracownik socjalny – praca socjalna: 1) z rodziną z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, 2) z osobą i rodziną z problemem przemocy, 3) z osobami niepełnosprawnymi i ich rodzinami, 4) z osobami z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzinami, 5) z osobami starszymi, 6) z osobami bezrobotnymi, 7) z osobami uzależnionymi, 8) z osobami bezrobotnymi, 9) z cudzoziemcami, mniejszościami narodowymi i etnicznymi, 10) ze społecznością lokalną

¹⁰⁰ Więcej: Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 września 2012 r. w sprawie specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 1081).

¹⁰¹ W 2012 r. 87% stanowisk kierowniczych w OPS-ach i PCPR-ach zajmowały kobiety (brak późniejszych danych) .

a minimalne zmiany w tym względzie wynikają głównie z obejmowaniem stanowisk kierowniczych przez nowe osoby.

4.1.3 Pozostali pracownicy

W 2017 r. w ośrodkach pomocy społecznej zatrudnione były 1 169 inne osoby, w tym pracownicy administracyjno-księgowi i obsługi (działy księgowości i finansów, zaopatrzenia, transportu, ekipy konserwatorskie) oraz inni pracownicy merytoryczni wykonujący m. in. usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w gminie oraz zadania wspomagające w OPS (asystenci rodziny, prawnicy, psychologowie, pedagodzy, aspiranci pracy socjalnej) lub ośrodkach wsparcia (np. w domach dziennego pobytu).

Pracownikami OPS-ów są też osoby realizujące zadania z innych systemów wsparcia niż pomoc społeczna lub łączące wykonywanie zadań ustawy o pomocy społecznej z innymi ustawami (o świadczeniach rodzinnych, o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, czyli programem Rodzina 500 plus, o dodatkach mieszkaniowych, a także obejmujący działania związane z: funduszem alimentacyjnym, przyznawaniem stypendiów, przeciwdziałaniem przemocy, realizację Karty Dużej Rodziny oraz innych regionalnych i lokalnych programów pomocowych), co jest widoczne szczególnie w gminach wiejskich.

Ponad 57% osób zatrudnionych na stanowiskach administracyjno-księgowych, obsługi i innych merytorycznych w OPS, w tym wykonujących zadania z innych ustaw niż pomoc społeczna, posiada wykształcenie wyższe, pozostali mają wykształcenie średnie (27%) lub inne (16%).

Liczba innych pracowników zatrudnionych w powiatowych centrach pomocy rodzinie w 2017 r. wyniosła 164, w tym większość (133 osób - 81%) ma wykształcenie wyższe (głównie są to specjaliści pracy z rodziną, aspiranci pracy socjalnej i konsultanci). Pozostali pracownicy (31 osób), zajmujący się przede wszystkim zadaniami administracyjno-usługowymi w PCPR, mają wykształcenie średnie lub niższe.

4.2 Wolontariat w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie

W 2017 r. zadania realizowane w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej wspierało 330 wolontariuszy, z tego 321 w ośrodkach pomocy społecznej oraz 9 powiatowych centrach pomocy rodzinie (8 w PCPR w Namysłowie i jeden w PCPR w Opolu).

W porównaniu do 2016 r. liczba wolontariuszy wzrosła o 100 osób (z 230 do 330 osób). Wzrost liczby wolontariuszy dotyczył głównie Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Opolu (o 95 osób, z 112 do 207), przy którym funkcjonują ośrodki wsparcia (kierowane do różnych grup ludności i osób potrzebujących, w tym klientów pomocy społecznej oraz osób starszych i niepełnosprawnych) oraz Biuro Pośrednictwo Pracy dla Wolontariuszy (w Ośrodku Interwencji Kryzysowej).

W 2017 r., oprócz MOPR w Opolu, wolontariat prowadziły ośrodki pomocy społecznej w: Nysie (49 wolontariuszy), Głucholazach (45), Gorzowie Śl. (8), Paczkowie i Zawadzkiem (po 4) oraz Kędzierzynie-Koźlu (2) i Głogówku i Dobrodzieniu (po 1).

W latach 2018-2019 gminy nadal planują korzystać ze wsparcia wolontariuszy w realizacji zadań z zakresu pomocy i integracji społecznej. Jednak z prognoz wynika, że będą to – podobnie jak w ubiegłych latach, te gminy, które dotychczas korzystały z pracy

wolontariuszy (oprócz nich tylko 1 gmina dodatkowo zakłada wsparcie swoich zadań w formie wolontariatu). Gminy szacują także podobną liczbę wolontariuszy w swoich instytucjach jak w 2017 r. (ok. 340). Natomiast wśród powiatów z pomocy wolontariuszy planuje korzystać (oprócz PCPR-ów w Namysłowie i Opolu) jeszcze jeden PCPR (łącznie ma być ich 3).

5. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim

W 2017 r. na terenie woj. opolskiego funkcjonowały następujące jednostki organizacyjne pomocy społecznej, instytucje realizujące zadania z zakresu pieczy zastępczej i zatrudnienia socjalnego¹⁰² oraz inne ośrodki wsparcia i placówki całodobowej opieki:

- 71 ośrodków pomocy społecznej;
 - 11 powiatowych centrów pomocy rodzinie;
 - 29 domów pomocy społecznej, z tego 28 ponadgminnych i 1 gminny (razem 39 domów wraz z filiami, prowadzone przez samorząd lub na jego zlecenie), na łącznie 3 092 miejsca;
 - 13 placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku na 495 miejsc¹⁰³;
 - 23 placówek opiekuńczo-wychowawczych na 532 miejsca, z tego:
 - 18 placówek socjalizacyjnych;
 - 4 placówki socjalizacyjno-interwencyjne;
 - 1 placówka interwencyjna;
 - 13 środowiskowych domów samopomocy dla 707 osób z zaburzeniami psychicznymi;
 - 20 dziennych domów pomocy dla 1 510 osób starszych (w 2017 r. korzystało z nich 2 337 osób);
 - 16 noclegowni, schronisk i domów (wraz z 2. hostelami) z 767 miejscami dla osób bezdomnych oraz uzależnionych i samotnych matek;
 - 122 miejsca w mieszkaniach chronionych (przeznaczonych głównie dla młodzieży opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze lub rodziny zastępcze oraz osób z zaburzeniami psychicznymi);
 - 6 ośrodków interwencji kryzysowej (w 2017 r. pomocy udzielono w nich 3 277 osobom);
 - 2 ośrodki adopcyjne (1 prowadzony przez Samorząd Województw Opolskiego w ROPS w Opolu oraz 1 na zlecenie samorządu województwa), w których przysposobiono 70 dzieci,
- a także:
- 10 klubów integracji społecznej;
 - 5 centrów integracji społecznej;
 - 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, które udzieliły pomocy 675 osobom;
 - 38 placówek wsparcia dziennego, na 841 miejsc (liczba korzystających dzieci – 716);

¹⁰² Wymieniono jednostki organizacyjne pomocy społecznej (ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, jednostki organizacyjne pieczy zastępczej (ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) i jednostki zatrudnienia socjalnego (ustawa z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym).

¹⁰³ Są to placówki prowadzące działalność gospodarczą lub działalność statutową (zgromadzenia zakonne), wpisane do Rejestru Wojewody Opolskiego na podstawie wydanego zezwolenia (decyzji administracyjnej). Ich liczba w woj. opolskim sukcesywnie wzrasta (w 2011 r. w Rejestrze znajdowały się 4 placówki, a w 2017 r. 13).

- 15 warsztatów terapii zajęciowej, w których uczestniczyło 450 osób niepełnosprawnych;
- 2 zakłady aktywności zawodowej dla 112 uczestników;
- 32 spółdzielnie socjalne (aktywnie działające);
- 19 Uniwersytetów III wieku.

W zasobach instytucjonalnych pomocy i wsparcia w woj. opolskim w 2017 r. odnotowano następujące zmiany:

- o 41 wzrosła liczba miejsc w dziennych domach pomocy (na co wpływ miało utworzenie 3 nowych DDP-ów w: Łubianach oraz - w ramach rządowego programu „Senior-Wigor”, Polskiej Cerekwi i Niemodlinie);
- o 30 wzrosła liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy (powstanie nowego domu w Brzegu);
- o 6 wzrosła (do 122) liczba miejsc w mieszkaniach chronionych (nowe miejsca powstały w powiecie opolskim – 5, oraz jedno w Opolu);
- o 17 zwiększyła się liczba dzieci korzystających z placówek wsparcia dziennego w gminach (do 716);
- wzrosła liczba klubów integracji społecznej (z 9 do 10) oraz uczestników ich zajęć (o 25, do 379), a także liczba osób (o 47, do 207) uczestnicząca w zajęciach centrów integracji społecznej;
- minimalnie wzrosła (o 4) liczba miejsc w domach pomocy społecznej oraz (o 5) liczba uczestników zajęć (osób niepełnosprawnych) w warsztatach terapii zajęciowej (do 450).

Ponadto – zwiększyła się liczba osób korzystających z dwóch specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (w Opolu i Kędzierzynie-Koźlu) oraz powiatowych ośrodkach interwencji kryzysowej, przy czym największy ich wzrost i liczbę osób odnotowano w Mieście Opolu.

Jednocześnie z prognoz powiatów wynika, że liczba osób wymagających wsparcia w sytuacjach kryzysowych będzie wzrastać, co oznacza, że liczba placówek do tego powołanych jest nadal niewystarczająca (ośrodki interwencji kryzysowej znajdują się jedynie w 5 powiatach woj. opolskiego i Mieście Opolu).

Istotny wpływ na utworzenie nowej instytucji lub placówki wsparcia mają środki zewnętrzne lub pozarządowe, a gminy i powiaty jedynie w części finansują takie przedsięwzięcia lub ponoszą koszty ich funkcjonowania. Stąd coraz częściej nowe instytucje powstają ze znacznym udziałem środków rządowych (np. program tworzenia Dziennych Domów Senior-WIGOR, przeznaczonych dla osób starszych) oraz środków unijnych, w tym będących w dyspozycji Samorządu Województwa Opolskiego w ramach perspektywy na lata 2014-2020 (umożliwiających tworzenie np. mieszkań chronionych). Ważnym elementem tych działań są organizacje pozarządowe, które podejmują się prowadzenia tych instytucji lub realizacji w nich zadań, powierzonych przez samorząd terytorialny (np. w ramach aktywizacji osób starszych, pomocy dzieciom i młodzieży).

Dodatkowymi mechanizmami wsparcia samorządu terytorialnego i jego instytucji oraz organizacji pozarządowych, działających w obszarze polityki społecznej, są także inne środki krajowe (np. coroczne edycje programu - Funduszu Inicjatyw Obywatelskich) lub zagraniczne (np. Fundusze Norweskie i Europejskiego Obszaru Gospodarczego), a w przypadku projektów w ramach ekonomii społecznej krajowe fundusze unijne (Europejski Fundusz Społeczny), wspierające lokalne inicjatywy w zakresie rozwoju różnych form przedsiębiorczości społecznej, w tym tworzenia spółdzielni socjalnych.

Tabela 39. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia woj. opolskiego w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza)*

Lp.	Wyszczególnienie	Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w woj. opolskim				
		2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%	2018 r. (prognoza)	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
1.	Domy pomocy społecznej					
2.	liczba placówek	29	29	100,0	29	100,0
3.	liczba miejsc	3 088	3 092	100,1	3 092	100,0
4.	Środowiskowe domy samopomocy					
5.	liczba placówek	12	13	108,3	13	100,0
6.	liczba miejsc	677	707	104,4	707	100,0
7.	Dzienne domy pomocy					
8.	liczba placówek	17	20 ¹	125,0	22	110,0
9.	Liczba miejsc	1 476	1 510	102,3	1 565	103,6
10.	liczba korzystających	2 246	2 337	104,1	2 418	103,5
11.	Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych					
12.	liczba placówek	16	16	100,0	16	100,0
13.	liczba miejsc	767	767	100,0	767	100,0
14.	Mieszkania chronione					
15.	liczba placówek	80	84	105,0	104	123,8
16.	liczba miejsc	116	122	105,2	160	131,2
17.	Ośrodki interwencji kryzysowej					
18.	liczba placówek	6	6	100,0	6	100,0
19.	liczba miejsc całodobowych	15	15	100,0	15	100,0
20.	liczba korzystających	2 884	3 277	113,6	3 355	102,4
21.	Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie²					
22.	liczba placówek	2	2	100,0	2	100,0
23.	liczba korzystających	665	675	101,5	675	100,0
24.	Placówki wsparcia dziennego					
25.	liczba placówek	38	38	100,0	39	102,6
26.	liczba miejsc	841	841	100,0	876	104,2
27.	liczba korzystających	699	716	102,4	751	104,9
28.	Placówki opiekuńczo-wychowawcze					
29.	liczba placówek	23	23	100,0	23	100,0
30.	liczba miejsc	532	532	100,0	532	100,0
31.	Centra integracji społecznej					
32.	liczba placówek	5	5	100,0	5	100,0
33.	liczba uczestników zajęć	160	207	129,4	207	100,0
34.	Kluby integracji społecznej					
35.	liczba placówek	9	10	111,1	10	100,0
36.	liczba uczestników zajęć	354	379	107,1	379	100,0
37.	Warsztaty terapii zajęciowej					
38.	liczba placówek	15	15	100,0	15	100,0
39.	liczba uczestników zajęć	445	450	101,2	450	100,0
40.	Zakłady aktywności zawodowej					
44.	liczba placówek	2	2	100,0	2	100,0
45.	liczba uczestników zajęć	112	112	100,0	112	100,0
46.	Uniwersytety III wieku					
47.	liczba placówek	19	b.d.	-	b.d.	-
48.	liczba uczestników	2 281 ³	b.d.	-	b.d.	-

* z uwagi na brak szczegółowych danych tabela nie uwzględnia klubów seniora, jadłodajni, spółdzielni socjalnych i innych placówek wsparcia środowiskowego w gminie (klubów samopomocy, punktów konsultacyjnych, ognisk) prowadzonych przez organizacje pozarządowe lub współfinansowanych ze środków samorządu terytorialnego (gminnego i powiatowego).

¹ wraz z domami dziennego pobytu „Senior-WIGOR w: Głogówku (powstałym w 2016 r.), Polskiej Cerekwi i Niemodlinie (w 2017 r.), utworzonymi w ramach środków konkursowych MRPIPS przeznaczonych na realizację Programu Wieloletniego „Senior-WIGOR” na lata 2015-2020.

² Za: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres I-XII 2017 r., zamieszczone w Centralnej Aplikacji Statystycznej - rządowej platformie do sporządzenia m.in. sprawozdań z realizacji zadań z zakresu pomocy i integracji społecznej przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej – aplikacja Sprawozdania resortowe.

³ Za: Polityka senioralna w województwie opolskim, problemy osób starszych – funkcjonowanie placówek opiekuńczo-leczniczych, oddziałów geriatrycznych, eurosieroctwo, formy opieki i pomocy, ROPS w Opolu, listopad 2016, s. 71 <http://ois.rops-opole.pl/download/Polityka%20senioralna.pdf> (16.05.2018 r.).

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2016 r. i 2017 r. oraz rejestrów Wojewody Opolskiego (Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Opolu), a także materiałów własnych.

6. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza)

6.1 Zadania gminy

Koszt zadań realizowanych w 2017 r. przez gminy w zakresie pomocy społecznej i innych zadań z obszaru polityki społecznej wyniósł prawie 1 019 mln zł, z tego:

- budżet państwa sfinansował 82% (833 mln zł);
- budżet gmin sfinansował 18% kosztu zadań (ponad 186 mln zł).

Tabela 40. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na zadania pomocy społecznej i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza) w tys. zł

Wyszczególnienie	Środki finansowe przeznaczone na zadania pomocy społecznej oraz inne zadania z zakresu polityki społecznej realizowane w gminach woj. opolskiego w latach 2016-2018				
	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%	2018 r. (prognoza)	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
ZADANIA Z ZAKRESU POLITYKI SPOŁECZNEJ OGÓŁEM zadania gminy	864 991	1 018 500	118	1 022 134	100
z tego:					
dotacje budżetu państwa	687 380	832 810	121	832 810	100
środki własne gminy (w tym środki z innych źródeł)	177 611	185 690	105	189 324	102
POMOC SPOŁECZNA	213 780	220 354	103	228 549	104
w tym:					
świadczenia pieniężne oraz składki na ubezpieczenie społeczne	68 948	65 115	94	65 087	100
usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze	13 026	15 551	119	17 160	110
posiłki	11 932	10 307	86	10 281	100
odpłatność gmin za pobyt osób w DPS	36 184	39 135	108	41 644	106
utrzymanie OPS	61 024	64 123	105	67 546	105
utrzymanie ŚDS	10 027	11 124	111	12 030	108
utrzymanie placówek wsparcia dziennego	2 962	3 307	112	3 677	111
składki na ubezpieczenie zdrowotne	3 631	3 836	106	3 933	103
odpłatność gminy za pobyt dzieci w pieczy zastępczej	5 638	6 372	113	7 191	113
usuwanie skutków powodzi	408	1 484	364	x	x
INNE ZADANIA	651 211	798 146	123	793 585	99
świadczenia wychowawcze 500+	346 948	484 283	140	473 924	98
świadczenia rodzinne	240 369	248 556	103	248 617	100
przeciwdziałanie alkoholizmowi	12 828	15 313	119	15 792	103
przeciwdziałanie narkomanii	565	665	118	791	119
ryczałty i dodatki mieszkaniowe	15 350	14 123	92	14 260	101
stypendia socjalne dla uczniów i zasiłki szkolne	7 650	6 296	82	6 551	104
utrzymanie żłobków i klubów dziecięcych	27 501	28 910	105	33 650	116

*prognoza dotacji budżetu wojewody na 2018r. wg danych gmin

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r., a także informacji Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia OUW w Opolu.

Koszt zadań pomocy społecznej w 2017 r. wyniósł prawie 221 mln (o 3% więcej niż w 2016 r.), przy czym wzrosły koszty realizacji większości zadań, tj.:

- ✚ koszt utrzymania placówek wsparcia dziennego (o 12%);
- ✚ koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych o 19%

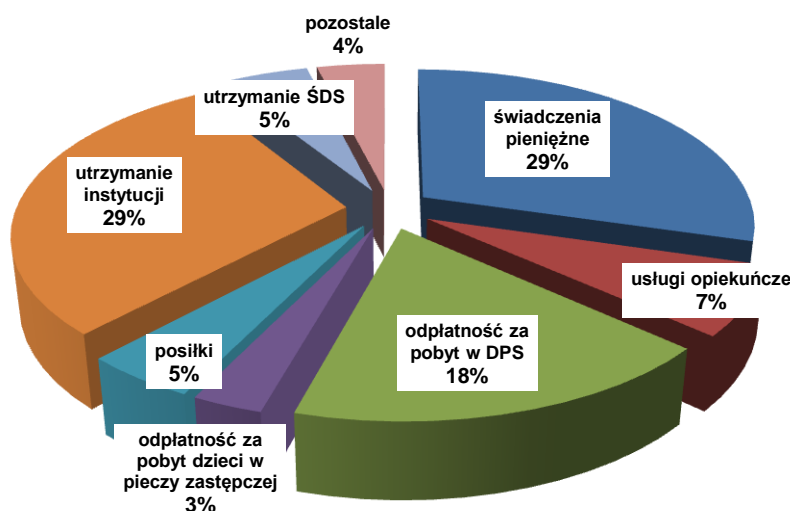
- o 13% wzrósł koszt odpłatności ponoszonej przez gminy za pobyt dzieci w pieczy zastępczej (wynikający z włączenia do kosztów utrzymania dodatku wychowawczego 500+);
- koszt odpłatności ponoszonej przez gminy za pobyt osób w domach pomocy społecznej wzrósł o 8%;
- koszt utrzymania środowiskowych domów samopomocy wzrósł o 11% (z uwagi na zwiększenie liczby miejsc).

Spadek kosztu realizowanych zadań odnotowano w zakresie świadczeń pieniężnych oraz składek na ubezpieczenie społecznych (o 5%) oraz pomocy udzielonej w formie posiłków (o 14%). W oby przypadkach mniejszy koszt świadczeń wynika ze spadku liczby świadczeniobiorców.

Wśród pozostałych zadań samorządu gminnego w 2017 r. najbardziej wzrósł:

- koszt wypłaty świadczeń wychowawczych 500+ – o 40% (w 2017 r. świadczenia były udzielane przez 12 miesięcy, w 2016 r., tylko przez 9 miesięcy, od 1 kwietnia 2016 r.);
- koszt świadczeń rodzinnych – o 3% (z 240 mln zł do 248 mln zł);
- w znacznym stopniu wzrosły wydatki poniesione na przeciwdziałanie alkoholizmowi (o 19%) oraz przeciwdziałania narkomanii (o 18%);
- koszt utrzymania żłobków i klubów dziecięcych wzrósł o 5% (w stosunku do 2016 r. wzrosła o 10 liczba placówek oraz liczba miejsc – o 269).

Wykres 47. Struktura kosztów pomocy społecznej oraz innych zadań realizowanych przez gminy woj. opolskiego w 2017 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie gminnych ocen zasobów pomocy społecznej w 2017 r.

W strukturze wydatków gmin przeznaczonych na realizację zadań pomocy społecznej – podobnie jak w latach ubiegłych, największy udział miały:

- świadczenia pieniężne (29%) oraz utrzymanie ośrodków pomocy społecznej oraz ich jednostek (dziennych domów pomocy, klubów samopomocy, noclegowni itp.) – 29%;
- odpłatność za pobyt osób w domach pomocy społecznej stanowi 18% ogólnego kosztu.

Mimo stale wzrastających wydatków przeznaczanych na realizację usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych), udział tej formy wsparcia w koszcie pomocy ogółem

stanowi jedynie 7%. Utrzymanie środowiskowych domów samopomocy oraz udzielanie posiłku stanowi po 5% kosztu pomocy ogółem.

Wśród pozostałych zadań z zakresu polityki społecznej – największy koszt zadań realizowanych przez gminy dotyczy:

- wypłaty świadczeń wychowawczych 500+, których koszt stanowi prawie połowę (48%) kosztu zadań realizowanych przez gminy;
- wypłaty świadczeń rodzinnych – których koszt w 2017 r. wzrósł w porównaniu do 2016 r. o 3%, a udział w koszcie zadań stanowi 24%.

Według prognozy w 2018 r. koszt zadań pomocy społecznej wzrośnie o 4% do 248 mln zł, w tym najbardziej:

- + koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (o 10%),
- + koszt utrzymanie środowiskowych domów samopomocy (o 8%),
- + odpłatność gmin za pobyt osób w domach pomocy społecznej (o 6%);
- + o 13% gminy przewidują zwiększyć koszt związany z odpłatnością za pobyt dzieci w pieczy zastępczej.

Natomiast wśród innych zadań gminy najbardziej wzrosną wydatki związane z przeciwdziałaniem alkoholizmowi i narkomanii (odpowiednio o 3% i 19%).

W 2017 r. - podobnie jak w roku poprzednim, wzrósł koszt ponoszony przez gminy w zakresie odpłatności za pobyt mieszkańców w domach pomocy społecznej (o 8% - z 36 184 tys. zł do 39 135 tys. zł). W latach 2010-2017 koszt ten wzrósł prawie 2,5-krotnie, a liczba osób (mieszkańców DPS-ów), za pobyt których gminy ponoszą odpłatność wzrosła z 1 173 w 2010 r. do 2 008 w 2017 r., tj. o 72%.

6.2 Zadania powiatu, w tym koszt świadczeń udzielonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie

W 2017 r. na zadania powiatów z zakresu polityki społecznej wydatkowano prawie 186 mln zł, w tym:

- na zadania pomocy społecznej prawie 171 mln zł;
- na zadania związane z rehabilitacją osób niepełnosprawnych 15 mln zł.

W porównaniu do 2016 r. wydatki z zakresu polityki społecznej wzrosły o 3,6%, przy czym na realizację zadań pomocy społecznej – wzrosły o 3,3%, a innych zadań z zakresu polityki społecznej wzrosły o 6,7%.

W zakresie zadań pomocy społecznej najwyższy koszt odnotowano w zakresie:

- ✓ utrzymania środowiskowych domów samopomocy – wzrost o 18% (w ramach zadań powiatu funkcjonuje 1 Środowiskowy Dom Samopomocy w Oleśnie),
- ✓ wydatki związane z utrzymaniem dzieci w rodzinach zastępczych (o 12% - z uwagi na włączenie do kosztu utrzymania dziecka dodatku wychowawczego 500+),
- ✓ o 8% wzrósł koszt utrzymania placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 41. Środki finansowe przeznaczone przez powiaty na realizację zadań pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza) w tys. zł – zadania szczegółowe

Wyszczególnienie	Środki finansowe przeznaczone na zadania pomocy społecznej oraz inne zadania z zakresu polityki społecznej realizowane w powiatach województwa opolskiego w latach 2016-2018				
	2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%	2018 r. (prognoza)	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
Koszt zadań powiatu ogółem	179 111	185 509	103,6	199 111	107,3
w tym: dotacja budżetu państwa	46 551	44 548	95,7	44 548	100,0
środki własne powiatu	118 417	125 874	106,3	137 570	109,3
środki PFRON	14 143	15 087	106,7	16 993	112,6
w tym					
zadania pomocy społecznej	164 968	170 422	103,3	182 118	106,9
domy pomocy społecznej	106 957	106 575	99,6	114 708	107,6
w tym dotacja budżetu państwa	31 911	31 771	99,6	x	x
ośrodki wsparcia (Środowiskowy Dom Samopomocy w Oleśnie)	553	655	118,4	700	106,9
prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych	24 780	26 832	108,3	28 558	106,4
koszt utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych oraz usamodzielnienia wychowanków	23 133	25 892	111,9	27 159	104,9
przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	852	872	102,3	842	96,6
ośrodki interwencji kryzysowej	1 146	1 178	102,8	1 308	111,0
utrzymanie powiatowego centrum pomocy rodzinie	7 547	8 418	111,5	8 843	105,0
inne zadania razem	14 143	15 087	106,7	16 993	112,6
pomoc osobom niepełnosprawnym (w tym PFRON)	12 109	12 972	107,1	15 046	116,0
w tym: utrzymanie warsztatów terapii zajęciowej	7 875	8 091	102,7	8 247	101,9
w tym: dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych	1 098	1 426	129,9	1 591	111,6
w tym: likwidacja barier i zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny	3 136	3 455	110,2	5 208	150,7
zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności	2 034	2 115	104,0	1 947	92,1

Zródło: powiatowe ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

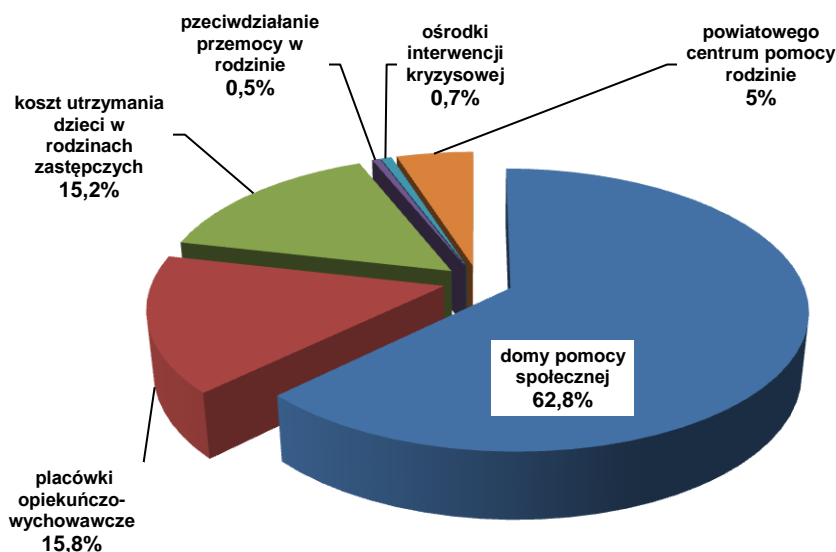
W zakresie zadań związanych z pomocą osobom niepełnosprawnym wydatki wzrosły w zakresie:

- utrzymania warsztatów terapii zajęciowej (o 3%),
- dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych – o prawie 30%,
- likwidacji barier architektonicznych oraz zakupu sprzętu rehabilitacyjnego – o 10%

W strukturze kosztów zadań pomocy społecznej realizowanych przez powiat dominują wydatki związane z bieżącym utrzymaniem domów pomocy społecznej (62,8%) oraz prowadzeniem placówek opiekuńczo-wychowawczych (15,8%). Na kolejnej pozycji znajdują się wydatki związane z utrzymaniem dzieci w rodzinach zastępczych (15,2%).

Koszt obsługi zadań (utrzymanie powiatowych centrów pomocy rodzinie) stanowi 5% ogółu wydatków ponoszonych przez samorząd powiatowy na realizację zadań pomocy społecznej.

Wykres 48. Struktura kosztów realizacji przez powiaty woj. opolskiego zadań pomocy społecznej oraz zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w 2017 r.

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie ocen zasobów pomocy społecznej w 2017 r.

Według prognozy - w 2018 r. powiaty przewidują wzrost wydatków na:

- utrzymanie domów pomocy społecznej – o prawie 8%,
- utrzymanie środkowego domu samopomocy – o 7%,
- utrzymanie dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka oraz usamodzielnienia wychowanków o 5%,
- prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych o 6%.

Spośród innych zadań z zakresu polityki społecznej o 16% wzrosnąć mają zadania związane z pomocą osobom niepełnosprawnym, w tym o 12% koszt dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych oraz o 51% koszt likwidacji barier oraz zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny.

6.3 Zadania gmin i powiatów – razem

W 2016 r. na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim gminy i powiaty przeznaczyły ponad 1 204 mln zł, z czego budżet państwa sfinansował 877 mln zł (73%), a budżet samorządu 312 mln zł (26%). Pozostałe środki (ponad 15 mln zł) pochodzące głównie z PFRON stanowiły 1% wydatków.

Z 312 mln zł wydatkowanych z budżetów samorządów:

- ✚ 186 mln zł pochodziło z budżetów gmin;
- ✚ 126 mln zł budżetów powiatów.

Tabela 42. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017 i 2018 r. (prognoza) – razem zadania gmin i powiatów w tys. zł

Lp.	Wyszczególnienie	Koszt zadań realizowanych przez gminy i powiaty woj. opolskiego (w tys. zł)				
		2016 r.	2017 r.	Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r.=100%	2018 r. (prognoza)	Wzrost / spadek w 2018 r. 2017 r.=100%
1	Koszt ogółem <i>w tym:</i>	1 044 102	1 204 009	115,3	1 221 245	101,4
2	Koszt finansowany z budżetu państwa	733 931	877 358	119,5	877 358	100,0
3	Koszt finansowany z budżetu samorządu <i>z tego:</i>	296 028	311 564	105,3	326 894	104,9
4	<i>budżet gmin</i>	177 611	185 690	104,6	189 324	102,0
5	<i>budżet powiatów</i>	118 417	125 874	106,3	137 570	109,3
6	Pozostałe środki (głównie PFRON)	14 143	15 087	106,7	16 993	112,6
7	Udział budżetu państwa w %	70,3	72,9	x	71,8	x
8	Udział budżetu gmin i powiatów w %	28,3	25,9	x	26,8	x
9	Udział pozostałych środków w %	1,4	1,2	x	1,4	x

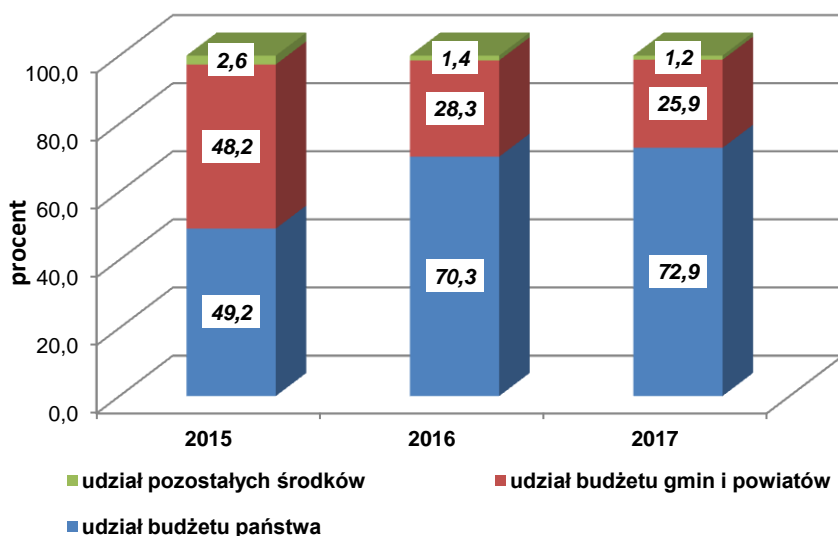
Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej w 2015 r. i 2016 r. oraz informacji OUW w Opolu.

W 2017 r. – w porównaniu do 2016 r., koszt realizowanych zadań w woj. opolskim wzrósł o ponad 15% przy czym:

- ✓ koszt budżetu państwa wzrósł o 20%, w tym przede wszystkim wydatki na wypłatę świadczeń wychowawczych 500+ oraz świadczeń rodzinnych, wydatki związane z utrzymaniem środowiskowych domów samopomocy i realizację specjalistycznych usług opiekuńczych;
- ✓ o ponad 5% zwiększył się koszt budżetu samorządu (o 5% wzrosły wydatki gmin, a o 6% wydatki powiatów);
- ✓ procentowy udział budżetów samorządów w finansowaniu zadań pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej spadł w latach 2016-2017 o 2,4 pkt. proc. (z 28,3% do 25,9%), wzrósł natomiast udział finansowy budżetu państwa (z 70,3% w 2016 r. do 72,9% w 2017 r.).

W porównaniu do 2015 r. – w strukturze kosztu realizacji zadań pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej wystąpiła istotna zmiana. Z uwagi na wypłatę świadczeń wychowawczych 500+, stanowiących połowę kosztu realizowanych zadań, udział procentowy budżetu państwa wzrósł z 51% w 2015 r. do 73% w 2017 r.

Wykres 49. Środki finansowe przeznaczone na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2015-2017 (udział procentowy)

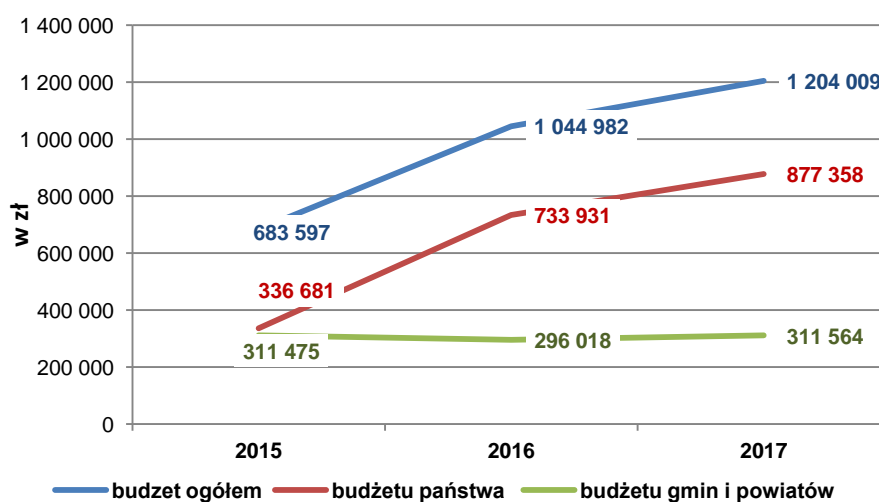
Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

W latach 2015-2017 wydatki związane z realizacją zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej dynamicznie wzrosły – z 684 mln w 2015 r. do ponad 1 204 mln zł w 2017 r., tj. o 76%, przy czym:

- wydatki budżet państwa wzrosły 2,6-krotnie,
- wydatki samorządu terytorialnego prawie nie zmieniły się – wzrosły o 89 tys. zł.

Głównym powodem wzrostu wydatków ogółem, w tym szczególnie budżetu państwa jest wprowadzenie od 1 kwietnia 2016 r. dodatkowej formy wsparcia rodziny - świadczenia wychowawczego 500+, którego koszt stanowi obecnie prawie połowę ogółu wydatków w zakresie wybranych elementów polityki społecznej.

Wykres 50. Koszt pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2015-2017

Źródło: obliczenia własne ROPS w Opolu na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2015, 2016 i 2017 r.

7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim

W 2017 r. jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty) podjęły współpracę w formie zlecenia zadań (w trybie działalności pożytku publicznego i trybie zamówień publicznych) z 179 organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność w obszarze pomocy społecznej, reintegracji społecznej i zawodowej oraz niektórych usług rynku pracy.

W zakresie pomocy i integracji społecznej część zleceń dotyczyła:

- wykonywania usług opiekuńczych (19 zleceń);
- wykonywania specjalistycznych usług opiekuńczych (13);
- prowadzenia placówek pomocy społecznej (14).

Wartość tych zleceń wyniosła ogółem 22 144 208 zł, z tego:

- zleceń w trybie działalności pożytku publicznego 21 142 255 zł;
- zleceń w trybie zamówień publicznych 1 001 953 zł.

Tabela 43. Współpraca gmin i powiatów z organizacjami pozarządowymi w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza)

Lp.	Wyszczególnienie	Rok		Wzrost / spadek w 2017 r. 2016 r. = 100%	2018 r. (prognoza)
		2016	2017		
1	Liczba organizacji pozarządowych, który zlecono zadania ogółem (w. 3 + w. 6)	175	179	102,3	159
2	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych (w. 5 + w. 7)	16 442 798	22 144 208	134,7	22 903 441
ZLECENIA W TRYBIE DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO					
3	Liczba organizacji pozarządowych, który zlecono zadania	168	172	102,4	151
4	Liczba zleceń/umów	249	252	101,2	206
5	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	15 470 032	21 142 255	136,7	21 703 953
ZLECENIA W TRYBIE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH					
6	Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	7	7	100,0	8
7	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	972 766	1 001 953	103,0	1 199 488
WYBRANE USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ PROWADZONE PRZEZ ORGANIZACJE POZARZĄDOWE					
Usługi opiekuńcze					
8	Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	21	19	90,5	17
9	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	2 285 531	3 264 549	142,8	3 553 170
Specjalistyczne usługi opiekuńcze					
10	Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	9	13	144,5	15
11	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	948 277	1 070 436	112,9	1 217 008
Prowadzenie placówki pomocy społecznej					
12	Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	13	14	107,7	14
13	Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	14 346 679	12 729 163	88,7	12 865 649

Źródło: gminne i powiatowe oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w 2017 r.

W porównaniu do 2016 r. wzrosła (o 4, do 179) liczba organizacji pozarządowych, którym gminy i powiaty zleciły zadania z obszaru pomocy i wsparcia, a wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych zwiększyła się, głównie w Mieście Opolu, o prawie 35% (ponad 5,7 mln zł, do 22,1 mln zł).

Wzrost wartości przekazanych dotacji odnotowano zarówno w trybie działalności pożytku publicznego (o ponad 36%) oraz trybie zamówień publicznych (3%), przy takiej samej (zamówienie publiczne) lub większej o 4 (pożytek publiczny) liczbie organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania.

Wśród wybranych usług pomocy społecznej, prowadzonych przez organizacje pozarządowe, zauważalne jest zwiększenie dotacji na realizację w gminach o ponad 42% usług opiekuńczych (dla osób starszych) oraz o prawie 13% specjalistycznych usług opiekuńczych (dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Przy czym sukcesywnie wzrasta liczba organizacji pozarządowych, którym zleca się prowadzenie specjalistycznych usług opiekuńczych (z 9 w 2016 r. do – wg prognozy, 15 w 2018 r.), a spada liczba organizacji, którym zleca się realizację usług opiekuńczych (z 21 w 2016 r. do 17 w 2018 r.).

Natomiast w przypadku prowadzenia placówek pomocy społecznej (np. specjalistycznego poradnictwa), przy spadku dotacji w 2017 r. o 11,3%, liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadanie wyniosła 14 (wzrost z 1 podmiot).

W 2018 r. samorządy przewidują wzrost dotacji dla organizacji pozarządowych na realizację zadań w trybie działalności pożytku publicznego oraz trybie zamówień publicznych (łącznie do prawie 23 mln zł, tj. o ok. 3,5%). Jednak ogólna liczba organizacji pozarządowych, którym zamierzają udzielić dotacji ma być znacznie mniejsza (159 podmiotów).

7.1 Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim

Według stanu na 30 kwietnia 2018 r. w województwie opolskim funkcjonowało 229 podmiotów ekonomii społecznej, z tego:

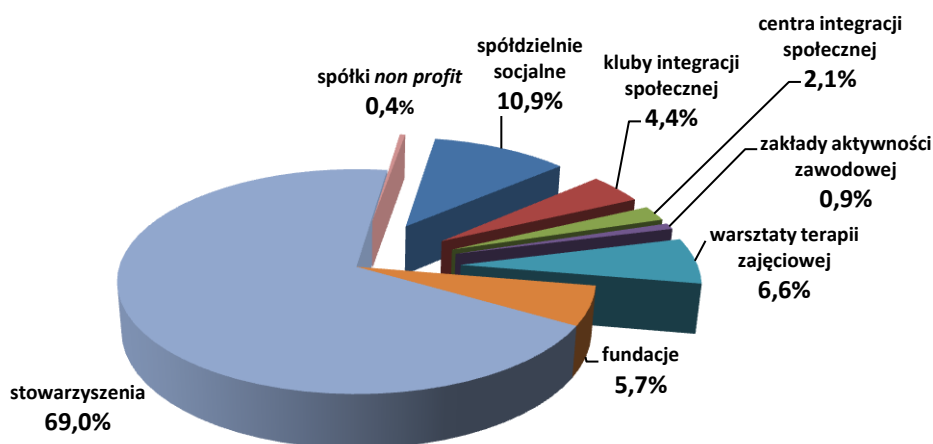
- 25 spółdzielni socjalnych¹⁰⁴;
- 1 spółka *non profit*;
- 10 klubów integracji społecznej;
- 5 centrów integracji społecznej;
- 2 zakłady aktywności zawodowej;
- 15 warsztatów terapii zajęciowej;
- 171 organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego (13 fundacji i 158 stowarzyszeń)¹⁰⁵ – stan na 31.12.2016 r.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Są to spółdzielnie socjalne zarejestrowane w KRS i aktywnie działające. W 2016 r. zarejestrowanych w KRS było 37 spółdzielni socjalnych, jednak część nie podjęła żadnej działalności.

¹⁰⁵ Podmioty ekonomii (gospodarki) społecznej zalicza się do tzw. trzeciego sektora (obok innych struktur nowoczesnego państwa, tj. sektorów prywatnego i publicznego), w której działają organizacje pozarządowe *non profit* (nie dla zysku), choć ściśle ich zdefiniowanie jest równie trudne jak wyznaczenie jednolitej granicy między trzecim sektorem i pozostałymi dwoma sektorami. W odróżnieniu bowiem od organizacji pozarządowych podmioty ES funkcjonują zwykle w oparciu o zasadę nie tylko dla zysku (*not only for profit*) lub nie dla prywatnego zysku (*not for private profit*). Oznacza to, że zysk lub jakakolwiek nadwyżka finansowa winna być przekazywana na działalność statutową i wspierać realizowaną przez nie misję społeczną. Za: Defourny, P. Develtere, *Ekonomia społeczna: ogólnoswiatowy trzeci sektor*, [w:] *Trzeci sektor dla zaawansowanych. Współczesne teorie trzeciego sektora – wybór tekstów*, Stowarzyszenie Klon/Jawor: Warszawa, 2006, s. 15.

¹⁰⁶ Listę organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego – podmiotów ES w woj. opolskim, opracowano w ROPS w Opolu w 2014 r., w ramach realizacji w latach 2004-2014 projektu „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji”, realizowanego przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w Warszawie, w związku z Działaniem 1.2 *Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013*.

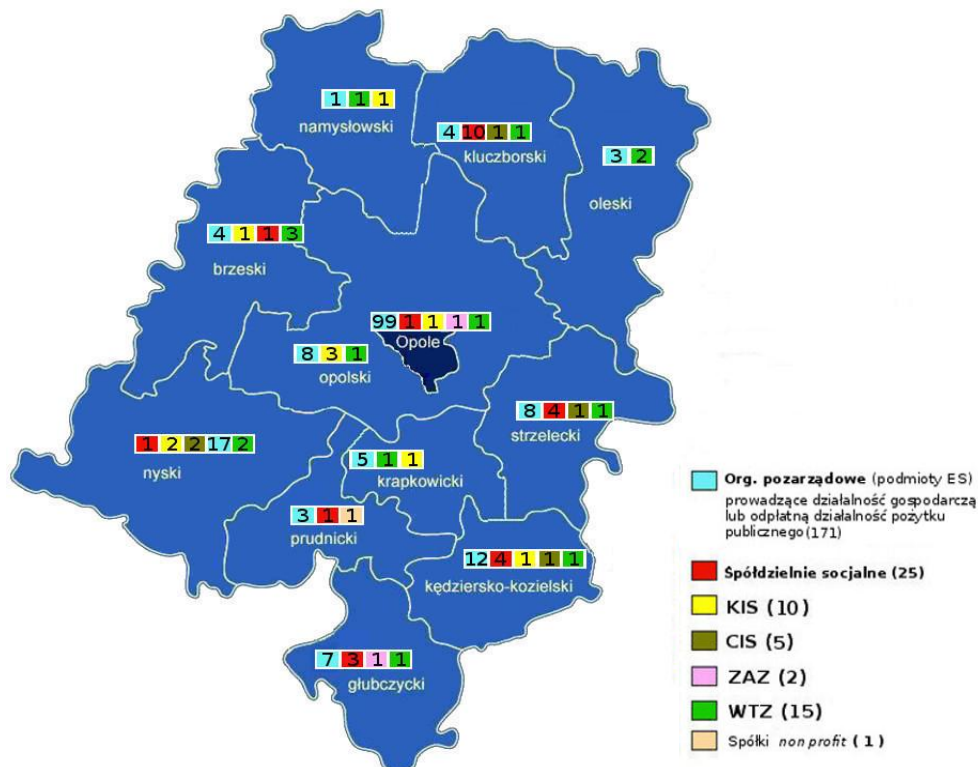
Wykres 51. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim w 2017 r. wg typów

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

Od 2012 r., najbardziej wzrosła liczba spółdzielni socjalnych (z 10 do 32 podmiotów) oraz centrów integracji społecznej (z 2 do 5)¹⁰⁷. Natomiast spadła liczba klubów integracji społecznej (z 12 do 10). Mniej też zdiagnozowano fundacji i stowarzyszeń, prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego (o 36, było 207). Bez zmian pozostała liczba zakładów aktywności zawodowej (2) i warsztatów terapii zajęciowej (15).

Mapa 12. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu

¹⁰⁷ Porównanie do 2012 r. wynika ze szczegółowych danych, które przygotowano w ROPS w Opolu dla tego roku celem analizy ekonomii społecznej w woj. opolskim w ostatnich 4 latach.

Najwięcej podmiotów ekonomii społecznej występuje w Mieście Opolu (103), przy czym w przypadku spółdzielni socjalnych, największa ich liczba jest w powiecie kluczborskim (10). Najmniej podmiotów sektora ekonomii społecznej znajduje się na terenie powiatu namysłowskiego (3), tj. po jednym: stowarzyszeniu, klubie integracji społecznej i warsztacie terapii zajęciowej.

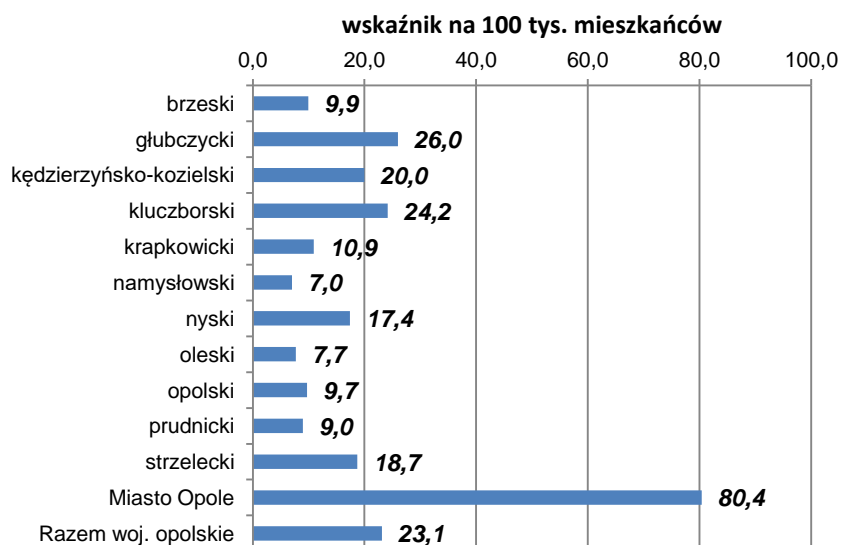
Tabela 44. Podmioty ekonomii społecznej w woj. opolskim w 2017 r. – w powiatach wg typów

Lp.	Powiat	Podmioty ES w woj. opolskim								Razem
		Org. pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego ¹⁰⁸		Warsztaty terapii zajęciowej	Spółdzielnie socjalne	Spółki non profit	Kluby integracji społecznej	Zakłady aktywności zawodowej	Centra integracji społecznej	
		fundacje	stowarzyszenia							
1	brzeski	0	4	3	1	0	1	0	0	9
2	głubczycki	0	7	1	3	0	0	1	0	12
3	kędzierzyńsko-kozielski	1	11	1	4	0	1	0	1	19
4	kluczborski	0	4	1	10	0	0	0	1	16
5	krapkowicki	0	5	1	0	0	1	0	0	7
6	namysłowski	0	1	1	0	0	1	0	0	3
7	nyski	3	14	2	1	0	2	0	2	24
8	oleski	0	3	2	0	0	0	0	0	5
9	opolski	3	5	1	0	0	3	0	0	12
10	prudnicki	0	3	0	1	1	0	0	0	5
11	strzelecki	0	8	1	4	0	0	0	1	14
12	Opole Miasto	6	93	1	1	0	1	1	0	103
	Razem woj.	13	158	15	25	1	10	2	5	229

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

W 2017 r., średni wskaźnik podmiotów ekonomii społecznej na 100 tys. ludności woj. opolskiego, wyniósł 23,1 (w tym najwięcej podmiotów ES przypadało w Mieście Opolu - 80,4, a najmniej w powiatach: namysłowskim – 7,0, oraz oleskim – 7,7).

Wykres 52. Wskaźnik liczby podmiotów ekonomii społecznej przypadający na 100 tys. mieszkańców powiatów woj. opolskiego w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne ROPS w Opolu.

¹⁰⁸ Stan na 31.12.2016 r.

Z badań przeprowadzonych w woj. opolskim wynika, że:

- sektor ekonomii społecznej w regionie jest słabo rozwinięty (istnieje niewielka liczba podmiotów ekonomii społecznej, a ich działalność jest mało promowana);
- barierą rozwoju sektora ekonomii społecznej jest przede wszystkim brak mechanizmów współpracy z władzami samorządowymi, niewiedza, brak kompetencji, negatywne nastawienie i niechęć do współpracy z podmiotami ekonomii społecznej;
- zła organizacja oraz brak rzetelnych informacji i niska jakość wsparcia udzielanego podmiotom ES (w tym wsparcia finansowego)¹⁰⁹.

Od 2015 r. ROPS w Opolu realizuje projekt w ramach RPO WO na lat 2014-2020, pn. *Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej*. Głównym zadaniem realizowanego projektu jest rozwój sektora ekonomii społecznej, poprzez koordynację działań wszystkich zainteresowanych instytucji, w tym ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES) jako wyodrębnionych jednostek, realizujących usługi wsparcia ekonomii społecznej.

Od 2013 r. w woj. opolskim funkcjonuje podział na trzy subregiony, w których funkcjonują ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (subregion północny z powiatami: brzeskim, kluczborskim, namysłowskim i oleskim, subregion środkowy, obejmującym powiaty: opolski, nyski, prudnicki i Miasto Opole, oraz subregion południowy, w skład którego wchodzi powiaty: głubczycki, kędzierzyńsko-kozielski, krapkowicki i strzelecki)¹¹⁰.

Zadaniem OWES-ów jest:

- wsparcie finansowe dla powstających podmiotów ekonomii społecznej, w tym m.in. finansowanie założenia/przystąpienia/zatrudnienia w spółdzielni socjalnej,
- świadczenie usług dla wsparcia ekonomii społecznej, w tym usług animacyjnych, inkubacyjnych i dla istniejących podmiotów ekonomii społecznej, zgodnie z podziałem przyjętym w ramach *KPRES*,
- wsparcie dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej,
- podnoszenie kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników podmiotów ekonomii społecznej.

8. Aktywność projektowo-konkursowa OPS i PCPR

8.1 Realizacja projektów współfinansowanych z EFS

Europejski Fundusz Społeczny (EFS) jest jednym z głównych funduszy UE wspierających rozwój społeczno-gospodarczy wszystkich krajów członkowskich. Ma na celu wzmocnić spójność społeczną, ograniczyć ubóstwo, wspierać równość szans w przestrzeni publicznej, a przede wszystkim zwiększyć zatrudnienie i poprawę dostępności do rynku pracy, w tym podnosić mobilności pracowników i jakość kształcenia.

¹⁰⁹ *Opolski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2016-2022* – zał. nr 1 do Uchwały Nr 1398/2015 Zarządu Województwa Opolskiego z dnia 23 listopada 2015 r. s. 18.

¹¹⁰ OWES –y powstały w 2013 r. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet VII *Promocja Integracji Społecznej*, Działanie 7.2. *Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej*, Poddziałanie 7.2.2 *Wsparcie ekonomii społecznej*.

W nowej perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020, przeznaczone dla Polski środki Europejskiego Funduszu Społecznego, są wydatkowane w ramach komponentów: krajowego (Program Operacyjny - Wiedza Edukacja Rozwój) i regionalnego (16 regionalnych programów operacyjnych).

W 2017 r. gminy (w tym ośrodki pomocy społecznej) i powiaty (w tym powiatowe centra pomocy rodzinie) rozpoczęły realizację lub zrealizowały 44 projektów współfinansowanych z EFS (w 2016 r. – 30).

Gminy realizowały 32 projekty (w 20. gminach), a powiaty 12 (w 3 powiatach), a łączna liczba objętych projektami z UE w woj. opolskim wyniosła 2 584 osób (w 2016 r. - 1 051). Na realizację projektów wydatковано z EFS 10 266 850 zł (o ponad 4 mln zł więcej niż w 2016 r.).

Projekty współfinansowane z UE, realizowane przez gminy i powiaty z obszaru pomocy i integracji społecznej, obejmowały przede wszystkim działania związane ze wsparciem: rodzin dysfunkcyjnych, dzieci w pieczy zastępczej (np. projekt *Blżej rodziny i dziecka - wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo - wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej*), osób niesamodzielnich (np. projekt *Nie-Sami-Dzielni – rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne*), a także podniesieniem kompetencji i lepszego wykorzystania zasobów kadrowych ośrodka pomocy społecznej oraz realizacji usług społecznych (np. *Nowa jakość pomocy społecznej - wdrożenie usprawnień organizacyjnych Ośrodka Pomocy Społecznej w Paczkowie i Dąbrowie, Specjalizacja kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji - I stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny – projekt ROPS w Opolu*).

8.2 Udział w konkursach ogłaszanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

W 2017 r. ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie woj. opolskiego wzięły udział w realizacji 40 projektów w ramach konkursów ogłaszanych przez MRPiPS .

Projekty realizowało 33 gminy (34% wszystkich gmin województwa) i 7 powiatów (64%), a liczba osób objętych wsparciem w ramach tych projektów wyniosła 1 169 (w 2016 r. – 1 100)

Projekty realizowane przez OPS-y i PCPR-y obejmowały programy konkursowe MRiPS polegające przede wszystkim na wsparciu samorządu gminnego, w zakresie pomocy rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo-wychowawcze celem zatrzymania w rodzinie dzieci zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej lub powrót do rodziny dzieci wcześniej w niej umieszczonych (dofinansowanie zatrudnienia asystentów rodziny), oraz samorządu powiatowego, w zakresie podniesienia kompetencji rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka (dofinansowanie zatrudnienia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej) - *Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2017*.

Dodatkowo wszystkie OPS-y uczestniczyły w realizacji wieloletniego, rządowego programu osłonowego, mającego na celu wsparcie samorządu gminnego w zapewnieniu posiłku osobom potrzebującym – *Pomoc państwa w zakresie dożywiania*. Natomiast część ośrodków pomocy społecznej realizowała własne programy osłonowe, finansowane z budżetu gminnego (np. „Streetworkerzy w stronę nastolatków” w Nysie).

9. Wnioski

- 1) W 2017 r. w woj. opolskim – w porównaniu do 2016 r.:
 - liczba ludności zmniejszyła się o 0,3%;
 - w strukturze ludności wg ekonomicznych grup wieku odnotowano mniejszy ubytek osób w wieku przed i produkcyjnym, jednocześnie mniejszy niż rok wcześniej wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym,
 - stopa bezrobocia rejestrowanego spadła do 7,2%, a bezrobocia wg BAEL – do 3,5% (jeden z najniższych wskaźników w kraju);
 - zmniejszył się zakres ubóstwa (zasięg ubóstwa zmalał w zakresie wszystkich granic, szczególnie w zakresie ubóstwa skrajnego, w tym: istotnie poprawiła się sytuacja rodzin wielodzietnych). W woj. opolskim w 2017 r. nie odnotowano gmin o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem (w 2016 r. była 1), wszystkie gminy uzyskały stopień umiarkowany (42), niski (22) lub bardzo niski (7 gmin);
 - podobnie, jak w latach poprzednich - poprawiły się warunki życia ludności: wzrosły realne dochody (o 7% w latach 2015-2016 i o ok. 8,3% w 2017 r.);
 - po raz kolejny wzrosło wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałe użytkowania (woj. opolskie wyróżnia szczególnie wyposażenie w samochody oraz dostęp do Internetu, w tym szerokopasmowego);
 - poprawiła się infrastruktura usług społecznych – wzrosła liczba miejsc opieki dla dzieci (w żłobkach i klubach dziecięcych – o 296 miejsc oraz lokali socjalnych – o 12);
- 2) W ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014 – 2020* (w obszarze pomocy i integracji społecznej), realizowane są projekty polegające na bezpośrednim wsparciu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osób niesamodzielnych (starszych i niepełnosprawnych, przewlekłe chorych), osób bezrobotnych, rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, dzieci i młodzież umieszczonej w pieczy zastępczej. Działania projektowe kierowane są również do kadry instytucji pomocy i integracji społecznej, opiekunów nieformalnych (rodzin i najbliższego otoczenia) oraz wolontariuszy.

Samorząd Województwa Opolskiego w ramach RPO WO 2014-2020 oraz PO WER 2014-2020 (w obszarze pomocy i integracji społecznej), zawarł umowy na realizację 101 projektów, dzięki którym wsparcie otrzyma ponad 14 tys. mieszkańców regionu. Wartość projektów wyniesie ponad 280 mln zł, w tym dofinansowanie UE – 194 mln zł.
- 3) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu jest realizatorem projektów:
 - *Inwestycja w poprawę wykształcenia kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej – 96 osób* zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej, w czerwcu 2018 r. uzyska II stopień specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny (praca socjalna z osobami starszymi);
 - *Bliżej rodziny i dziecka – wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej* (szkolenie asystentów rodziny, pomoc w utworzeniu placówek wsparcia dziennego, realizacja usług społecznych dla dzieci w pieczy zastępczej oraz usamodzielniających się). Do kwietnia 2018 r. **wsparciem objęto ogółem 1 294 osoby;**

- *Specjalizacja kadr zatrudnionych w instytucjach pomocy i integracji społecznej – I stopień specjalizacji w zawodzie pracownik specjalny* (projekt w partnerstwie z województwami: dolnośląskim i śląskim, dla 200 osób);
- *Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej,*
- *Nie-Sami-Dzielni – rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne* (wzrost liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych, w tym dla osób niepełnosprawnych, zatrudnienie asystentów osób starszych). Wsparciem objętych będzie 289 osób,
- *projekt partnerski Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, skierowany do asystentów rodziny, pracowników placówek wsparcia dziennego,, wychowawców, pedagogów, psychologów i osób zajmujących się terapią i opieką na dzieckiem, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, pracowników PCPR (w szkoleniach uczestniczyło 106 osób);*

W latach 2016-2017 r. w wyniku działania tych projektów:

- zatrudniono w partnerskich jednostkach 43 osoby wykonujące usługi opiekuńcze oraz 7 asystentów osób niesamodzielnych,
- objęto teleopieką 36 osób,
- zorganizowano Regionalny Dzień Seniora oraz Regionalny Bank Inicjatyw i Zasobów Senioralnych,
- uruchomiono Ośrodek Wsparcia Dziennego dla osób z zespołem otępiennym w Kędzierzynie-Koźlu;
- utrzymano 15 stanowisk – asystentów rodziny w gminach: Opole, Domaszowice, Łubniany, Brzeg, Paczków, Popielów, Grodków, Korfantów, Bierawa, Strzelce Opolskie, Dąbrowa i Pokój;
- uruchomiono 9 placówek wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej, z których korzysta 132 dzieci,
- usługami wsparcia rodziny objęto 629 dzieci (działania prewencyjne),
- zorganizowano 3 turnusy kolonijne dla 149 dzieci oraz dwa pikniki rodzinne dla 450 osób;
- przeszkolono wszystkich (97) zatrudnionych asystentów rodziny oraz 60 kandydatów na asystentów rodziny.

Ponadto – w ramach *Poddziałania 10.1.2 (Infrastruktura usług społecznych)*, w wyniku realizacji projektów, prowadzonych przez OCRG, powstanie w woj. opolskim 807 nowych miejsc opieki i wsparcia dla osób niesamodzielnych (436 miejsc w placówkach całodobowej opieki, 211 - w mieszkaniach wspomaganych oraz 160 - w dziennych domach pomocy);

Oprócz ww. projektów, w 2017 r. Samorząd Województwa Opolskiego realizował również zadania obejmujące:

- udzielenie dotacji 25 fundacjom i organizacjom pozarządowym w wysokości 804,7 tys. zł. – na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Udzielono łącznie 29 dotacji: 18 dotacji w trybie konkursowym oraz 11 dotacji w trybie pozakonkursowym (zgodnie z art. 19 a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie),

- udzielenie wsparcia 4 organizacjom pozarządowym w wys. 50 tys. zł (realizacja zadań z zakresu pomocy i integracji społecznej);
- w ramach koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego wydano 3 361 decyzji w sprawie świadczeń rodzinnych, a także 5 758 decyzji w sprawie świadczeń wychowawczych;
- przekazanie środków na utrzymanie 2 ośrodków adopcyjnych (w tym dla jednego prowadzonego na zlecenie Samorządu Województwa). W 2017 r. koszt utrzymania ośrodków wyniósł 880 tys. zł, a w wyniku procedur adopcyjnych, do adopcji skierowano 70 dzieci (o 4% mniej niż w 2016 r.);

4) W obszarze działań systemu pomocy społecznej:

- po raz kolejny (od 2010 r.) - zmniejszyła się liczba klientów pomocy społecznej (o prawie 9%), przy czym: zmalała liczba osób objętych pomocą pieniężną i rzeczową, a wzrosła liczba objętych usługami opiekuńczymi oraz liczba uczestników ośrodków wsparcia (dziennych domów pomocy, środowiskowych domów samopomocy) ;
- na stałym poziomie utrzymuje się liczba osób i rodzin, które korzystają z pomocy długotrwale (62%), co świadczy o nadal niewystarczającym zakresie działań aktywizujących i profilaktycznych;
- bez zmian utrzymuje się struktura świadczeniobiorców wg powodów udzielania pomocy (nadal największe grupy świadczeniobiorców otrzymują pomoc z powodu bezrobocia i ubóstwa), choć w tych kategoriach odnotowano największy spadek liczby świadczeniobiorców (po 15% każda);
- mimo wzrostu liczby osób objętych pracą socjalną (22 447 osób), kontraktem socjalnym (1 786) oraz projektem socjalnym (1 068), nadal jednym z najważniejszych wyzwań pomocy społecznej jest rozwój tych form wsparcia, a także zwiększenie zakresu prac społecznie użytecznych oraz liczby uczestników klubów i centrów integracji społecznej;
- wzrosła ogólna liczba pracowników zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych pomocy i integracji społecznej (oprócz 3%), jednak w ośrodkach pomocy społecznej (tylko o 5 osób, do 461). W związku z tym - nadal liczba pracowników socjalnych jest w wielu OPS-ach (zwłaszcza w gminach wiejskich) niewystarczająca. W strukturze zatrudnienia przeważa kategoria „pozostali pracownicy”, ponieważ ośrodek pomocy społecznej - poza zadaniami ustawy o pomocy społecznej, wykonuje także zadania wynikające z kilkunastu innych ustaw, w tym m.in.: o świadczeniach rodzinnych, o dodatkach mieszkaniowych, o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (a od 1 kwietnia 2016 r. zajmuje się także wypłatą świadczeń wychowawczych w ramach programu Rodzina 500+);
- sukcesywne zlecanie gminom nowych zadań z obszaru polityki społecznej nakłada na jednostki pomocy społecznej dodatkowe obowiązki (merytoryczno-administracyjne), co powoduje wzrost kosztu utrzymania OPS-u, utrudniając jego funkcjonowanie oraz realizację głównych zadań pomocy społecznej, zwłaszcza pracy socjalnej, poradnictwa, działań aktywizujących i profilaktycznych;
- podobnie jak w ubiegłych latach, woj. opolskie ma najwyższą wartość średniej - rocznej pomocy przypadającej na jednego klienta (2 860 zł, tj. o 4% większą niż w 2016 r.). Natomiast wskaźnik średniego, rocznego kosztu pomocy

przypadającej na jednego mieszkańca jest nieco wyższy niż średni w Polsce (98 zł), z uwagi na jedną z najniższych, na tle innych województw, liczbę osób objętych wsparciem;

- w 2017 r. koszt świadczeń pomocy społecznej (gminy i powiatu) wyniósł 391 mln zł (o 3% więcej niż w 2016 r.), przy czym – zmalały wydatki gmin na wypłatę świadczeń pieniężnych oraz rzeczowych (dożywianie), a wzrósł koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych oraz utrzymanie ośrodków wsparcia;
- łączny koszt zadań z zakresu polityki społecznej, realizowanych przez gminy i powiaty, wyniósł prawie 1 204 mln zł - o 15% więcej niż w ub. roku, głównie z powodu 40-procentowego wzrostu wydatków na wypłatę świadczeń wychowawczych +500.

5) W obszarze systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej:

- od początku działania systemu - od 2012 r. do 2017 r., w pieczy zastępczej zachodzą korzystne zmiany: spada liczba rodzin spokrewnionych i niezawodowych na rzecz rodzin zawodowych i rodzinnych domów dziecka (prawie 3-krotny wzrost). Wzrasta liczba asystentów rodziny (wzrost także 3-krotny), a liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny zwiększyła się prawie 4-krotnie. O 25% zwiększyła się również liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego (jeszcze w 2016 r. uruchomiono łącznie 12 nowych placówek, w tym: 9 placówek uruchomiono w wyniku realizacji projektu w ramach RPO WO 2014-2020 *Bliżej rodziny i dziecka*);
- z uwagi na spadek liczby młodzieży uzyskującej pełnoletniość, w 2017 r. zmalała liczba usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej (w 2017 r. w procesie usamodzielnienia było 528 osób, mimo to - średni koszt pomocy wzrósł do kwoty 5 212 zł, tj. o 4%). Szczególną rolę w usamodzielnianiu się wychowanków pieczy zastępczej pełnią mieszkania chronione – w 2017 r. w ramach projektu *Bliżej rodziny i dziecka* uruchomiono 3 dodatkowe mieszkania chronione na 10 miejsc.

6) W zakresie działań instytucjonalnych:

- województwo opolskie – podobnie jak w ubiegłych latach, ma najwyższe w kraju wskaźniki liczby miejsc w domach pomocy społecznej oraz dziennych domach pomocy (na 10 tys. mieszkańców). W 2017 r. w woj. opolskim powstały dwa nowe DOM-y Senior-Wigor: w Niemodlinie i Polskiej Cerekwi, a w ramach projektu NIE-SAMI-DZIELNI powstały: Dzienny Dom Pomocy w Łubnianach oraz Ośrodek Wsparcia Dziennego dla osób z zespołem otępiennym w Kędzierzynie – Koźlu;
- 6% wzrosła liczba miejsc w placówkach całodobowej opieki dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych lub w podeszłym wieku (komercyjnych);
- powiększył się zakres wsparcia środowiskowych domów samopomocy (powstał nowy ŚDS – w Brzegu na 30 miejsc), zwiększył się również zakres usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania (ogółem o 14%), zwłaszcza specjalistycznych, dla osób z zaburzeniami psychicznymi (o 11%). W 2017 r. pomocą objęto 3 158 osób;
- gminy i powiaty systematycznie powiększają zakres wsparcia osób niesamodzielnich poprzez innowacyjne formy, takie jak: *Karta Seniora*, *Koperta życia*, wypożyczalnie sprzętu rehabilitacyjnego, nowe punkty/centra informacyjne, wolontariat, czy systematycznie powstające w samorządach rady seniorów;

- województwo opolskie wyróżnia na tle innych regionów kraju – wysoki wskaźnik aktywności organizacji pozarządowych, prowadzących usługi pielęgnacyjne i opiekuńcze. Wiodącą organizacją w tym zakresie jest Caritas Diecezji Opolskiej, która wsparciem obejmuje ok. 43 tys. mieszkańców województwa, zwłaszcza obszarów wiejskich. Łącznie w 2017 r. w województwie opolskim było prawie 50 tys. miejsc opieki i wsparcia (całodobowych, dziennych, usług w miejscu zamieszkania), co oznacza, że wsparciem objętych jest 5% wszystkich mieszkańców województwa oraz ¼ seniorów (osób w wieku poprodukcyjnym).
- 7) W zakresie innych systemów wsparcia:
- nie zmienił się zakres pomocy w formie świadczeń rodzinnych (w 2017 r. świadczenia rodzinne otrzymało 25 tys. rodzin, a świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego – 4,3 tys. rodzin, tj. o 6% mniej niż w 2016 r.);
 - spadł zakres wsparcia polegającego na wypłacie dodatków mieszkaniowych i energetycznych, stypendiów szkolnych oraz świadczeń pieniężnych z prac społecznie użytecznych;
 - istotnie poprawiła się infrastruktura w zakresie miejsc opieki nad dziećmi – woj. opolskie zajmuje pierwszą pozycję w kraju pod względem liczby miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do 3 lat,
 - w 2017 r. w woj. opolskim było 3 351 lokali socjalnych (o 12 więcej niż w 2016 r.). Mimo systematycznego wzrostu ich liczby od kilku lat, nadal na miejsce w lokalu socjalnym oczekiwało 1 738 osób (o 5% mniej niż w 2016 r.);
 - nowym i ważnym elementem polityki społecznej jest wypłata świadczeń wychowawczych na dzieci, realizowana od 1 kwietnia 2016 r. w związku z *ustawą o pomocy państwa w wychowaniu dzieci*. W 2017 r. *Program Rodzina 500 plus* objął w woj. opolskim prawie 82,2 tys. dzieci, wychowujących się w 57 tys. rodzin, oraz 1 285 dzieci w pieczy zastępczej, a koszt wypłaty świadczeń wychowawczych wyniósł 491 mln zł (o prawie 40% więcej niż w 2016 r.);
- 8) Najważniejsze wnioski i rekomendacje zawarte w gminnych i powiatowych ocenach zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2017 r., wskazują – przede wszystkim, na konieczność zwiększenia środków finansowych na realizację wzrastającej liczby zadań z obszaru polityki społecznej, a także powiększenia kadry jednostek organizacyjnych. Dotyczy to zwłaszcza ośrodków pomocy społecznej, które – oprócz ustawy o pomocy społecznej, realizują zadania wynikające z kilkunastu innych ustaw (w 2017 r. na gminy nałożono realizację kolejnej ustawy - *o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”*, a nowelizacja dotyczyła: *Kodeksu Postępowania Administracyjnego, ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, ustawy o świadczeniach rodzinnych i ustawy o pomocy społecznej*).
- Zmieniające się warunki społeczne i ekonomiczne w województwie opolskim, głównie polegające na ograniczeniu niekorzystnych zjawisk (bezrobocia i ubóstwa), wpłynęły na zmianę profilu klienta pomocy społecznej – kiedyś była nim osoba bezrobotna i utrzymująca się z bardzo niskich dochodów – obecnie jest nią coraz częściej osoba niepełnosprawna, przewlekle chora lub starsza. Wiąże się to z koniecznością przekształcenia systemu wsparcia - w kierunku rozwoju usług społecznych (opiekuńczych, pielęgnacyjnych, rehabilitacyjnych, edukacyjnych, wspomagających), przy jednoczesnym utrzymaniu poziomu pomocy materialnej (pieniężnej i rzeczowej).

Większość analizowanych gminnych i powiatowych ocen zasobów pomocy społecznej podkreśla konieczność:

- zwiększenia zakresu wsparcia osób niesamodzielnych, poprzez rozwój sieci ośrodków wsparcia, placówek całodobowej opieki, usług opiekuńczych i asystenckich oraz propagowania idei rodzinnych domów pomocy społecznej, wolontariatu oraz innych form (szczególnie mieszkań o charakterze wspomagającym);
- zwiększenia działań aktywizujących i wspierających osoby z niepełnosprawnościami, w tym szczególnie - tworzenia dodatkowych zakładów aktywności zawodowej (w woj. opolskim są nadal tylko 2 ZAZ-y – najmniej w kraju);
- usprawnienia systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami (połączenia form wsparcia – rozproszonych obecnie w wielu resortach, pobudzania aktywności społeczności lokalnej, tworzenia ośrodków opieki i wsparcia, punktów informacyjnych i doradczych dla osób niepełnosprawnych);
- wzmocnienia działań aktywizujących i profilaktycznych wobec różnych grup klientów, zwłaszcza długotrwale korzystających z pomocy społecznej (zwiększenie pracy socjalnej, liczby zawieranych kontraktów socjalnych, organizowanie prac społecznie użytecznych, tworzenie nowych klubów i centrów integracji społecznej);
- zwiększenia zatrudnienia asystentów rodziny i asystentów osób niepełnosprawnych, specjalistycznego poradnictwa, usprawnienia działań i efektywności zespołów interdyscyplinarnych;
- zwiększenia liczby i zakresu szkoleń dla pracowników pomocy społecznej, w tym pracowników socjalnych (w związku z systematycznie wzrastającą liczbą zadań wynikających ze zmian prawnych);
- dalszego i aktywnego uczestnictwa w realizacji projektów współfinansowanych ze środków EFS, wynikających z coraz bardziej ograniczanych możliwości finansowych i organizacyjnych jednostek samorządu terytorialnego.

10. Rekomendacje

Uwzględniając zmiany, jakie wystąpiły w 2017 r. w systemie pomocy społecznej oraz innych systemach wsparcia w woj. opolskim, należy:

1. kontynuować realizację projektów w ramach RPO-WO na lata 2014-2020, tj.:
 - rozwijać ofertę usług społecznych dla osób niesamodzielnych – starszych i niepełnosprawnych, poprzez poszerzenie zakresu stosowania usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, wzrost liczby ośrodków wsparcia z miejscami całodobowymi oraz krótkookresowymi, zwiększenie liczby mieszkań wspomaganych, wsparcie samorządu terytorialnego w zakresie zatrudnienia specjalistów - asystentów osób niesamodzielnych (m. in. poprzez realizację projektu *Nie-Sami-Dzielni oraz projektu Niezależne życie – wypracowanie standardu i przeprowadzenie pilotażu w zakresie usług mieszkalnictwa wspomagane dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona oraz osób starszych*);

- wspierać zatrudnienie kadry instytucji i jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – szczególnie pracowników socjalnych, asystentów rodziny, asystentów osób niesamodzielnych, a także specjalistów: psychologów, pedagogów, terapeutów;
 - wspierać wzrost kwalifikacji i umiejętności zawodowych pracowników pomocy i integracji społecznej, poprzez poszerzenie zakresu i oferty tematycznej szkoleń, w tym uwzględniających problematykę przemocy domowej, trudności opiekuńczo-wychowawcze, braku umiejętności usamodzielnienia się, wsparcia osób niesamodzielnych (w tym z zaburzeniami psychicznymi), a także zmian w przepisach prawa;
 - wspierać funkcjonowanie i rozwój systemu ekonomii społecznej w woj. opolskim poprzez wsparcie samorządu terytorialnego w zakresie wzrostu liczby podmiotów ekonomii społecznej, pomoc ośrodkom wsparcia ekonomii społecznej, doradztwo i działania promocyjne (m.in. poprzez realizację projektu *Wsparcie dla opolskiego modelu promocji, upowszechniania oraz rozwoju sektora ekonomii społecznej*);
2. promować i upowszechniać informacje o działaniach aktywizujących i profilaktycznych kierowanych do osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, w celu zwiększenia zakresu stosowania pracy socjalnej, kontraktów socjalnych, prac społecznie użytecznych oraz zwiększenia liczby miejsc wsparcia w klubach i centrach integracji społecznej;
 3. wspierać samorząd terytorialny w obszarze działań wynikających z realizacji ustawy o *wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej*, w tym poprzez realizację projektu współfinansowanego z EFS *Bliżej rodziny i dziecka* (celem zwiększania liczby asystentów rodziny, dostępności usług społecznych dla dzieci w pieczy zastępczej oraz usamodzielniającej się młodzieży, rozwój rodzinnych domów dziecka i placówek wsparcia dziennego);
 4. kontynuować współpracę z III sektorem poprzez promocję jego działalności, a także kierowanie wsparcia finansowego i merytorycznego, zwłaszcza do organizacji działających w obszarze: usług społecznych, opiekuńczych, poradnictwa i ekonomii społecznej;
 5. wspierać i współpracować z samorządem terytorialnym w zakresie rozwoju usług społecznych dla osób niepełnosprawnych (inicjowanie i promowanie koniecznych zmian oraz realizacja i rozwój działań z wykorzystaniem środków PFRON);
 6. promować i upowszechniać informacje o realizowanych projektach i działaniach podejmowanych przez samorząd terytorialny w zakresie zadań pomocy społecznej i innych systemów wsparcia.;
 7. prowadzić monitoring potrzeb oraz realizowanych działań, zwłaszcza w zakresie projektów współfinansowanych ze środków europejskich.

Spis tabel

- Tabela 1. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2015 – 2017
- Tabela 2. Liczba dzieci niepełnosprawnych do 15 lat oraz ich odsetek w ogólnej liczbie niepełnosprawnych w 2011 r. – wg województw
- Tabela 3. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolskim w 2017 r. – wg powiatów
- Tabela 4. Najważniejsze wskaźniki demograficzne woj. opolskiego w 2010 r. i latach 2015-2017 oraz wg prognozy GUS w 2030 r.
- Tabela 5. Bezrobocie w woj. opolskim w latach 2014-2017
- Tabela 6. Organizacje pozarządowe prowadzące działalność charytatywną i dobroczynną w woj. opolskim w 2015 r.
- Tabela 7. Liczba żłobków i klubów dziecięcych, miejsc i dzieci do lat 3 w tych placówkach w Polsce i woj. opolskim w latach 2015-2016
- Tabela 8. Projekty realizowane w ramach RPO WO na lata 2014-2020
- Tabela 9. Miejsca opieki i wychowania tworzone w ramach Poddziałania 10.1.2. *Infrastruktura usług społecznych*
- Tabela 10. Dzieci przysposobione w woj. opolskim w latach 2015-2017
- Tabela 11. Zadania Samorządu Województwa Opolskiego w zakresie pomocy społecznej oraz niektórych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2015-2017
- Tabela 12. Osoby i rodziny, którym udzielono wsparcia w woj. opolskim w latach 2015-2017 i 2018 r. (prognoza)
- Tabela 13. Struktura form pomocy – woj. opolskie w latach 2016-2017
- Tabela 14. Klienci ośrodków pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2015 oraz 2016-2017
- Tabela 15. Struktura osób wg ekonomicznych grup wieku, którym decyzją przyznano świadczenie w woj. opolskim w latach 2015-2017
- Tabela 16. Koszt świadczeń udzielanych przez ośrodki pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2017
- Tabela 17. Średnia, miesięczna lub roczna, wysokość świadczeń pieniężnych pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017
- Tabela 18. Powody udzielenia świadczeń z pomocy społecznej w latach 2015-2017
- Tabela 19. Placówki wsparcia dziennego w woj. opolskim w 2017 r.
- Tabela 20. Podmioty pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2017
- Tabela 21. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w latach 2012- 2017
- Tabela 22. Liczba dzieci w pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2017
- Tabela 23. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2017
- Tabela 24. Działania koordynatorów pieczy zastępczej w powiatach woj. opolskiego w 2017 r.
- Tabela 25. Usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej i innych ośrodków wychowawczych, o których mowa w art. 88 ustawy o pomocy społecznej w woj. opolskim w 2017 r.
- Tabela 26. Klienci pomocy społecznej wg form pomocy w latach 2016 – 2017 i w 2018 r. (prognoza)

- Tabela 27. Liczba domów pomocy społecznej i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2017 r.
- Tabela 28. Średni, miesięczny koszt utrzymania 1 miejsca w domach pomocy społecznej w woj. opolskim na 2018 r.
- Tabela 29. Oczekujący na umieszczenie w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2014-2017 (w tym: dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie)
- Tabela 30. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w woj. opolskim w 2017 r.
- Tabela 31. Liczba dziennych domów pomocy i miejsc w tych domach w woj. opolskim w 2017 r.
- Tabela 32. Środowiskowe domy samopomocy w woj. opolskim w 2017 r.
- Tabela 33. Mieszkania chronione w województwie opolskim w 2017 r.
- Tabela 34. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych i wskaźnik na 10 tys. ludności w woj. opolskim w latach 2016-2017
- Tabela 35. Koszt usług opiekuńczych w woj. opolskim w 2017 r.
- Tabela 36. Miejsca opieki i wsparcia dla osób starszych i niesamodzielnym w woj. opolskim w latach 2014-2017
- Tabela 37. Świadczenia rodzinne oraz zasiłki z funduszu alimentacyjnego w woj. opolskim w latach 2016-2017
- Tabela 38. Zatrudnienie w jednostkach i instytucjach pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017
- Tabela 39. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia woj. opolskiego w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza)
- Tabela 40. Środki finansowe przeznaczone przez gminy na zadania pomocy społecznej i inne zadania z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza) w tys. zł
- Tabela 41. Środki finansowe przeznaczone przez powiaty na realizację zadań pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza) w tys. zł – zadania szczegółowe
- Tabela 42. Koszt pomocy społecznej oraz innych zadań polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017 i 2018 r. (prognoza) – razem zadania gmin i powiatów w tys. zł.
- Tabela 43. Współpraca gmin i powiatów z organizacjami pozarządowymi w latach 2016-2017 i w 2018 r. (prognoza)
- Tabela 44. Podmioty ekonomii społecznej w 2017 r. wg typów w powiatach województwa opolskiego

Spis wykresów

- Wykres 1. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. opolskim w latach 2015 - 2017 (w %)
- Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Polsce i woj. opolskim w latach 2010–2017
- Wykres 3. Wskaźnik urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego na 1000 ludności wg województw w 2017 r.
- Wykres 4. Wzrost liczby ludności w grupach wieku: 60 lat i więcej oraz 80 lat i więcej, w powiatach woj. opolskiego do 2030 r. (wg prognozy ludności gmin GUS na lata 2017-2030)
- Wykres 5. Wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych do liczby mieszkańców w woj. opolskim wg NSP 2011
- Wykres 6. Odsetek dzieci niepełnosprawnych w ogólnej liczbie dzieci w Polsce wg roczników
- Wykres 7. Udział osób niepełnosprawnych w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie osób, w tym wieku, w Polsce w 2011 r. – wg województw (w%)
- Wykres 8. Udział procentowy liczby osób w wieku poprodukcyjnym w populacji ogółem w woj. opolskim w latach 2016-2017 – wg powiatów
- Wykres 9. Zmiany liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w woj. opolskim w latach 2010-2017 oraz wg prognozy GUS w latach 2017-2030
- Wykres 10. Zmiany liczby urodzeń, zgonów i przyrost naturalnego w woj. opolskim w 2010 r. i 2017 r. oraz – wg prognozy GUS w 2030 r.
- Wykres 11. Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2013-2016 wg przyjętych w danych roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)
- Wykres 12. Zasięg ubóstwa skrajnego w latach 2015-2016 w gospodarstwach domowych z dziećmi do lat 18
- Wykres 13. Zasięg ubóstwa skrajnego wg grup wieku w latach 2015-2016 (% osób w gospodarstwach domowych)
- Wykres 14. Grupy bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce i woj. opolskim w 2017 r.
- Wykres 15. Wskaźniki BAEL w woj. opolskim w IV kwartale roku w latach 2014-2017
- Wykres 16. Stopa bezrobocia według BAEL w Polsce i woj. opolskim w latach 2014-2017 (IV kwartał)
- Wykres 17. Struktura organizacji pozarządowych o profilu charytatywnym i dobroczynnym wg beneficjentów pomocy w woj. opolskim w 2015 r.
- Wykres 18. Liczba lokali socjalnych w woj. opolskim w latach 2014-2017 i 2018 (prognoza)
- Wykres 19. Odsetek dzieci w wieku do 3 lat w żłobkach i klubach dziecięcych w Polsce w latach 2015-2016 r. – wg województw
- Wykres 20. Działalność ośrodków adopcyjnych woj. opolskiego w latach 2016-2017
- Wykres. 21 Beneficjenci pomocy społecznej oraz zarejestrowani bezrobotni w woj. opolskim w latach 2010-2017
- Wykres 22. Struktura świadczeniobiorców pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2016-2017
- Wykres 23. Wskaźnik deprivacji lokalnej w woj. opolskim w latach 2010-2017

- Wykres. 24 Wskaźnik liczby osób objętych środowiskową pomocą społeczną do liczby mieszkańców w powiatach woj. opolskiego w latach 2016-2017
- Wykres 25. Struktura osób wg ekonomicznych grup wieku, którym decyzją przyznano świadczenie w woj. opolskim w latach 2015-2017 – w %
- Wykres 26. Udział klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej wśród wszystkich osób objętych świadczeniami pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2015-2017
- Wykres 27. Roczna wartość pomocy na 1 beneficjenta pomocy społecznej i 1 mieszkańca w Polsce w 2016 r. wg województw.
- Wykres 28. Powody udzielenia pomocy społecznej w woj. opolskim w latach 2016-2017
- Wykres 29. Struktura podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2015-2017
- Wykres 30. Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej wg powiatów woj. opolskiego w latach 2016-2017
- Wykres 31. Wskaźnik liczby miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na 10 tys. mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym wg powiatów woj. opolskiego w 2017 r.
- Wykres 32. Dzieci w podmiotach pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2016-2017
- Wykres 33. Liczba dzieci w pieczy zastępczej na 1000 ludności w wieku przedprodukcyjnym w woj. opolskiego w latach 2016 -2017 wg powiatów
- Wykres 34. System wspierania rodziny i pieczy zastępczej w woj. opolskim w latach 2012-2017
- Wykres 35. Zmiana średniej wartości pomocy na usamodzielnienie wg powiatów województwa opolskiego w latach 2016-2017 (%)
- Wykres 36. Formy pomocy udzielanej w gminach województwa opolskiego w latach 2016-2017 – zmiana w %
- Wykres 37. Udział procentowy klientów pomocy społecznej otrzymujących świadczenia pieniężne, objętych pracą socjalną i kontraktem socjalnym w woj. opolskim w latach 2010-2017
- Wykres 38. Domy pomocy społecznej woj. opolskie w 2017 r. - wg typów
- Wykres 39. Wskaźnik liczby miejsc w domach pomocy społecznej na 10 tys. ludności wg powiatów woj. opolskiego w latach 2016-2017
- Wykres 40. Oczekujący na umieszczenie w domu pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2014-2017 (w tym dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych somatycznie i niepełnosprawnych fizycznie)
- Wykres 41. Liczba miejsc w DDP woj. opolskiego na 10 tys. ludności w 2017 r. (wskaźnik wg powiatów)
- Wykres 42. Wskaźnik liczby miejsc w środowiskowych domach samopomocy w woj. opolskie w 2017 r.
- Wykres 43. Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w woj. opolskim w latach 2014-2017
- Wykres 44. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w latach 2016-2017 (wskaźnik na 10 tys. ludności)
- Wykres 45. Wskaźnik liczby miejsc w instytucjach opieki i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych. Województwo opolskie w latach 2014-2017

Wykres 46. Wskaźnik liczby ludności objętych usługami pielęgnacyjnymi i opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w 2017 r.

Wykres 47. Struktura kosztów pomocy społecznej oraz innych zadań realizowanych przez gminy woj. opolskiego w 2017 r.

Wykres 48. Struktura kosztów realizacji przez powiaty woj. opolskiego zadań pomocy społecznej oraz zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w 2017 r.

Wykres 49. Środki finansowe przeznaczone na realizację zadań pomocy społecznej oraz innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2015-2017 (wartość i udział procentowy)

Wykres 50. Koszt pomocy społecznej i innych zadań z zakresu polityki społecznej w woj. opolskim w latach 2015-2017

Wykres 51. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim w 2017 r. wg typów

Wykres 52. Wskaźnik liczby podmiotów ekonomii społecznej przypadający na 100 tys. mieszkańców powiatów woj. opolskiego w 2017 r.

Spis map

Mapa 1. Wskaźnik ogólnego salda migracji stałej w 2017 r. wg województw (%)

Mapa 2. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim *obliczony wg metody wzorca rozwoju* – stan na 31.12.2017 r.

Mapa 3. Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim *obliczony wg metody wzorca rozwoju* – stan na 31.12.2016 r.

Mapa 4. Liczba lokali socjalnych w gminach woj. opolskiego w 2017 r.

Mapa 5. Wskaźnik deprivacji lokalnej (liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1 000 mieszkańców) w woj. opolskim w 2017 r.

Mapa 6. Udział liczby osób długotrwale korzystających ze świadczeń do ogółu świadczeniobiorców pomocy społecznej w gminach woj. opolskiego w 2017 r. (w %)

Mapa 7. Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w woj. opolskim w 2017 r.

Mapa 8. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w woj. opolskim w 2017 r. – wg typów

Mapa 9. Wskaźnik liczby mieszkańców objętych usługami pielęgnacyjnymi i opiekuńczymi w powiatach woj. opolskiego w 2017 r.

Mapa 10. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych (do liczby ludności) w ośrodku pomocy społecznej w 2017 r.

Mapa 11. Gminy spełniające ustawowy wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych w ośrodku pomocy społecznej w 2017 r. – razem dwa sposoby obliczania: do liczby ludności oraz liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących objętych pracą socjalną

Mapa 12. Podmioty ekonomii społecznej w województwie opolskim (bez fundacji i stowarzyszeń) w 2017 r.